

(A) = Åpen, kan bestilles fra Universitetet i Stavanger / Arkeologisk museum

(B) = Begrenset distribusjon

(C) = Kan ikke utleveres

Arkeologisk utgravning av gravrøyser på lokalitet Hålandsmarka gnr. 4 bnr. 1, Time k.

Hilde S. Frydenberg

AM saksnummer: 21/2002

Journalnummer: 06/579

Dato: 20.03.09

Sidetall: 66

Opplag: 20

Oppdragsgiver: Bryne Industripark AS

Stikkord: Røys

Steinlegging

Båtgrav

Urnegrav

Innhegning

Sverd

Lansespiss

Forgylt ringnål

Ruslemmet keramikk

Glassperler

Linhekle

Vevsverd

Universitetet
i Stavanger

Arkeologisk museum

Oppdragsrapport 2009/08
Universitetet i Stavanger,
Arkeologisk museum,
Avdeling for fornminnevern

Utgiver:
Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4002 STAVANGER
Tel.: 51 83 31 00
Fax: 51 84 61 99
E-post: post-am@uis.no

Stavanger 2009

Arkeologisk utgravning av gravrøyser på lokalitet Hålandsmarka gnr. 4 bnr. 1, Time kommune

Hilde S. Frydenberg

Universitetet
i Stavanger

Arkeologisk museum

Innhold:

1. SAMMENDRAG	5
2. INNLEDNING	5
2.1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	5
2.2 BELIGGENHET OG TERRENGBESKRIVELSE	6
2.3 REGISTRERTE KULTURMINNER I OMRÅDET	7
2.4 ARKEOLOGISKE OG NATURVITENSKAPELIGE UNDERSØKELSER I NÆROMRÅDET	9
2.5 PROBLEMSTILLINGER OG MÅLSETNINGER	11
3. TIDSRUM OG DELTAKERE	12
3.1 TIDSRUM	12
3.2 GJENNOMFØRING OG VÆRFORHOLD	13
3.3 TIDSBRUK	13
3.4 DELTAKERE	16
4. METODE	17
4.1 GRAVETEKNISK METODE	17
4.2 DOKUMENTASJON	18
4.2.1 Tegning	18
4.2.2 Fotografering	19
4.2.3 Innsamling av prøver	19
4.2.4 Funn	20
4.2.5 Innmåling	21
5. STRATIGRAFI OG KILDEKRITISKE FORHOLD	22
6. FUNNMATERIALE	22
6.1 FUNNMENGDE, FUNNKATEGORIER OG MATERIALTYPER	22
7. BESKRIVELSE AV ANLEGG	23
7.1 INNLEDNING	23
7.2 GRAV MED TO FASER; URNEGRAV FRA FØRROMERSK JERNALDER (AA22961) OG BÅTGRAV FRA VIKINGTID (AR2337)	27
7.2.1 Utgravningens forløp	27
7.2.2 Funnene	30
7.2.3 Gravskikk og den avdøde	33
7.2.4 Dateringer	34
7.2.5 Stratigrafi og lagbeskrivelser	35
7.2.6 Gravenes konstruksjon	36
7.3. GRAV I STEINLEGGING INNTIL JORDFAST STEIN FRA YNGRE BRONSEALDER/FØRROMERSK JERNALDER (AR5811)	39

7.3.1 Utgravningens forløp	39
7.3.2 Funnene	39
7.3.3 Gravskikk og den avdøde	40
7.3.4 Dateringer	40
7.3.5 Stratigrafi og lagbeskrivelser	41
7.3.5 Gravens konstruksjon	41
7.4 GRAV I STEINLEGGING MED STEINKISTE FRA VIKINGTID (AR5870)	43
7.4.1 Utgravningens forløp	43
7.4.2 Funnene	44
7.4.3 Gravskikk og den avdøde	46
7.4.4 Dateringer	47
7.4.5 Stratigrafi og lagbeskrivelser	47
7.4.6 Gravens konstruksjon	48
7.5 INNHEGNING AC2533	49
7.5.1 Utgravningens forløp	49
7.5.2 Funn og dateringer	50
7.5.3 Stratigrafi og lagbeskrivelser	51
7.5.4 Strukturens konstruksjon og funksjon	52
7.6 STEINANSAMLING AA6238	55
7.6.1 Utgravningens forløp	55
7.6.2 Funn og dateringer	56
7.6.3 Stratigrafi og lagbeskrivelser	56
7.6.4 Strukturens konstruksjon og funksjon	56
7.7 STOLPEHULL	56
7.8 STRUKTURER SOM BLE AVSKREVET I FELT	58
8. NATURVITENSKAPELIG MATERIALE	59
8.1 KULLPRØVER	59
8.2 POLLEN- OG MAKROFOSSILPRØVER	60
8.3 FOSFATPRØVER	60
8.4 MIKROMORFOLOGISKE PRØVER	61
9. TOLKNING OG OPPSUMMERING	61
10. FORMIDLING OG PUBLIKUMSKONTAKT	64
11. LITTERATUR	66
12. VEDLEGG	69
1. FOTOLISTE	
2. LISTE OVER ANLEGG	
3. LISTE OVER TEGNINGER	
4. FUNNLISTE	
5. KATALOG	
6. LISTE OVER VITENSKAPELIGE PRØVER	
7. DATERINGSSKJEMAER OG –RESULTATER	
8. VEDARTSBESTEMMELSE	
9. BEINSLAGBESTEMMELSE	

10. FOSFATANALYSER
11. OVERSIKTSKART OVER LOKALITET
12. DETALJKART OVER LOKALITET
13. PLAN OG PROFILTEGNINGER AV UTVALGTE STRUKTURER
14. AVISUTKLIPP ETC.

1. SAMMENDRAG

Utgravningen av området på Hålandsmarka, Håland gnr. 4, bnr. 1, i Time kommune ble gjennomført i perioden 21. juli – 14. november 2008. I denne innberetningen vil gravene helt sørvest i området bli beskrevet og diskutert. Dette området ligger innenfor felt 4 på Hålandsmarka og omfatter gravene AR2337, AR5811, AR5870 og AA22961, samt innhegningen AC2533, steinpakningen AA6238, og stolpehullene AS23865, AS23879, AS23888 og AS23896. Flere strukturer var på forhånd registrert som mulige kulturminner, men ble avskrevet i felt som moderne forstyrrelser.

I løpet av denne utgravningen ble det funnet levningene av en båt samt en forgylt ringnål, sverd, lansespiss, kniv, ildstål, ravperle og glassperle i graven AR2337. Denne graven dateres til vikingtid. Fra urnegraven AA22961, som ble funnet under denne båtgraven, framkom det et leirkar med ruslemmet overflate, brente menneskebein og fragmenter fra tre ulike beinkammer. Denne graven dateres til yngre bronsealder/eldre jernalder. Fra graven med steinlegging inntil jordfast stein, AR5811, ble det i et sirkulært gravgjemme funnet brente menneskebein fra minst to individer, samt leirkarskår og et fragment av bearbeidet kvarts. Denne graven dateres typologisk til yngre jernalder/eldre jernalder. I en grav som før utgravning ble antatt plyndret, framkom det vevsverd, linhekle, fire glassperler, saks og kniver. Denne graven dateres til vikingtid. Innhegningen AC2533 kan trolig settes i sammenheng med graven fra yngre bronsealder/eldre jernalder (AR5811), og har tilsynelatende hatt en funksjon som kulthus.

Totalt er det funnet 499 gjenstander fordelt på 506 funnummer, til sammen 1571 fragmenter. I dette tallet inngår mer enn 222 nagler og 110 spiker, samt over 550 leirkarskår. Dateringsmessig er det et spenn fra steinalder til siste del av vikingtid.

2. INNLEDNING

2.1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Den arkeologiske undersøkelsen på Håland ble utført på bakgrunn av dispensasjon for de automatisk fredete kulturminnene innenfor reguleringsplanområdet. På høydedraget midt i det planlagte utbyggingsområdet var det registrert synlige kulturminner i form av fire hauger/røyser, to gardfar, ei innhegning og 20 mindre røyser (id. 100558).

Hensikten med reguleringsplanen for Hålandsmarka var å skape et avlastningsområde for Bryne sentrum med kombinert tilrettelegging for forretning, kontor og industri. Reguleringsplanen ble imidlertid vedtatt av Time kommunestyre uten at dispensasjonsspørsmålet for de automatisk fredete kulturminnene innenfor området var avklart. Riksantikvaren besluttet at saken i det følgende ville bli behandlet som en mindre vesentlig reguleringsendring slik at Time kommune kunne innarbeide standardtekst som omhandlet arkeologisk granskning av de berørte kulturminnene i vedtatt plan. På dette tidspunktet var anleggsarbeidet innenfor planområdet igangsatt, med det resultat at terrenget rundt kulturminnene var utplanert og kraftig senket.

Da AmS foretok befaringer av planområdet i mars 2008, ble det konstatert at det langt framskredne anleggsarbeidet hadde fjernet deler av de automatisk fredete kulturminnene på høydedraget. Gardfaret øst i området var fjernet, i likhet med nordlig del av det andre gardfaret. Umiddelbart nord for dette gardfaret, i anleggsområdet i nordlig del av høydedraget, ble det påvist et steinskodd stolpehull. Vi må således gjøre regning med at opparbeidelsen av området kan ha skadet en del ikke-synlige kulturminner. Ved kartfesting av kulturminnefeltet i Askeladden ble det markert et langt mindre område enn feltets registrerte omfang i følge ØK-kart. Til tross for at tiltakshaver ble varslet om at det ikke måtte foretas ytterligere opparbeidelse av arealet nord på høydedraget, var det ved feltarbeidets oppstart gått så langt ned i undergrunnen at eventuelle anleggspor ville være helt fjernet.

2.2 BELIGGENHET OG TERRENGBESKRIVELSE

Utgravningsfeltet er en del av gården Håland, sør for Bryne sentrum i Time kommune. Tiltaksområdet ligger nord for Smukkevatnet, på sørsida av Bygdaveien som leder fra RV 44 til Auglend. Høydedraget som ble undersøkt ligger nord for gårdshusene på Håland. Gården ligger på et nordnordvest-sørsørøst-gående høydedrag 36-41 m.o.h. Terrengstiger mot øst, synker bratt mot Smukkevatnet i sør og mot jernbanen i vest der det tidligere lå et større myrområde med et tjern. Fra lokaliteten er det vid utsikt mot øst og vest samt mer begrenset utsikt mot nord og sør. Høydedraget består av steinete kulturbeite som ikke har vært gjenstand for oppdyrking i moderne tid.

Planområdet grenser til jernbane i vest, industriområde i nord og boligområder i nordvest, nordøst og øst. I sør og sørøst er det jordbruksareal med innslag av enkelte bolighus og gårdsbygninger. Dagens kulturmiljø er ensartet og preget av modernisering som følge av intensiv utnyttelse fra landbruksdrift og tettstedsbebyggelse. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 mot øst og ei til dels bratt skråning mot myrlendt terreng i vest. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger.

Time er en del av det oppdyrkete slettelandskapet på Låg-Jæren, som er et løsmasserikt lavland som grenser mot Nordsjøen i vest. Området karakteriseres av blokkrik morene og de omfattende løsmassene fra siste istid danner et uryddig mønster med rygger som løper i tilnærmet øst-vestlig retning (Prøsch-Danielsen 1999, 2001). Skyvedekksbergartene under løsmassene består av ulike former for gneis og skifer (Thomsen 1999). Jæren har gjennomgått store landskapsendringer de siste 150 år. Det eldre landskapet besto av en mosaikk av vann og myrområder med lyng- og graskledde beiteareal på de fleste høydedragene. I dag er vannene uttappete og myrene oppdyrkete for å oppnå større dyrkningsflater for grasproduksjon (Prøsch-Danielsen 1999). Det er således få bevarte områder med lynghei, gammel kulturmark og lavlandsmyr (Hatløy 1994).

Håland er en av sentralgårdene på Låg-Jæren. I en artikkel om gården fra 1966 skriver Oddmunn Møllerup at jordbruksbosetninga på Håland kan være knyttet til nabogården Re's interesseområde i bronsealder (Møllerup 1966). I følge grunneier

på Håland bnr. 1 har gården fra gammelt av hatt et omfattende areal der Re opprinnelig skal ha vært underlagt Håland. Navnet

Håland viser til et høyereliggende sted og de fleste *land*-navnene har da også et førsteledd som skildrer terrenget (Aurenes 1973:56, Særheim 1999:45). *Land*-navnene er den navneklassen som dominerer i Time kommune med hele 20 gårder (Særheim 1999:45). De eldste *land*-navnene går mest sannsynlig tilbake til en ekspansjonsperiode i jordbruket som startet rundt 200 e.Kr. Navneklassen kan også knyttes til vikingtid da *land*-navn er representert i den norrøne bosetninga på vesterhavssøyene (Særheim 1999, 2001).

2.3 REGISTRERTE KULTURMINNER I OMRÅDET

Forhistorisk bosetning på Håland er knyttet til høydedrag som bærer lokalitetsnavnene *Heiå*, *Rudlebakken*, *Ospevollen*, *Hauane*, *Nøre vodl* og *Hodl*. Flertallet av kulturminner på gården er fjernet som resultat av dyrkning, boligbygging og industrietablering.

På en topp kalt *Hodl* lengst øst i planområdet lå det tidligere to gravhauger som ble fjernet ved oppdyrking omkring 1920. I følge Helliesens registrering skal det ha vært en rundhaug som var 6 meter i diameter og 0,5 meter høy. 11 meter sørøst for denne skal det ha ligget en rest av en lignende haug (Helliesen 1909:19). Rogaland fylkeskommune foretok søkesjakt her høsten 2007 for å undersøke om det kunne finnes bevarte rester etter de to gravhaugene. Det ble ikke funnet bevarte spor etter de fjernete gravminnene eller andre anleggsspor i søkesjaktene (Viste 2007). I området ved de to gravhaugene er det funnet ei vestlandsøks av grønnstein. Øksa ble levert inn i 2001 sammen med et fragment av en flintdolk som grunneier på bnr. 6 hadde funnet i hellinga sør for vårt undersøkelsesområde (S11973).

I sørlig kant av planområdet lå det tidligere tre gravhauger som ble dyrket bort i perioden 1909-1920. Lokaliteten omtalt som *Hauane* besto av tre rundhauger med diametre på 6,5, 12,5 og 16,5 meter. Mens den største gravhaugen hadde en høyde på 1,5 meter, var de to øvrige 1 meter høye (Helliesen 1909:19). I 1924 ble museet underrettet om funn i en gravhaug på Håland. Ved Jan Petersens befaring var haugen ødelagt og funnene tatt opp. Gravhaugen tilsvare Helliesens nr. 5 a, den største av de tre haugene med en diameter på 16,5 meter. Gravfunnet fra folkevandringstid besto av et lite spinnhjul av kleber, skår fra et dekorert hankekar, tre udekorerte skår og brente bein (S4373) (Petersen 1927:22-23). Skårene fra det store, dekorerte karet funnet på Håland viser likheter med Johs Bøes fig. 241 (Bøe 1931:154, Møllerup 1966:184). Med unntak av de tre udekorerte skårene lå alle funnene under ei skiferhelle i haugens østre kant. De tre andre skårene ble funnet noe lenger sør sammen med flere brente bein under ei firkanta steinhelle (Petersen 1927:22-23, Møllerup 1966:184). På *Hauane* har det også ligget en liten rundhaug der det før 1909 skal ha blitt funnet et spyd og en del klinknagler med rester av tre. Gravfunnet er imidlertid gått tapt (ibid:20).

Sørøst for planområdet, ved nåværende vei opp til gårdsbygningene, lå det to gravhauger som ble fjernet ved bygging av driftsbygning i 1913. Lokaliteten omtales som *Nøre vodl*. Den ene rundhaugen var 11 meter i diameter og beskrives som en

rest. Den andre rundhaugen oppgis å ha vært 5 meter i diameter, men med et ytre mål på 13,5 meter da den var omgitt av en steinring (ibid).

Lengst sør på høyledraget som strekker seg fra utgravningsfeltet til gårdens sørlige grense ble det i 1909 registrert fire gravhauger (Helliesen 1909:18-19). Lokaliteten omtales som *Ospervoll*. De tre rundhaugene lengst i sør har tverrmål på 11 meter, mens rundhaugen som ligger noe lenger nord har en diameter på 8,5 meter. Den ene av de sørlige haugene ble fjernet i forbindelse med dykning i 1922. På *Rudlebakken*, en høyde vest for Ospervollen, ligger et kulturminnefelt som minner om Heiå. Feltet består av tre gravhauger og minst 20 mindre røyser. Gravhaugene er 1 meter høye med diametre fra 6,5 til 9 meter. Åtte av smårøysene ligger i tilknytning til stor, jordfast stein.

Like nord for kulturminnene i Hålandsmarka, på andre siden av Bygdaveien, lå det tidligere et stort felt med kulturminner. Lokalitetene *Nubben*, *Store Nubben* og *Nubbebakken* er fjernet som et resultat av boligutbygging og etablering av industriområde. Området har rommet synlige kulturminner i form av tre hustuffer, fem gravhauger, to steinlegginger, tre gardfar, 70 mindre røyser og ei stakketuft. I 1966-1967 ble det undersøkt fire mindre graver på *Nubben*. I 1966 undersøkte Bjørn Myhre ei rundrøys, ei langrøys og ei lita røys tolket som rydningsrøys (Myhre 1967). I den noe ujevne rundrøysa som var 7,5 meter i diameter ble det funnet leirkarskår og fem biter brente bein (S9344). Det ble ikke observert noe gravgjemme og funnene lå i fyllmassen og i toppen av undergrunnen. Det ble heller ikke påvist sikre spor etter gravlegging i langrøysa, men også her ble det funnet leirkarskår i overgangen mellom røysa og undergrunnen (S9345). Langrøysa var 9 meter lang, 3,6 meter bred og 0,4-0,5 meter høy. Røysene tidfestets til førromersk jernalder.

I 1967 ble det undersøkt en gravhaug på *Nubben* som målte 9,5 meter i diameter. I sentrum av haugen ble det påvist et utvaska brannlag med brente bein, en fragmentarisk bronseknapp, et ravstykke, flintavslag, et kuppelforma lokk eller ei skål av leire, skår fra dekorert leirkar og fra kleberkar (S9358, Myhre 1967:76).

I 1975 ble det på samme lokalitet undersøkt 3 rundhauger. I haugfyllen og under to av haugene ble det funnet leirkarskår som peker mot en datering til eldre jernalder, mens det i den tredje haugen ble påvist ei kullgrop med et gravfunn fra eldre bronsealder (top.ark.). I 1977 ble det på samme felt undersøkt to gardfar, ei åkerrein og 23 røyser, hvorav en gravhaug og resten rydningsrøyser. Åkerreina ble datert til eldre bronsealder.

På *Nubbebakken* ble det i 1979 foretatt undersøkelser i et felt som inneholdt to steinlegginger, ei stakketuft og ti rydningsrøyser (usignert innberetning i top.ark. 1979, S10262 og S10284). I den største steinleggingen med diameter 12-13 meter ble det funnet ei grav med brente bein og leirkarskår som trolig er fra førromersk jernalder. I den andre steinleggingen med diameter 7-8 meter ble det kun funnet fem flintavslag. Under og rundt begge steinleggingene ble det påvist eldre kulturlag med funn av leirkarskår og flintgjenstander. Likeledes ble det påtruffet et funnførende lag med flint under stakketufta.

For å summere opp, har vi på Håland kjennskap til følgende synlige kulturminner: 25 gravhauger/røyser, to steinlegginger, 131 rydningsrøyser (der flere av dem kan være små gravrøyser), tre hustuffer, fem gardfar, et kve og ei stakketuft. De fleste

innleverte løsfunn fra gården Håland er steinartefakter. Imidlertid ble det i 1880 funnet en bronsefibula fra yngre romertid i en av haugene på Håland (B3465). Spenna er dekorert med rekker av stemplete halvmåner langs kanten av fot- og topplate (Møllerup 1966:182). I dyrka mark på bnr. 5 ble det i 1965 funnet et forarbeide til skafthullsøks av grå bergart (S9126) (Myhre og Myhre 1965:27). På 1920-tallet ble det levert inn en spiss av flint fra Håland (S4465) (Petersen 1927:3). Fra gården er det også levert inn åtte pilespisser av flint (B3782-89) og en kniv av flint (S1568).

2.4 ARKEOLOGISKE OG NATURVITENSKAPELIGE UNDERSØKELSER I NÆROMRÅDET

Det er foretatt omfattende arkeologiske undersøkelser på Håbakken og på Kvåle 1,3 km nordøst for Hålandsmarka. Kvålekomplekset omfatter to koller, Håbakken og Kvåle, atskilt av den smale Ormadalen. I det sammenhengende kulturmiljøet på Kvåle var det synlige spor etter gårdsbebyggelse og landbruksdrift i form av hustuffer, geiler, gardfar, åkerreiner, stakketuffer, rydningsrøyser og gravrøyser (Juhl 1999, Soltvedt et al. 2007).

Ved undersøkelsene på Kvåle i 2001-2002 ble det funnet to toskipa hus fra siste del av yngre steinalder (1900-1700 BC), ett treskipa hus fra eldre bronsealder periode I og åkerlapper fra ulike tidsrom. De eldste rydningsrøysene på Kvåle er datert til 1930-1780 BC, og rydningsrøyser ble anlagt over hele høydedraget ved slutten av eldre bronsealder (Soltvedt et al. 2007). Det ble påvist et offersted ved den store flyttblokka *Lonaren* som har sammenheng med bosetninga i siste del av yngre steinalder og eldre bronsealder. I tillegg ble det funnet rester etter ei grav fra yngre romertid/folkevandringstid og ei rekke groper som kan være avfallsgroper eller spor etter rituelle aktiviteter. Vest i området ligger en gård fra yngre romertid/folkevandringstid med to gravhauger. Ved undersøkelsene på Kvåle ble det også påvist bosetningsspor fra vikingtid og middelalder. Etter Svartedauden ble området lagt øde og lynghei dominerte fram til i dag. Ut fra de naturvitenskapelige undersøkelsene kan det påvises spor etter tidlig jordbruk på et tidligere tidspunkt enn de kulturhistoriske strukturene som direkte eller indirekte knyttes til beitebruk, (slik som geil og inngjerding av åker) (Prøsch-Danielsen & Simonsen 2000, Børsheim et al. 2001, Soltvedt et al. 2007).

Håbakken utgjør den nord- og nordøstlige delen av Kvåle-komplekset. Innenfor området lå det ei rekke synlige kulturminner som gardfar og rydningsrøyser. To av gardfarene som ble undersøkt på Håbakken i perioden 1996-1998 kan knyttes opp mot gårdsanlegget på Kvåle. Disse gardfarene er datert til yngre romertid/folkevandringstid og vikingtid (Juhl 1999:16-17). Ett gardfar ga oppsiktsvekkende datering tilbake til eldre bronsealder, mens tre andre gardfar ble datert til yngre bronsealder. Den eldste kulturindikasjonen fra undersøkelsene på Håbakken stammer fra et korn funnet i et gammelt dyrkningslag datert til 2340-1920 f.Kr. (Juhl 1999:10).

På Håbakken ble det registrert 55 rydningsrøyser. Sju av røysene ble funnet på det flateavdekkete arealet i nordlig del av undersøkelsesområdet. Røysene var 2-4 meter i diameter og 0,5 meter høye. De hode- og nevestore steinene var skjørbrante, noe som antas å være et resultat av at steinen var avfall fra

bronsealderbebyggelsens kokegroper. De to undersøkte røysene på flata har blitt anlagt i overgangen mellom yngre bronsealder og førromersk jernalder (Juhl 1999:14). De øvrige rydningsrøysene var anlagt på salen mellom de to toppen på Håbakken og i hellinga ned mot Ormadalen. Ved undersøkelsene av rydningsrøysene ble det også påvist ei gravrøys med diameter 9,5 meter og høyde på 0,5-1,0 meter. Ved to store jordfaste steiner i sentrum av røysa ble det påvist et kullag der det ble funnet en liten bit brent bein og et leirkarskår.

Undersøkelsene på Håbakken ga ny og viktig kunnskap om jordbruksdrift fra slutten av yngre steinalder og fram til vikingtid. Særlig nyanseres bildet av jordbruksutviklinga i eldre og yngre bronsealder, med bruken av gjerdssystemer og gjødsling av inngjerdete åkrer (Juhl 1999, Børsheim et al. 2001). Der det i bronsealder lå bebyggelse med tilhørende gardfarsystem og kornåkre foretas det en driftsomlegging til røysmark på overgangen mellom yngre bronsealder/tidlig førromersk jernalder. Røysområdet benyttes til korndyrkning fram til området omgjøres til utmark for beite i yngre romertid/folkevandringstid (Juhl 1999:17).

Resultatene fra undersøkelsene av Lonartjønnna på gården Norheim nordøst for Håland kan gi indikasjon på avskoging, korndyrking og lyngheidannelse i området (Solem 2005). Pollendiagrammet fra Lonartjønnna går tilbake til tidligmesolitikum og viser da til strandvegetasjon rundt vannet. Etter hvert preget tett skog landskapet, først furuskog, seinere løvskog dominert av eik og hassel. Rundt vannet etablerte det seg oreskog som ble sviryddet tidlig i yngre steinalder (3785-3695 kal. BC), og de første beiteindikatorerne dukker opp. Tidfestingen samsvarer med de tidligste indikasjoner på skogrydding i Rogaland. Pollenanalysene fra Kvåle viser avskogning og beiting rundt 3800 BC. Beitebruken fortsatte gjennom yngre steinalder og de tidligste spor etter korndyrking i form av bygg kan dateres til seinneolitikum (2370-2225 kal. BC). I eldre bronsealder (1635-1520 kal. BC) økte arealene med beitemark, engvegetasjon og kornåkre. Mens det ble dyrket agnekledt bygg i eldre bronsealder, ble det dyrket hvete, emmerhvete, bygg og havre på åkrene på Håbakken i yngre bronsealder (Juhl 1999, 2002, Børsheim et al. 2001). Dannelse av lynghei kan ved Lonartjønnna tidfestes til yngre bronsealder (807-780 kal. BC), noe som samsvarer med den generelle lyngheidannelsen i denne delen av Rogaland. Sammenhengende aktivitet med korndyrking opptrådte fra førromersk jernalder (400-370 kal. BC), men med en noe varierende intensitet. I korte perioder lå jordbruksarealer brakk, og trær som bjørk og or vokste på områder som seinere ble ryddet igjen.

På nabogården Re, nordvest for Hålandsmarka, ble det i 1999 foretatt naturvitenskapelige undersøkelser. Pollendiagrammet fra Hanalandstjønnna belyser de vegetasjonsendringer som har funnet sted i en radius av 1 km i siste del av yngre steinalder og bronsealder (Prøsch-Danielsen 1999). Borprøvene viser at området var preget av varmekjær eikeblandingsskog av eik og bjørk iblandet alm, lind og furu i første del av yngre steinalder. Kun trekullstøv fra bålbrekking indikerer menneskelig aktivitet i denne perioden. Noe seinere skjer det store endringer i pollensammensetningen i diagrammet. Verdiene for treslagpollen synker dramatisk samtidig som kurvene for røsslyng, trekullstøv, gress og urter av lyskrevende slag stiger. Vi finner nå også de første innslagene av beiteindikerende planter. Den første avskogingen dateres til omlag 2350 f.Kr., mens den endelige avskogingen dateres til omlag 1800 f.Kr. (ibid:39). Fra da av dominerer dette lyngkledde landskapet og området rundt Hanalandstjønnna har i sin helhet vært benyttet som utmarksbeite.

2.5 PROBLEMSTILLINGER OG MÅLSETNINGER

I prosjektplanen for undersøkelsen av Hålandsmarka ble det avgrenset fem kulturhistoriske og naturhistoriske hovedproblemstillinger (Dahl et al. 2008:6):

- Er det spor etter tidlig jordbruksbosetning?
- Er det spor etter gårdsbosetning fra bronse- og/eller jernalder?
- Hvilke aktiviteter i tilknytning til bebyggelsen kan påvises?
- Hva slags gravskikk og andre rituelle aktiviteter kan påvises?
- Hva slags utmarksbruk ble drevet i forhistorisk tid og middelalder?
- Hva slags utvikling kan påvises i natur- og kulturmiljøet fra forhistorisk tid og middelalder?

Kunnskapen om bosetninga på Håland i forhistorisk tid og middelalder bygger på kjennskap til synlige kulturminner, tilfeldige gjenstandsfunn og mindre arkeologiske undersøkelser. Funnene dekker tidsrommet fra eldre steinalder til og med jernalder. På Håland gir særlig beliggenheten til Smukkevatnet forutsetninger for fangstutnyttelse, og landskapets moreneavsetninger gir godt grunnlag for jordbruk. Vegetasjonshistoriske undersøkelser i gårdens nærområde viser at jordbruket for alvor fikk fotfeste ved slutten av yngre steinalder og i bronsealder.

Da det er få rester av det før-moderne jordbrukslandskapet på Nord-Jæren representerer Hålandsmarka et viktig bevart referanseområde. Planområdet ble vurdert til å ha høyt kunnskapspotensial i belysningen av tidlig jordbruksutvikling innenfor regionen og naturvitenskapelig prøveuttak ble således tiltenkt en sentral rolle i prosjektet. En kartlegging av høydedraget i Hålandsmarka kan bidra med lange, viktige sekvenser i omforminga av landskapet fra tidlig beite- og åkerbruk til etablering av gårdsbebyggelse.

Samtidig som naturvitenskapelige problemstillinger sto sentralt i planlegginga av undersøkelsen, var det klart at gravskikk ville få et overordnet fokus. En kartlegging og dokumentasjon av gravminnenes oppbygning ble sterkt vektlagt. Videre var det ønskelig å oppnå kunnskaper om forholdet mellom den monumentale haugen øst på feltet og de små røysene i sør. Da en frigivning av gravmonumenter av samme størrelse som gravhaugen på Håland hører til sjeldenheter i dagens forvaltningspolitikk, ble det lagt stor vekt på å foreta en tilfredsstillende utgravning og dokumentasjon av eventuelle strukturer og faser innenfor anlegget. De fleste undersøkelser av monumentale gravminner er av gammel dato, noe som medførte at det hovedsakelig ble fokusert på gravgjemme og gravgods. Da både det teoretiske og det tekniske rammeverket har gjennomgått store endringer, ville dette stille oss overfor nye muligheter og utfordringer i tilnærminga til storhaugen. For å klare og fange opp anomalier som kunne vise seg å være indre konstruksjoner ble det lagt opp til en horisontal utgravningsstrategi av gravminnene. Samtidig ble det satt av enkelte vertikale profiler som ville kunne gi oss supplerende informasjon om eventuelle faser og forstyrrelser samt gjøres til gjenstand for prøveuttak. Profilene ble betraktet som midlertidige hjelpemidler som kunne fjernes hvis de hindret et nødvendig horisontalt overblikk.

Et hovedfokus i planlegginga av prosjektet var avdekking og undersøkelse av undergrunnen rundt de synlige gravminnene. Fra et forvaltningsperspektiv rommer områdene rundt gravminner et høyt potensial for innsikt i de aktiviteter som kan ha

funnet sted før, under og etter begravelsen. Handlingene kan ha avsatt spor i undergrunnen som først vil komme fram ved avdekking av et større område rundt de synlige gravminnene. Potensielle funn er sekundærgraver, flatmarksgraver, bygninger og bosetningsspor, bålplasser fra framstilling av måltider og dødeomsorg, samt spor etter seinere tiders ritualer utført i tilknytning til gravene.

Det var videre knyttet forventninger til om, og eventuelt i hvilket omfang, det fantes spor etter bosetning på høydedraget. Da det var registrert gardfar, innhegning og rydningsrøysar var det tydelig at området hadde vært gjenstand for jordbruk, men det var ikke kjent tilhørende bygninger. Det ble således lagt opp til en avdekking av store deler av høydedraget for å få klarhet i om det fantes spor etter bebyggelse. Avdekkinga ville bli tidkrevende da det steinete kulturbeitet ikke hadde vært gjenstand for tidligere oppdyrking. Ved eventuelle funn av bosetningsspor fantes det dermed en mulighet for å treffe på kulturlag og velbevarte strukturer. Det ville videre være av avgjørende betydning å relatere eventuelle bygninger med jordbrukssporene og med gravene i området.

I prosjektplanen ble det satt opp sju målsetninger for utgravinga. Undersøkelsen på Håland skal dokumentere landskapsendringer, gravskikk, bebyggelses- og jordbruksutvikling ved å:

- avdekke, dokumentere og datere synlige kulturminner for å kartlegge bruk av landskapsressursene
- avdekke, dokumentere og datere ikke-synlige kulturminner for å kartlegge sammenhengen med synlige kulturminner i forhold til organisering av bebyggelse- og landskapsressursene
- undersøke gravanlegg og eventuelle rester etter slike for å kartlegge gravskikk og datere begravelse
- utføre fosfatundersøkelse i gravanlegg for å dokumentere likets posisjon i gravgjemmet og eventuelt under de mindre røysene
- undersøke rydningsrøysar og rester etter slike for å kartlegge og datere jordbruksdrift
- undersøke gardfar for å kartlegge og datere gjerder og eventuelle forseglete kulturlag
- undersøke innhegning for å kartlegge alder og funksjon og sammenheng med bebyggelse og ressursbruk

3. TIDSROM OG DELTAKERE

3.1 TIDSROM

Utgravinga startet 21. juli og varte i 17 uker fram til 14. november 2008. Den siste arbeidsuka var en forlengelse som følge av stort tidspress og kompensasjon for tapt tid i forbindelse med manuell klipping av den høye vegetasjonen i feltarbeidets oppstart. Tiltakshaver var ansvarlig for nødvendig tilrettelegging av området forut for undersøkelsen, inkludert kutting av vegetasjon for å muliggjøre innmåling og dokumentasjon av de synlige kulturminnene. Høydedraget ble sprayet med gift, men dette hadde dessverre liten effekt på det høye graset. Beregnet tidsbruk ved klipping

av gras for feltpersonellet utgjorde 225 timer, noe som medførte en kraftig forsinkelse av framdriften i feltarbeidets første uker.

3.2 GJENNOMFØRING OG VÆRFORHOLD

Arkeologisk feltpersonell besto av én prosjektansvarlig, tre feltledere og sju assistenter organisert i tre lag. Fire personer jobbet kontinuerlig med den store gravhaugen, mens de to andre gravelagene var bemannet med tre personer. En feltleder og én til tre assistenter foretok utgravning av Røys 2-4 og tilgrensende innhegning. Den siste gruppa av en feltleder og to assistenter startet opp med undersøkelser av synlige jordbruksspor som rydningsrøyser og gardfar. Etter to uker fortsatte dette gravelaget med maskinell avdekking og undersøkelse av diverse påviste anleggsspor. Denne arbeidsgruppa sto også for utgravinga av Røys 5.

Da undersøkelsesområdet var lokalisert til et høydedrag på Jæren, var vinden den største værmessige utfordringa ved feltarbeidet. Sterk vind gjorde seg spesielt gjeldende i den 7., 8., 12. og 14. arbeidsuka. I perioder med kraftig vind var det påkrevd å sikre presenningene ekstra godt og dette var i sær en utfordring ved tildekking av gravhaugen. Videre var undergrunnen og kullkonsentrasjonene rundt gravhaugen svært finkorna, noe som skapte vanskelige graveforhold ved mye nedbør.

Feltarbeidets første tre uker var solfylte og tørre, deretter kan været karakteriseres som skiftende. I den 14. arbeidsuka fikk vi kombinasjonen av sterk vind og kraftig regnvær. Fra slutten av oktober opplevde vi perioder med frost og enkelte kraftige haglbyger. Det ble bygd lette teltkonstruksjoner av tre og plast til bruk i regnvær. Teltene var utsatt for vinden, noe vi tidlig fikk erfare da det ene teltet som ikke var i bruk, og dermed ikke var godt nok festet, ble tatt av vinden og sneiet borti en av feltpersonellet. Det ble levert inn RUH-skjema etter hendelsen og tatt forholdsregler med hensyn til sikring av teltkonstruksjonene. I det videre arbeidet kom teltene spesielt godt til nytte ved utgravning av kammeret i gravhaugen og i Røys 5.

3.3 TIDSBRUK

Når det gjelder estimering av tidsbruk i planlegginga av prosjektet i forhold til utføringa av feltarbeidet, var vi klar over at den maskinelle avdekkinga av det steinrike kulturbeidet ville bli tidkrevende og utfordrende. Undersøkelsesområdet hadde ikke vært gjenstand for oppdyrking i nyere tid slik at muligheten for å treffe på kulturlag og velbevarte strukturer var til stede. Da hele høydedraget var ett automatisk fredet kulturminnefelt, var det ikke foretatt søk etter ikke-synlige kulturminner forut for utgravinga. Vi hadde således ingen kjennskap til forekomst eller utbredelse av spor i undergrunnen, det være seg bosettingsspor, flatmarksgraver eller funnområder fra steinalder. Det var således påkrevd å komme tidlig i gang med avdekking av høydedraget for å få klarhet i omfanget av ikke-synlige kulturminner. Arbeidet var imidlertid tungt og tidkrevende, slik at det var begrenset hvor raskt vi kunne få overblikk over anleggsporenes mengde, karakter og utbredelse. Videre var det påkrevd å være åpen i vurderinga av hvilke påviste anleggsspor som skulle prioriteres undersøkt fram til vi fikk et større overblikk over strukturenes omfang og karakter. Det skulle vise seg at det lå et ryddet område rundt gravhaugen med stolpehull som tydelig fortsatte inn under kjernerøysa og

sekundære røyser vest for kjernerøysa. Dermed var det vanskelig å få oversikt over stolpehullene i området, og denne oppgaven måtte utsettes i påvente av undersøkelse og fjerning av gravminnene. Problemstillinger knyttet til rekkefølge og prioriteringer ble således høyst aktuelle ved gjennomføringa av feltarbeidet.

Ved beregning av forholdet mellom synlige og ikke-synlige kulturminner må det også tas høyde for at områder kan romme langt flere større strukturer som ikke er entydig synlige på markoverflata. I vårt tilfelle ble det funnet ei ny gravrøys sør på feltet, ei rekke smårøyser vest for gravhaugen og antallet rydningsrøyser ble fordoblet fra 20 til 41 ved avdekking av feltet. Undersøkelse av større anlegg er gjerne tidkrevende, og røyser som ikke klart kunne vurderes til å være rydningsrøyser ble prioritert undersøkt. Hva angår rydningsrøysene, ble kun et utvalg røyser undersøkt og utvalgte prøver analysert. Seks av 41 kartlagte rydningsrøyser ble undersøkt. Videre ble det i samråd med naturviter valgt ut to–tre rydningsrøyser som ble gitt høyest prioritering i analysearbeidet.

Anlegg	MÅL	DAGSVERK
Haug 3421 med tilhørende strukturer	D. 20 m, h. 2,2 m	307,0
Haug 2337 med tilhørende strukturer	D. 11 m. (maks)	123,0
Steinlegging 5811	D. 6,5 m	19,5
Steinlegging 5870	D. 5,3 m	20,0
Røys 20798	D. 7 m	53,0
Rydningsrøyser (41 stk.)	D. 2,5-4,0 m	23,5
Tuft	L. 12,6 m, br. 9,2 m	34,0
Gardfar (2 stk.)	L. 22,8-24,6	4,5
Avdekking med maskin	7243 m ²	87,0
Utgraving av ikke-synlige anlegg	104 av 189 anlegg	21,5
Sum tidsbruk (opplistede arbeidsoppgaver)		693,0
Sum total tidsbruk i felt (inkl. oppgaver som innmåling, kontorarbeid, formidling)		902,0

Et annet tema som bør trekkes fram i denne sammenhengen er utfordringene ved å estimere tidsbruk ved utgraving av røyser og hauger. Den store divergensen i tidsbruken mellom haug 2337/haug 3421 kontra haug 5811/5870 illustrerer dette forholdet. Gravhaugers ulike karakter og kompleksitet er en ukjent faktor som det må tas høyde for ved prosjektplanlegging og budsjettering. Sammenligningstall baserer seg i høy grad på objektenes ytre størrelse, men tallene må også vurderes opp mot ønsket gravemetodikk og problemstillinger. Således ble det ved budsjetteringa for Hålandsmarka benyttet sammenligningstall fra andre undersøkte røyser i Rogaland samt Vitenskapsmuseets utgraving på Frøset i Nord-Trøndelag. Sistnevnte undersøkelse er av nyere dato og representerer en oppmerksomhet rundt indre konstruksjoner i gravminner. (Ref. Grønnesby?)

Beregning av tidsbruk basert på ytre størrelse og karakteristika medfører en fare for å undervurdere mindre anlegg og anlegg betraktet som forstyrret. I overflateregistreringer var haug 5811 og 5870 omtalt som totalt utkastete, noe som også ga seg utslag i en nedvurdering av anleggenes verneverdi i saksbehandlingsprosessen. Vurderinga av anleggene endret seg imidlertid etter

avtorving da det viste seg at anleggene var velbevarte. Det som på markoverflata framsto som ei stor plyndringsgrop i 5870 viste seg å være et gravkammer som opprinnelig har hatt et dekke av tre. Dette er viktige erfaringer å ta med seg i vurderinger av gravhauger ut fra ytre karakteristika generelt og planlegging av budsjettammer spesielt.

Tidsforbruk i felt var 902 dagsverk eller 180,4 ukeverk. 522,5 av dagsverkene gikk med til undersøkelse av de fem store gravminnene på høydedraget. Arbeidsmengden var fordelt på et mannskap på 11 arkeologer. I tillegg deltok tre naturvitere i felt med til sammen 8 dagsverk. Det var beregnet 16 ukers etterarbeid til hver av de tre feltlederne og ett årsverk til prosjektansvarlig. Det var videre budsjettetert med 400 timers etterarbeid til naturviterne.

Ved oppstart av feltarbeidet var anleggsarbeidet langt framskredet og kulturminnefeltet på høydedraget sto igjen som ei kunstig øy i et kraftig forsenket anleggsområde. Gjenstående areal var på 12 120 m². 7 243 m² eller 60 % av totalarealet ble avdekket med maskin. Av områdene som ikke ble avdekket kan nevnes det sterkt hellende terrenget i vest, den store tettheten av rydningsrøyser mellom Felt 1 og 2 samt et parti sør for Felt 3 som var forstyrret av bygninger oppført i nyere tid.

Det ble avdekket 83,25 m² per dagsverk (jf. tabell over tidsbruk). Det ble målt inn 189 anlegg ved avdekking med maskin. Hovedvekten av anlegg ble funnet på Felt 3 øst for kirkeveien. 104 av de 189 registrerte anleggene ble undersøkt. 79 av i alt 85 stolpehull ble snittet og dokumentert. 39 av de undersøkte anleggene ble avskrevet som moderne forstyrrelser i felt. Alle anlegg som ble påvist ved avdekking av undergrunnen rundt haug 3421 ble undersøkt.

Totalt ble det tatt ut 317 naturvitenskapelige prøver fra feltet (nat.vit.journ.nr. 2008/14 -1–317). Flotering av kull- og makrofossilprøver ble utført innendørs ved museet. Floteringa ble igangsatt midtveis i feltarbeidet for å kunne få en pekepinn om makrofossilenes mengde, art og bevaringsgrad. Det gikk med 114,5 timer til flotering slik at det for vårt tilfelle kan beregnes en times arbeid per jordprøve (?).

Sammenlagt ble det funnet 1539 (+de fra 3421) gjenstander. Funnmengden vurderes som stor, noe som hovedsakelig skyldes de innholdsrike gravene. En stor andel av funnene skriver seg fra anlegg 2337. I tillegg til våpen og smykker drar et stort antall leirkarskår, nagler, spiker og jernfragment funnmengden i 2337 opp til 1011 gjenstander. Funnene fra Hålandsmarka er tildelt aksjesjonsnummer 2008/38 og museumsnummer S12449–12454. De fem første S-numrene representerer gjenstander funnet i de ulike gravanleggene. De 144 funnene fra flateavdekkinga og ved undersøkelse av mindre anlegg er holdt sammen under S12454. Funnene fra Hålandsmarka ble i tidsrommet mars–august 2009 presentert på utstillinga *Spor i jord* ved Arkeologisk museum. Arbeidet med utstillinga utgjorde en betydelig del av etterarbeidet til feltlederne, noe som bør synliggjøres og legges til med minst ett ukeverk i framtidig beregning av etterarbeidets varighet.

3.4 DELTAKERE

Feltpersonell:

Navn	Stilling	Feltarbeid	Etterarbeid
Barbro I. Dahl	Prosjektansvarlig	15.07.-14.11.08	17.11.08-31.12.09
Theo E. Gil Bell	Feltleder	17.07.-14.11.08	01.12.08-20.03.09
Hilde S. Frydenberg	Feltleder	17.07.-14.11.08	24.11.08-13.03.09
Synnøve Thingnæs	Feltleder	17.07.-14.11.08	24.11.08-13.03.09
Solveig Roti Dahl	Feltassistent	04.08.-14.11.08	
Sean D. Denham	Feltassistent	21.07.-14.11.08	26.11.08-12.12.08 ¹
Krister S. Eilertsen	Feltassistent	21.07.-14.11.08	
Silje Øvrebø Foyen	Feltassistent	21.07.-14.11.08	
Therese Jåtten	Feltassistent	21.07.-14.11.08	
Harald B. Midthjell	Feltassistent	25.08.-19.09.08	
Erlend Nordlie	Feltassistent	21.07.-14.11.08	
Nora Pape	Feltassistent	21.07.-14.11.08	

¹ Etterarbeid knyttet til beinslagbestemmelse (jf. Vedlegg 9).

På den naturvitenskapelig siden var tre personer tilknyttet prosjektet. I tillegg var det nødvendig med tett bistand fra tekniske konservatorer ved museets konserveringsavdeling:

Navn	Stilling	Periode
Paula U. Sandvik	Naturvitenskapelig ansvarlig	14.07.08-31.12.09
Lisbeth Prøsch-Danielsen	Ansvarlig pollenprøver	14.07.08-31.12.09
Jon Amundsen	Ansvarlig fosfatprøver	14.07.08-31.12.09
Nathalie Hanna	Teknisk konservator	21.07.08-23.12.08
Magnus Mårtensson	Teknisk konservator	21.07.08-18.12.08

Ved oppstart av feltarbeidet ble det satt ned ei referansegruppe med representanter fra tre avdelinger ved museet samt fylkeskommunen. Referansegruppa fikk omvisning på utgravningsfeltet ved tre anledninger.

Navn	Stilling	Institusjon
Arne Johan Nærøy	Avd. leder fornminnevern	AmS
Paula Utigard Sandvik	Naturvitenskapelig ansvarlig	AmS
Bitten Bakke	Avd. leder konservering	AmS
Mads Ravn	Forskningsleder	AmS
Trond Løken	Førstekonservator	AmS
Helge Sørheim	Førstekonservator	AmS
Malin K. Aasbø	Saksbehandler fylkeskommunen	RFK

Tiltakshaver, utbygger, entreprenør og gravemaskinsjåfør:

Firma	Kontaktperson
Bryne Industripark	Jone Salte
Jærconsult	Tore Johansen
T. Stangeland Maskin	Per Olav Roos
Gravemaskinsjåfør (T. Stangeland Maskin)	Roald Ree

4. METODE

4.1 GRAVETEKNISK METODE

Forholdet mellom synlige og ikke-synlige kulturminner var et selvsagt tema for undersøkelsen. Således ble det planlagt å foreta maskinell avdekking av store deler av høydedraget med tanke på bosetningsspor, og for å kunne undersøke undergrunnen rundt de synlige kulturminnene. Videre ble det ved planlegginga av utgravinga lagt opp til bruk av maskinell kraft ved fjerning av stein fra den store haugen. I og med haugens tykke jordkappe ble det etter hvert også nødvendig å ta i bruk maskinkraft for å avdekke kjernerøysa. I samme operasjon ble undergrunnen rundt avdekket slik at vi tidlig skulle kunne få et overblikk over ikke-synlige anlegg som kunne befinne seg i haugens umiddelbare nærhet. Framgangsmåten med manuell lemping av småstein opp i maskinskuffa og maskinell fjerning av store stein med påmontert klo var fruktbar og nødvendig både med tanke på belastning av feltmannskap og tidsbruk. Denne metoden ble kun benyttet på den store haugen da røysene i sør var langt mindre i omfang. Det ble imidlertid benyttet maskin ved avtorving av røys 20798 og sørlig halvdel av innhegninga. Videre ble maskinen benyttet i utstrakt grad til å fjerne steinene mot bunnen av kjernerøysa i 3421. Dette var nødvendig for å få fram den rektangulære strukturen, undersøke undergrunnen og komme i havn tidsmessig.

Viktigheten av løpende strategiske vurderinger og prioriteringer ble understreket. Dette medfører fleksibilitet i forhold til gravemetode og dokumentasjonsnivå for å kunne fange kompleksiteten i de ulike anleggene, noe som i stor grad atter åpner for økt kompleksitet. Denne problematiserende tilnærminga gjorde hovedsakelig utslag ved graving av de mer kompliserte anleggene som 3421 og 2337.

De to første ukene av feltarbeidet var det påkrevd å få oversikt over de synlige kulturminnene på høydedraget før igangsetting av maskinell avdekking. Da området var preget av svært høy vegetasjon var fjerning av denne en nødvendig forutsetning for kartlegging og dokumentasjon av mindre røysar og gardfar. Parallelt med at det ble funnet mange nye rydningsrøysar startet den ene arbeidsgruppa med manuell undersøkelse av utvalgte rydningsrøysar. Ved maskinell avdekking av planområdet ble det videre påvist ei rekke nye rydningsrøysar som ikke var synlige på markoverflata. Disse røysene ble avtorvet maskinelt og i enkelte tilfeller også snittet med maskin. Videre ble det anlagt ei sjakt med maskin gjennom kirkeveien for å få et inntrykk av stratigrafien og eventuell nedsliping. Profilen ble rensert opp med graveskje, dokumentert og gjort til gjenstand for prøveuttak. I forbindelse med snittingen av ferdsselsveien ble det oppdaget en konsentrasjon av steinartefakter og rester av et gardfar som ikke var synlig på markoverflata.

Med tanke på behovet for sålding av masser fra gravene ble det satt opp et såldebord ved røysene i sør og et såldebord ved haugen i øst. Både massene fra sentrum av 2337 og fra 20798 ble såldet i 4 mm`s såld. Ved sålding av massene fra 2337 ble det gjort funn av leirkarskår, fragmenterte nagler og spiker. Beslutningen om sålding av massene fra 20798 ble tatt da det dukket opp to og ei halv glassperle ved opprens i røysas overflate. Det samme var tilfellet for 5870. Ved graving av haugen ble sålding tatt i bruk både som stikkprøver og som metode ved

undersøkelse av utvalgte anlegg og lag. For eksempel ble all masse fra kammeret i 3421 inndelt i kvadranter og lag som ble såldet separat.

Området bestod av steinete kulturbeite som ikke hadde vært gjenstand for oppdyrking i moderne tid. Både de synlige og ikke-synlige kulturminnene lå dermed rett under torva og gjorde det nødvendig å begynne med kontrollert avtorving for hånd. Gjennom manuell avtorving av røysene i sørvest var det enklere å holde styr på konstruksjonselementer som for eksempel steinsettinger. På den andre siden tok dette arbeidet mye tid og krefter. Spesielt tidkrevende var det at vi ved første avtorving umulig kunne få med oss all torven. Dermed måtte vi gå over området opptil flere ganger for å rense frem strukturene.

Sørlig del av høydedraget bar preg av å ha blitt brukt som dumpingplass for dyrekadaver fra en av de nærliggende gårdene. Sammen med andre forstyrrelser som for eksempel traktorveier hadde det satt sitt preg på området og enkelte av de registrerte strukturene viste seg å være moderne nedgravinger og forstyrrelser og ble avskrevet i felt. Disse blir kort omtalt i kapittel 7.8.

Alle strukturene ble målt inn med totalstasjon før avtorving. Deretter ble strukturenes avgrensning målt inn mer nøyaktig etter avtorvig. Enkelte strukturelle detaljer ble også målt inn, som for eksempel alle steinene de sentrale steinringene i AR2337 og AR5811. Forøvrig ble utbredelsen av en underliggende røys fra en eldre fase av AR2337 samt kammerets utbredelse i AR5870 målt inn spesielt.

Etter at strukturene var gravd ut ble området rundt avdekket med maskin for å sikre at ikke ytterligere kulturminner lå under. Det ble funnet fire stolpehull delvis under innhegningen (AC2533) og delvis under røys 2 (AR2337). Det ble tatt ut naturvitenskapelige prøver av alle strukturene.

4.2 DOKUMENTASJON

4.2.1 Tegning

Samtlige håndtegninger er samlet i ei liste over tegninger (jf. Vedlegg 3). Da fotomosaikk i stor grad ble benyttet på bekostning av tegninger, består majoriteten av tegninger på lista av profiltegninger. Fotomosaikk ble imidlertid også benyttet i dokumentasjonen av de omfattende profilene i haug 3421. Som del av etterarbeidet ble det laget digitale tegninger på bakgrunn av fotomosaikkene. På grunn av tidsnød ble det foretatt en vurdering av hvilke dokumentasjonslag som krevde reintegning framfor illustrasjon i form av kun foto. I mange tilfeller vil foto kunne romme like god informasjon som tegning foretatt på bakgrunn av foto.

For å skape en oversikt over prøveuttak og funn ved graving av kamrene i 5870 og 20798 ble det laget plantegninger hvor disse kunne plottes inn. Dette hang i viss grad sammen med at totalstasjonen var til reparasjon på det aktuelle tidspunktet. Spesielle steinstrukturer, slik som steinringen i 2337 og 5811 samt kammeret i 20798, ble målt inn stein for stein for å oppnå en god framstilling i Intrasis. Ved dokumentasjon av stolpehull ble det benyttet anleggskjema hvor strukturene ble tegnet i plan og profil. Anleggskjema er ikke inkludert i liste over tegninger.

Med hensyn til røysene i sør ble kun stolpehullene, kammeret i AR5870 og urnegraven AA22961 tegnet i plan i målestokk 1:10 (jf. Vedlegg 3). Resten er fotografert og satt sammen ved hjelp av fotomosaikk og reintegnet i løpet av etterarbeidsfasen. Alle strukturene ble derimot tegnet i profil (jf. Vedlegg 3). Stolpehullene er tegnet i målestokk 1:10, mens profilbenkene gjennom de store strukturene er tegnet i 1:20. Bare strukturen AA6230 er tegnet på det standardiserte anleggsskjemaet. Resten er tegnet på tegnefilm.

4.2.2 Fotografering

Fotos ble tatt med tre digitale kamera (Nikon D200, Nikon DX og Nikon D40). Ved oppstart av prosjektet hadde vi kun to kamera slik at fotolistene er kombinerte mellom to feltledere (jf. Vedlegg 1). Fotos er tatt i råfilformat (.NEF). Fotodokumentasjonen er lagt inn i museets fotodatabase under AmS-arkivnummer 81985-82274 (jf. Vedlegg 1).

Museet hadde ved enkelte tidligere utgravinger benyttet seg av konsulenttjeneste i form av luftfotografering. Espen Torp ved Birdy Photographs ble kontaktet og utførte fotodokumentasjon av feltet sju ganger. Dokumentasjonen fra luften oppnås ved å feste et kamera til et fjernstyrt minihelikopter. Metoden ga oss mulighet til å få oversiktsfotos over hele utgravingsfeltet med hensyn til synlige kulturminner og til å få dokumentert de ulike konstruksjonsfasene i gravhaugen. Ved de to første dokumentasjonsrundene med minihelikopter ble det tatt fotos i JPG-format, mens vi ved det tredje besøket fikk i stand en overgang til råfilformat. Vi oppnådde da en fotokvalitet som var så tilfredstillende at det sparte oss for arbeid med fotomosaikk av de aktuelle nivåene i gravhaugen.

Etter metodikk utviklet av feltleder Theo Gil Bell ble det gjort utstrakt bruk av fotomosaikk i dokumentasjonen av større anlegg. Således erstattet i stor grad fotos tegninger, noe som var svært tidsbesparende. Imidlertid medførte tidspress i felt at arbeidet med å sette sammen fotos til mosaikk ble utsatt til etterarbeidet. Dette arbeidet kunne med fordel vært utført i felt da de sammensatte oversiktene utgjør et svært nyttig tolkningsredskap under utgravinga.

4.2.3 Innsamling av prøver

Det ble utviklet strategi for naturvitenskapelig prøveuttak i samråd mellom naturvitenskapelig ansvarlig og prosjektansvarlig. Dette var igjen basert på diskusjoner mellom prosjektansvarlig og naturvitenskapelig ansvarlig i forbindelse med utforminga av prosjektplanen. Samtidig ble det fokusert på løpende vurderinger ut fra hva som kunne vise seg å dukke opp underveis i utgravinga. Ved et hvert feltarbeid vil det være nødvendig å foreta kontinuerlige diskusjoner mellom naturvitere og arkeologer om hvilke grep som kan komme til å gi fruktbare resultater ut fra nye problemstillinger knyttet til nye oppdagelser. Et godt eksempel i så måte er tolkning, dokumentasjon og prøveuttak fra hovedprofilen i gravhaugen. En løpende dialog med tre naturvitere ved museet som hver var ansvarlig for analyseringa av tre ulike typer prøver ble opplevd som fruktbart (jf. kap. 3.4). Drøftingene i felt ble videreført i etterarbeidsfasen for å synkronisere analysestrategi, lagbeskrivelser, prioriteringer og framdrift.

I utgangspunktet ble det lagt opp til at feltpersonellet hovedsakelig sto for uttak av naturvitenskapelig prøvemateriale. Unntakene var imidlertid fosfatprøver, kasse- og serieprøver fra hovedprofilen i haugen. Jon Amundsen tok ut fosfatprøver fra undergrunnen under utvalgte anlegg for å undersøke om det fantes forhøyete verdier som kunne tolkes som sporbare levninger etter eventuelle begravelser (jf. Vedlegg 10). Amundsen var videre ansvarlig for vedartsbestemmelser av bevart tre og trekull til datering (jf. Vedlegg 8). Paula Utigard Sandvik og Lisbeth Prøsch-Danielsen bidro i tolkning og uttak av kasseprøver, pollenserier og kullprøver fra profilen i haugen. Videre sto Utigard Sandvik for uttak av en mikromorfologisk prøve i haugens kammer.

Totalt ble det tatt ut 122 fosfatprøver, 81 pollenprøver, 76 jordprøver, 35 reine trekullprøver og 3 mikromorfologiske prøver (jf. Vedlegg 6). Jordprøver ble tatt ut som kombinerte kull- og makrofossilprøver da begge prøvetypene flottes og kan gjøres til gjenstand for både datering og makrofossilanalyse. De naturvitenskapelige prøvene fra prosjektet er tildelt naturvitenskapelig journalnummer 2008/14 – 1-317.

Fra røys 2-4 ble det tatt ut 41 naturvitenskapelige prøver, hvorav 16 jordprøver, 5 kullprøver, 7 pollenprøver, 11 fosfatprøver og to mikromorfologiske prøver. Prøvene er katalogisert og tildelt funnummer (2700-2740). Majoriteten av prøvene ble samlet inn fra profilen i AR2337, hvor det ble tatt ut to mikromorfologiske prøver, en serie på fem pollenprøver og tre jordprøver. To kullprøver ble tatt ut i plan i forbindelse med funn av lansespissen og sverdet. Fra AR5811 og AR5870 ble det tatt ut henholdsvis to jordprøver og to pollenprøver. Fra anlegget AA6238 ble det tatt ut to jordprøver, samt en serie med fosfatprøver som ble tatt ut av Jon Amundsen. De to mikromorfologiske prøvene er sendt til preparering hvorav det mest interessante tyunnslipet vil bli sendt inn til videre analyse.

4.2.4 Funn

Det ble ført fortløpende funnliste i felt samtidig som funn in situ ble målt inn. Ved innmåling av funn knyttes dette til respektiv struktur ved hjelp av koding. Funn fra sålding har ved etterarbeidet blitt lagt inn i Intrasis med relasjon til funnkontekst. Såldfunnene mangler imidlertid georefereringspunkt. Større metallgjenstander ble tatt ut som preparat av tekniske konservatorer for framrensing på konserveringslaboratoriet.

Det ble gjort til sammen 506 funn fra dette området (jf. Vedlegg 4). Majoriteten av funnene skriver seg fra AR2337, med en høy frekvens av jernnagler og spiker. Funnene ble tildelt museumsnummer S12450-12452 og S12454, samt aksjonsnummer 2008/38. Funnene er pakket og merket med S-nummer, funnummer og underbokstav (jf. Vedlegg 5). Naturvitenskapelige prøver er katalogisert og tildelt funnummer under etterarbeidet (jf. Vedlegg 4 og 5). Funnene fra Hålandsmarka ble i tidsrommet mars-august presentert på utstillinga *Spor i jord* ved Arkeologisk museum.

For en nærmere oversikt over funnmaterialet henvises det til kapittel 6. Videre vil funnene bli tatt opp i forbindelse med beskrivelse av de respektive anlegg de skriver seg fra i kapittel 7.

4.2.5 Innmåling

I regi av Karin Lund ved Riksantikvarämbetet ble det holdt et to dagers brukerkurs i Intrasis der de tre feltlederne, én feltassistent og naturvitenskapelig ansvarlig deltok. Optimalt burde samtlige prosjektdeltakere mottatt opplæring i Intrasis for å få nødvendig innsikt i programmet som det er lagt opp til at hele feltpersonellet skal kunne jobbe opp imot. Til innmåling ble det benyttet en Leica totalstasjon (TPS1200) og fjernkontroll med radiohåndtak (RX1250). Teknisk etat i Time kommune ble leid inn til å sette ut ti fastpunkter på lokaliteten før oppstart av feltarbeidet (jf. Vedlegg 11). Feltpersonellet mottok opplæring i bruk av totalstasjon og Intrasis i felt av prosjektansvarlig. Innlasting og redigering av dagens målejobb ble hovedsakelig utført ved slutten av arbeidsdagen eller påfølgende morgen. Arbeidet var et viktig ledd i opplæringa i forbindelse med brukerkurset i Intrasis.

I den 13. arbeidsuka fikk vi tekniske problemer med totalstasjonen som medførte at den måtte sendes til service i Oslo. Det opplevdes som en stor belastning å være uten innmålingsutstyr i nærmere to uker. Ved ett tilfelle fikk vi låne kikkerten til det pågående utgravningsprosjektet på Tjora etter ordinær arbeidstid for å foreta nødvendige målinger slik at vi kunne fortsette gravinga av haugen. I etterpåklokskapens lys kan det påpekes at det hadde vært en stor fordel med en totalstasjon i reserve. Ut fra gravingens omfang og funnmengde kunne det faktisk vært nødvendig med to totalstasjoner på prosjektet, noe som bør tas i betraktning ved planlegging av framtidige, liknende gravinger. Videre kan det påpekes at muligheten for å ha en egen innmålingsansvarlig bør vurderes. I praksis tilfaller det overordna ansvaret for innmåling og opplæring i innmåling prosjektansvarlig. Dette henger i viss grad sammen med at det ved bruk av Intrasis har vært lagt vekt på at samtlige feltansatte skal foreta innmålinger, redigeringer og innmating i databasen. For at denne arbeidsgangen skal være velfungerende forutsettes det kursing og opplæring av hele feltstaben, noe som må tas i betraktning ved planlegging av framtidige utgravinger.

Ved innmåling av anlegg ble det benyttet koder og et unik nummer som ble benevnelsen på det arkeologiske objektet. Det samme nummeret inngikk videre i benevnelsen av funn og prøver relatert til anlegget. Målepunktid ble benyttet for å identifisere ulike prøver og funn fra samme struktur. Da mengden funn til tider var stor og spredt på tre feltledere, var det nødvendig å ta i bruk midlertidige nummereringslister for funn. I enkelte tilfeller var det nødvendig å foreta nye innmålinger av strukturers form og utstrekning ved undersøkelse av dem. Et godt eksempel i så måte var Røys 5. Nye innmålinger resulterte i at anlegget fikk et nytt nummer, noe som medførte at relasjonen til tidligere innmålte funn og prøver måtte jmføres.

I tillegg til anleggenes ytre avgrensning ble det også målt inn spesielle karakteristika som lag, forstyrrelser, groper, gravkamre, flate steiner, steinkretser, kull- og steinkonsentrasjoner. Terrengform ble målt inn i hele undersøkelsesområdet, men med økt tetthet rundt og over anlegg. På og rundt haugen ble målingene foretatt i et spesielt finmasket rutenett, noe som også inkluderte målepunkter i toppen av nye lag som kunne identifiseres underveis i gravinga. Ved undersøkelse av større anlegg ble snitt og profiler målt inn. Videre ble det ved bruk av fotomosaikk målt inn punkter til georeferering av fotos. Generelt ved innmåling av anlegg, funn og prøveuttak ble det

lagt opp til at dette ble foretatt direkte av, eller i nært samråd med, den personen som arbeidet med det aktuelle anlegget.

5. STRATIGRAFI OG KILDEKRITISKE FORHOLD

Utgravningen av området i sørvest ble gjort innenfor et relativt avgrenset område og alle funnene ble i hovedsak gjort i tilknytning til strukturene. Funnspredningen blir behandlet under gjennomgangen av de respektive anleggene (jf. kapittel 7). Det var i tillegg lite forstyrrelser innad i strukturene utover de aktivitetsfasene som ble tolket som forhistoriske, jf. kapittel 7 for nærmere beskrivelse av lag og stratigrafi.

I området rundt de forhistoriske strukturene ble det imidlertid funnet spor av moderne forstyrrelser, både i form av nedgraving av dyrekadaver og spor etter kjøring med traktor. Flere av strukturene som i utgangspunktet var registrert som mulige kulturminner ble etter hvert avskrevet som moderne forstyrrelser. Det henvises til kapittel 7.8 for en nærmere gjennomgang av de moderne forstyrrelsene innenfor området.

6. FUNNMATERIALE

6.1 FUNNMENGDE, FUNNKATEGORIER OG MATERIALTYPER

Ved utgravning av det sørvestlige området ble det funnet flere arkeologiske gjenstander enn forventet. Funnene er stort sett avgrenset til de kjente strukturene, AR2337, AR5811 og AR5870, samt noen få funn fra innhegningen AC2533. Det at området tidligere primært har vært uforstyrret beitemark forklarer hvorfor funnene i stor grad framkommer fra strukturene og at det er svært få løsfunn. Samtidig er det funnet enkelte løsfunn av slått flint som kan tyde på at det har vært en steinalderboplass i nærheten, og som kan ha blitt forstyrret i det gravrøysene har blitt konstruert. I innhegningen (AC2533) er det derimot noe usikkert hvor mange av funnene som er fra moderne aktiviteter og hvilke som stammer fra selve strukturen (jf. kapittel 7). Funnene fra de andre strukturene kommer fra ganske sikre kontekster. Det ble imidlertid funnet enkelte skår fra leirkaret i urnegraven AA22961, som tilhører en tidligere gravlegging under AR2337. Disse funnene er tilskrevet den røysen de ble funnet i, blant annet for å kunne illustrere sammenhengen mellom de to fasene.

Til sammen ble det gjort funn av 499 gjenstander fordelt på 506 funnummer, til sammen 1571 fragmenter. I dette tallet inngår mer enn 222 nagler og 110 spiker, samt over 550 leirkarskår, det aller meste fra båtgraven i AR2337, fase 2 og urnegraven i AR2337, fase 1 som har fått et eget strukturnummer; AA22961. Dateringsmessig spenner funnene fra steinalder til vikingtid. Steinalderfunnene er stort sett funnet i fyllmassene og stammer trolig fra en boplass i nærheten (jf. Thingnæs 2009). Leirkarskårene varierer også noe i datering. Enkelte skår fra AR5811 kan muligens dateres til yngre bronsealder/eldre jernalder (1100 f.Kr – 550 e.Kr.). Leirkarskårene fra urnegraven AA22961 kan trolig dateres innenfor et tilsvarende spenn. I begge strukturene er det få andre funn som kan avgrense

dateringen nærmere. I tillegg til de brente beina som er funnet i begge strukturene, er det i AA22961 også funnet fragmenter av tre ulike kammer i bein. Det ene kamfragmentet har fremdeles en bronsenagle som sitter igjen, mens et annet fragment har dekor i form av punktsirkler. Selv om dekorasjon med punktsirkler ofte blir ansett som eldre enn dekorasjon med flettebånd, forekommer punktsirkeldekor i hele jernalderen. Dateringen vil derfor være noe usikker da kammene er for fragmentert til å kunne si noe sikkert om den overordnede formen på kammene (Eggen 2007, Hoftun 1993, Petersen 1951). På den andre siden viser konteksten at kamfragmentene fra urnegraven AA22961 må være eldre enn vikingtidsbegravelsen i AR2337.

I AR2337 ble det blant annet funnet en enkel ringnål i forgylt kobberlegering, samt lansespiss og sverd. Ringnålen daterer graven til vikingtid (Fanning 1994, Vêsteinsson 2000). Sverdet ligger fremdeles i preparat, og kan foreløpig ikke typebestemmes nærmere. I AR5870 ble det blant annet funnet vevsverd og linhekle, saks, kniv, samt fire glassperler og et lite spinnehjul.

Funnmaterialet bli behandlet nærmere ved gjennomgangen av de ulike strukturene i kapittel 7.

7. BESKRIVELSE AV ANLEGG

7.1 INNLEDNING

Utgravningen omfatter et mindre område innenfor en større utgravning på gården Håland 4/1 i Time Kommune, Rogaland. Strukturene ligger helt sørvest i planområdet. Innenfor dette området ble det gravd ut tre graver, en innhegning, en sirkulær steinlegging, samt fire stolpehull, og moderne forstyrrelser som tidlig i utgravningsfasen ble ansett som mulige strukturer, men som senere ble avskrevet.

En kort oppsummering av strukturene som ble funnet sørvest på felt 4, Hålandsmarka, og som vil bli behandlet i kapitlene 7.2 – 7.8:

Graven AR2337 (S12450), var en begravelse i båt. I denne graven ble det funnet en ringnål i forgylt kobberlegering, lansespiss, sverd, kniv, sigd, glassperle og ravperle samt over 220 jernnagler og over 100 spiker av jern. Det ble også funnet flere leirkarskår i fyllmassene. Graven dateres til vikingtid.

Urnegrav AA22961 (S12450), ble funnet under båtgraven i AR2337 og tilhører en eldre begravelse på samme sted. I tilknytning til urnegraven ble det også funnet rester av en større, flat steinlegging som i sin tid trolig ble bygd over urnegraven. I urnegraven ble det funnet et leirkar, brente bein og fragmenter fra tre ulike kammer av bein, hvorav et med punktsirkeldekor og et med en bevart bronsenagle. Graven dateres til eldre førromersk jernalder, eventuelt til eldre jernalder.

Grav AR5811 (S12451), er en steinlegging inntil jordfast stein. I sentrum var det en steinsirkel hvor det ble funnet brente bein, leirkarskår fra minst tre ulike kar, samt en liten bearbeidet bit av kvarts med strekdekor. Graven dateres til yngre bronsealder/ eldre førromersk jernalder, eventuelt til eldre jernalder.

Grav AR5870 (S12452), var en steinlegging med nedgravd steinkiste. Måten kammeret var konstruert på hadde ført til at graven hadde en sentral forsenkning, som gjorde at den ble antatt plyndret. I denne graven ble det funnet linhekle, vevsverd, kniv, fire glassperler, spinnehjul samt flere fragmenter av jernplate og nagler. Den ene jernplaten hadde mineraliserte tekstiler. Graven dateres til vikingtid.

Innhegning AC2533 (S12454), lå helt inntil AR2337. Innhegningen var delvis ødelagt og det ble gjort svært få funn. Det ble funnet enkelte fragmenter av flint samt seks jernfragmenter og seks små leirkarskår. Det ble heller ikke funnet spor av kulturlag eller ildsted i innhegningen. Strukturen kan muligens tidfestes til yngre bronsealder/eldre jernalder.

Steinansamling, AA6238 (S12454), lå en meter sørvest for AR2337. Den sirkulære steinleggingen ble funnet ved avdekking av AR2337.

Stolpehull (S12454). Det ble funnet fire stolpehull etter at de andre strukturene ble fjernet med maskin. Stolpehullene AS23865 og AS23896, med lignende fyllmasser, ble funnet nær og i innhegningen AC2533. Stolpehullene AS23879 og AS23888 ble funnet nær profilbenken under AR2337. Disse stolpehullene hadde også likartede fyllmasser.

I forbindelse med beskrivelse og sammenligning av de ulike anleggene fra Hålandsmarka er det påkrevd med en avklaring av begrepsbruk. Under utgravinga har det pågått stadige omtolkninger som tvinger fram nye definisjoner av de undersøkte anleggene. Videre er det i arkeologifaget en tendens til å benytte ulike begreper knyttet til gravskikk om hverandre, slik som *haug* og *røys*. Ved en gjennomgang av undersøkte anlegg vil en tydeligere begrepsbruk forhåpentligvis virke klargjørende med hensyn til variasjoner innenfor og mellom anleggene. Da det i mange tilfeller vil være mellomformer som ikke enkelt lar seg kategorisere, vil begrepsbruken måtte diskuteres videre under beskrivelsen av de enkelte anleggene.

I behandlninga av gravskikk er spørsmålet om hva som skal betegnes som ei grav sentralt. I så måte ville det vært å forvente stadig pågående diskusjoner rundt gravbegrepet i gravskikkforskningen. Fraværet av denne diskusjonen medfører at begrepet framstår som innforstått (jf. Gansum 2004:107). Gravbegrepet kan tilnærmes fra to hold, der fokus kan legges på fortidig hendelse og/eller våre prinsipper for gjenkjennelse. De definisjonene som foreligger i arkeologisk litteratur gjenspeiler i stor grad arbeidsmetoden da det hovedsakelig dreier seg om studier av eldre undersøkelser. Således vektlegges likets sporbarhet og kriterier for funntyper og -kontekster som må være tilstede for at et anlegg kan defineres som ei grav:

I foreliggende arbeid skal gravbegrepet forbeholdes ideologiske konstruksjoner hvor sporbare levninger etter mennesker og eller dyr foreligger og er behandlet intensjonelt (Gansum 2004:110).

Jeg har valgt følgende tre kriterier, hvorav bare ett trenger å være til stede: 1) Humant beinmateriale og/eller 2) Hele eller nesten hele kar funnet i kunstig anlagte hauger og/eller 3) Metallgjenstander funnet i kunstig anlagte hauger (Pilø 1989:31).

For vårt tilfelle er det knyttet bekymring til å ekskludere anlegg ved å bruke en gravdefinisjon som utelukker graver uten sporbart materiale etter den døde og graver uten synlig overflatemarkering. Når det gjelder kravet om sporbare levninger, vil dette medføre kildekritiske problemer for vestlandets del da den kalkfattige jorda gjør bevaringsforholdene for bein ekstremt dårlige (jf. Dommasnes 2001:25). I behandlingen av de undersøkte anleggene fra Hålandsmarka kan muligens en åpenhet i gravbegrepet medføre økte muligheter for erkjennelse og diskusjon av strukturer som ikke lett lar seg innordne i et strengt begrepsapparat. Dette er ei viktig side ved forvaltningsgravinger da vi ikke tar for oss et utvalgt materiale ut fra klassifiserte problemstillinger, men behandler et mangslungent materiale som er bestemt ut fra et planområdes avgrensning. Jenny-Rita Næss har fremmet en inkluderende definisjon av gravbegrepet som fokuserer på den fortidige handlingen:

Grav – betegnelse på et sted hvor den døde, eller restene av den døde, legges ned (Næss 1996:12).

Når det kommer til vår erkjennelse av graver, er det fristende å legge til *gjenstander som kan representere den døde eller de pårørende* for å unngå at anlegg der kun gravgodset er bevart faller utenfor gravbegrepet. Det kan da innvendes at offer- og depotfunn vil havne inn under et slikt gravbegrep, men en tolkning av grav kontra offer vil uansett måtte baseres på funnkontekst og – sammensetning. Alternativt kan gravbegrepet til Næss suppleres med Trond Løkens definisjon av gravformen skjelettgrav:

Skjelettgrav, haugbunn er brukt i betydningen begravelse med ubrent lik som er plassert på det naturlige terrengnivå. Bestemmelse som skjelettgrav er gjort avhengig enten av funn av skjelett(deler), av at nedgravningen er tilstrekkelig stor for et menneske og/eller at oldsakene ligger på en slik måte at de vitner om en plassering i relasjon til et lik. De må da ikke vise tegn til ildbeskadigelse (deformering, glødeskall) eller ligge i et kullag (Løken 1974:56).

Løkens definisjon av skjelettgrav er svært relevant for vårt tilfelle da det i tre av gravene ble gjort omfattende gjenstandsfunn, men ingen funn av bevarte menneskerester.

Kategoriene *anlegg uten påvist grav* og *funntom røys* er relevante for vårt vedkommende. Førstnevnte begrep vil være gjeldende for anlegg der det er tatt ut fosfatprøver, men ikke påvist tydelige utslag som kan tolkes i retning av sporbare levninger etter mennesker eller dyr. Funntom røys vil bli benyttet i tilfeller der fosfatverdiene gir tydelig utslag i et anlegg som tilsynelatende er bygd opp som ei røys, men uten at det er funnet bevarte gjenstander. Vivian Wangen påpeker at det for Gunnarstorps vedkommende er store likhetstrekk mellom anlegg uten grav og gravanlegg (Wangen 1998a, 1998b). Sammenligningene av ulike typer av enkeltelementer og sammensetning av disse, viser at det ikke kan påvises klare forskjeller i oppbyggingen av anlegg uten grav og gravanlegg. Imidlertid er det en klar tendens til at anlegg uten grav er mindre enn gravanleggene. Mens kun et fåtall av gravanleggene har et tverrmål på under 2 meter, er over halvparten av anleggene uten grav under 2 meter. Videre er nærmere 90% av anleggene uten grav under 4 meter, mens 32% av gravanleggene er større enn 4 meter.

Hva angår skillet mellom *haug* og *røys*, er det en innarbeidet forståelse av at *røys* er bygd opp utelukkende av stein, mens hauger består av jord eller en kombinasjon av stein og løsmasser (jf. Dommasnes 2001:23, Gansum 2004:106, Løken 1974:58, Wangen 1998b:5, Østmo & Hedeager 2005:136). Det må videre legges til at både hauger og *røys* har en konveks eller hvelvet overflate for å kunne skille dem ut fra steinlegginger og steinsetninger. Trond Løken har videre satt 2 meter som et minste tverrmål for hauger og *røys* (Løken 1974:58). Begrepet *storhauger* benyttes om hauger som har et tverrmål på minimum 20 meter eller et volum på minimum 400 m³ (Østmo & Hedeager 2005:136).

I en stor andel av gravminnene er det benyttet en blanding av jord og stein slik at de per definisjon må omtales som hauger. Anleggene kan ved utgraving vise seg å være lagdelte, og særlig større hauger kan være konstruert av ei *kjernerøys* med tykk jordkappe over (Dommasnes 2001:23). *Kjernerøys* betegner ei kjerne av stein uten innblanding av jord, anlagt på haugbunnen og dekket av ett eller flere lag løsmasse (Næss 1996:12).

Steinlegging vil bli benyttet om sammenhengende steinpakning eller brolegging av ett til to lag stein, iblandet fyllmasser av jord eller grus. Overflata er plan og formen kan variere fra rund til rektangulær eller trekantet (Dommasnes 2001:24, Løken 1974:59, Wangen 1998b:5). Steinleggingene er gjerne frittliggende med regelmessig omkrets, men de kan også være anlagt inntil jordfast stein eller reist stein (Wangen 1998b:5).

Steinlegging må ikke forveksles med *steinsetting* som er karakterisert av reiste steiner. Steinsetting kan defineres som et avgrenset, plant område markert med en omgivende krets av større steiner som er plassert med jevne mellomrom. Steinene kan være bautasteiner, rundkamp eller kantsteiner. Anleggene kan være runde eller ha varierende form (Dommasnes 2001:24, Løken 1974:60, Wangen 1998b:5). I følge Liv Helga Dommasnes forekommer ikke steinsetninger sikkert belagt på Vestlandet (Dommasnes 2001:24).

Ovenfor ble det gitt en definisjon av skjelettgrav for å supplere gravbegrepet. Når det gjelder gravtyper med brente bein, eksisterer det ei rekke termer. Vivian Wangen presenterer i sin magistergrad en fyldig oversikt hvor hun setter et hovedskille mellom urensede, brente bein og rensete, brente bein (Wangen 1998b:7):

I a) Rensete, brente bein:

Urnegrav: Rensete, brente bein er lagt i en beholder av keramikk (urne). Det er flere former for plassering av urnen i gravanlegget. Den kan for eksempel være satt opp ned, være plassert på en steinhelle, i et steinsatt kammer, i en grop eller i en annen form for gravgjemme.

Grop med rensete, brente bein: Rensete, brente bein er lagt samlet i en nedgravning/grop.

Beinlag: Rensete, brente bein er lagt i et lag av et visst omfang.

Beinsamling: Rensete, brente bein er lagt samlet innenfor et avgrenset område, som regel direkte i et anleggs fyllmasser. Gravformen viser ingen spor av et konstruert gravgjemme.

Enkelte spredte brente bein: En liten mengde rensete, brente bein, som ligger enkeltvis eller er spredt over et større område i anlegget.

I b) Rensete, brente bein med kull:

Tilsvarende graver med rensete, brente bein iblandet enkelte trekullbiter. Gravtypene samsvarer for øvrig med de som er beskrevet under *rensete, brente bein*.

II) Urensete, brente bein:

Brannflak: Kompakt kullag av aske og trekull, iblandet brente bein. Brannflaket utgjør trolig restene etter selve bålplassen, men kan også være dannet ved at større mengder bålmørje er bragt fra bålplassen til stedet for gravleggelsen. Det avgjørende vil være om det finnes spor av varmepåvirkning under eller omkring brannflaket.

Brente bein i kullag: Trekullblandet lag med brente bein. Kullaget inneholder mindre kull enn et brannflak og kan derfor ikke karakteriseres som et kompakt lag av bålmørje.

Branngrøp: Brente bein og bålmørje (kull og aske) er lagt i en nedgravning/grøp.

Urnebranngrøp: Brente bein og bålmørje er lagt sammen i en urne. Urnen er deretter plassert i en branngrøp.

7.2 GRAV MED TO FASER; URNEGRAV FRA YNGRE ROMERTID (AA22961) OG BÅTGRAV FRA VIKINGTID (AR2337)

7.2.1 Utgravningens forløp

AR2337 var den største av gravene i sørvest og så tilsynelatende ut som en jordfylt røys på overflaten. Helt inntil lå tre voller som ble tolket som rester av en innhegning eller tuft. På overflaten målte strukturen nær elleve meter i diameter. Den opprinnelige utgravningsplanen var å dele den i fire kvadranter for videre å grave to motstående kvadranter samtidig. Slik ville vi bli stående igjen med motsatte kvadranter som dannet to stødige profiler gjennom strukturen.

Før selve utgravningen av røysen tok til, ble det gjort et forsøk på å avklare forholdet mellom innhegningen AC2533 og AR2337. Sentrum av strukturen ble utgangspunkt for en 1 meter bred sjakt som gikk gjennom den østre halvdelen av strukturen og videre gjennom innhegningen. Sjakten ble avdekket og fotodokumentert før vi gikk dypere, akkurat i overgangen mellom AR2337 og AC2533. Utgravningen fulgte i praksis mekaniske lag i hele sjakten.

Etter graving av sjakten var det fremdeles uklart hvordan det stratigrafiske forholdet mellom disse to strukturene artet seg. Etter at avtorving av den NØ kvadranten i AR2337 ikke hadde gitt oss noe mer informasjon ble den nordre halvdelen av

innhegningen også avtorvet. Da den nordre halvdel av innhegningen heller ikke ga oss noen indikasjoner på forholdet mellom de to strukturene ble denne problemstillingen nedprioritert.

Etter at den SV kvadranten i røysen også hadde blitt avtorvet ble det klart at det i sentrum av AR2337, var lagt en sirkulær steinlegging. NØ og SV kvadrant ble fotodokumentert gjennom bruk av fotomosaikk. Deretter gravde vi oss noe videre ned i disse kvadrantene. Det ble imidlertid raskt klart at AR2337 ikke var en jordblandet røys. Av den grunn ble den videre utgravningsplanen revidert til at AR2337 skulle graves i plan, i alle kvadrantene parallelt. Det ble satt igjen en 50 cm bred profilbenk i Ø-V gående retning gjennom strukturen. Profilbenken var ikke gjennomgående men bestod av to benker som møttes diagonalt i sentrum av strukturen. NV og SØ kvadrant ble videre avtorvet og gravd ned til samme nivå som NØ og SV kvadrant. Disse ble også fotodokumentert gjennom fotomosaikk.

Innenfor den sirkulære steinleggingen var det et lag med tilnærmet like store steiner som i selve sirkelen, med unntak av en N-S gående stripe. Innenfor denne stripen var det i den NØ kvadranten nesten ikke steiner, mens det i den SØ kvadranten var noe stein i et mindre område innenfor denne stripen. Det er mulig at dette området uten stein viser til utstrekningen av båten, mens steinansamlingen innenfor dette området igjen viser til steiner lagt opp i båten som stabilisering, men det vil jeg komme tilbake til senere.

Vi lot den sirkulære steinsettingen stå inntil videre, samtidig som vi fjernet steinene innenfor sirkelen. Vi gravde også i området utenfor den sirkulære steinsettingen, og fant et nytt steinlag med tettpakkede, mindre steiner. Denne steinpakningen ble målt inn som AB18966. I løpet av utgravningens gang ble det imidlertid klar at AB18966 tilhørte en eldre steinlegging med urnegrav, AA22961. Andre steinpakninger som framkom i løpet av utgravningen, derav AA6215 og AB22885, som tidligere i prosessen ble antatt å være egne strukturer viste seg etter hvert å tilhøre den ovale steinpakningen som tilhørte urnegraven AA22961.

Ved videre utgraving ble det funnet jernnagler og spiker. Disse ble primært funnet i NØ og SØ kvadrant. I NØ ble de fleste naglene funnet innefor den sirkulære steinsettingen, mens det i SØ også ble funnet nagler sør for denne. De ble raskt klart at det dreide seg om en begravelse i båt, basert på antall nagler og deres utbredelse. Det var derimot ikke mulig å se om naglene befant seg *in situ*. Da det ikke ble funnet spor av en nedgraving er det mest trolig at båten har vært plassert delvis oppå den sirkulære steinsirkelen. Båten kan derfor ha vært åpen og videre blitt stående til den har falt fra hverandre av naturlige nedbrytingsprosesser. Naglene og spikerne som ble funnet ved utgraving ble derfor bare målt inn med ett punkt. I sammenheng med at det ble funnet jernnagler og spiker begynte vi å sålde alle massene inne fra steinsirkelen. En del funn av nagler og spiker kommer derfor fra såldet og er ikke målt inn i Intrasis.

Etter at det øverste steinlaget innenfor den sirkulære steinsettingen ble fjernet kom det fram en lansespiss (S12450c) i den NØ kvadranten. Lansespissen lå i et mørk brunt, nærmest sort lag. Dette laget ble umiddelbart antatt å være et kullag, men viste seg å bestå av biologisk, nedbrutt materiale. En kullprøve (nat.vit.journ.nr. 2008/14-132) ble imidlertid tatt ut fra dette laget (lag K) i tilknytning til funnet. De stratigrafiske lagene i AR2337 vil bli nærmere beskrevet i avsnitt 7.2.2.

Lansespissen ble tatt inn som preparat av konservator Nathalie Hanna. Like etter funnet av lansespissen fremkom det en konsentrasjon av jern og mineralisert treverk i sentrum av strukturen. Vi stoppet utgravningen i dette området til konservatoren kunne foreta opprensingen. Denne konsentrasjonen strakk seg innover mot og inn i selve profilbenken. Det ble antatt at denne konsentrasjonen var et sverd, med mulig rester av treslire. Vi måtte ofre profilbenken for å kunne ta ut funnet. Dermed ble det prioritert å grave like langt ned i den SØ kvadranten, som vi var kommet i den NØ kvadranten, samt rense profilen. Ved opprensing i den SØ kvadranten ble det funnet en glassperle med påsmeltet dekor (S12450m). Den østre profilbenken ble videre fotodokumentert og tegnet fra sentrum av røysa og 140 cm mot øst og ned til det nivået funnet ble gjort, ca 50 cm ned fra markoverflaten. Det ble tatt ut en kullprøve (2008/14-135) fra profilen i sammenheng med sverdet (S12450b).

Etter dokumentering ble 140 cm av den østre profilbenken gravd ut. All masse fra profilbenken ble såddet. Enkelte keramikkskår og noen jernnagler ble funnet. Det var ikke tid til å grave fram gjenstanden samme dag. Vi måtte også utsette ankomsten av konservatorer i felt med et døgn på grunn av svært dårlige værforhold. Det lysnet imidlertid utover dagen og vi fortsatte å grave ut den berørte seksjonen av profilbenken. Vi støtte etter hvert på resten av sverdet. Sverdknappen og hjaltet ble rensed frem først. Oppå sverdet lå det tilsynelatende også en sigd og et ubestemmelig jernfragment. Vi forsøkte å følge sverdbladet videre mot spissen som vi allerede hadde funnet nord for profilbenken. I løpet av denne fremrensingen ble det funnet en forgyllt ringnål i kobberlegering (S12450a). Ringnålen ble ikke målt inn, men funnstedet kan rekonstrueres da plasseringen av sverdet er målt inn. I sammenheng med at konservatorene Nathalie Hanna, Hege Hollum og Magnus Mårtensson kom ut i felt for å ta inn funnene i preparat, ble det også funnet en ravperle (S12450n) og en kniv (S12450d), samt flere nagler og spiker

I løpet av fremrensingen ble det funnet flere jernnagler som lå oppå en stor, flat, skråstilt stein helt øst i den berørte seksjonen av den østre profilbenken (jf. profilbilder med AmS arkiv nr: 82202 – 82213). Etter at funnene var blitt tatt inn på preparat, samt målt inn i Intrasis, fortsatte vi å grave oss ned i AR2337. Steinene i den sentrale steinringen ble målt inn enkeltvis med totalstasjonen for å illustrere plasseringen mer nøyaktig i forhold til den nye strukturene som dukket opp.

Etter å ha fjernet den sirkulære steinsettingen som vi knyttet til båtgraven ble det klart at det under denne gravleggingen lå en eldre steinlegging. Denne strukturen bestod av noe mindre, tettpakkede steiner. Gjennom arbeidet med å rense fram denne strukturen ble det funnet spredte konsentrasjoner av leirkarskår som senere skulle vise seg å være av samme type som leirkaret i urnegraven AA22961. Steinleggingen som tilhørte den eldste fasen i AR2337, var svært oppstykket og det er grunn til å tro at den eldre fasen med urnegrav og steinlegging er bevisst ødelagt i forbindelse med konstruksjonen av båtbegravelsen. Steinpakningen viste seg å være best bevart under det som senere hadde blitt dekket av den sentrale steinsettingen i vikingtidsgraven. Steinpakningen målte nærmere 10 meter i diameter. Også lenger vest for sentrum av vikingtidsgraven ble det funnet spor av en tydelig menneskeskapt steinsetting som også trolig tilhører AR2237, fase 1. Dersom de spredte funnene av steinpakning av tilnærmet lik type og like store steiner tolkes som en del av den samme strukturen, blir funnet av 22961 en naturlig, sentral urnegrav i tilknytning til denne.

I et mer åpent område, med kun enkelte bevarte steiner fra fase 1, ble det funnet et kullag med brente bein. Dette området ble forsiktig gravd ut, og beinene ble samlet inn. Det ble også tatt ut en kullprøve i plan fra dette laget (2008/14-153). Etter ytterligere fremrensing dukket det opp rester av en urne med en stor konsentrasjon av brente bein. Urnen med de brente beina ble funnet tett opp til, men ikke i direkte sammenheng med kullaget. Rundt urnen var det bygget opp et gjemme av flere knyttnevestore steiner. Både urnen og kullaget ble målt inn i Intrasis, samt fotodokumentert. Selve urnegraven ble også rask skissert i plan for å kunne illustrere leirkarets plassering. Randskårene var presset sammen på den søndre siden, mens karet ellers stod fast i steinsettingen. Flere randskår fra dette karet ble også funnet noe lenger unna, nærmere profilkanten. Beina ble forsøkt plukket inn separat, men ble etter hvert kostet opp sammen med noe jord og kullrester. Det ble funnet flere fragmenter av beinkammer sammen med beina i karet og i kullaget ved siden av (S12450ag).

Da strukturene var tømt og dokumentert brukte vi maskin til å avdekke nær profilbenkene og områdene rundt. Dette ble gjort for å sikre at vi ikke hadde gått glipp av strukturer under de kjente anleggene, samt at profilbenkene kom bedre fram med en klar avgrensning i bunnen. Det ble funnet to stolpehull under røys 2, men der er ingen grunn til å tro at de har sammenheng med selve gravanleggene og disse vil bli beskrevet i et eget avsnitt, jf. 7.7.

Profilbenkene ble fotodokumentert og tegnet i 1:20. Det ble tatt ut jordprøver, en pollenserie og to mikromorfologiske prøver. Med unntak av en mikromorfologisk prøve som ble tatt ut i den vestre profilbenkens kortsida (mot øst), ble alle prøvene tatt ut fra den vestre profilbenkens nordre side.

7.2.2 Funnene

Alle funnene fra AR2337 er katalogisert under S-nummer 12450. Funn som er framkommet fra kontekster tilhørende AR2337, fase 2 har fått underbokstav a – af, mens funn som er framkommet fra kontekster tilhørende AR2337, fase 1 (AA22961) har fått underbokstav ag – ak. De fleste funnene kommer fra sikker kontekst i tilknytning til strukturene. Enkelte funn er derimot trolig boplassmateriale som mer tilfeldig har kommet med i fyllmassene. Eksempler på dette er ulike flintredskaper og -fragmenter (S12450t, v, w, x, y, z). I tillegg til flintmaterialet ble det i AR2337, fase 2 funnet en enkel ringnål i forgyllt kobberlegering (S12450a), sverd av jern (S12450b), lansespiss av jern (S12450c), kniv av jern (S12450d), sigd av jern (S12450e), ildstål (S12450f), fragmenter av beslag (S12450g), fragmenter fra nøkler (S12450h), over 225 båtnagler (S12450i), over 110 spiker (S12450k), 98 uidentifiserte jernfragmenter (S12450l), en glassperle med påsmeltet dekor (S12450m), en ravperle (S12450n), to bryner i skifer (S12450o), 380 leirkarskår fra minst fire ulike kar (S12450p, q, r, s) og en bit brent leire (S12450ab). I AR2337, fase 1 ble det funnet 5 fragmenter fra tre ulike beinkammer (S12450ag), leirkarskår (S12450ah) og over 1 kg brente menneskebein (S12450ai, jf. Vedlegg 9).

Fase 2

Funn av over 225 båtnagler og over 110 spiker i jern, antyder tilstedeværelsen av en båt i graven. Sett sammen med resultatene fra innmålingen er dette mulig å slå fast med større sikkerhet. Antallet nagler, samt spredningen av disse tilsier at båten trolig

har vært en lang færing, eller kanskje en seksæring (Graham-Campbell 1980:46, Samdal 2005:105-130). Mengden av spiker kan også tyde på at båten har vært reparert en eller flere ganger. Majoriteten av funnene fra AR2337, fase 2 ble funnet i tilknytning til båten og har trolig vært lagt ned sammen med avdøde.

Sverdet (S12450b) ble funnet i sentrum av steinsettingen. Plasseringen av sverdet i forhold til utbredelsen av naglene tyder på at sverdet har ligget på den østre siden av båten, mulig helt inntil bordgangen. Dette stemmer også med at sverdet ble funnet liggende oppå en stor, flat, skråstilt stein som antas å ha fungert som støtte for båten. Både sverdet og lansespissen (S12450c) ble funnet med spissen av bladet liggende i en nord-nordvestlig retning. En gjennomgang av gjenstandstypologien på sverd og lansespisser kan mulig gi oss nærmere datering av funnene. Lansespissen og sverdet er ikke konserverte og kan foreløpig ikke typebestemmes.

Ringnålen i forgyllt kobberlegering (S12450 a) er lik Petersens simple ringnåler, gruppe a hvor ringen har et sirkelrundt tverrsnitt og nålen bøyer seg om ringen (Petersen 1928:192). Ringnåler blir generelt sett på som et resultat av en felles norrøn og britisk kulturarv, spesielt utbredt på de irske øyene. Nålene har trolig blitt laget av norrøne håndverkere bosatt i Dublin, etter irsk mønster (Vèsteinsson 2000:172, Fanning 1994:15). Tilstedeværelsen av slike insulære funn i norske graver kan derfor brukes både til datering av graven til vikingtid, og samtidig tyde på at den avdøde har vært i vesterled, for eksempel i Dublin. Alternativt at nålen er blitt brakt med tilbake til Norge som en gave til avdøde.

Ildstålet i jern (S12450f) ligner Ryghs figur 426 med tilbakebøyde ender (Rygh 2000:13). Det ble også funnet fragmenter av jernbeslag, men det er vanskelig å kunne trekke noen konklusjon om hvor disse beslagene kommer fra eller hva de har sittet på (S12450g). Derimot kan funnet av nøkler (S12450h) tyde på at det har vært et skrin av tre i båten.

I nærheten av sverdhjaltet ble det funnet en glassperle med påsmeltet dekor (S12450m) og en ravperle (S12450n). Ravperlen med en diameter på 3,6 cm ble funnet nesten helt inntil hjaltet. Glassperlen med påsmeltet dekor har en sort, opak bunnfarge, med innrammede øyne uten stråler, hvor innrammingen består av hvite spiraler og gule øyne. Denne perlen kunne muligens passe inn i Johan Calmers perlegruppe *Bh*. Utbredelsen og produksjonen av denne perlen kan datere en antatt bruksperiode mellom 960-1000 e.Kr. (Callmer 1977:77-93). Fra anglo-saksiske graver finner man ofte perler liggende inntil mannens hofter, men et stykke fra sverdet. Disse har blitt tolket som sverdperler (Johansen 2004:471). Sverdperlene skiller seg ofte ut fordi de er større en vanlige perler med en diameter på over 3cm. Disse perlene er ofte av rav, stein, bergkrystall og glassmosaikk (Johansen 2004:471). Det er derfor rimelig å anta at den store ravperlen, kanskje også glassperlen funnet i AR2337 har vært sverdperler.

Et makroavslag i flint (S12450y), ble funnet i samme kontekst som sverdet (S12450b), kniven (S12450d) og ildstålet (S12450d). Det er usikkert om flinten tilhører gravgavene eller om den stammer fra fyllmassene hvor det er funnet flere flintgjenstander og fragmenter som trolig stammer fra et boplassområde i nærheten. Da det ikke er funnet andre flintobjekter i denne konteksten er det imidlertid svært

sannsynlig at denne er blitt lagt ned som en del av gravinventaret. Avslaget funksjon er derimot uklart, men det kan ikke utelukkes at det er ildflint.

Det ble funnet leirkarskår fra minst fire ulike kar (S12450p, q, r, s). Ingen av karene kan knyttes direkte til gravleggingen i båt fra AR2337, fase 2. S12450p kommer fra et tykt kar, mens skårene fra S12450q er fra et bordkar i tynt gods. Et tredje leirkar ble identifisert gjennom et randskår som skilte seg ut fra de andre. Alle skårene er funnet i fyllmassene. Skårene fra S12450r, et slemmet leirkar, er trolig fra det samme karet som ble funnet i urnegraven i AR2337, fase 1. Dette vil jeg komme tilbake til senere når jeg tar for meg funnene fra fase 1 (AA22961).

To bryner (S12450o) ble også funnet i tilknytning til AR2337. Begge brynene ble funnet ved avtorving, noe som gjør konteksten og tilknytningen til graven usikker. Gitt brynenes plassering er det likevel mest sannsynlig at disse enten er eldre en AR2337, fase 1 og har havnet der tilfeldig under konstruksjonen av båtgraven, eller at de er yngre og har blitt mistet i området ved senere anledninger.

Fase 1.

Fra den eldste fasen i AR2337, fase 1, ble det funnet en urnegrav i tilknytning til en oval steinlegging under vikingtidsbegravelsen i AR2337, fase 2. Fra denne framkom det et leirkar med slemmet overflate (S12450ah). Karet var plassert ned i et bygget gravgjemme av mindre steiner. Karet var svært fragmentert og skår fra dette karet ble også funnet i fyllmassene fra begravelsen i fase 2. Den slemmede overflaten på karet, samt at slemmingen ikke er lagt på helt opp mot munningen av karet, gjør at det ligner noe på Bøes figur 22 (Bøe 1931:22). Grovt sett dateres slike leirkar til en tidsperiode fra yngre bronsealder til eldre jernalder. Slemming er et lag av grov og sand rik leire som blir lagt utenpå karet. Denne typen overflatebehandlingen skulle trolig først og fremst gi et bedre grep på de store tunge karene (Lindahl et al. 2002:82).

I Sør-Sverige er leirkar med slemmet overflate funnet i kontekster fra yngre bronsealder (periode IV og VI), til og med tidlig førromersk jernalder (Lindahl et al. 2002:86-98). I dette geografiske området brukes tilstedeværelsen av slemmede leirkar til å skille mellom ulike perioder. De slemmede leirkarene dukker opp i yngre bronsealder, periode IV-V (ca. 1100-825 f.Kr.). Leirkarene fra denne perioden tilhører det som kalles A-gruppen, mens de karene som følger i perioden etter, yngre bronsealder periode V-VI (ca. 825-500 f.Kr.), tilhører det som kalles B-gruppen.

Overgangen fra A til B gruppen defineres gjennom endring i designen på de slemmede leirkarene (Lindahl et al. 2002:82). I denne tidlige perioden (A-gruppen) dekker slemmingen hele karet fra bunn til rand. I den påfølgende perioden (B-gruppen), har man beholdt slemmingen men har valgt å glattpolere den øverste delen av buken/halsen (Lindahl et al. 2002:86). Årsaken til endringen kan være at slemming helt opp under munningen gjorde renholdet av karene vanskelig og skapte bakterieproblemer som kunne ødelegge matlagningsprosesser. Med en glattpolert munning unngikk man disse problemene. I løpet av eldre førromersk jernalder (ca. 500-200 f.Kr.), forsvinner leirkarene med slemmet overflate til fordel for kar med finere gods, samt tykkere og faseterte munninger (Lindahl et al. 2002:93).

I det slemmede karet ble det funnet 1028,8 gram brente menneskebein (S12450ai), se kapittel 7.2.3. om avdøde for nærmere omtale av beina. Sammen med de brente

beina ble det funnet fem fragmenter fra tre ulike beinkammer (S12450ag). Kammene er svært fragmenterte og det er vanskelig å bestemme den overordnede fasongen på kammene. Det ene fragmentet har imidlertid en gjenværende bronsenagle, mens to andre fragment har dekor. Det ene dekorerte fragmentet har tre halve punktsirkler. På det andre dekorerte fragmentet er den ene enden av tannrekken, på yttersiden av den siste tannen, dekorert i form av en utskåret spiss. Alle kammene er av typen trelags avsatskammer og tre av fragmentene er fra selve tannlamellen (Hoftun 1993:11). Alle tre lamellfragmentene er endefragmenter. To av kammene har en rett avslutning og kan ikke typebestemmes nærmere. Det tredje fragmentet har en vinklet avslutning som kan stemme med en trapes- eller trekantformet håndtak, jf. Oddgeir Hoftuns type 2. Kammenes tanning kan bestemmes til Hoftuns type II som tilsvarer en avstand mellom tennene på 0,6 – 1,0 mm (Hoftun 1993:19). Hoftun (1993:33) knytter trelagskammer fra det vestnorske materielt til tidsrommet fra slutten av yngre romertid og hele folkevandringstid (320 – 550 e.Kr.). Lignende kammer ble imidlertid funnet ved Illerup-Ådal utgravningene, og disse dateres til ca. 200 e.Kr. (Ilkjær 1993, 2000).

7.2.3 Gravskikk og den avdøde

Fase 2

Det er ingen ting igjen av den avdøde som var gravlagt i båten i AR2337, fase1. Trond Løken mener at følgende premisser må være oppfylt for å kunne definere en grav som skjelettbegravelse i tilfeller der det ikke er spor av levninger: At det ikke er spor etter kull, at det har vært plass til et lik og at funnenes plassering kan antyde tilstedeværelsen av et lik (Løken 1974:56). Med utgangspunkt i valg av gravgjemme har det vært rom for en skjelettbegravelse i båten. Da det ikke er spor av kullag eller brannlag, samt at ingen av gravgavene er varmepåvirket, må dette kunne antas å være den mest sannsynlige formen for gravlegging. Funnenes plassering kan også tyde på at det har vært plassert et lik i båten. Sverdet og kniven lå nesten på linje Ø-V, og begge hadde spissen liggende mot nordvest. Også lansespissen som ble funnet lenger mot nord lå med spissen mot nordvest. Dette passer også godt med plasseringen av sverdperlen. Med dette utgangspunktet er det sannsynlig at den avdøde er blitt begravd med hodet mot sørøst, med kniv og sverd i beltet, og med lanser stående på sin høyre side.

Et punkt som avviker noe er funnet av ringnålen liggende oppå sverdet. Dette kan enten tyde på at både sverdet og nålen har vært lagt ned for seg ved den avdødes side eller at nålen har sittet på tekstiler som har gått i oppløsning og at plasseringen av nålen på sverdet er mer tilfeldig. Hvilket alternativ som er mest riktig vil være vanskelig å avgjøre da det ikke er bevart noen tekstiler. Tilstedeværelsen av det mørke, biologiske laget k, som har en større utbredelse i sammenheng med båtens utbredelse, kan kanskje indikere at den avdøde har blitt gravlagt med for eksempel en skinnfell eller lignende. Alternativt at dette laget også er spor av selve liket.

Gravgavene som er lagt ned sammen med den avdøde indikerer at det er en mann som har blitt gravlagt. Tilstedeværelsen av en forgyllt ringnål kan tyde på at den avdøde på et tidspunkt har vært ute på reise, og da trolig i Irland. Også bruk av båt i begravelsen kan tyde på at båt har vært viktig i den avdødes liv og derfor en naturlig del av gravgavene (Næss 1970:75, Stalsberg 1999:433). Hvilken form disse reisene har hatt, enten det gjelder handel eller plyndring er vanskelig å si, da det ikke er

funnet andre gjenstander som kan indikere en eller begge, som for eksempel vektlodd eller plyndringsbytte.

Fase 1

Gravskikk med kremasjon og urnegraver knyttet til ovale og runde steinlegginger er vanlig i eldre bronsealder men også et stykke inn i eldre jernalder (Feldt 2005). I urnegraven fra fase 1 er det funnet 1028,8 gram brente menneskebein. Beina er analysert av Sean Denham (2009). Analysen av beina viser at det er et bein fra et individ. Det gravlagte individet har mest sannsynlig vært en kvinne i alderen 18-44 år og som har vært mellom 152 og 162cm høy (Denham 2009). Mengden av bein i graven tyder på at det har vært få sekundære forstyrrelser. Dette stemmer godt overens med at urnen har vært dekket av en oval steinlegging.

Ved utgravningen av AR2337, fase 2 ble det funnet leirkarskår fra den samme urnen som ble funnet i den steinsatte gravgjemmet. Det er derfor sannsynlig at denne tidligste fasen ble forstyrret ved konstruksjonen av graven i fase 2. Det er mer usikkert om denne ødeleggelsen har vært bevisst eller ubevisst. Det må derimot ha vært klart for de som konstruerte båtgraven fra fase 2 at det lå en grav der fra før og plasseringen av båtgraven rett over urnegropbegravelsen kan ikke ha vært tilfeldig. Større usikkerhet knytter det seg imidlertid til om ødeleggelsen av urnegropbegravelsen var bevisst og slik et middel for å manifestere makt over et område hvor andre før hadde dominert, eller om det var et ledd i å videreføre slektens maktbasis gjennom å vise tilhørighet til tidligere maktdemonstrasjoner. Med tanke på at det bare er urnen som er noe ødelagt og at selve beinkonsentrasjonen er intakt, noe den høye vekten tyder på, kan det kanskje tale for at man forsøkte å bevare den tidligere gravleggingen til tross for at man har gjenbrukt selve gravstedet og noe av byggematerialene.

7.2.4 Dateringer

Fase 2

Både bruk av båt i grav, samt tilstedeværelsen av en ringnål begrenser dateringen av gravleggingen i AR2337, fase 2. Båten antyder en datering til yngre jernalder, sannsynligvis vikingtid. Den forgylte ringnålen snevrer dateringen inn til vikingtid, etter 800 e.Kr. Den typologiske dateringen av den glassperlen med påsmeltet dekor til omkring 960-1000 e.Kr (Callmer 1977:77-93) passer godt sammen med den typologiske dateringen av ringnålen. Typebestemmelse av sverd og lansespiss vil kunne bygge opp om disse dateringene da de er ferdig konserver. Det er tatt ut flere jord- og kullprøver fra AR2337, fase 2. Disse er foreløpig ikke datert.

Fase 1

Selve urnegravens plassering under båtgraven i fase 2 som dateres til vikingtid, innebærer at den er eldre enn 800 e.Kr. Utover det tyder gravens konstruksjon på en datering til nærmere den siste delen av yngre bronsealder (600-500 f.Kr.) og eldre jernalder (500f.kr – 550 e.Kr.). Konstruksjonen av steinleggingen i AR2337, fase 1, samt konstruksjonen av gravgjemmet hvor urnen ble funnet, ligner bronsealdergraver fra Danmark og Sverige (Thrane 2004, Feldt 2005). I Norge er denne formen for gravlegging vanlig i førromersk jernalder (Solberg 2000:36).

Gravurnen er et leirkar med slemmet overflate. Slemmingen stopper et stykke fra randen. Karet kan ha lignet Bøes figur 22. (Bøe 1931:22). Grovt sett dateres slike

leirkar til en tidsperiode fra yngre bronsealder til eldre jernalder. Designen på karet med slemming fra bunnen til over buken og glattpolert munning tyder imidlertid på at dette er fra den yngre delen av denne perioden, i eldre førromersk jernalder ca. 500 – 200 f.Kr. En typologisk gjennomgang av funnmaterialet, spesielt kamfragmentene, og konstruksjonselement fra urnegraven med overliggende steinlegging snevrer trolig dateringen inn til kanskje også den siste delen av eldre førromersk jernalder. Det er tatt ut en kullprøve fra AA22961. Denne er foreløpig ikke datert.

Det er imidlertid analysert en pollenprøve tatt fra lag K, fra profilbenken gjennom AR2337, jf. kapittel 7.2.5. Analysen av pollenprøven med Nat.vit.journ.nr. 2008/14-261 viser at den opprinnelige markoverflaten har bestått av lynnhei med enkelte innslag av gress (Prøsch-Danielsen 2009). Forskning på avskogingsprosesser i dette området viser at overgangen til lynnhei i dette område har skjedd tidlig og at lynnheien dominerer allerede fra yngre bronsealder, periode V (900 – 600 f.Kr.) (Prøsch-Danielsen & Simonsen 2000). Dermed kan konstruksjonen av steinleggingen tilhørende urnegraven i AA22961 ha datering fra yngre bronsealder/ førromersk jernalder – romertid.

7.2.5 Stratigrafi og lagbeskrivelser

AR2337 ble i forkant av utgravningene tolket som en grav. I løpet av utgravningen viste det seg derimot at dette område hadde vært objektet for to gravlegginger, i to ulike faser; Fase 1: AA22961 og Fase 2: AR2337. Sammen med den nærliggende innhegningen gjorde dette sitt til at stratigrafien, tolkningen av lag og lagbeskrivelser ble noe mer avansert enn først antatt. Mye av tolkningen ble gjort underveis og lagbeskrivelsene fra utgravningen i plan ble utgangspunktet for de senere profiltegningene. Fordi forholdet mellom innhegningen AC2533 og AR2337 fremdeles var uavklart ble det nødvendig at disse strukturene måtte inngå i en felles system. I felt ble det derfor opprettet et felles lagskjema fra lag A til lag O. Profilene ble i tillegg fotodokumentert.

I løpet av etterarbeidet ble det imidlertid klart at profiltegningene fra felt ikke stemte overens med fotodokumentasjonen. En tolkning basert på både foto og tegning ble derfor laget i *Adobe Illustrator*. Det er denne tolkningen som vil bli grunnlaget for den videre analysen. Foto og profiltegninger vil derimot følge som originaldokumentasjon (jf. Vedlegg 15).

I AR2337 og AA22961 ble det funnet følgende lag:

Lag A: Gress og nyere torvlag

Det øverste gress- og torvlaget. Varierende tykkelse mellom 0 – 0,06meter.

Lag B: Humus/matjordslag

Mørk brun, humusholdig matjord. Enkelte innslag av moderne avfall.

Laget var mellom 0,06 – 0,20meter tykt. Største tykkelse på laget der stein er blitt fjernet eller hvor steinleggingen er slik at enkelte områder har ligget åpent for oppsamling av løv og lignende som senere har råtnet opp.

Lag D: Fyllmasser, røysens fase 2

Mellombrunt, spettete kulturlag. Svært humusholdig. Enkelte funn av leirkarskår. Blandede fyllmasser fra AR2337, fase 2. Laget opptrer i sentrum av den sirkulære steinsettingen, innenfor båtens utstrekning og i overgangen mellom røysen og innhegningen. Funnene som ble gjort i AR2337, fase 2 framkom i overgangen mellom lag D og lag J, K.

Lag I: Fyllmasser/naturlig avsatt lag

Mellombrunt til gulbrunt spettete lag av sand og noe humus. Enkelte kullspetter.

Lag J: Fyllmasser, røysens fase 1

Mellombrunt til gulbrunt lag med enkelte oransje spetter. Laget består av sand, noe humus og silt. Enkelte kullspetter. Noe spettete fyllmasser fra AR2337, fase 1. Laget opptrer mellom og under utbredelsen av den tidligste fasen. I overkant av dette laget, i overgangen til lag D finnes det stedvis antydning til forråtnet markoverflate (lag K) lik den som finnes mellom den opprinnelige skogsbunnoverflaten (lag L) og dette laget. Trolig resultat av at masser fra den opprinnelige skogbunnen er blitt gravd opp og brukt til å støtte opp steinleggingen. Funnene som ble gjort i AR2337, fase 2 framkom i overgangen mellom lag D og lag J, K.

Lag K: Opprinnelig markoverflate og yngre markoverflate før overgang til fase 2

Laget består av forråtnet, biologisk nedbrytbart materiale og opptrer kun der det biologiske materialet har blitt forseglet av plasserte steiner. Lag K opptrer i to smale striper, i overgangen mellom den opprinnelige markoverflaten (lag L) og den tidligste fasen (lag D), samt enkelte steder i overgangen mellom den tidligste fasen (lag D) og humus-/matjordlaget (lag B). Funnene som ble gjort i AR2337, fase 2 framkom i overgangen mellom lag D og lag J, K. Lag K hadde stedvis større utbredelse enn det som skulle tilsvare den opprinnelige markoverflaten, særlig i forbindelse med det funnførende laget i båtgraven.

Lag L: Opprinnelig skogsbunn

Mellombrunt, humusholdig lag med noe sand og enkelte mindre steiner. Skogsbunn. Overgang til opprinnelig markoverflate (lag K). Spettete masser. Urnegrav AA22961 ble funnet i dette laget, plassert i et gjemme konstruert av nevestore steiner. I overgangen mellom lag L og lag B, vest i utgravningsområdet for røys 2, ble det funnet flere leirkarskår av samme type som i urnegraven. (Jf. kapittel 7.5.)

Lag O: Undergrunn

Mellombrunt til oransjebrunt lag av sand og noe silt. Enkelte steiner. Undergrunnen.

7.2.6 Gravenes konstruksjon

AR2337 – Fase 1.

AR2337 er plassert på en liten forhøyning helt sørvest i utgravningsområdet. Mot sør og vest faller landskapet ned mot et lite dalsøkk mellom utgravningsområdet og gården Håland, som ligger en god del høyere enn utgravningsområdet. Mot vest synker området mot en myr. Mot nord er området flatere og forhøyningen røysen er plassert på er knapt synlig. Den flate og vide røysa fra fase 1 må derfor ha ligget høydemessig forholdsvis parallelt med områdene lenger nord, kanskje til og med lavere enn det høyeste punktet som er nærmere AR5870. Plasseringen av denne graven må derfor ha henvendt seg sørover. I forhold til den sentrale steinleggingen i

fase 2, brer steinsettingen fra fase 1 seg vestover. Kanskje er det dalsøkket eller området med myr i sørvest som den tidligste konstruksjonsfasen henvender seg mot. Landskapet synker også noe mot øst, men ikke like mye som i sør og vest. I øst grenser derimot AR2337 til en innhegning som ligger helt inn til.

Den eldste fasen i AR2337 knyttes til lag J og K. Steinsleggingen fra fase 1 ligger umiddelbart over lag K. Lag K tolkes som nedbrutt organisk materiale, delvis fra skogsbunnen (lag L), og som har blitt forseglet av steinleggingen som er plassert over. Steinleggingen som tilhører AR2337, fase 1 (AA22961) er derfor trolig lagt rett på den opprinnelige skogbunnen etter at urnen hadde blitt satt ned i det steinsatte gjemmet, og asken fra likbålet hadde blitt helt ut ved siden av. Lag J, som ligner noe på den opprinnelige skogsbunnen (lag L), er trolig resultat av at masser fra lag L har blitt gravd opp for å støtte opp om steinleggingen. Mørkere masser rundt steinene i profilen tolkes som at områder som beskyttes fra utvasking av steinenes plassering, i tillegg samler opp masser fra selve utvasking. Over konstruksjonslaget av AR2337, fase 1 (lag J) er det en stripe av biologisk nedbrutt materiale (lag K). Lag K er samme type lag som ble funnet på toppen av den opprinnelige skogsbunnen, og antyder at dette har vært den nye overflaten for en periode. Alternativt har den skogsbunnen som har blitt gravd opp, blitt lagt på med torven opp.

Røys 2 – Fase 2.

Det kan se ut som om begravelsen fra fase 1, har ligget tilnærmet urørt i nærmere 1000 år. Den underliggende steinleggingen og den tilhørende urnegraven AA22691 fremstår som delvis ødelagt. Det er derimot uvisst om dette er resultat av en bevisst ødeleggelse, enten det er i sammenheng med gravleggingen fra vikingtid eller om det har skjedd tidligere.

Det forråtnede organiske laget (lag K) fortsetter inn under den store steinen innenfor den sirkulære steinleggingen i AR2337 og det er sannsynlig at denne er lagt til i forbindelse med konstruksjonen av den yngre graven. Dette stemmer også godt med oppbygningen rundt selve båten. Lag K er en større utbredelse i forbindelse med det funnførende laget i sentrum av båten. Dette kan kanskje indikere at den avdøde fikk med seg gravgaver av biologisk nedbrytbart materiale som for eksempel en skinnfell. Et annet alternativ er at dette mørke biologiske laget kan stamme fra selve liket.

Øst for konsentrasjonen av nagler og spiker ble det funnet et skråstilt, flat stein som i øst var støttet opp av flere større steiner. Flere nagler ble funnet liggende rett oppå steinens overflate. Konsentrasjonen av nagler og spiker som viser båtenes plassering i graven ble funnet i en N-S gående retning mellom denne skråstilte steinen og den store steinblokken i sentrum. Ytterkanten av båten og den skråstilte steinen har videre blitt støttet opp av steinene innenfor den sirkulære steinsettingen. Dette kan mulig forklare det tilnærmet steintomme beltet som går N-S, i samme utstrekning som det området hvor det ble funnet nagler og spiker (foto 460). Antallet nagler og spiker, samt utstrekningen av området disse ble funnet i tilsier at båten trolig har vært av typen færing (Graham-Campbell 1980:46, Samdal 2005:105-130). Dette stemmer også godt med de ca. 120 cm mellom støttesteinene, som må ha stått omtrent opptil midt på ripa. Funnet av den skråstilte steinen og det faktum at naglene ble funnet på denne, støtter teorien om at båten har blitt plassert delvis oppå den eksisterende steinleggingen fra fase 1.

Ut fra profiltegnene virker det imidlertid som at området kanskje har blitt bevisst ødelagt eller i det minste ryddet for at båten skulle stå stødig, da fyllmassene (lag D) går noe ned i laget fra fase 1 (lag J). Dette stemmer også godt med at mye av steinleggingen fra fase 1 mangler i dette området. Bortsett fra området direkte under båten, er det ikke direkte kontakt mellom lagene fra fase 1 og fase 2. Lagene skilles av steiner. Den horisontale stratigrafien mellom lag D, J og K, direkte under båten er dessverre noe uklart. Årsaken til dette er funnet av sverd i profilbenken. Profilen over funnområdet ble tegnet før deler av profilbenken ble fjernet, men i forbindelse med uttak i preparat ble en god del av jordmassene i underkant også fjernet. I løpet av utgravningens gang ble det derimot klart at funnene som fremkom, trolig fra bunnen av båten, lå akkurat i overgangen til eller på lag K.

Den sentrale steinringen ligger oppå steinleggingen fra fase 1 og tolkes som yngre. Denne steinringen er trolig et konstruksjonselement fra båtbegravelsen fra vikingtid. Dette stemmer både med stratigrafien, samt at båten og steinene som støtter båten ligger i sentrum av denne. I tillegg er ikke steinleggingen sentrert i forhold til steinleggingen fra fase 1. Konstruksjonen fra fase 2 ligger sterkt forskjøvet mot øst og ligger så godt som kant i kant med den østre avgrensningen til den underliggende steinleggingen, helt opp mot innhegningen.

Gress og torvlaget (lag A), samt humus og matjordslaget (lag B) som ligger over strukturen er svært tynt. Dagens overflate lå bare mellom 30 og 40cm over det stedet hvor funnet av sverdet ble gjort. Enkelte steder ligger konstruksjonselementene helt opp i dagen. Sammen med det faktum at naglene og spikerne fra båten ikke ligger *in situ*, at avstanden til dagens jordoverflate er så kort og at båten tilsynelatende er støttet opp med stein og ikke satt ned i en nedskjæring i undergrunnen kan tale for at båten har blitt stående oppe i dagen og i utgangspunktet ikke har vært dekket med jord.

Det er imidlertid mulig å stille spørsmålstegn ved denne tolkningen. Avstanden til dagens overflate kan mulig forklares med plyndring av graven. Dette alternativet kan også støttes av at steinene i den sirkulære steinsettingen i øst er i noe uorden. Et annet alternativ er også at den underliggende røysen er en del av den opprinnelige konstruksjonen til båtgraven og har fungert som en plattform. Ut fra en slik tolkning blir urnegravens tilstedeværelse mer tilfeldig. At den øverste steinsirkelen ikke er sentrert i forhold til den underliggende plattformen kan alternativt forklares med at det siste stadiet i konstruksjonen var å legge båten på det høyeste stedet i konstruksjonen. På den andre siden er det flere ting som taler mot denne alternative tolkningen.

Så vidt vi vet er gravgavene fra vikingtidsbegravelsen intakt. Selv om det er registrert få jordlag i denne strukturen, tyder lagene på at det ikke har vært omroting i noen særlig grad etter at båten ble satt på plass. Det er heller ikke tegn til plyndringsgrop. Laget fra båtgraven (lag D) finnes ikke igjen andre steder i selve røysen.

Av den grunn kan ikke AR2337, fase 2 uten videre defineres som en gravhaug, selv om den før utgraving tilsynelatende fylte alle de premissene som måtte være tilstede for en slik tolkning (jf. Dommasnes 2001:23, Gansum 2004:106, Løken 1974:58, Wangen 1998b:5, Østmo & Hedeager 2005:136). Det er heller ikke funnet tegn på at båtgraven har vært dekket av jord i etterkant av gravleggingen utover naturlige avsatte og biologisk nedbrytbare masser. På den andre siden kan denne graven

likevel gitt ett inntrykk av å være en gravhaug, da plasseringen over steinleggingen i AR2337 fase 1 ville ha gitt den en hvis høyde og grunnflate til tross for at båten mulig har vært plassert oppå den haug- lignende konstruksjonen.

7.3. GRAV I STEINLEGGING INNTIL JORDFAST STEIN FRA YNGRE BRONSEALDER/ELDRE JERNALDER (AR5811)

7.3.1 Utgravningens forløp

AR5811 lå 7 meter nord nordøst for AR2337. AR5811 og AR5870 lå tett på hverandre. På overflaten så det før avtorving ut som om gravene skar hverandre og det var vanskelig å avgjøre hvilken som lå øverst. For å utnytte gravenes plassering til å avgjøre det stratigrafiske forholdet mellom dem ble det bestemt at profilbenken skulle legges tvers igjennom begge. En 0,5 meter bred profilbenk ble derfor lagt fra nordøst til sørvest gjennom sentrum av begge. Søndre halvdel av AR5811 ble avdekket og rensset fram, samt fotodokumentert før den andre siden ble avdekket. Som det går frem av fotomosaikken ble den søndre siden bedre rensset frem enn den nordre. Dette var på grunn av prioriteringer gjort med tanke på tidsbruken.

Det ble raskt klart at AR5811 og AR5870 ikke skar hverandre, men lå side om side. AR5811 var ca 6 meter i diameter. Etter avdekking ble det klart at det var en sirkulær steinlegging i sentrum av strukturen. En jordfast stein utfylte deler av sirkelen. Ved opprensing var det blitt funnet et beinfragment og leirkarskår innenfor denne sirkelen. Det ble derfor antatt at denne sirkelen var sentral i konstruksjonen av strukturen og utravingen ble utført deretter. Stein fra steinleggingen ble fjernet lagvis, først fra den søndre halvdel av strukturen, samtidig som selve sirkelen foreløpig ble fredet. Samtidig som søndre del ble gravet ut, ble det også påbegynt utgraving av området innenfor steinsirkelen av konservator Nathalie Hanna. Utgravningen innenfor sirkelen ble imidlertid ikke fullført før også den nordre siden av strukturen var fjernet.

Etter å ha fjernet steinleggingen på strukturens søndre side, ble den samme fremgangsmåten gjennomført ved å fjerne steinpakningen på den nordre siden. Etter å ha fjernet stein systematisk på begge sider av profilbenken ble det klart at det ikke var andre gravgjemmer eller andre strukturer i AR5811 enn steinringen i sentrum.

Bein og keramikkskår ble plukket ut fra gravgjemmet og steinene som tilhørte steinsettingen ble målt inn. Etter at området var tømt ble de delene av sirkelen som gikk utover profilbenken gravet vekk. Profilen ble dokumentert med foto og profiltegning i 1:20. Profilen med beinfragmenter ble også fotodokumentert. Det ble tatt ut to jordprøver og to pollenprøver fra profilbenkens søndre side.

Profilbenken ble til slutt gravet ut og de gjenværende steinene fra den sirkulære steinsettingen ble målt inn. Det ble gjort funn av mer brent bein og leirkarskår, samt en liten bearbeidet bit av kvarts.

7.3.2 Funnene

Alle funnene fra AR5811 er katalogisert under S-nummer S12451, med underbokstaver a-i. De fleste funnene kommer fra kontekst knyttet til det

funnførende laget innenfor den sentrale steinsirkelen. Enkelte funn, et skråbuert flintavslag med enderetusj (S12451h), to flintbiter og en bit av bergkrystall (S12451i) og kosesteinen i kvarts (S12451g) ble funnet under opprensing, et godt stykke utenfor steinsirkelen. Det er derfor mulig at disse funnene mer tilfeldig har kommet med i fyllmassene, enten fra en nærliggende boplass eller at det har blitt mistet i forbindelse med konstruksjonen av strukturen. I tillegg til avslaget og kosesteinen ble det innenfor steinsirkelen funnet leirkarskår fra minst fire ulike kar (S12451a, b, c, d), brente bein (S12451b) og et fragment bearbeidet kvarts med fire riller (S12451f).

Det ble funnet leirkarskår fra minst fire ulike kar. To av tre skår fra S12451a er trolig overgang mellom buk og hals, mens ett av skårene er fra overgangen mellom buk og bunn. S12451b inneholder åtte leirkarskår fra samme kar, hvorav to hankeskår og et skår med dekorelement, mulig et hankefeste. 12 leirkarskår fra S12451c, hvorav fire randskår som passer sammen. S12451d inneholder 25 skår fra de fire ovenfor nevnte karene S12451a, b og c, samt et randskår som skiller seg ut fra de allerede identifiserte karene og trolig stammer fra et fjerde. Leirkarskårene er forholdsvis like og stammer trolig fra samme type kar. Materialet er likevel såpass lite at en typologisering er vanskelig.

Innenfor den sirkulære steinleggingen i sentrum av strukturen ble det også funnet 151,5 gram brente bein (S12451b). Se kapittel 7.3.3 og vedlegg 9 for nærmere omtale av beina. Utover leirkarskår og bein ble det funnet en liten bit bearbeidet kvarts (S12451f). Denne biten har fire svært jevne riller som er menneske skapt. Denne biten er mulig et fragment fra en amulett eller lignende, kanskje en perle.

7.3.3 Gravskikk og den avdøde

Gravskikk med kremasjon og urnegraver i tilknytning til steinlegginger inntil jordfast stein er vanlig i overgangen mellom yngre bronsealder og eldre jernalder (Wangen 1999, Feldt 2005). I gravgjemmet i den sirkulære steinleggingen i AR5811, ble det funnet 151,5 gram brente bein. Beina er analysert av Sean Denham (jf. Vedlegg 9). Flere beinfragmenter ble funnet å tilhøre menneske. Analysen av beina viser tilstedeværelse av minst to individer, et yngre individ under 16 år og et voksent individ over 16 år. Det er imidlertid noe usikkerhet rundt alderen til det yngre individet da bevaringsforholdene og brenningsgraden kan ha påvirket de beinfragmentene som er funnet i en slik grad at de er vanskelig å identifisere (Denham 2009).

Dårlige bevaringsforhold tyder på sekundære forstyrrelser. Sammen med det faktum at det er mulig å identifisere minst to individer fra beinmaterialet kan de dårlige bevaringsforholdene tyde på at det ble foretatt flere begravelser på samme sted over et lengre tidsrom. Denne teorien støttes også av at det er funnet leirkarskår fra minst fire ulike kar. Her sammenfaller også gravskikken med typen konstruksjon, en steinlegging inntil jordfast stein (Wangen 1999, Feldt 2005).

7.3.4 Dateringer

Utover leirkarskårene er det ikke funnet materiale som typologisk kan datere bruken av AR5811. Leirkarskårene er små og fragmenterte, og det er vanskelig å datere de typologisk nøyaktig nærmere enn fra perioden yngre bronsealder til eldre jernalder. Det er tatt ut to jordprøver fra AR5811. Prøvene er foreløpig ikke analysert.

7.3.5 Stratigrafi og lagbeskrivelser

AR5811 ble før utgravingen tolket som en røys. I løpet av utgravingen viste det seg at denne strukturen lignet mer en steinlegging.

I AR5811 ble det funnet følgende lag:

Lag 1: Gress og nyere torvlag

Det øverste gress- og torvlaget. Varierende tykkelse mellom 0 – 0,06meter.

Lag 2: Humus/matjordslag

Mørk brun humusholdig matjord. Laget var mellom 0,20 – 0,40meter tykt. Ligger over steinleggingen og den opprinnelig markoverflaten. Laget kommer av oppsamlet løv og lignende som senere har råtnet opp.

Lag 3: Undergrunn

Undergrunnen. Sandige morenemasser med stein i varierende størrelse.

Lag 4: Funnførende lag av humus og organisk nedbrutt materiale

Brunsvarte masser med noe kull og humus. Funnførende lag med brente bein og keramikk.

Lag 5: Mulig stolpehull

Mørk gråbrun sandig og humusholdig masse. Noe kull og organiske masser. Mulig stolpehull.

7.3.5 Gravens konstruksjon

Med utgangspunkt i profilen kan det tyde på at steinleggingen AR5811 har blitt konstruert direkte på den opprinnelige markoverflaten (lag 3). Trolig har den sentrale steinringen blitt plassert først, før resten av steinene er blitt lagt i ut i en sirkulær form rundt denne. I den sentrale ringen er steinene tilsynelatende lagt parvis i to lag. Resten av steinleggingen består stort sett av ett lag større stein i bunnen, mens det i hullene er lagt mindre steiner, trolig for at steinleggingen skal se jevn ut.

Det kan virke som om det funnførende laget (lag 4) delvis er gravd ned i den opprinnelige markoverflaten. Det er derimot mulig at årsaken til at lag 4 strekker seg ned i lag 3 kan komme av forstyrrelser og påfølgende utvasking. Funn av minst fire leirkar og brente bein fra minst to individer kan tyde på at denne steinleggingen har litt gjenbrukt som gravplass over en lengre periode. Det funnførende lag 4 og det naturlig avsatte humus og matjordlaget, lag 2, er forholdsvis like, med unntak av noe kull og funn fra lag 4. Dette kan tyde på at området innenfor den sentrale steinringen også har stått åpent, uten at selve gravgjemmet har blitt dekket til. Slik har de samme naturlige avsetningsmassene med biologisk nedbrutt materiale blitt avsatt både over den sirkulære steinsettingen og i selve gravgjemmet.

Denne typen gravkonstruksjon knyttes ofte til perioden mellom yngre bronsealder periode VI og gjennom hele romertid (Feldt 2005:111). Steinlegging inntil jordfast stein blir i Sverige ofte definert til å være en egen type, spesielt i området rundt Stockholm. Et typisk eksempel på en slik *midtblocksgrav* skal ha en avrundet steinlegging på ca 5 meter i diameter, en kantkjede og en midtblokk (>1x2meter)

eller midtstein. Steinleggingen er tett lagt. Der gravgjemme forekommer med spredte brente bein, finnes disse utelukkende sør eller sørvest for midtblokken (Feldt 2005:110-115). Disse trekkene finnes også i AR5811. Graven består av en sirkulær steinlegging med jordfast stein i sentrum, hvor gravhjemmet med spredte bein og leirkarskår påtreffes sør – sørvest for midtsteinen. Det som derimot avviker fra det svenske eksempelet er mangelen på kantkjede, selv om dette også forekommer i de svenske eksemplene (Feldt 2005: 111, 119).

I sin doktoravhandling *Synliga och osynliga gränser. Förändringar i gravritualen under yngre bronsålder – førromersk järnålder i Södermannland* skriver Björn Feldt at mittblocksgravar eller graver i steinlegginger inntil jordfast stein, generelt sett er en gravtype som begynner å dukke opp da gravskikken med enslige røyser avtar, allerede i slutten av bronsealderen (Feldt 2005:117). De anlegges primært sett ikke på gravfelt, men alene eller i enkelte tilfeller i tilknytning til en røys (Feldt 2005:116). De singulære *mittblock*-gravene har i de fleste tilfeller blitt dokumentert med gravgjemmer i form av beinsamlinger og spredte brente bein. I de svenske *mittblock*-gravene er det ikke funnet spor etter beinbeholdere (Feldt 2005:119). Heller ikke i AR5811 er det funnet spor etter beinbeholdere, men det er funnet enkelte leirkarskår som trolig er blitt deponert i forbindelse med begravelsen. Det er vanskelig å fastslå nøyaktig når tradisjonen med gravlegging i røys opphører, men undersøkelser viser at gravfeltene i Södermanland generelt blir anlagt under bronsealderens perioder V og VI. På det tidspunktet bør man kunne anta at tradisjonen med røyser helt eller delvis har opphørt og at gravskikken med steinlegging inntil jordfast stein er blitt tatt i bruk enkelte steder (Feldt 2005:118).

De eldste midtblokkgravene, uten spor av urne, har tilsynelatende vært plassert som singulære graver uten tilknytning til gravfelt. I de påfølgende gravfeltene med denne typen gravkonstruksjoner er det funnet en indre gravskikk som består av en eller annen form for urnegrav/leirkarskår eller andre beholdere av nedbrytbart materiale (Feldt 2005:120).

Også Vivian Wangen definerer i sin magistergradsavhandling steinlegginger inntil jordfast / reist stein som en egen type (Wangen 1999). Gravene som Wangen skriver om i sin avhandling lå på feltet Gunnarstorp i Sarpsborg kommune i Østfold. Dette gravfeltet har en bruksperiode fra yngre bronsealder til førromersk jernalder. Ingen av steinleggingene inntil jordfast stein er blitt datert, men i sin konklusjon skriver Wangen at alle steinlegginger med grav og som er markert med bauta, er datert til tidsrommet yngre bronsealder/eldre førromersk jernalder og førromersk jernalder. Samtidig skriver hun også at steinlegginger med grav og sentrumsmarkering i form av et åpent område, trolig kan knyttes til periodene yngre bronsealder/eldre førromersk jernalder og eldre førromersk jernalder (Wangen 1999:177).

Ut fra typologisk datering og stratigrafi er AR5811 tilsynelatende den eldste av gravene i den sørlige enden av utgravningsområdet. Den har mulig vært en singulær gravlegging i utgangspunktet før de andre gravene kom til. Dette kan kanskje gjenbruket av gravgjemmet også støtte opp om.

Et trekk ved de svenske *mittblockgravarna* er at de singulære gravene ofte finnes i tilknytning til kultuhuslignende konstruksjoner med steinvoller (Victor 2002, Feldt 2005:116). I den forbindelse ville det være interessant å diskutere beliggenheten og

bruksområdet til innhegningen AC2533, utover det mulige bruksområdet som dyreinnhegning. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 7.5.

7.4 GRAV I STEINLEGGING MED STEINKISTE FRA VIKINGTID (AR5870)

7.4.1 Utgravningens forløp

AR5870 lå om lag 3 meter nord for AR2337 og tilnærmet kant i kant med AR5811 i vest. AR5870 hadde før avdekking tilsynelatende plyndringsgrop og ble antatt plyndret, og dermed nedprioritert. På overflaten så det før avtorving ut som om AR5811 og AR5870 skar hverandre. Det var vanskelig å avgjøre hvilken som lå øverst. For å utnytte gravenes plassering til å avgjøre det stratigrafiske forholdet mellom dem ble det bestemt at profilbenken skulle legges tvers igjennom begge. En 0,5 meter bred profilbenk ble derfor lagt fra nordøst til sørvest gjennom sentrum av begge strukturene. Den søndre delen av graven ble avdekket først, samtidig som den søndre delen av AR5811. Deretter den nordre delen. AR5870 ble bare grovt rensset etter avdekking. Strukturen ble fotodokumentert ved fotomosaikk.

AR5870 ble som sagt nedprioritert i forhold til de andre røysene da den ble antatt plyndret. Derfor ble AR5870 først påbegynt da AR5811 var ferdig og AR2337 var tilnærmet ferdig gravd ut. Utgravningen startet ved å grave i kanten av og i plyndringsgropa i et forsøke på å avgrense denne. I selve gropa var det svært mørke og humøse masser av nedbrutt biologisk materiale. Det framkom etter hvert flere mindre steiner akkurat i utkanten av og nede i gropa. Tidlig i opprensingsprosessen ble det funnet en glassperle i utkanten av gropa.

Det ble etter hvert klart at dette mulig kunne dreie seg om et kammer. Størrelsen på kammeret var 1,70 meter lang, 1,0 meter bred og om lag 60 cm dyp. Steinene som lå i de humusholdige fyllmassene ble fjernet lagvis og strukturen ble fotodokumentert mellom lagene. Alle massene fra det mulige kammeret ble derfor såldet. Ikke lenge etter dette ble det funnet ytterligere en perle; denne gangen fra såldet. Det ble deretter funnet en tilsvarende perler *in situ* i kammeret. Det ble samtidig funnet flere små jernfragmenter og et håndtak, samt et vevsverd. "Plyndringsgropa" og fyllmassene av først humusholdige masser etterfulgt av steiner før funnene dukket opp kan tyde på at kammeret ble dekket av organisk materiale som videre ble dekket med mindre stein. Da det organiske materialet etter hvert ble brutt ned har steinene rast ned i kammeret. Det krateret som da ble dannet har i årenes løp videre blitt fylt med organisk materiale som løv og gress som senere har gått i forråtnelse og blitt til de humusholdige fyllmassene.

Vevsverdet fortsatte innover i profilbenken og det ble klart at vi også her måtte ofre profilen. Ved videre utgraving kom det fram et spinnehjul og to kosesteiner i kvarts. Under spinnehjulet ble det funnet det vi da trodde var et fragment av ubrent bein. Dette viste seg i etterkant å være en bit av bjørkenever, men det vil jeg komme tilbake til i kapittel 7.4.2. Langs den samme siden ble det funnet flere små nagler i jern, mulig pyntenagler fra et skrin. I kammerets nordøstre side, helt opp mot profilen framkom det er større jernkonsentrasjon (linhekle) som var vanskelig å avgrense. Begge de store jernkonsentrasjonene ble lagt på vent til konservatorene kunne

komme ut å vurdere tilstanden. I den søndre enden av kammeret ble det videre funnet en glassperle med påsmeltet dekor.

Både de dårlige værforholdene samt den praktiske tilgjengeligheten til kammeret gjorde utgravningen svært vanskelig. Det kraftige regnværet gjorde kammeret be svært vått og gjørmete. Den sterke vinden førte i tillegg til at vi ikke kunne benytte oss av telt. Det er en av årsakene til at flere av funnene fremkom ved sålding.

Konservatorene Nathalie Hanna og Magnus Mårtensson kom ut for å ta med de større jerngjenstandene in i preparat. Nathalie og Magnus rensket frem så mye som mulig av gjenstandene i kammeret på den søndre siden av profilbenken mens den nordre delen av profilen ble fotodokumentert og tegnet. Det ble også tatt ut en makroprøve fra denne profilen. Da de ikke kunne rense frem mer, gravde de ned i undergrunnen på den nordre siden av profilbenken mens den søndre delen av profilen ble fotodokumentert og tegnet. Det var bare området innenfor kammerets vegger som ble gravet ut, med unntak av at deler av den nordre kortsiden av kammeret måtte rives for å få ut de gjenstandsfunnene som ble gjort. Både linhekle og vevsverdet ble tatt inn på preparat. I løpet av prosessen med å få tatt inn gjenstandene på preparat ble det også funnet en saks, samt et sirkulært håndtak av jern.

Ytterligere, ubestemmelige jernfragmenter ble funnet ved sålding av massene fra utgravningen av AR5870 før overgangen til undergrunnen ble nådd. Alle funnene ble målt inn. Det faktum at totalstasjonen var på reparasjon gjorde at funnene ikke ble målt inn umiddelbart. Funnsted og målepunkt kan derfor avvike noe da værforholdene førte til flere oversvømmelser som gjorde at funnstedene måtte rekonstrueres.

Området rundt AR5870 ble til slutt avdekket helt ned til undergrunnen og dokumentert med foto og tegning i 1:20. Det ble tatt ut ytterligere en makroprøve fra profilen.

7.4.2 Funnene

Alle funnene fra AR5870 er katalogisert under S-nummer S12452, med underbokstaver a-v. De fleste funnene kommer fra sikker kontekst i kammeret, med unntak av glassperlen S12452k som ble funnet utenfor. Fra kammeret ble det funnet vevsverd (S12452a), linhekle (S12452b), saks (S12452c), beslag (S12452d, t), håndtak til skrin/kjele (S12452e), minst 20 nagler (S12452f), tre glassperler (S12452h, i), spinnehjul i kleberstein (S12452l), to kosesteiner av kvarts (S12452m), kniv (S12452q), nøkler (S12452r), håndtak trolig fra kniv (S12452s), sju fragmenter av jernplate hvorav en med mineralisert tekstil (S12452v), samt flere flintfragmenter (S12452n, o, p).

Vevsverdet (S12452a) ble funnet helt nordvest i kammeret, langs den vestre langsiden. Spissen pekte mot syd. Etter en typologisk gjennomgang kan vevsverdet ligne på Ryghs type 440 (Rygh 1999:15). Gjenstanden er foreløpig ikke ferdig konservert og typologiseringen gjøres med forbehold basert på observasjon i felt og røntgenbilde. Forutsatt at typologiseringen er riktig kan vevsverdet datere graven til yngre jernalder. S12452a er noe fragmentert og før konservering er det vanskelig å anslå lengden på vevsverdet.

I det motstående hjørnet av kammeret, i nordøst, ble det funnet en linhekle (S12452b). Linhekle eller linkam som de også er blitt kalt, består av flere tynne jerntenner som ofte har vært bøyet i vinkel i den tykkere butte enden. Denne butte enden har ofte vært festet til jernplater som igjen har vært festet til en treramme, Jf Rygh 433 og Petersen 171 (Petersen 1951:319, Rygh 2000:14). I samme kontekst som S12452b ble det ikke funnet spor av jernplater, men det var en god del mineralisert treverk rundt den butte enden av tennene. Dette kan tyde på at tennene fra denne linheklen har vært festet direkte på treverk.

Det ble imidlertid funnet flere fragmenter av jernplate (S12452v), også med små nagler og naglehull, hvorav en med mineralisert tekstil, men disse ble ikke funnet i direkte tilknytning til linheklen. Til tross for dette er det likevel en mulighet for at den kan tilhøre linheklen. Derimot er det i samme område også funnet to like beslag i jern (S12452t) og et enkelt beslag (S12452d), sammen med et sirkulært håndtak i jern (S12452e) samt flere små nagler (S12452f). Dette kan indikere at det blant gravgavene har vært en kiste eller boks i biologisk nedbrytbart materiale som vi ikke finner spor av. Fragmentene av jernplater har trolig tilhørt denne. Det ble også funnet åtte fragmenter av nøkler (S12452r) som støtter denne antagelsen. I den nordre enden av kammeret, nær det vestre hjørnet ble det funnet en bøylesaks (S12452c). Saksen er svært dårlig bevart og svært fragmentert. S12452c ligner på Rygh 442a, men utformingen av selve bøylene er noe usikker da saksen ikke er konservert (Rygh 1999:15). Nær saksen ble det funnet et håndtak av jern, trolig fra en kniv (S12452s). I den andre enden av kammeret, i sør, ble det funnet en kniv (S12452q) av den vanlige større typen, lik Petersens type 107 (Petersen 1951). I tillegg er det funnet 143 ubestemmelig jernfragmenter (S12452g).

Under utgravningen ble det funnet fire glassperler hvorav tre med påsmeltet dekor (S12452h, i). S12452h inneholder to sylindriske perler. Fnr.2429 var 0,7 cm lang og hadde en opak, grønn bunnfarge. Dekoren består av to rette røde linjer på sidene, nær endene, og en sort, buet linje i sentrum. Fnr.2430 var 1,1 cm lang og hadde en lys hvit-turkis bunnfarge. Dekoren består av to rette røde linjer på sidene, nær avslutningen og en rød, buet linje i sentrum. Begge perlene er svært korrodert og fnr.2430 mangler deler av dekoren. Begge disse perlene passer i Johan Callmers perlegruppe *Bc*. Denne typen perler har en bruksperiode mellom 846-950 e.Kr. Den største utbredelsen har de imidlertid i perioden 885-915 e.Kr. (Callmer 1977:77-93). S12452i er en avrundet perle med rette ender, med en tykkelse på 0,8 cm. Perlen har en blågrønn, opak bunnfarge. Dekoren består av tre tynne røde linjer, en på hver side nær avslutningen, og en i sentrum. I de to båndene som skapes mellom de røde linjene er det lagt hvite, buede linjer. Perlen passer også i Callmers perlegruppe *Bc* med samme bruksperiode som perlene fra S12452h (Callmer 1977:77-93), med en største utbredelse i perioden mellom 885-915 e.Kr.

De tre glassperlene med dekor ble funnet inne i kammeret, i fyllmassene nær den søndre enden. Den fjerde glassperlen (S12452k) ble funnet utenfor kammeret ved opprensing. Denne perlen var uten dekor, men hadde klare slitasjespor på den ene siden nær hullet. Slitasjesporene på glassperlen S12452k ligner spor som man finner på sømglatte i glass, jf R446 og Petersen 178 (Rygh 1999:16, Petersen 1951:328). Perlen er imidlertid for liten og lett til at en slik funksjon er sannsynlig. S12452k er en grønn, delvis gjennomsiktig perle. Enkelte urenheter i glasset har ført til flere avskallinger og et lite område hvor glasset er gulere med et grovt sandkorn. Denne perlen er litt vanskeligere å plassere, men passer trolig i Callmers

perlegruppe *A*t. Denne typen perler er vanlig i perioden 885-915 e.Kr og perioden 950-960 e.Kr. (Callmer 1977:77-93).

I det nordøstre hjørnet av kammeret ble det funnet et lite spinnehjul i kleberstein (S12452l). Spinnehjulet har en rett basis og toppflate (type IB), og konvekse sideflater (type IIc) (Høigård Hofseth 1985:34-35). Ut i fra statistikker basert på 614 spinnehjul fra AmS, konkluderer Ellen Høigård Hofseth med at spinnehjul av typen IB/IIc forekommer i hele jernalderen, men at majoriteten av disse kommer fra eldre jernalder (Høigård Hofseth 1985:38). En typologisk datering av S12452l blir derfor grov og kan knyttes til hele jernalderen.

Rett under spinnehjulet ble det funnet et lite fragment av det som trolig er bjørkenever (S12452x) (jf. Amundsen 2009b vedlegg 8). Neverfragmentet har trolig blitt bevart nettopp fordi det har blitt liggende forseglet under spinnehjulet. Tilstedeværelsen av bjørkenever i kammeret kan kanskje tyde på at kammeret har vært kledd med never før den avdøde ble plassert i graven. Denne tolkingen er svært usikker da det ikke er andre tegn som kan støtte en slik hypotese. Et annet alternativ er tilstedeværelsen av et kar eller eske av never.

I kammerets østre side, nær linheklen ble det funnet to kosesteiner i kvarts (S12452m). I nærheten av disse ble det også funnet ei større kvartsblokk som hadde blitt brukt som bygningsmateriale i selve kammerveggen. Det viser seg at kvarts som blir slått eller gnidd mot annen kvarts genererer energi i form av lysglimt (muntlig meddelelse Sverre Bakkevig). Kanskje har deponeringen av de to kosesteinene sammen med kvartsblokken hatt en rituell eller symbolsk betydning.

Det ble også funnet flere flintgjenstander, hvorav et flintavslag med bruksretusj (S12452n), to flintbiter med retusj (S12452o) og fire flintbiter (S12452p). Tilstedeværelsen av flint med uklar bruksområde er vanskelig å knytte til en gravlegging fra yngre jernalder. Et alternativ er at disse har blitt brukt som skjæreredskaper eller lignende, spesielt siden de er funnet i selve kammeret. Det er imidlertid mulig at disse mer tilfeldig kan ha havnet i denne konteksten da det er funnet en steinalderboplass like i nærheten (jf. Thingnæs 2009).

7.4.3 Gravskikk og den avdøde

Det ble ikke funnet rester av den gravlagte, men størrelsen på kammeret og funnenes plassering tilsier at det kan ha vært rom for et menneske innenfor avgrensingen. Trond Løken (1974:56) stiller enkelte krav til gravgjemmet for at antatte skjelettgraver hvor man ikke finner spor av selve liket skal kunne defineres som en grav. For det første at det ikke er spor etter kull, for det andre at det har vært plass til et lik, og til slutt at funnenes plassering kan antyde tilstedeværelsen av et lik. Alle disse tre premissene er til stede i AR5870.

Kammerets størrelse er 1,0 x 1,70 meter og er om lag 60 cm dypt. Dette ville gitt god plass til den avdøde. Ut fra funnene og deres plassering i kammeret må man anta at den avdøde var en kvinne, og at hun ble plassert med hodet i den søndre enden. Vevsverd har blitt funnet både i manns og kvinnegraver, men i kombinasjon med gravgaver som linhekle, saks og spinnehjul, er det mest sannsynlig at det nettopp er en kvinne som ble gravlagt her (Petersen 1951). Samlingen av perlene i sør er en god indikasjon på at hodet har vært plassert i denne enden, dersom man forutsetter

at perlene har vært en del av et halskjede. Dermed har linhekle, saksen, og det mulige skrinet med kosesteiner og spinnehjul vært plassert nedenfor føttene i den nordøstre enden av kammeret, noe som er vanlig i graver fra yngre jernalder (Solberg 2000:223). Vevsverdet har ligget langs den avdødes venstre side. Et argument mot antydningen om at liket var plassert med hode i sør er det faktum at det ble funnet en kniv ikke langt fra perlene, helt sør i kammeret.

7.4.4 Dateringer

Gravleggingen i steinkammer eller steinkiste er ikke vanlig i yngre jernalder, men det kan forekomme i vikingtid (Solberg 2000:223). Typologisk begrenser tilstedeværelsen av vevsverd og linhekle graven til yngre jernalder, 550-1050 e.Kr (Petersen 1951:319, Rygh 1999:15). Heller ikke spinnehjulet snevrer inn den typologiske dateringen da denne typen spinnehjul har vært i bruk i hele jernalderen (Høigård Hofseth 1985:34-35).

Typologiseringen av glassperlene kan derimot gi oss en mer nøyaktig datering av graven. I følge Callmers typologisering av glassperler kan de tre perlene med påsmeltet dekor (S12452h, i) passe inn i Callmers perlegruppe *Bc*. Denne perlegruppen har hatt en bruksperiode fra 846-950 e.Kr. Perlene har vært mest populære, og har hatt den største utbredelsen i perioden 885-915 e.Kr. (Callmer 1977:77-93). Tilstedeværelsen av tre slike perler kan mulig tyde på at gravleggingen ikke fant sted under den tidligste fasen av denne perlegruppens popularitet. Dermed kan det være belegg for å snevre inn gravleggingen i AR5870 til perioden mellom 885 e.Kr. og 950 e.Kr., med hovedfokus på årene mellom 885-915 e.Kr.

Det er tatt ut to makroprøver av fra denne strukturen. Det er ikke tatt ut prøver inne fra kammeret, men en makroprøve er tatt ut i den nordre siden av profilbenken, i tilknytning til kammerets nordvestre hjørne. Prøvene er foreløpig ikke analysert.

7.4.5 Stratigrafi og lagbeskrivelser

AR5870 ble før utgravning antatt plyndret på grunn av et krater i sentrum av graven. Av den grunn ble utgravningen av denne strukturen nedprioritert til fordel for de andre gravene. Fremgangsmåten ville antakeligvis vært annerledes dersom vi i utgangspunktet hadde visst at gravleggingen var intakt. I tillegg gjorde de spesielt dårlige værforholdene sitt til at dokumentasjonen av kammeret i AR5870 ble vanskelig. Den 50 cm brede profilbenken ble lagt ut før avdekkingen ble påbegynt. Intensjonen var at profilen skulle gå gjennom sentrum av graven. Det viste seg derimot i løpet av utgravningen, at profilbenken ble liggende helt i den nordre enden av kammeret. Dermed ble kammeret kun dokumentert gjennom den søndre siden av profilbenken. Vi må imidlertid kunne forutsette at profilbenkens søndre side, fra kammeret i den nordre enden, er representativ for hele konstruksjonen.

I AR5870 ble det funnet følgende lag:

Lag 1: Gress og nyere torvlag

Det øverste gress- og torvlaget. Varierende tykkelse mellom 0 – 0,06 meter.

Lag 2: Humus/matjordslag

Mørk brun humusholdig matjord. Laget var mellom 0,22 – 0,60 meter, hvor den største tykkelsen var i kammeret. Dette laget lå over steinleggingen og over kammeret. Laget kommer av oppsamlet løv og lignende organisk materiale som senere har råtnet opp.

Lag 3: Opprinnelig markoverflate og skogsbunn

Gulbrun til mørk brun spettete lag. Humusholdig lag med noe sand og enkelte steiner.

Lag 4: Undergrunnen

Gult til gulbrunt lag av sandig morene med stein i varierende størrelse.

7.4.6 Gravens konstruksjon

Med utgangspunkt i profilen er AR5870 konstruert på et område hvor den opprinnelige markoverflaten lå til rette for konstruksjonen. Alternativt at konstruksjonsmåten ble valgt for nettopp dette området da graver med steinkister er uvanlig for denne perioden (Solberg 2000:223). Det som i utgangspunktet ble antatt å være en røys ser ut til å være en steinlegging hvor det bare er lagt på et lag stein oppå markoverflaten (lag 3). Den sirkulære steinleggingen som omgir kammeret har trolig blitt plassert etter at kammeret var konstruert.

Konstruksjonsdetaljen med et steinsatt kammer eller steinkiste, ble trolig valgt ut fra forholdene. Profilen viser at den opprinnelige markoverflaten trolig har hatt en naturlig forsenkning i dette område som man har valgt å forsterke gjennom å grave seg en bit ned i skogsbunnen (lag 3). Kammeret har videre blitt uthevet gjennom å steinsette veggene. Bunnen av kammeret har ikke vært steinlagt, men kan ha vært dekket av organisk materiale før den avdøde ble gravlagt, jf. funn av bjørkenever (S12452x).

Funnene fremkom under lag 2 og de sammenraste steinene fra kammerets dekke. Funnene ble gjort i et mørkebrunt humusholdig lag. På profiltegningen er dette laget tolket som en fortsettelse av lag 2. Det er mest sannsynlig at dette funnførende laget stammer fra organisk nedbrytbart materiale som ble lagt ned i kammeret ved gravleggingen, samt biologisk nedbrutt materiale fra den avdøde. Dette laget viste seg vanskelig å dokumentere i profilen. Funn av gjenstander som strakk seg inn i profilen førte til at profilbenken måtte dokumenteres ned til det funnførende laget i kammeret, før disse kunne tas inn på preparat. I forbindelse med at funnene ble tatt ut på preparat ble en god del av massene i underkant også fjernet. Det ble derimot ikke registrert endringer i fyllmassene under utgraving og det funnførende laget har derfor mest sannsynlig vært ganske lik massene i lag 2. Det kan imidlertid være en feilkilde at de svært dårlige værforholdene gjorde det vanskelig å oppfatte fyllskifter underveis.

Selv om denne graven tilsynelatende kan defineres som en gravhaug viser profilen at steinene i denne konstruksjonen er lagt i ett lag oppå den opprinnelige markoverflaten og derfor rent teoretisk bør defineres som en steinlegging. På den andre siden viser også profilen at de naturlige forholdene ble utnyttet ved konstruksjonen av denne graven. Selv om en slik konstruksjon rent teoretisk burde defineres som en steinlegging må den likevel ha gitt et overordnet inntrykk av å

være en haug for de som så den som en enhet. Denne graven blir derfor en mellomform hvor man har utnyttet de geografiske forholdene for å konstruere en struktur som gir et skinn av å være en gravhaug.

7.5 INNHEGNING AC2533

7.5.1 Utgravningens forløp

AC2533 lå like øst for AR2337. Før utgravningen tok til var det registrert tre voller som klart var plassert i forhold til hverandre, men som ikke nødvendigvis satt sammen. En mulig tolkning var at dette kunne være en tuft eller en innhegning og at den forhøyningen AR2337 utgjorde kunne ha fungert som den fjerde vollen.

Med utgangspunkt i prosjektplanen var gravene prioritert. Strukturens nærhet til AR2337 gjorde det likevel nødvendig med en søkesjakt gjennom begge strukturene for å avklare forholdet mellom graven og innhegningen. Det ble derfor lagt en 1,0 meter bred sjakt fra sentrum av AR2337 gjennom den østre halvdel av graven og videre gjennom innhegningen. Sjakten ble avdekket og fotodokumentert før vi gikk dypere. I praksis ble utgravningen av sjakten gjennomført ved å grave mekaniske lag.

Etter utgravningen av sjakten var det fremdeles uklart hvordan det stratigrafiske forholdet mellom graven i AR2337 og innhegningen i AC2533 artet seg. Samtidig som utgravningen av AR2337 pågikk ble det derfor besluttet å avdekke hele den nordre delen av innhegningen for å få et overblikk over området og hvordan vollene så ut. Den nordre delen av AC2533 ble avtorvet for hånd. Etter avdekkingen av strukturens nordre halvdel ble det klart at vollene bestod av pent plasserte stein. Dette kom best fram i innhegningens nordøstre hjørne hvor yttersiden av steinvollen bestod av åtte like store steiner plassert slik at de utgjorde en svært jevn bue. Flere steder var jordfaste steiner inkludert i konstruksjonen. I løpet av opprensingen av området framkom det også flere flintfragmenter.

Avgrensingen på utsiden av vollene var veldig klar og det ble ikke funnet mange steiner i dette området. På innsiden av vollene, i rommet som steinvollene skapte, lå det mange steiner i samme størrelse spredd utover. Størrelsen på disse steinene var svært ensartet, og var i type og størrelse helt like steinene som var i vollene. Dette kan mulig tyde på at vollene opprinnelig har bestått av større steiner i ytterkanten, hvor man siden har fylt vollen med mindre steiner. Vollene bar preg av å være sammenrast eller dekonstruert, og at de større steinene fra denne strukturen trolig hadde blitt gjenbrukt, kanskje til konstruksjonen av enkelte av gravene i området. Det var også en klar forsenkning i midten av strukturen, noe som gjør at steinene faktisk ligger på voller. Nær det østre hjørnet i den nordre vollen har det tilsynelatende vært en inngang, men dette er en svært usikker tolkning da dette også kan være resultat av senere forstyrrelser i området.

I den avdekkede halvdelens vestre side var det få steiner og det ble ansett som usikkert om det i det hele tatt hadde vært en steinvoll der. Det ble gravd litt dypere i dette området og noen flere steiner dukket etter hvert opp som trolig hadde vært en del av vollen. Det ble funnet enkelte små fragmenter av leirkarskår i tilknytning til disse steinene.

Avdekkingen av innhegningens nordre halvdel førte derimot ikke til at forholdet mellom AC2533 og AR2337 ble noe klarere. Arbeidet med innhegningen ble derfor lagt på vent til fordel for utgravingen av gravene. Utgravingen og tolkningen av de ulike fasene i AR2337 viste seg å være utfordrende. Etter at fase 2 i AR2337 var fjernet ble det etter hvert behov for å avdekke resten av innhegningen for igjen å gjøre et forsøk på å avgjøre forholdet mellom de to (jf. kapittel 7.2.1). Fordi innhegningen fremdeles ikke var prioritert som egen struktur, men som et ledd i å forstå gravene ble den søndre halvdel avdekket med maskin. Det ble til sammen brukt fire dagsverk på avdekking og grovrensing.

Etter avdekkingen ble det klart at det også var en steinvoll i vest, mot AR2337. Denne var klart avgrenset i den søndre halvdel, og det ble klart at strukturene respekterte hverandre. De ytre målene på innhegningen var 8x11 meter. Det ble ikke funnet antydning til flere innganger. Da hele strukturen var avdekket dannet denne en konstruksjon med fire vegger/voller. Det umiddelbare inntrykket var at dette var veggvoller fra en tuft. Det ble derimot ikke funnet noen kulturlag inne i strukturen. Dette gjør det vanskelig å tolke denne strukturens funksjon som tuft eller dyreinnehegning. Strukturen ble dokumentert gjennom fotomosaikk.

I sentrum av rommet lå det en steinpakning med noe større steiner. Denne ble delt av profilbenken. Steinpakningen ble formgravd. Det ble funnet noen ubestemmelige jernfragmenter mellom steinene. Det er imidlertid vanskelig å vite om disse tilhører steinpakningen eller om de har tilkommet senere. Steinpakningen i sentrum av AC2533 ble målt inn som AB22725, men ble siden avskrevet i felt.

I tillegg til den gjennomgående profilbenken ble det gravd en 1,0 meter bred sjakt gjennom strukturens østre voll, i den nordre enden der steinvollen tilsynelatende var mest intakt. Etter at sjakten var tegnet ble hele området flateavdekket med maskin for å undersøke hvorvidt det fantes strukturer som for eksempel stolpehull, under AC2533. Det ble funnet et stolpehull innenfor innhegningen etter avdekking, i den søndre enden. Det ble funnet ytterligere ett stolpehull utenfor innhegningens sørvestre hjørne. Det er derimot ingen grunn til å tro at disse har hatt noe med konstruksjonen eller funksjonen av strukturen å gjøre, og stolpehullene vil bli omtalt i et eget kapittel (jf kapittel 7.7).

Både sjakten og profilbenken ble dokumentert med foto og profiltegning i 1:20. Det ble tatt ut fire jordprøver. To fra sjakten gjennom steinvollen og to fra profilbenken, nær overgangen mellom innhegningen og graven. Ingen prøver er foreløpig analysert.

7.5.2 Funn og dateringer

Alle funnene fra AC2533 er katalogisert under S-nummer S12454, med underbokstav af – ar. De fleste funnene kommer imidlertid fra noe usikre kontekster og kan stamme fra steinalderboplasser i området, eller fra senere forstyrrelser. I tilknytning til AC2533 ble det funnet små fragmenter av leirkarskår (S12454af), to jernspiker (S12454ag), fem ubestemmelig jernfragmenter (S12454ah), samt flere fragmenter av flint hvorav en flateretusjert flintbit med enderetusj (S12454ak), et flintavslag med kantretusj (S12454al), et vanlig flintavslag med retusj (S12454am), en flintbit med retusj (S12454an), ni vanlige flintavslag (S12454aq) og åtte flintbiter (S12454ar) samt en skraper av vannrullet kvartsitt (S12454ai).

Flintmaterialet ble hovedsakelig funnet ved opprensing av den nordre halvdelen av innhegningen, med unntak av S12454ak som ble funnet nær den jordfaste steinen i strukturens sørvestre side. Majoriteten av disse igjen ble funnet ved graving av søkesjakten. Det innebærer imidlertid ikke at konsentrasjonen av funn nødvendigvis har vært større i dette området da dette var det eneste området i tuften som manuelt ble gravd ned til undergrunnen og hvor massene ble såldet. Det er også funnet flint utenfor tufta, og det er funnet et steinalderboplass like i nærheten (jf. Thingnæs 2009).

Både de to jernspikrene (S12454ag) og de fem ubestemmelig jernfragmentene (S12454ah) ble funnet i den sørlige halvdelen av innhegningen, i tilknytning til steinpakningen. De ble ikke funnet under pakningen, men fremkom ved opprensing mellom de spredte steinene helt i sør. Det er derfor svært usikker kontekst mellom funnene S12454ag, ah og strukturen. Ingen av jernfunnene er foreløpig konserverv.

Av den grunn er det også vanskelig å datere funnene, men den flateretusjerte flintbiten med endretusj kan mulig løst knyttes til bronsealder og kommer trolig fra en større gjenstand. Den flateretusjerte flintbiten kan derimot ikke knyttes direkte til innhegningen, og kan dermed ikke bidra til å datere strukturen.

Det er tatt ut fire jordprøver som foreløpig ikke er analysert.

7.5.3 Stratigrafi og lagbeskrivelser

I AC2533 er det primært den gjennomgående profilbenken som strekker seg fra midten av AR2337 og østover gjennom innhegningen, som må legges til grunn for lagbeskrivelsene og tolkning av stratigrafien. Det viste seg etter avdekking at denne profilen skjærer innhegningens voller på forholdsvis ugunstige partier. I vest går profilbenken gjennom et område med svært få steiner i vollen, og i øst treffer den en massiv jordfast stein som har vært en del av vollen. I tillegg kom det ved avdekking frem noe moderne plast og dyrebein utenfor vollen i testsjakten. Derfor ble det mot slutten av utgravningen også langt en 1,0 meter bred sjakt i innhegningens nordøstre voll, der hvor steinsettingen var best bevart. Det viste seg imidlertid at profilene fra denne sjakten ikke ga oss mye informasjon. I tillegg ble tolkingen av stratigrafien i disse profilene vanskeligere av at de øverste lagene allerede var gravet vekk. Den følgende redegjørelsen for stratigrafi og lag er derfor hovedsakelig basert på profilene fra den gjennomgående profilbenken og kun supplert med informasjon fra sjakten gjennom den nordøstre vollen.

Fordi forholdet mellom innhegningen og AR2337 var uavklart ble det nødvendig at disse strukturene måtte inngå i et felles system. I felt ble det derfor opprettet et felles lagskjema fra A til O. I felt fikk profilene fra sjakten gjennom vollen nummererte lagbetegnelser. Disse er samkjørt i et skjema hvor bokstavbetegnelsene vil bli brukt.

I innhegningen AC2533 ble det funnet følgende lag:

Lag A: Gress og nyere torvlag

Det øverste gress- og torvlaget.

Lag B: Humus/matjordslag

Mørk brun, humusholdig matjord. Laget kommer av oppsamlet løv og lignende, kanskje også fra beite i nyere tid, som senere har råtnet opp.

Lag O: Undergrunn

Sandige morenemasser med stein i varierende størrelse.

Det er svært påfallende at det er så lite avsatte masser innenfor innhegningen, spesielt interessant er fraværet av kulturlag. Lag B i innhegningen består av naturlige avsatte masser av oppsamlet organisk, nedbrutt materiale. Det naturlige avsatte lag B hadde en tykkelse mellom 0,14 - 0,30 meter. Fraværet av kulturlag i innhegningen kan tyde på at denne strukturen verken har blitt brukt som bolighus eller dyreinnehegning.

7.5.4 Strukturens konstruksjon og funksjon

AC2533 ligger i vest helt inntil graven AR2337, og bare få meter sør og sørøst for gravene AR5811 og AR5870. Innhegningens ytre mål var 8 x 11 meter. Steinvollene er svært fragmenterte og har tilsynelatende vært av noe varierende bredde. Det er likevel mulig å anslå en bredde på 1,0 – 1,5 meter. Det er ikke mye igjen av innhegningen AC2533 som kan si noe om strukturens konstruksjon eller funksjon. På ett tidspunkt har det også blitt fjernet stein fra denne strukturen. I hvilken sammenheng dette har skjedd er mer usikkert, men det er mulig at steinene fra denne strukturen har blitt gjenbrukt ved konstruksjonen av de nærliggende gravene. Ytterveggen av den østre vollen har i nord bevart deler av det som trolig er den opprinnelige yttersiden av større steiner.

Det som kan sies med sikkerhet er at dette er en bevisst rektangulær konstruksjon med steinvoller. I denne konstruksjonen har man brukt enkelte jordfaste steiner som deler av disse veggvollene. Det kan imidlertid virke som om dette, av en eller annen grunn, ikke ble gjennomført hele veien. Mens det i den nordre og vestre vegg er enkelte jordfaste steiner som er blitt innkorporert i vollen, er den store steinen i øst ikke en direkte del av vollen og steinene til vollen har blitt plassert på vestsiden, eller på innsiden, av denne steinen. Selv om konstruksjonen bærer preg av at det mangler mye steiner, er det tilsynelatende bare én mulig inngang. Denne ligger i den nordre vollen, nesten helt i det nordøstre hjørnet. Inngangen avgrenses i vest av en stor jordfast stein og i øst av en tettpakket rekke med steiner.

Det er vanskelig å anslå innhegningens funksjon, men et av alternativene er at vollene stammer fra et hus. Lignende hustuffer har for eksempel blitt funnet på Ullandhaug i Rogaland (Myhre 1980) og E18-prosjektet, på lokaliteten Rødbøl 27, like utenfor Larvik kommune i Vestfold (Gjerpe 2008:85ff). Husene fra Ullandhaug er datert til eldre jernalder og tidlig middelalder, mens huset fra hus II på Rødbøl er datert til folkevandringstid. Selv om steinsammensettingen fra disse husene alene kan minne om det vi finner i vollene i AC2533, er det flere ting som taler mot at denne strukturen har tilhørt et bolighus.

Et av argumentene mot tolkningen av AC2533 som et bolighus er størrelsen. Hus II fra Rødbøl er omlag 9 x 32 meter, tilnærmet samme størrelse som husene fra Ullandhaug (Gjerpe 2008:85, Myhre 1980). Dette er ikke grunn nok alene til å avskrive AC2533 som bolighus, men fraværet av stolpehull og ildsted kan tyde på at

bolighus ikke har vært denne strukturens funksjon. Funn av bare en mulig inngang støtter også denne teorien. På den andre siden er det ikke uvanlig at hus har blitt bygget med stolper satt på steinheller, men ingen slike heller eller steiner er funnet. Ytterligere et argument som støtter teorien om at dette ikke har vært et bolighus er mangelen på funn og kulturlag i strukturen.

Også plasseringen av strukturen taler i mot at det er et bolighus. Dersom man skulle tolket dette som et bolighus av denne typen ville det ut fra konstruksjonsmåten mest sannsynlig blitt datert til yngre jernalder – middelalder. Det er lite trolig at et bolighus, så nært i tid til konstruksjonen av de yngste gravene, ville blitt plassert helt inntil disse.

En annen alternativ tolkning er at dette kan ha vært en dyreinnhegning eller et kve. Nærheten til gravene i vest og nordvest kan ha hatt mindre betydning dersom konstruksjonen er av nyere dato. En mulighet er at kveet ble konstruert i forbindelse med gardfaret som ligger lenger øst i utgravningsområdet (jf. Thingnæs 2009). På den andre siden burde dette også innebære avsetting av kulturlag i innhegningen. Slike lag mangler i denne strukturen. Selv om nærheten til gravene kunne spilt en mindre rolle dersom strukturen er et kve av nyere dato, er det vanskelig å forklare hvorfor den ble lagt vegg i vegg med en gravhaug. Et mulig alternativ kan være et ønske om å benytte seg av høyden til graven som en vegg. Dersom dette hadde vært tilfellet skulle man tro at veggen hadde gått gjennom gravens høyeste punkt som også har den største utstrekningen, for å utnytte den eksisterende strukturen til fulle.

Det er imidlertid lite litteratur om dyreinnhegninger og kve, og det er svært få kulturminner av denne typen som er blitt gravd ut. Jan Petersen nevner, i *Gamle gårdsanlegg i Rogaland*, et kve i forbindelse med ødegården på Hanaland i Time kommune på Jæren. Kveet beskrives som 20 meter langt og 7 – 8 meter bredt og ligger i forbindelse med en geil (Petersen 1936:82). Selve kveet er ikke undersøkt eller dokumentert verken gjennom tegning eller foto, og kan vanskelig sammenlignes med strukturen AC2533. Kveet på Hanaland har derimot en nær tilknytning til et gårdsanlegg. Dette er ikke tilfellet med strukturen (AC2533) på Hålandsmarka. Det er ikke funnet spor av gårdsanlegg på Hålandsmarka, med unntak av flere korte sekvenser av gardfar helt nord og helt sør i utgravningsområdet (jf. Thingnæs 2009). Det er heller ikke samsvar med størrelsen på disse strukturene. I så måte viser strukturen en sterkere tilknytning til gravene i området gjennom den romlige plasseringen på feltet.

På lokalitetene Galta og Austbø i Rennesøy ble det gravd ut strukturer tolket som innhegninger eller kve (Høgestøl 1995:187ff). På lok. 3 på gården Galta manglet vollene i vest og nord. I øst lå kveet inntil berg, mens vollen i øst var omlag 20 meter lang. I forbindelse med denne innhegningen ble det funnet strukturer tolket som levninger etter gjerdestolper. Ved snitting viste stolpehullene seg å være lange og smale, trolig avtrykk etter staur som har stått i inngangspartiet og som kan ha vært en del av en port (Høgestøl 1995:187). På lok. 52 på gården Austbø, ble det funnet rester etter et gjerdesystem med flere voller. Gjerdene hadde dannet en innhegning på omlag 45x35 meter og bestod av steingjerder og en voll. Innhegningen hadde opprinnelig hatt to åpninger. De fire steingjerdene hadde ulik karakter og bredden varierte fra 1 til 4 meter, mens høyden varierte fra 20– 45 cm (Høgestøl 1995:189).

I motsetning til innhegningene eller kveene fra Rennesøy er AC2533 mye mindre av størrelse, kun 8x11 meter. Det er ikke funnet spor etter stolpehull eller staurhull tilsvarende det som er funnet på gården Galta, og den eneste mulige inngangen er svært smal. Fellestrekkene ved strukturene på Rennesøy er at de har en noe tilfeldig oppbygning, både i overordnet form og med hensyn til indre symmetri. Variasjonene innad i strukturene når det gjelder selv konstruksjonen og materialene har tilsynelatende ikke en overordnet plan basert på symmetri og estetikk på samme måte som AC2533, men har trolig blitt konstruert utelukkende med tanke på hva som har vært hensiktsmessig. Dette gjelder som sagt både form og utstrekning i plan, samt byggematerialer og vollenes ulikhet. Byggematerialene fra dyreinnhegningene på Rennesøy er tilsynelatende mer varierte og består av stein av svært ulik størrelse. Til sammenligning gir strukturen på Hålandsmarka et inntrykk av bedre planlegging og nøyaktighet. AC2533 har også inkludert jordfaste steiner, men utover dette består konstruksjonen av to materialgrupper, større kantsteiner og mindre fyllsteiner. Steinene er innenfor hver sine grupper svært like i størrelse. I motsetning til dyreinnhegningen på Rennesøy har AC2533 i tillegg en svært klar og avgrenset rektangulær form.

Det faktum at strukturen AC2533 vanskelig kan sammenlignes med de alternative strukturtypene ovenfor, og at den er plassert så nært graven i AR2337, samt at de respekterer hverandre kan tyde på at det er en forbindelse mellom strukturene. Derfor bør et tredje alternativ diskuteres. Det tredje alternativet er at dette kan ha vært en struktur med en funksjon som kulthus. Slike strukturer er blitt en anerkjent kulturminnetype innen svensk arkeologi og forekommer som regel sammen med graver fra yngre bronsealder og et stykke utover i eldre jernalder (Kaliff 1997, Victor 2002, Feldt 2005). I umiddelbar nærhet til innhegningen AC2355 er det funnet to graver som kan dateres til denne perioden. AR5811 kan ut fra funn og konstruksjon dateres til overgangen mellom yngre bronsealder - eldre førromersk jernalder (ca. 900 – 200 f.Kr.), mens urnegraven i AR2337, fase 1 typologisk kan dateres eldre førromersk jernalder (ca. 500 - 200 f.Kr.).

Björn Feldt viser spesielt til et eksempel fra et gravfelt vest om Eskilstuna i Råby-Rekarne i Sverige, hvor en enslig grav av typen steinlegging inntil jordfast stein (10 meter i diameter) har blitt registrert i tilknytning til det som kalles *brobyhus* (Feldt 2005:116, se også Victor 2002:84ff). Kombinasjonen med gravtypen steinlegging inntil jordfast stein sammen med brobyhus er spesielt interessant i denne sammenhengen. Et brobyhus har blitt betegnelsen på kulthus som blant annet er funnet i tilknytning til steinlegginger inntil jordfast stein (Victor 2002:65, Feldt 2005:116). Helena Victor definerer i sin doktorgradsavhandling et kulthus som:

en husliknande konstruktion, inte för vanligt boende eller annan profan funktion utan för et sammanhang som vi uppfattar som sakralt. Byggnadsmaterial, lokalisering och riktning avviker från profana hus och normala boplatzfynd saknas. Samtidig uppvisar de likheter med bostadshus i form och storlek. Till skillnad från vanliga bostadshus, förråd eller verkstäder ligger kulthusen inte på boplatser, utan i anslutning till gravar eller platser med stark rituell karaktär (Victor 2002:65).

Kulthus har tidligere også blitt definert på bakgrunn av mangelen på kulturlag, samt en rekke negative iakttakelser som for eksempel fravær av spor etter takkonstruksjon og i enkelte tilfeller fravær av inngang og ildsted (Victor 2002:64).

Victor viser også til at utydelige hustuffer fra bronsealder kan ha blitt oppfattet som hus fra jernalder og at det kan være årsaken til at slike konstruksjoner i Norge, så vel som på Öland og Gotland ikke er registrert (Victor 2002:67).

Tatt alt dette i betraktning er det en mulighet for at AC2533 kan være en form for kulthus med steingrunn. Alternativt et alter slik blant annet Anders Kaliff peker på (Kaliff 1997:69ff, se også Victor 2002:47). Strukturen har flere av trekkene som brukes for å definere kultus, blant annet en lokalisering som avviker fra profane bostedshus, nærheten til gravene, mangelen på funn og kulturlag, fravær av spor etter takkonstruksjon, samt mangelen på ildsted. Dette kan også forklare hvorfor strukturen AC2533 og den tidligste fasen i AR2337, urnegraven fra eldre førromersk jernalder, respekterer hverandre da konstruksjonen av urnegraven har blitt gjort forholdsvis nært i tid.

Det er derimot vanskelig å definere denne innhegningen som et kulthus da den ikke faller inn under det typiske kulthuset. Det typiske kulthuset er ofte noe lenger og med buede gavlvegger på yttersiden og kantede vegger på innsiden (Victor 2002:77). Veggene er også som regel tykkere. Det er derimot stor variasjon innenfor de konstruksjonene som blir definert som kulthus og de avvikene som AC2533 har er ikke nok i seg selv til å avvise en slik tolkning. Det finnes for eksempel kulthus i tilnærmet samme størrelse som AC2533 (Victor 2002:78-79). Det er også enkelte spørsmålstejn ved den typologiske dateringen og det er mulig at også graven med steinlegging inntil jordfast stein (AR5811) ikke er fra yngre bronsealder men at også denne bør skyves frem til eldre førromersk jernalder. Samtidig finnes sammenhengen mellom kulthus og graver med tilnærmet lik konstruksjon som AR5811 også i eldre førromersk jernalder (Feldt 2005:115-117).

Basert på de ovenfor diskuterte mulige definisjonene av strukturen AC2533 er likevel en funksjon som kulthus eller alter det som virker mest sannsynlig. Det er imidlertid flere spørsmålstejn også ved denne definisjonen da slike kulturminnetyper svært sjelden er registrert eller gravd ut i Norge. Det må derimot være grunn til å tro at denne typen konstruksjoner også forekommer her i landet da de er et vanlig registrert fenomen i våre skandinaviske naboland.

7.6 STEINANSAMLING AA6238

7.6.1 Utgravningens forløp

Steinleggingen AA6238 var ikke synlig på overflaten, men framkom ved avdekking av AR2337. Strukturen lå omkring 5 meter sør - sørvest for den sentrale steinsirkelen i AR2337. Steinleggingen var jevn sirkulær. Sirkelen målte 2,5 meter i diameter. Strukturen ble dokumentert i plan ved fotomosaikk. Etter innmåling ble strukturen snittet og formgravet mot øst. Snittingen ble dokumentert ved foto i flere sekvenser i løpet av prosessen med fjerningen av stein. Alle massene som ble tatt ut ved snittingen ble såldet. Profilen ble dokumentert med foto og profiltegning i 1:20.

7.6.2 Funn og dateringer

Alle funnene fra AA6238 er katalogisert under S-nummer S12454, med underbokstav av-aw. Funn av en flintbit (S12454av) og to fragmenter av forkullet hasselnøttskall (S12454aw) ble gjort ved sålding. Dermed er konteksten mellom funn og struktur noe usikker. Det er ikke gjort funn som kan datere strukturen typologisk. Det er tatt ut to jordprøver som foreløpig ikke er analysert.

7.6.3 Stratigrafi og lagbeskrivelser

AA6238 er en steinlegging med ukjent funksjon. Etter snitting ble det dokumentert følgende lag:

Lag 1: Humus/matjordslag

Mørk brun, humusholdig matjord av oppsamlet løv og lignende som senere har råtnet opp.

Lag 2: Opprinnelig markoverflate og skogsbunn

Gulbrunt til mørk brunt, spettete lag. Humusholdig lag med noe sand og enkelte steiner.

Lag 3: Undergrunnen

Gul til gulbrunt lag av sandig morene med stein i varierende størrelse.

7.6.4 Strukturens konstruksjon og funksjon

Den sirkulære steinleggingen AA6238 er tilsynelatende lagt direkte oppå den opprinnelige markoverflaten, lag 2. Det er ikke spor av andre kulturlag eller påfylte masser i strukturen. Det humusholdige matjordslaget som finnes mellom steinene er trolig resultat av naturlige prosesser og kommer av naturlige avsatte masser av biologisk nedbrytbart materiale som for eksempel løv og lignende.

Den svært sirkulære formen og inntrykket av en bevisst oppbygning tyder på at strukturen har hatt en eller annen funksjon. Hva slags type funksjon det kan dreie seg om er mer usikkert. En mulig tolkning er at dette kan ha vært en grav og strukturen er derfor tolket som anlegg uten grav. Nærheten til de andre gravene i området og nøyaktigheten strukturen er konstruert med kunne tyde på dette. I den sammenheng ble det tatt ut en serie med fosfatprøver (nat.vit.journ.nr. 2008/14 - 180-190) under denne strukturen. Analysen av serien med fosfatprøver viser ingen verdier utover det normale (jf. Vedlegg 10). Sannsynligheten for at det har vært plassert fosfatrikt materiale som for eksempel bein i denne strukturen er derfor lite sannsynlig. Dermed kan denne strukturen vanskelig defineres som grav, men med tanke på strukturens plassering og konstruksjon er det derimot mulig at selve nedleggelsen av steiner har hatt en rituell betydning knyttet til de nærliggende gravene. Det ble tatt to jordprøver fra denne strukturen. Prøvene er foreløpig ikke datert.

7.7 STOLPEHULL

I forbindelse med at området ble flateavdekket etter at de kjente strukturene var ferdig gravd ut, ble det funnet fire stolpehull. To av disse, AS23879 og AS23888, ble

funnet under AR2337. Det er imidlertid usikkert hvorvidt stolpehullene er anlagt før eller etter fase 1 i AR2337. Stolpehull AS23896 ble funnet om lag en halv meter sørvest for AC2533, mens stolpehullet AS23865 ble funnet ved avdekking av området innenfor AC2533. Stolpehullene er dokumentert ved foto og tegning i plan og profil i 1:10.

AS23865

Stolpehullet AS23865 var omkring 65cm i diameter og hadde en tilnærmet rund form i plan. Etter snitting viste profilen en ujevn, vid nedgraving med tilnærmet skrå sider og spiss bunn. Nedgravingen var noe utflytende og diffus. Fyllmassene bestod av et humusholdig og sandig mellombrunt til mørkt brunt lag med enkelte kullspetter. Fyllmassene i denne strukturen ligner de om ble funnet i stolpehull AS23896. Det ble tatt ut en jordprøve fra AS23865. Denne prøven er foreløpig ikke analysert.

AS23879

Stolpehullet AS23879 lå nesten helt inntil den søndre profilbenken gjennom AR2337 i øst. Strukturen hadde en diameter på omlag 34cm i diameter. Selv om strukturens nordre kant skjæres av profilbenken i AR2337 er det tydelig at den har hatt en tilnærmet oval form. I plan var det antydning til stolpeavtrykk. Etter snitting viste profilen en buet nedgraving med en ujevn bunn. Også i profilen var det antydning til stolpeavtrykk. Nedgravingen, lag 2, var et brungrått lag med sand, noe humus og enkelte kullspetter. Stolpeavtrykket, lag 1, var et mørkt brunt til sort lag med sand, humus og enkelte kullspetter. Det ble tatt ut en jordprøve fra denne profilen, fra stolpeavtrykket/lag 1. Denne prøven er foreløpig ikke analysert.

AS23888

Stolpehullet AS23888 ble funnet delvis i den søndre profilen i vestre profilbenk i AR2337. Strukturen ble snittet og dokumentert før resten av profilen i AR2337 ble rensert. Etter opprensing av profilbenken viste det seg at stolpehullet hadde vært noe lenger en først antatt. Av den grunn har ikke AS23888 blitt tegnet i sin fulle lengde. Bunnen av stolpehullet er imidlertid dokumentert ved tegning i 1:20, og strukturen i sin helhet er fotodokumentert i sammenheng med dokumentering av den vestre profilbenken i AR2337.

Kun halve strukturen var synlig i plan, da resten lå under en profilbenk. Det er likevel mulig å se at formen i plan har vært oval. Det var også mulig å se skoningsstein og antydning til stolpeavtrykk i plan. Etter snitting kom det frem flere skoningsstein og stolpen har tilsynelatende blitt plassert på to ganske flate steiner som hadde blitt plassert ned i bunnen av nedgravingen, mens den ble støttet opp av en stein som ble satt ned ved siden av stolpen. Også i profilen var det antydning til stolpeavtrykk. Strukturen bestod av en nedgraving, lag 2, som var et brunt noe humusholdig lag med enkelte gule spetter. Stolpeavtrykket, lag 1, var et mørkt brunt til sort lag med humus og enkelte kullspetter. Det ble tatt ut to jordprøver av AS23888. Ingen av prøvene er foreløpig analysert.

Til tross for den noe usikre relasjonen i tid til AR2337, fase 1 har stolpehullet AS23888 et stort potensial med hensyn til datering av aktiviteten i området, men spesielt gravene i AR2337.

AS23896

Stolpehullet AS23896 lå utenfor det sørvestre siden av AC2533. Strukturen var om lag 60 cm i diameter og hadde en sirkulær form. Etter snitting hadde stolpehullet framkom det en jevn nedgraving med buede sider og flat bunn. Fyllmassene bestod av et mørkt brunt, humusholdig lag med sand og enkelte kullspetter. Fyllmassene fra dette stolpehullet ligner massene fra stolpehullet AS23879. Det ble tatt ut en jordprøve fra AS23896. Denne er foreløpig ikke analysert.

7.8 STRUKTURER SOM BLE AVSKREVET I FELT

Det var i utgangspunktet registrert flere strukturer i dette området som skulle graves ut, men som ble avskrevet underveis. Dette gjelder de antatte strukturene målt inne som AZ1507, AZ1655, AR7447, AB22725 og AB23845.

AZ1507

Den antatte strukturen AZ1507 var med forbehold registrert som en delvis ødelagt røys. Forhøyningen lå sørøst for konsentrasjonen med graver (AR2337, AR5811 og AR5870). Dette var den første strukturen som ble avdekket og det fremkom raskt flere dyrebein og plast i toppen av strukturen. Da den også var registrert som delvis ødelagt fortsatte vi et stykke ned i strukturen. Det fremkom stadig bein fra flere dyrekadaver samt plast. Av helsemessige årsaker ble det derfor bestemt å vente med denne strukturen vi kunne avdekke videre med maskin.

Ved avdekking med maskin viste det seg at strukturen kun bestod av stein og humusholdige masser med mye dyrebein og moderne avfall. Strukturen ble derfor avskrevet som moderne forstyrrelse. AZ1507 ble fjernet med maskin for å forsikre om at det ikke lå eldre strukturer under. Det ble ikke funnet andre strukturer i dette området.

AZ1655

AZ1655 bestod av en rund voll med en forsenkning i sentrum. På forhånd var dette registret som en mulig struktur. AZ1655 lignet mest på en gravhaug med et stort plyndringskrater, men kunne også vært en sirkulær tuft. Vi var imidlertid skeptiske etter erfaringene med AZ1507. Det ble derfor lagt en 1 meter bred sjakt tvers gjennom strukturen for å undersøke strukturen nærmere.

Ved graving av denne sjakten fremkom det svært humusholdig masser samt ekstremt mye dyrebein og noe plast og annet moderne avfall. AZ1655 ble derfor avskrevet som moderne forstyrrelse. Også denne strukturen ble avdekket med maskin ved et senere tidspunkt for å forsikre oss om at det ikke lå eldre strukturer under. Det ble ikke funnet andre strukturer i dette området.

AR7447

Strukturen AR7447 lignet i overflaten på en røys. En samling av mindre steiner var tilsynelatende plassert i en tilnærmet oval form mellom to større jordfaste steiner. Etter avtorving ble tolkningen mer usikker og strukturen lignet mer på en rydningsrøys. Strukturen ble ikke dokumentert i plan, men ble sittet mot vest.

Etter snitting viste det seg at dette ikke var en klar struktur som for eksempel en rydningsrøys, men mer en oppsamling av steiner. Det ble funnet en

kullkonsentrasjon i bunnen av denne strukturen (11968), men det ble ikke tatt ut kullprøve da det var svært uklart om AR7447 i det hele tatt var en struktur og om den i så fall var moderne eller forhistorisk. Strukturen ble fotodokumentert i profil. AR7447 ble avskrevet i felt.

AB22725

AB22725 var en steinpakning som lå i sentrum av innhegningen AC2533. Denne ble målt inn og formgravd. Det ble funnet enkelte jernfragmenter i mellom steinene, men det er vanskelig å vite om disse tilhører steinpakningen eller om de har tilkommet senere. Steinpakningen ble avskrevet i felt.

AS23845

AS23845 var et mulig stolpehull som etter snitting ble avskrevet i felt som et steinoptrekk.

8. NATURVITENSKAPELIG MATERIALE

I løpet av utgravningen ble det tatt ut en rekke naturvitenskapelige prøver (jf. Vedlegg 6). De naturvitenskapelige prøveuttakene omfatter kullprøver, pollenprøver, jordprøver som vil bli brukt til både kull- og makrofossilprøver, samt fosfatprøver og mikromorfologiske prøver (jf. kap. 4.2.3). Prøvene er katalogisert og tildelt funnummer 2700-2740.

8.1 KULLPRØVER

I løpet av utgravningene ble det tatt ut fem kullprøver til C14-datering av strukturer, lag og kontekster.

Fra båtgraven AR2337 ble det tatt ut to kullprøver (S12450ac) fra to forskjellige kontekster. Nat.vit.journ.nr. 2008/14-132 (fnr.2700) ble tatt ut i forbindelse med lansespissen (S12450c), mens nat.vit.journ.nr. 2008/14-135 (fnr.2701) ble tatt ut fra profilen i forbindelse med sverdet (S12450b). Målet er at disse prøvene kan datere laget som funnene ligger i. Laget som prøvene er tatt fra (lag K) ble ved inntak av prøvene antatt å være et kull-lag, men viste seg etter hvert å være et organisk lag. Dateringspotensialet er derfor usikkert. Prøvene er foreløpig ikke analysert.

Fra urnegraven AA22961 fra AR2337, fase 1 ble det tatt ut en kullprøve fra kullaget som lå inntil det steinsatte gravgjettet hvor urnen med bein var plassert (S12450ak). Kullprøven har nat.vit.journ.nr. 2008/14-153 (fnr.2712) og er foreløpig ikke analysert.

Det er tatt ut to kullprøver (S12454at) fra innhegningen AC2533. Nat.vit.journ.nr. 2008/14-163 (fnr.2719) er tatt ut fra lag 1 i den gjennomgående profilbenken, mens nat.vit.journ.nr. 2008/14-164 (fnr.2720) er tatt ut fra lag 2 i den samme profilbenken. Ingen av prøvene er foreløpig analysert.

8.2 POLLEN- OG MAKROFOSSILPRØVER

I løpet av utgravningen ble det tatt ut sju pollenprøver. Det ble ikke tatt ut noen egne makrofossilprøver, men det ble tatt inn 16 jordprøver som vil bli flottert og brukt både som kull- og makrofossilprøver.

Fra den vestre profilbenken gjennom AR2337 fase 1 og 2, ble det tatt ut fem pollenprøver (S12450ad) fra ulike lag i en serie med nat.vit.journ.nr 2008/14-247 – 261 (fnr.2702-2706). Foreløpig er bare nat.vit.journ.nr 2008/14-261 analysert. Analysen tyder på at dette laget består av lynchhei med enkelte innslag av gress (jf. Prøsch-Danielsen 2009). Fra den samme profilbenken er det også tatt ut tre jordprøver (S12450ac). De tre jordprøvene har nat.vit.journ.nr 2008/14-264 – 266 (fnr.2709-2711). Prøvene er flottert, men foreløpig ikke analysert.

Fra profilbenken i graven med steinlegging inntil jordfast stein (AR5811) er det tatt ut to pollenprøver (S12451l) med nat.vit.journ.nr. 2008/14-273 – 274 (fnr.2713 og 2714). Prøvene er ikke analysert. Fra samme profilbenk er det også tatt ut to jordprøver (S12451ak) med nat.vit.journ.nr. 2008/14-275 – 276). Prøvene er flottert med foreløpig ikke analysert.

I steinleggingen med steinsatt kammer er det fra profilbenken tatt ut to jordprøver (S12452w) med nat.vit.journ.nr. 2008/14-151 og 2008/14-277. Prøvene er flottert, men foreløpig ikke analysert.

Fra sjakten gjennom den nordøstre veggvollen i AC2533 ble det tatt ut to jordprøver (S12454at) med nat.vit.journ.nr 2008/14-267 og 2008/14-268. Prøvene er flottert med foreløpig ikke analysert.

Det framkom fire stolpehull i forbindelse med avdekkingen av området helt i slutfasen av utgravningen. Det er tatt ut jordprøver fra alle stolpehullene (S12454ab) Fra stolpehullet AS23865 er det tatt ut en jordprøve med nat.vit.journ.nr. 2008/14-167 (fnr.2725). Fra stolpehullet AS23879 er det tatt ut en jordprøve med Nat.vit.journ.nr. 2008/14-169 (fnr.2727). Fra stolpehullet AS23888 er det tatt ut to jordprøver, hvorav en fra stolpeavtrykket med nat.vit.journ.nr. 2008/14-165 (fnr.2723) og en fra nedgravingen med nat.vit.journ.nr. 2008/14-166 (fnr.2724). Til slutt er det tatt ut en jordprøve fra stolpehullet AS23896 med nat.vit.journ.nr. 2008/14-168 (fnr.2726). Prøvene er flottert, men foreløpig ikke analysert.

Fra steinkonsentrasjonen AB6238, tolket som et anlegg uten grav ble det tatt ut to jordprøver (S12454ax) med nat.vit.journ.nr. 2008/14-45 (fnr.2728) og nat.vit.journ.nr. 2008/14-46 (fnr.2729). Prøvene er flottert, men foreløpig ikke analysert.

8.3 FOSFATPRØVER

Det er tatt ut en serie med elleve fosfatprøver (S12454ay) fra steinkonsentrasjonen AB6238. Prøvene har nat.vit.journ.nr. 2008/14-180 – 190 (fnr.2730 – 2740). Prøvene er analysert og resultatene viser ingen fosfatverdier utover normalen. Det var imidlertid visse vanskeligheter med prøveuttaket på grunn av steinete undergrunn (jf. Amundsen 2009a, Vedlegg 10).

8.4 MIKROMORFOLOGISKE PRØVER

Fra den vestre profilbenken i AR2337 ble det tatt ut to mikromorfologiske prøver (S12450ae) med nat.vit.journ.nr. 2008/14-262 (fnr.2707) og nat.vit.journ.nr. 2008/14-263 (fnr.2708). Prøvene er sendt til preparering, men er foreløpig ikke analysert.

9. TOLKNING OG OPPSUMMERING

Denne delen av utgravningsområdet lå helt i sørvest av planområdet på Hålandsmarka i Time kommune. I det avgrensede området i sørvest ble det gravd ut fire graver (AR2337, AR5811, AR5870 og AA22961), en innhegning (AC2533), en steinansamling (AB6238), fire stolpehull (AS23865, AS23879, AS23888 og AS23896) og tre moderne forstyrrelser (AZ1507, AZ1655 og AR7447) som ble avskrevet i felt. Gravene og innhegningen i dette området er samlet på et svært lite område og derfor har strukturene blitt tolket som deler av en større helhet.

Den tidligste aktiviteten i området er representert ved en steinalderboplass i nærheten og det er flere flintredskaper og produksjonsavfall blant funnene fra fyllmassene i strukturene fra dette området (se også Thingnæs 2009). Blant selve strukturene er det graven med steinleggingen inntil jordfast stein, AR5811, som trolig er det eldste anlegget. Selve gravgjemmet i denne graven består av en sentral steinsirkel hvor det er inkludert en jordfast stein. I dette gravgjemmet, sør sørvest for den jordfaste steinen, er det lagt ned brente bein fra minst to individer og noen få leirkarskår fra fire ulike kar. Funnene av bein og leirkar kan tyde på at dette gravgjemmet har vært brukt til flere gravlegginger over en lengre periode, kanskje helt fram til romertid. Alternativt kan de to individene blitt gravlagt samtidig. Typen konstruksjon og leirkar kan tyde på at strukturen kan dateres til overgangen mellom yngre bronsealder, periode V-VI og eldre førromersk jernalder (900 f.Kr.– 200 f.Kr.) (Jf. kapittel 7.3). Det er sannsynlig at innhegningen AC2533 ble konstruert som en type kulthus eller alter i forbindelse med AR5811. Eksempler på kombinasjoner av kulthus med steingrunn og grav i steinlegging inntil jordfast stein er vanlig blant annet i dansk og svensk arkeologi (jf. Kaliff 1993, Victor 2002, Feldt 2005). (Se kapittel 7.5 for en nærmere gjennomgang.)

Konstruksjon av hus til de døde avtar utover i eldre jernalder. Selv om AC2533 mest sannsynlig ble konstruert i tilknytning til AR5811, er det mulig at fase 1 i AR2337 (AA22961) ble konstruert før byggingen av AC2533. Det vi med sikkerhet kan si er at AR2337, fase1 (AA22961) og innhegningen AC2533 respekterer hverandre. Graven i AA22961 er en urnegrav med et leirkar i et steinsatt gravgjemme under en oval steinlegging. Urnen er et ru-slemmet leirkar som trolig kan dateres til 825 – 200 f.Kr. Lindahl et al. 2002). Funn av fragmenter fra dekorerte trelags kammer i samme kontekst kan snevre inn dateringen noe, mest sannsynlig til eldre førromersk jernalder 500 – 200 f.Kr. (Hoftun 1993). (Se kapittel 7.2 for en nærmere gjennomgang.) Det finnes således en mulighet for at AR5811 og AA22961 er samtidige.

Etter at området hadde vært brukt til gravlegging i yngre bronsealder – eldre førromersk jernalder har det tilsynelatende ligget urørt i nærmere 1000 år. Det er imidlertid mulig at AR5811 har vært brukt utover i eldre jernalder da funn av skår fra flere ulike leirkar og brente bein fra minst to individer kan antyde gjenbruk av gravgjemmet. Neste bruksfase i dette området synliggjøres av konstruksjonen av

graven AR5870. Denne graven anlegges i vikingtid, og en analyse av perlene antyder at den konstrueres om lag 885-915 e.Kr. (Se kapittel 7.4 for en nærmere gjennomgang.) Båtgraven i AR2337, fase 2 anlegges i gravfeltets siste bruksfase. Denne gravleggingen kan dateres til vikingtid, om lag 960 – 1000 e.Kr. Dateringen er gjort på bakgrunn av typologisering av perler og den forgylte ringnålen. (Se kapittel 7.2 for en nærmere gjennomgang.)

I motsetning til AR5870 som ble anlagt ved siden av de eldre gravene (AA22961 og AR5811), er båtgraven i AR2337 blitt anlagt over urnegraven AA22961. Det er usikkert hvorvidt urnegraven er blitt bevisst ødelagt i forkant av konstruksjonen av båtgraven eller om selve urnegraven er blitt bevart med vilje samtidig som den eldre steinleggingen er brukt som plattform for vikingtidsgraven. Selv om urnen var noe ødelagt tyder mengden bein på at det kan ha vært viktig å ikke ødelegge den gamle graven og at kontinuitet til en eldre slekt som har dominert i området kan ha vært utgangspunktet for gjenbruken av selve stedet for gravleggingen. Kanskje kan en gjenbruk av det mulige kulthuset eller alteret (AC2533) ha vært en like viktig faktor. På den andre siden har trolig byggematerialene fra denne innhegningen blitt benyttet i byggingen av vikingtidsgravene, kanskje også steinleggingen over urnegraven. Ødeleggelsen av steinvollen i AC2533 kan også være av nyere dato.

Det lille gravfeltet henvender seg sørover og kan tolkes som et gårdsgravfelt. Det er mulig at dette gravfeltet henvender seg til gårdsbosetting fra yngre jernalder som trolig lå der gårdsbygningene på gården Håland ligger i dag, på et høydedrag rett sør for utgravningsområdet.

Om lag 11 meter øst for AC2533 er det en ytterligere en gravlegging fra vikingtid. AR20798 er en røys på ca 7,5 meter i diameter, med nedgravd kammer. I denne graven er det gjort funn av en halsring i bronse, samt et kors i forgylt kobberlegering og en synål av irsk type, 61 glassperler og tre spinnehjul. En typologisk datering av funnene plasserer graven i vikingtid, ca. 830 – 850 e.Kr. (Se Thingnæs 2009 for en nærmere gjennomgang.)

Det kan være grunnlag for å knytte AR20798 opp mot de to vikingtidsgravene AR2337, fase 2 og AR5870. Både på bakgrunn av de typologiske dateringene, men også fordi både AR2337, fase 2 og AR20798 inneholder smykker av irsk type som kan tyde på kontakt med Irland. Det er også et samsvar i valg av konstruksjon mellom AR5870 og AR20798. Begge er konstruert med et nedgravd kammer. På den andre siden er det en markant avstand mellom det lille gravfeltet i vest og den mer singulære graven AR20798 i øst. Kanskje er avstanden til gravfeltet bevisst. Til tross for likheten i valg av kammer som gravgjemme har man tilsynelatende valgt å dekke kamrene på ulikt vis. Mens kammeret i AR5870 har vært dekket med biologisk nedbrytbart materiale og små steiner som siden har rast ned når naturen har gått sin gang, har trolig kammeret i AR20798 fra begynnelsen av vært dekket med mange knyttnevestore steiner. Blant disse steinene ble halsringen av bronse funnet (jf. Thingnæs 2009).

I den andre enden av utgravningsområdet, helt i nordøst, ligger kjerneverøysa AR3421. I løpet av utgravningen viste det seg at det på samme plass hadde vært gravlegginger i tre faser over et lengre tidsrom, samt en rekke bosettingsspor i form av stolpehull. Bosettingssporene markerer trolig den tidligste aktivitetsfasen i dette området og kan være fra bronsealderen (jf. Thingnæs 2009). Bosettingssporene dekkes av den tidligste fasen i gravanlegget som er en rektangulær røys som trolig

er fra yngre bronsealder/førrømersk jernalder. Over den rektangulære røysen ble det i eldre romertid bygget en røys over et likbål som ble brent i den vestre delen av den rektangulære røysa. I den seneste fasen ble det konstruert et kammer i den allerede eksisterende røysen fra romertid, og de siste lagene med stein ble lagt oppå for å avslutte kjernerøysen som lå under jordkappen. Kammeret har vært brukt i forbindelse med flere gravlegginger, både kremasjons og inhumasjonsbegravelser. Inhumasjonsgraven er trolig den siste gravleggelsen som ble gjort i denne graven og stammer sannsynligvis fra overgangen mellom folkevandringstid og merovingertid (jf. Gil 2009).

En sammenligning mellom gravkonstruksjonen AR3421 og det lille gravfeltet i sørvest er svært interessant. Dersom de typologiske dateringene stemmer er det en periode på nærmere 1000 år hvor det ikke ble foretatt gravlegging på gravfeltet i sørvest. Det er i den samme perioden hvor aktiviteten med gravrøysene i nordøst har vært på sitt største. Et interessant tema er hvorvidt disse gravanleggene har avløst hverandre eller om de har vært samtidige, eller om de kanskje kan ha tilhørt ulike familier eller samfunnslag.

Det som er helt klart er at gravene henvender seg til omgivelsene i ulike retninger. Mens haugen i nord henvender seg mot øst, ligger gravfeltet i sørvest i en sørlig helling i landskapet og må således ha henvendt seg sørover. Dette kan tyde på at de ulike gravområdene har hatt to ulike funksjoner eller at de bevisst har villet vise avstand til hverandre. Det faktum at gravleggingene i øst avløser gravene i sør, i nettopp den perioden hvor det er lite aktivitet på gravfeltet i sør, kan tyde på at den fysiske avstanden disse i mellom har vært bevisst og kanskje en manifestasjon av endring i maktforhold, mer enn bare konstruksjonsmessige endringer. I den sammenhengen er det også interessant med kontinuiteten mellom den tidligste fasen på gravfeltet i sør og de nye gravleggingene, hvor båtgraven AR2337 blir lagt oppå en eldre grav. Dette kan være et bevisst forsøk på å knytte seg til tidligere slekters maktbasis for å skape en, reell eller eventuell en fiktiv, relasjon til disse. Dette støttes blant annet av at graven AR5870 fra vikingtid ligger side om side med graven AR5811 fra yngre bronsealder/førrømersk jernalder og er tilnærmet like stor. Å vise kontinuitet har med andre ord vært viktig til tross for avstanden i tid.

I den sammenhengen kan det også være interessant å gå nærmere inn på båtgraven i AR2337, fase 2. Majoriteten av båtgraver konstrueres i tilknytning til hav eller større innsjøer. I dette området er det forholdsvis langt til nærmeste innsjø. Det er også langt til havet og gravene henvender seg i tillegg mot sør, bort fra havet. Båtgraven er derimot plassert i en nord – sør gående retning til tross for at den ligger i et område hvor landskapet heller mot sør.

Her kan det være aktuelt å sammenligne med andre båtgraver som heller ikke er direkte tilknyttet vann. En aktuell sammenligning kan være gravfeltet på Gulli i Tønsberg kommune i Vestfold (Gjerpe 2002, Gjerpe 2007). I motsetning til det lille gravfeltet i sørvest på Hålandsmarka, har gravfeltet på Gulli en mye større utstrekning. Det de imidlertid har til felles er bruken av båtgraver i et område hvor avstanden til vann er større enn det som regnes som normalt. Båtene på Gulli bærer preg av å ha vært i bruk, da de har vært reparert opptil flere ganger. De har med andre ord blitt fraktet fra vannet til gravfeltet og har ikke blitt laget på stedet utelukkende for gravleggingen (Gjerpe 2007:48). Selv om det i seg selv ikke har vært noe stort problem å frakte båtene til gravfeltet kan det likevel ikke ha vært

spesielt praktisk, og Lars Erik Gjerpe antyder derfor at tilstedeværelsen av båter på gravfeltet må ha hatt en spesiell betydning (Gjerpe 2007:49). Gjerpe argumenterer for at båtgravene på Gulli tar i bruk den kollektive hukommelsen på stedet for å kunne knytte seg til eller skape en fiktiv historie på stedet som går lenger tilbake i tid enn det den i realiteten har gjort. Båtgravene henvendte seg derfor til en sjø som hadde vært borte i 700 år (Gjerpe 2007:50). Bakgrunnen for å skape en slik fiktiv genealogi og tilknytning til et geografisk område knytter Gjerpe til odelsrett og sosiale posisjoner knyttet til eiendom som uavhengelige eiendeler (Gjerpe 2007:49).

Også båten i AR2337 viser tegn på reparasjon og kan således sammenlignes med båtene på Gulli. Det er derfor sannsynlig at båten har vært godt brukt og ikke har blitt tilvirket på stedet spesielt for begravelsen. Avstanden til vann skaper et tilsvarende problem som på Gulli. Det har krevd en ekstra innsats for å få båten på plass og dette understreker båtens viktige rolle i gravritualet. Båten i AR2337 er plassert i en nord – sør gående retning og har således trolig henvendt seg mot sjøen.

Tilknytningen til området og grunnlaget for en genealogi tilbake til yngre bronsealder og førromersk jernalder kommer derimot gjennom å plassere vikingtidsgravene ved siden av de eldre gravene og kanskje også gjennom å bruke den gamle graven i AR2337 fase 2 (AA22961) som grunnlag for båtgraven. Gjenbruken av AA22961 som plattform for båtgraven fra vikingtid kunne imidlertid peke på et brudd, hvor en ny elite bevisst ødelegger gamle graver for så å plassere sine egne graver på det samme området. Den nesten samtidige dateringen av AR5870, som er plassert ved siden av AR5811 og slik respekterer denne kan derimot tyde på det motsatte. Årsaken til at det er brukt en båt i begravelsen AR2337 kan komme av den avdødes forhold til sjøen, kanskje i forbindelse med en reise over Atlanterhavet da båten peker mot sjøen og det er fremkommet insulære funn i to av vikingtidsgravene i området.

For å oppsummere kan resultatene fra denne utgravingen tyde på at området primært er blitt brukt som et gravfelt. Endringene i aktivitet fra ulike perioder kan tyde på at det har vært en eller annen form for konflikt eller endring maktforhold som har ført til endring i konstruksjonen og plasseringen av gravene.

10. FORMIDLING OG PUBLIKUMSKONTAKT

Det ble lagt opp til bred formidling av utgravingsprosjektet i form av tett kontakt med media, arrangement av åpen dag og omvisninger av skoleklasser og besøkende på utgravingsfeltet. Det ble holdt åpen dag 2. oktober fra kl. 16-19. På forhånd var det sørget for omtale i Jærbladet og Stavanger Aftenblad. Hele feltpersonellet deltok i arrangementet gjennom formidling ved oppsatte poster ved de ulike anleggene. Det ble videre vist fram fotos og funn fra undersøkelsen og organisert aktiviteter for barn. Antall besøkende er beregnet til 150 personer. Blant de besøkende var det spesielt gledelig at se den gode oppslutninga fra beboere i nærområdet, som da også utgjorde ei viktig definert målgruppe for formidlinga i felt og media.

16. september ble det arrangert omvisning på feltet for 4. klasstrinn ved Bryne skole. 60 elever fordelt på tre grupper mottok omvisning fra prosjektansvarlig Barbro

Dahl. 24. oktober fikk vi besøk av 5.-7. klassetrinn ved Horpestad skole. 23 elever fikk omvisning i felt av feltleder Synnøve Thingnæs.

Fra 22. til 24. oktober deltok 10. klassingen Conor Auklend i feltarbeidet som utplassering i arbeidsuke. Utplasseringa ble formidlet via museets skoletjeneste. Connor deltok i utgraving av aktivitetsområde fra steinalder under ledelse av Synnøve Thingnæs og i utgraving av urnegrav i Røys 2 under ledelse av Hilde Frydenberg.

Under feltarbeidet ble det ved flere anledninger lagt ut tekst og fotos fra utgravinga på museets nettsider. Ved NAM i Stavanger 6.-8. november deltok Hålandsmarka på postersesjonen. Posteren ble laget av feltleder Theo Gil og prosjektansvarlig Barbro Dahl.

I etterarbeidsfasen vil formidlinga bestå av artikler i tidsskriftet *Frå haug ok heidni*, tirsdagsforedrag ved Arkeologisk museum og utstillinga *Spor i jord* med åpning 15.03.09. Resultatene fra prosjektet vil bli publisert i en egen Varia fra Arkeologisk museum.

Oversikt over mediadekning:

Lokalt:	
<i>Jærbladet</i>	01.08.08, 22.08.08, 01.10.08, 24.12.08, 13.03.09, 16.03.09
Regionalt:	
<i>Stavanger Aftenblad</i>	01.10.08, 04.10.08, 24.10.08, 28.10.08
<i>Rogalands Avis</i>	19.12.08
NRK Rogaland Radio	09.10.08
NRK Rogaland TV	08.10.08
TV Vest (inkl. webTV)	23.10.08
Nasjonalt:	
NRK radio - <i>Ut i naturen</i>	02.11.08
<i>Forskning.no</i> – julekalender luke 8	08.12.08

11. LITTERATUR

- Amundsen, J 2008: Fosfatanalyse røysstrukturer Hålandsmarka, Håland gnr. 4 bnr. 1, Time kommune. Upublisert rapport, Arkeologisk museum i Stavanger, 21 s.
- Amundsen, J 2009: Vedartsbestemmelse av treprøve fra Håland, gnr. 4, bnr. 1, Time kommune. Upublisert rapport, Arkeologisk museum i Stavanger, 2 s.
- Aurenes, O. 1973: *Time gårds- og ættesoge*. 474 s.
- Bøe, J. 1931: Jernalderens keramikk i Norge. *Bergen Museums Skrifter nr. 14*, 263 s.
- Børsheim, R. L. 1999: Rydningsrøyser – en arkeologisk kildekategori. I: Selsing, L. & Lillehammer, G. (red.): Museumslandskap. Artikkelsamling til Kerstin Griffin på 60-årsdagen. *AmS-Rapport 12B*, s. 347-354.
- Børsheim, R. L. og Soltvedt, E.-C. 2002: Gausel-utgravingene 1997-2000. *AmS-Varia 39*, 1-294.
- Callmer, J. 1977: Trade beads and bead trade in Scandinavia ca. 800-1000 AD. *Acta Archaeologica Lundensia Series in 40*. Nr. 11. Gotab. Malmö.
- Dahl, B., Lillehammer, G. og O. H. Hemdorff 2008: Prosjektplan for arkeologisk utgraving i Hålandsmarka, Håland gnr. 4 bnr. 1, Time k. Arkeologisk museum i Stavanger, 11 s.
- Denham, S 2009: Analysis of cremated bone from Hålandsmarka, Time kommune. Upublisert rapport, Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger, 8 s.
- Dommasnes, L. H. 2001: Tradisjon og handling i førkristen vestnorsk gravskikk. II. Fra Vereide til vikingtid. *Arkeologiske avhandlinger og rapporter fra Universitetet i Bergen – 5*. 213 s.
- Eggen, I. M. 2007: *Å skjære alle over èn kam. En kontekstuell analyse av østnorske "langkammer" fra yngre jernalder*. Upubliserte hovedfagsoppgave fra Universitetet i Oslo.
- Fanning, T. 1994: *Viking Age Ringed Pins from Dublin*. National Museum of Ireland. Medieval Dublin Excavations 1962-81. Ser. B, vol. 4 (1994). Royal Irish Academy.
- Feldt, B. 2005: *Synliga och osynliga gränser. Förändringar i gravritualen under yngre bronsålder – förromersk järnålder i Södermanland*. Stockholm Studies in Archaeology 37. Universitetet i Stockholm.
- Gansum, T. 2004: Hauger som konstruksjoner – arkeologiske forventninger gjennom 200 år. Gotars Serie B. Gothenburg Archaeological Thesis No 33, 350 s.
- Gansum, T. 2004b: Hauggraving på Vårby gård og bruk av single context planning. I: Larsen, J. H. & Rolfsen, P. (red.): Halvdanshaugen – arkeologi, historie og naturvitenskap. *Universitetets kulturhistoriske museer Skrifter nr. 3*, s. 265-276.
- Gansum, T. & Østigaard, T. 2004: The ritual stratigraphy of monuments that matter. *European journal of archaeology Vol. 7 No. 1*, 61-79.
- Gill, T 2009: Arkeologisk utgraving av gravhaug på lokalitet Hålandsmarka gnr. 4, bnr. 1, Time K. *Universitetet i Stavanger/Arkeologisk museum. Oppdragsrapport B 2009/10*.
- Gjerpe L.E. (red) 2005: Gravfeltet på Gulli. E-18 prosjektet Vestfold, bind I. *Varia 60*. Kulturhistorisk museum i Oslo. Fornminneseksjonen.
- Gjerpe L. E. 2007: Fortidens utsikt mot tapte farvann. Et båtgravfelt på Gulli, Vestfold. I: In situ. Västsvensk Arkeologisk Tidsskrift 2004-2005. Göteborgs Universitet.

- Gjerpe, L. E. (red) 2008: Steinalderboplasser, boplassspor, graver og dyrkningsspor E18-prosjektet Vestfold Bind II. Varia 72. Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen. Oslo
- Graham-Campbell, J. 1980: The Viking World. Frances Lincoln publishers Limited.
- Helliesen, T. 1909: Oldtidslevninger i Stavanger Amt. Separataftryk af *Stavanger Museums Aarshefte for 1909*, 45 s.
- Hoftun, O. 1993: Kammene fra eldre jernalder i vestnorge og trosforestillinger tilknyttet kammene. Upublisert hovedoppgave fra universitetet i Bergen.
- Holst, M. K., Johansen, K. L. & S. T. Laursen 2004: Udgravningen af storhøjen Skelhøj, Ribe amt, Danmark. I: Larsen, J. H. & Rolfsen, P. (red.): Halvdanshaugen – arkeologi, historie og naturvitenskap. *Universitetets kulturhistoriske museer Skrifter nr. 3*, s. 255-264.
- Høgestøl, M. 1995: Arkeologiske undersøkelser i Rennesøy kommune, Rogaland, Sørvest-Norge. Arkeologiske og naturhistoriske undersøkelser i forbindelse med Rennesøys fastlandsforbindelse Bind II. AmS-Varia 23. Arkeologisk museum i Stavanger.
- Høigård Hofseth, E. 1985: Det går i spinn. Forsøk på klassifikasjon av spinnehjul i Rogaland. I J. R. Næss (red): AmS-skrifter 11. Artikkelsamling I. Arkeologisk museum i Stavanger.
- Ilkjær, J. 1993: Illerup Ådal. 4. Die Gürtel. Bestandteile und Zubehör. Tafelband. Jutland ARchaeological Society Publications XXV: 4. 1993. Aarhus university press.
- Ilkjær, J. 2000: Den første norgeshistorien. Illerupfunnet: Ny innsikt i skandinavisk romertid. Norsk utgave. Kulturhistorisk Forlag AS. Tønsberg.
- Juul, K. 1999: Gårdsdrift gjennom 3000 år i Time kommune. *Frå haug ok heidni* nr. 3/1999, s. 37-40.
- Johansen, L.-M. B. 2004: Perler i jernaldergraver – kilde til mote i kvinnegraver og magi i mannsgraver? I: L. Melheim, Hedeager, L. og Oma, K (red): Mellom himmel og jord. Foredrag fra et seminar om religionsarkeologi. Isegran 31. januar – 2. februar 2002. Oslo arkeologiske serie (OAS) Vol. 2. Universitetet i Oslo.
- Kaliff, A. 1997: Grav och kultplats. Eskatologiska föreställningar under yngre bronsålder och äldre järnålder i Östergötland. Aun 24. Universitetet i Uppsala.
- Lillehammer, G. 1996: *Død og grav. Gravskikk på Kvasheimfeltet, Hå i Rogaland, SV Norge. AmS-Skrifter 13*, 1-221.
- Lindahl, A., D. Olausson, A. Carlie (red) 2002: Keramik I Sydsverige. En handbok för arkeologer. Keramiska forskningslaboratoriet: Monographs on Ceramics 1.
- Løken, T. 1974: *Gravminner i Østfold og Vestfold. Et forsøk på en typologisk - kronologisk analyse og en religionshistorisk tolkning*. Del 1: Tekst. Avhandling til magistergraden i Nordisk Arkeologi ved Universitetet i Oslo. 222 s.
- Myhre, B. & Myhre, B. 1965: Oldsaksamlingens tilvekst 1965. *Stavanger Museum Årbok 1965*, 5-52.
- Myhre, B. 1966: Innberetning om utgravning på Nubben av Håland (gnr. 4 bnr. 4), Time. Topografisk arkiv, Arkeologisk museum i Stavanger
- Myhre, B. M. 1967: Oldsaksamlingens tilvekst 1967. *Stavanger Museum Årbok 1967*, 47-78.
- Myhre, B 1980: *Gårdsanlegget på Ullandhaug 1: gårdshus i jernalder og tidlig middelalder i Sørvest-Norge*. AmS-Skrifter, Arkeologisk museum i Stavanger
- Myhre, B. 2004: Undersøkelse av storhauger på Borre i Vestfold. I: Larsen, J. H. & Rolfsen, P. (red.): Halvdanshaugen – arkeologi, historie og naturvitenskap. *Universitetets kulturhistoriske museer Skrifter nr. 3*, s. 203-226.

- Møllerup, O. 1966: Håland i Time. *Frå haug ok heidni* nr. 1/1966, s. 181-184.
- Næss, J.-R. 1969: Grav i båt eller båt i grav. *Stavanger Museums Årbok 1969*, s. 57-76.
- Næss, J.-R. 1996: Undersøkelser i jernalderens gravskikk på Voss. *AmS-Rapport 7*, 167 s.
- Petersen, J. 1927: Fortegnelse over de til Stavanger Museum i 1923 indkomne saker ældre end reformationen. *SMAA 1924-25*, Stavanger Museum, 1-41.
- Petersen, J. 1927: Fortegnelse over de til Stavanger Museum i 1924 indkomne saker ældre end reformationen. *SMAA 1924-25*, Stavanger Museum, s. 1-25.
- Petersen, J. 1928: Vikingetidens smykker. Stavanger museum 1928.
- Petersen, J. 1936: Gamle gårdsanlegg i Rogaland. Fortsettelse: Utsira, Lyngaland, Håvodl, Birkelandstølen, Hanaland. Instituttet for sammenlignende kulturforskning. H. Aschehough, Oslo.
- Petersen, J. 1951: Vikingetidens redskaper. Skrifter utgitt av det norske videnskapsakademi i Oslo II. Hist.-Filos. Klasse 1951. No. 4.
- Petersen, J. 1973: Den eldste timebygden. I: Aurenes, O. 1973: *Time gårds- og ættesoge*, 23-40.
- Prøsch-Danielsen, L. 1999a: Hanalandstjønnen – „midt i periferien“. *Frå haug ok heidni* nr. 3/1999, s. 37-40.
- Prøsch-Danielsen, L. 1999b: Rydningsrøysa som pollenfelle og kilde til norsk jordbrukshistorie – innsamlingspolitikken i Rogaland. I: Selsing, L. & Lillehammer, G. (red.): *Museumslandskap. Artikkelsamling til Kerstin Griffin på 60-årsdagen. AmS-Rapport 12B*, s. 355-370.
- Ringstad, B. 2004: Datering av storhauger. I: Larsen, J. H. & Rolfsen, P. (red.): *Halvdanshaugen – arkeologi, historie og naturvitenskap. Universitetets kulturhistoriske museer Skrifter nr. 3*, s. 239-254.
- Samdal, M. 2005: Båtgravene på Gulli. I: L. E. Gjerpe (red): *Gravfeltet på Gulli. E18-prosjektet Vestfold, bind 1. Varia 60. Kulturhistorisk museum i Oslo.*
- Solberg, B. 2000: *Jernalderen i Norge. 500 før Kristus til 1030 etter Kristus.* Cappelen akademisk forlag. Oslo.
- Solem, T. 2005: Kvåle-prosjektet. Vegetasjonshistoriske undersøkelser av Lonatjønn på gården Norheim gnr. 19, Time kommune, Rogaland. *AmS-Oppdragsrapport 2005/16*, 15 s.
- Soltvedt, E.-C., Løken, T., Prøsch-Danielsen, L., Børsheim, R. L. & K. Oma 2007: *Bøndene på Kvålehodlene. Boplass-, jordbruks- og landskapsutvikling gjennom 6000 år på Jæren, SV Norge. AmS-Varia 47*, 1-215.
- Stalsberg, A. 1999: Skandinaviske båtgraver fra vikingtidens i Rus'-riket: oversikt og tolkning. I: Selsing, L. & Lillehammer, G. (red.): *Museumslandskap. Artikkelsamling til Kerstin Griffin på 60-årsdagen. AmS-Rapport 12B*, s. 423-454.
- Særheim, I. 2001: *Namn og gard. Studium i busetnadsnamn på -land.* Tidvise Skrifter 36, Høgskolen i Stavanger
- Thingnæs, S 2009: Arkeologisk utgravning av gravrøys og flateavdekking på lokalitet Hålandsmarka gnr. 4, bnr. 1, Time K. *Universitetet i Stavanger/Arkeologisk museum. Oppdragsrapport B 2009/09.*
- Thomsen, H. 1999: Istiden satte dype spor etter seg i Time. *Frå haug ok heidni* nr. 3/1999, s. 32-36.
- Thrane, H 2004: *Fyns Yngre Broncealdergrave. Bind I. Fynske studier 20.* Syddansk universitetsforlag. Odense.

- Vèsteinsson, O 2000: The archaeology of landnàm. Early settlement in Iceland. I: W. W. Fitzhugh & E. I. Ward (ed): Vikings. The north atlantic saga. Smithsonian institution press.
- Victor, H. 2002: Med graven som granne. Om bronsålderns kulthus. Aun 30. Universitetet i Uppsala.
- Viste, S. 2007: Rapport fra kulturhistorisk registrering i Time kommune. Gnr. 4, bnr. 6 m.fl. Rogaland fylkeskommune, 7 s.
- Wamers, E. 1985: Insularer Metallschmuck in wikingerzeitlichen Gräbern Nordeuropas. *Offa-Bücher bn. 56*, 1-127.
- Wangen, V. 1998a: *Gravfeltet på Gunnarstorp*. I: Et monument over dødsriter og kultutøvelse. Avhandling til magistergrad i nordisk arkeologi IAKN, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo. 221 s.
- Wangen, V. 1998b: *Gravfeltet på Gunnarstorp*. II: Katalog. Avhandling til magistergrad i nordisk arkeologi IAKN, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo. 221 s.
- Østmo, E. & Hedeager, L. (red.) 2005: *Norsk arkeologisk leksikon*. 538 s.

12. VEDLEGG

Liste over vedlegg:

1. FOTOLISTE
2. LISTE OVER ANLEGG
3. LISTE OVER TEGNINGER
4. FUNNLISTE
5. KATALOG
6. LISTE OVER VITENSKAPELIGE PRØVER
7. DATERINGSSKJEMAER OG –RESULTATER
8. VEDARTSBESTEMMELSE
9. BEINSLAGBESTEMMELSE
10. FOSFATANALYSER
11. OVERSIKTSKART OVER OMRÅDET
12. OVERSIKTSKART OVER LOKALITET
13. DETALJKART OVER LOKALITET
14. LISTE OVER INNMÅLTE FASTPUNKTER
15. PLAN OG PROFILTEGNINGER AV UTVALGTE STRUKTURER
16. AVISUTKLIPP ETC.

FOTOLISTE Arkeologisk museum i Stavanger

Askeladden ID: 100558

Oppdrag: Hålandsmarka

Sak nr:		Gard: Håland		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse			
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv			
81985	620	07.10.08	HSF	HSF	S	Profilbenk. Østre profilbenk i AR2337. Nordre. 0-120cm. Tildekket funn.			
81986	621	07.10.08	HSF	HSF	S	Profilbenk. Østre profilbenk i AR2337. Nordre. 0-120cm. Med sverd i profilen (MP20135-20136).			
81987	622	07.10.08	HSF	HSF	S	Profilbenk. Østre profilbenk i AR2337. Nordre. 0-120cm. Med Sverd i profilen (MP20135-20136).			
81988	623	07.10.08	HSF	HSF	S	Profilbenk. Østre profilbenk i AR2337. Nordre. 0-120cm. Med Sverd i profilen (MP20135-20136).			
81989	625	07.10.08	HSF	HSF	N	Profilbenk. Østre profilbenk i AR2337. Søndre. 0-120cm.			
81990	626	07.10.08	HSF	HSF	N	Profilbenk. Østre profilbenk i AR2337. Søndre. 0-120cm.			
81991	627	07.10.08	HSF	HSF	NØ	Arbeidsbilde. Konservator Natalie Hanna graver AR5811.			
81992	628	07.10.08	HSF	HSF	NØ	Arbeidsbilde. Konservator Natalie Hanna graver AR5811.			
81993	629	07.10.08	HSF	HSF	NØ	Arbeidsbilde. Konservator Natalie Hanna graver AR5811.			
81994	630	07.10.08	HSF	HSF	S	Oversikt. AR5811, nordre. Steinpakning i sentrum.			
81995	631	07.10.08	HSF	HSF	V	Oversikt. AR5811. Steinpakning i sentrum.			
81996	633	07.10.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. AR5811. Steinpakning i sentrum.			
81997	634	08.10.08	HSF	HSF		Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337.			
81998	635	08.10.08	HSF	HSF		Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337.			
81999	636	08.10.08	HSF	HSF		Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337. På sverdet.			
82000	638	08.10.08	HSF	HSF		Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337. På sverdet.			
82001	639	08.10.08	HSF	HSF		Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337. På sverdet.			
82002	640	08.10.08	HSF	HSF		Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337. På sverdet.			
82003	641	08.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj. Ringnål av bronse i Ø-profilbenk i AR2337. På sverdet.			
82004	642	09.10.08	HSF	HSF	SV	Konservatorene graver ut funnene i AR2337. Natalie Hanna, Hege Hollund og Magnus M			
82005	643	09.10.08	HSF	HSF	SV	Konservatorene graver ut funnene i AR2337. Natalie Hanna, Hege Hollund og Magnus M			

Sak nr:		Gard: Håland		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse			
AmS arkivnr	Bildernr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv			
82006	644	09.10.08	HSF	HSF	SV	Konservatorene graver ut funnene i AR2337. Hege Hollund og Magnus M			
82007	645	09.10.08	HSF	NH		Hilde åpner profilbenken offisielt med konservatoriene Hege Hollund og Magnus M i bakgrunnen.			
82008	646	09.10.08	HSF	HSF	S	Oversikt. Steinlag i AR2337, østre profilbenk.			
82009	647	09.10.08	HSF	HSF	S	Oversikt. Steinlag i AR2337, østre profilbenk.			
82010	650	09.10.08	HSF	HSF	V	Oversikt. Steinlag i AR2337, østre profilbenk.			
82011	651	09.10.08	HSF	BID	Ø	Arbeidsbilde. Funn av ravperle ved utgravning av Østre profilbenk 0-120cm i AR2337 sør. Natalie Hanna og Magnus M			
82012	652	09.10.08	HSF	BID	Ø	Arbeidsbilde. Funn av ravperle ved utgravning av Østre profilbenk 0-120cm i AR2337 sør. Therese Jåtten, Solveig Roti Dahl, Hilde S. Frydenberg, Natalie Hanna og Magnus M			
82013	653	09.10.08	HSF	BID	N	Detalj. Ravperle in situ ved utgravning av Østre profilbenk 0-120cm i AR2337 sør.			
82014	654	09.10.08	HSF	BID	N	Detalj. Ravperle in situ ved utgravning av Østre profilbenk 0-120cm i AR2337 sør.			
82015	656	09.10.08	HSF	BID	N	Detalj. Ravperle in situ ved utgravning av Østre profilbenk 0-120cm i AR2337 sør.			
82016	658	09.10.08	HSF	HSF	V	Detalj. Sverd og kniv i AR2337 før uttagning på preparat.			
82017	661	09.10.08	HSF	HSF	S	Detalj. Sverd og kniv i AR2337 før uttagning på preparat.			
82018	662	09.10.08	HSF	HSF	S	Detalj. Sverd og kniv i AR2337 før uttagning på preparat.			
82019	663	09.10.08	HSF	HSF	SV	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund.			
82020	664	09.10.08	HSF	HSF	SV	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund			
82021	665	09.10.08	HSF	HSF	SV	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund			
82022	666	09.10.08	HSF	HSF	SV	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund			
82023	667	09.10.08	HSF	HSF	SSØ	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund			
82024	668	09.10.08	HSF	HSF	SSØ	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund			
82025	669	09.10.08	HSF	HSF	S	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: ; Magnus M, Natalie Hanna og Hege Hollund			

Oppdrag: Häländsmärka

Askeladden ID: 100558

Sak nr:

Gard: Häländ

Gnr: 4

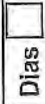
Bnr: 1

Kommune: Time Kommune

Film nr: 2 K1-D200, liste 1

Dig.

Dias

Fotograf: Diverse

AmS-ansvarlig: Barbro I. Dahl

AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Refn.mot	Motiv
82026	670	09.10.08	HSF	HSF	S	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: ; Magnus M, Natalie Hanna og Hege Hollund
82027	671	09.10.08	HSF	HSF	S	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: ; Magnus M, Natalie Hanna og Hege Hollund
82028	672	09.10.08	HSF	HSF	SV	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: ; Magnus M, Natalie Hanna og Hege Hollund
82029	673	09.10.08	HSF	HSF	SØ	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: ; Magnus M og Natalie Hanna.
82030	674	09.10.08	HSF	HSF	V	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund
82031	675	09.10.08	HSF	HSF	V	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund
82032	676	09.10.08	HSF	HSF	NØ	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund
82033	677	09.10.08	HSF	HSF	SØ	Arbeidsbilde. Konservatorene tar ut sverdet i AR2337 på preparat. I bildet: Natalie Hanna og Hege Hollund
82034	678	09.10.08	HSF	HSF	SØ	Sverdet fra AR2337 er ferdig preparert og klart til å tas ut.
82035	679	09.10.08	ST	KSE	Ø	Fotomosaikk. Serie. AR7480, Røys 5. 4/8
82036	680	09.10.08	ST	KSE	Ø	Fotomosaikk. Serie. AR7480, Røys 5. 5/8
82037	681	09.10.08	ST	KSE	Ø	Fotomosaikk. Serie. AR7480, Røys 5. 6/8
82038	682	09.10.08	ST	KSE	V	Fotomosaikk. Serie. AR7480, Røys 5. 7/8
82039	683	09.10.08	ST	KSE	V	Fotomosaikk. Serie. AR7480, Røys 5. 8/8
82040	684	09.10.08	ST	KSE	V	Oversiktsbilde. AR7480, Røys 5.
82041	685	09.10.08	ST	KSE	V	Oversiktsbilde. AR7480, Røys 5.
82042	686	09.10.08	ST	KSE	S	Oversiktsbilde. AR7480, Røys 5.
82043	687	09.10.08	ST	KSE	S	Oversiktsbilde. AR7480, Røys 5.
82044	688	09.10.08	ST	KSE	S	Oversiktsbilde. AR7480, Røys 5.
82045	689	09.10.08	HSF	KSE	V	Arbeidsbilde. Uttak av sverd i AR2337 med tilskuere. I bildet: Hege Hollund, Natalie Hanna, Magnus M.

Sak nr:		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune							
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse							
AmS arkivnr		Bildevnr		Dato		Feltleder		Fotograf		Retn.mot		Motiv	
82046	690	14.10.08	HSF	HSF	NØ	Oversikt. Søndre del av AR5870 etter fjerning av småstein og opprensing.							
82047	691	14.10.08	HSF	HSF	S	Oversikt. Søndre del av AR5870 etter fjerning av småstein og opprensing.							
82048	692	14.10.08	HSF	HSF	V	Oversikt. Søndre del av AR5870 etter fjerning av småstein og opprensing.							
82049	693	14.10.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. Søndre del av AR5870 etter fjerning av småstein og opprensing.							
82050	694	14.10.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. Søndre del av AR5870 etter fjerning av småstein og opprensing.							
82051	699	15.10.08	HSF	HSF	N	Oversikt. AR5870 sør, etter opprensing.							
82052	700	15.10.08	HSF	HSF	N	Oversikt. AR5870 sør, etter opprensing.							
82053	701	15.10.08	HSF	HSF	N	Oversikt. AR5870 sør, etter opprensing.							
82054	703	15.10.08	HSF	HSF	SV	Hålandsrøya? Solveig Roti Dal poserer i gravrøysen AR2337.							
82055	707	16.10.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. AR5870 etter ytterligere rydding og rensing.							
82056	711	17.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj. Nærbilde av keramikk fra AR2337 NV, utenfor den sentrale funnkonsentrasjonen. (MP23239)							
82057	713	17.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj. Nærbilde av keramikk fra AR2337 NV, utenfor den sentrale funnkonsentrasjonen. (MP23239)							
82058	714	17.10.08	HSF	HSF		Arbeidsbilde. Therese Jåtten renses frem keramikk MP23239.							
82059	716	17.10.08	HSF	HSF	SSV	Detalj. Nærbilde av keramikk fra AR2337 NV, utenfor den sentrale funnkonsentrasjonen. (MP23239)							
82060	720	17.10.08	HSF	HSF	SSØ	Arbeidsbilde. Solveig Roti Dahl renses opp i AR2337 SV.							
82061	723	17.10.85	HSF	TJ	SSV	Detalj. Fremrenset keramikk i AR2337. ID23239.							
82062	725	17.10.08	HSF	TJ	SSV	Detalj. Fremrenset keramikk i AR2337. ID23239.							
82063	726	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 1/22							
82064	727	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 2/22							
82065	728	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 3/22							

Sak nr:		Gard: Håland		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse			
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Refn.mot	Motiv			
82066	729	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 4/22			
82067	730	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 5/22			
82068	731	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 6/22			
82069	732	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 7/22			
82070	733	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 8/22			
82071	734	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 9/22			
82072	735	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 10/22			
82073	736	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 11/22			
82074	737	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 12/22			
82075	738	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 13/22			
82076	739	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 14/22			
82077	740	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 15/22			
82078	741	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 16/22			
82079	742	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 17/22			
82080	743	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 18/22			
82081	744	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 19/22			
82082	745	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 20/22			
82083	746	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 21/22			

Oppdrag: Hålandsmarka

Askeladden ID: 100558

Sak nr:		Gard: Håland		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse			
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv			
82084	747	17.10.08	HSF	TJ/SRD	S	Fotomosaikk. Serie. AR 2337. Underliggende steinpakning / røys i NØ og SØ kvadranten, samt noe i østlige del av NV kvadranten. 22/22			
82085	748	17.10.08	HSF	TJ	N	Oversiktsbilde. AR2337. Underliggende steinpakning / røys.			
82086	749	17.10.08	HSF	SRD	S	Oversiktsbilde. AR2337. Underliggende steinpakning / røys.			
82087	750	17.10.08	HSF	SRD	S	Oversiktsbilde. AR2337. Underliggende steinpakning / røys.			
82088	752	20.10.08	HSF	HSF	N	Oversikt. AR5870 søndre. Kammer før fjerning av mer stein.			
82089	755	20.10.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. AR5870 søndre. Kammer før fjerning av mer stein.			
82090	756	20.10.08	HSF	HSF	S	Oversikt. AR5870 søndre. Kammer før fjerning av mer stein.			
82091	757	20.10.08	HSF	HSF	S	Oversikt. AR5870 søndre. Kammer før fjerning av mer stein.			
82092	758	20.10.08	HSF	HSF	V	Oversikt. AR5870 søndre. Kammer før fjerning av mer stein.			
82093	759	20.10.08	HSF	HSF	VNV	Oversikt. AR5870 søndre. Kammer før fjerning av mer stein.			
82094	760	20.10.08	HSF	SRD		Arbeidsbilde. Hilde S. Frydenberg graver kammeret i AR5870.			
82095	761	20.10.08	HSF	SRD		Arbeidsbilde. Hilde S. Frydenberg graver kammeret i AR5870.			
82096	762	20.10.08	HSF	SRD	V	Detalj. Glassperle in situ i AR5870, i kammeret (ID22165).			
82097	763	20.10.08	HSF	SRD	V	Detalj. Glassperle in situ i AR5870, i kammeret (ID22165).			
82098	765	21.10.08	HSF	HSF	V	Detalj. Glassperle in situ i AR5870, i kammeret.			
82099	766	21.10.08	HSF	HSF	V	Detalj. Glassperle in situ i AR5870, i kammeret.			
82100	769	22.10.08	HSF	HSF	N	Profil av kammeret i AR5870, nordre.			
82101	770	22.10.08	HSF	HSF	N	Profil av kammeret i AR5870, nordre.			
82102	772	22.10.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie av kammeret i AR5870, nordre. 1/3 bakgrunnen konservatorene Natalie Hanna og Magnus M.			
82103	773	22.10.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie av kammeret i AR5870, nordre. 2/3 bakgrunnen konservatorene Natalie Hanna og Magnus M.			
82104	774	22.10.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie av kammeret i AR5870, nordre. 3/3 bakgrunnen konservatorene Natalie Hanna og Magnus M.			

Oppdrag: Hålandsmarka		Askeladden ID: 100558								
Sak nr:		Gnr: 4	Bnr: 1							
Gard: Håland		Kommune: Time Kommune								
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		AmS-ansvarlig: Barbro I. Dahl								
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Dig.	☒	Dias	☐	Fotograf: Diverse	Retn.mot	Motiv
82105	775	22.10.08	HSF	HSF	N					Profil av kammeret i AR5870. I bakgrunnen konservatorene Natalie Hanna og Magnus M.
82106	776	22.10.08	HSF	HSF	N					Profil av kammeret i AR5870. I bakgrunnen konservatorene Natalie Hanna og Magnus M.
82107	777	22.10.08	HSF	HSF	S					Serie: Profil av enden av kammeret i AR5870, nordre. 1/3
82108	778	22.10.08	HSF	HSF	S					Serie: Profil av enden av kammeret i AR5870, nordre. 2/3
82109	779	22.10.08	HSF	HSF	S					Serie: Profil av enden av kammeret i AR5870, nordre. 3/3
82110	780	22.10.07	HSF	HSF	S					Serie: Profil av enden av kammeret i AR5870, nordre. 1/2.
82111	781	22.10.08	HSF	HSF	S					Serie: Profil av enden av kammeret i AR5870, nordre. 2/2
82112	786	22.10.08	HSF	HSF	S					Serie etter rensing og tegning av kammeret i AR5870. 1/2.
82113	787	22.10.08	HSF	HSF	S					Serie etter rensing og tegning av kammeret i AR5870. 2/2
82114	789	22.10.08	HSF	HSF	NØ					Arbeidsbilde. Konservator Magnus M renser frem vevsverd (ID22167-22168) i kammeret i AR5870.
82115	790	22.10.08	HSF	HSF	S					Arbeidsbilde. Konservatorene Natalie Hanna og Magnus M renser frem funnene i kammeret i AR5870.
82116	791	22.10.08	HSF	HSF	S					Arbeidsbilde. Konservatorene Natalie Hanna og Magnus M renser frem funnene i kammeret i AR5870.
82117	793	22.10.08	HSF	HSF	NØ					Oversikt. Steinpakning SSV for sentralstein i AR2337.
82118	794	22.10.08	HSF	HSF	S					Detalj. Jernsaks in situ i kammeret i AR5870.
82119	796	22.10.08	HSF	HSF	Ø					Været på Hålandsmarka
82120	797	23.10.08	HSF	TJ						Detalj. Urnegrav AA22961 i /under AR2337 NV. Flere stadier i utgravningen. Kull-lag
82121	799	23.10.08	HSF	TJ	V					Detalj. Urnegrav AA22961 i /under AR2337 NV. Flere stadier i utgravningen. Brennte bein.
82122	801	23.10.08	HSF	TJ	V					Detalj. Urnegrav AA22961 i /under AR2337 NV. Flere stadier i utgravningen.
82123	802	23.10.08	HSF	TJ	V					Detalj. Urnegrav AA22961 i /under AR2337 NV. Flere stadier i utgravningen.
82124	803	23.10.08	HSF	TJ	SV					Detalj. Urnegrav AA22961 i /under AR2337 NV. Flere stadier i utgravningen.
82125	806	24.10.08	HSF	TJ	SSV					Detalj. Urnegrav AA22961 i /under AR2337 NV, Plan m/målestokk.

Sak nr:		Gard: Håland		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse	
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv	
82126	807	24.10.08	HSF	TJ	SSV	Detalj. Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV, Plan m/målestokk.	
82127	812	24.10.08	HSF	TJ	SSV	Detalj. Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV, Plan m/målestokk.	
82128	813	24.10.08	HSF	HSF	V	Detalj, Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Urne tømt for bein, Keramikk in situ. Delvis ødelagt.	
82129	814	24.10.08	HSF	HSF	V	Detalj, Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Urne tømt for bein, Keramikk in situ. Delvis ødelagt.	
82130	816	24.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj, Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Urne tømt for bein, Keramikk in situ. Delvis ødelagt.	
82131	817	24.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj, Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Urne tømt for bein, Keramikk in situ. Delvis ødelagt.	
82132	818	24.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj, Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Urne tømt for bein, Keramikk in situ. Delvis ødelagt.	
82133	819	24.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj. Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Detalj av keramikken klemt sammen.	
82134	820	24.10.08	HSF	HSF	Ø	Detalj. Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV. Detalj av keramikken klemt sammen.	
82135	821	24.10.08	HSF	HSF	SV	Detalj. Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV; Keramikk utenfor konsentrasjonsområdet.	
82136	822	24.10.08	HSF	HSF	SV	Detalj. Urnegrav AA22961 i / under AR2337 NV; Keramikk utenfor konsentrasjonsområdet.	
82137	823	28.10.08	HSF	HSF	SØ	Arbeidsbilde. AC2533 – Hilde S. Frydenberg krafser i snø og hagelvær.	
82138	824	28.10.08	HSF	HSF	SØ	Arbeidsbilde. AR2337 – Therese Jåtten graver i snø og hagelvær.	
82139	827	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 1/24	
82140	828	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 2/24	
82141	829	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 3/24	
82142	830	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 4/24	
82143	833	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 5/24	
82144	836	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 6/24	
82145	838	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 7/24	
82146	839	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 8/24	

Oppdrag: Hålandsmarka

Askeladden ID: 100558

Sak nr:		Gard: Håland		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 2 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse	
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv	
82147	840	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 9/24	
82148	842	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 10/24	
82148	843	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 11/24	
82150	845	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 12/24	
82151	846	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 13/24	
82152	847	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 14/24	
82153	849	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 15/24	
82154	850	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 16/24	
82155	851	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 17/24	
82156	852	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 18/24	
82157	853	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 19/24	
82158	854	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 20/24	
82159	855	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 21/24	
82160	856	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 22/24	

FOTOLISTE Arkeologisk museum i Stavanger

Askeladden ID: 100558

Oppdrag: Hålandsmarka		Gard: Håland		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Sak nr:		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse		AmS-ansvarlig: Barbro I. Dahl	
Film nr: 3 K1-D200, liste 1									
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv			
82161	857	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 23/24			
82162	858	28.10.08	HSF	HSF	Ø	Fotomosaikk. Serie. AC2533 søndre halvdel. 24/24			
82163	859	28.10.08	HSF	HSF	NNV	Oversikt. AC2533			
82164	860	28.10.08	HSF	HSF	SØ	Oversikt. AR5811 og AR5870. 1/2.			
82165	863	28.10.08	HSF	HSF	SØ	Oversikt. AR5811 og AR5870. 2/2			
82166	864	28.10.08	HSF	HSF	S	AR5870 med utgravd kammer og delvis ødelagt profil.			
82167	865	28.10.08	HSF	HSF	S	AR5870 med utgravd kammer og delvis ødelagt profil.			
82168	868	29.10.08	HSF	HSF	N	Oversikt. AC2533.			
82169	875	31.10.08	HSF	TJ	N	AC2533. Sjakt gjennom østre vegg. Profilbilde av nordre profil.			
82170	876	31.10.08	HSF	TJ	S	AC2533. Sjakt gjennom østre vegg. Profilbilde av søndre profil.			
82171	878	31.10.08	HSF	SRD	S	Oversikt. AR5870. Utgravd kammer.			
82172	880	31.10.08	HSF	SRD	S	Oversikt. AR5870. Utgravd kammer.			
82173	885	31.10.08	HSF	SRD	V	Oversikt. AR5870. Utgravd kammer.			
82174	886	31.10.08	HSF	SRD	V	Oversikt. AR5870. Utgravd kammer.			
82175	889	31.10.08	HSF	HSF	S	Urnegrav AA22961 etter utfatt av bein og keramikk. Steinkonsentrasjon bygget for karet?			
82176	891	31.10.08	HSF	HSF	S	Urnegrav AA22961 etter utfatt av bein og keramikk. Steinkonsentrasjon bygget for karet?			
82177	892	03.11.08	HSF	HSF	SV	Arbeidsbilde. Therese Jåtten og Solveig Roti Dahl fjerner AC2533.			
82178	894	03.11.08	HSF	HSF	NV	Arbeidsbilde. Therese Jåtten og Solveig Roti Dahl fjerner AC2533.			
82179	895	03.11.08	HSF	HSF	V	Arbeidsbilde. Therese Jåtten og Solveig Roti Dahl fjerner AC2533.			
82180	897	03.11.08	HSF	HSF	N	Plan. Mulig stolpehull AS 23845. Avskrevet etter snifning.			
82181	898	04.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Stolpehull AS23879.			
82182	905	04.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Stolpehull AS23896.			

Oppdrag: Hålandsmarka

Askeladden ID: 100558

Sak nr:		Gard: Håland		Gnr: 4	Bnr: 1	Kommune: Time Kommune
Film nr: 3 K1-D200, liste 1		Dig. ☒	Dias ☐	Fotograf: Diverse		
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv
82183	907	04.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Stolpehull AS23865.
82184	909	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 1/5
82185	911	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 2/5
82186	913	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 3/5
82187	917	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 4/5
82188	920	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 5/5
82189	925	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil, oversikt. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 1/2
82190	926	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil, oversikt. Serie. AR2337, vestre profilbenk, søndre side. Fra Ø mot V. 2/2
82191	929	05.11.08	HSF	HSF	N	Profil, oversikt. AR2337, vestre profilbenk, søndre side
82192	933	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil, oversikt. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil
82193	935	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 1/7
82194	936	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 2/7
82195	937	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 3/7
82196	938	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 4/7
82197	939	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 5/7
82198	940	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 6/7
82199	941	05.11.08	HSF	SRD	N	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, søndre side og AC2533 søndre profil 7/7
82200	944	11.11.08	HSF	HSF	N	Detalj. Profil. AR5811. Bein stikker ut av profilens sørside.
82201	945	11.11.08	HSF	HSF	N	Detalj. Profil. AR5811. Bein stikker ut av profilens sørside.
82202	949	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. m/blitz 1/6
82203	950	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. 1/6
82204	951	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. 2/6

Sak nr:		Gard: Håland		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 3 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse	
Ams arkivnr	Bildnr	Dato	Fettleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv	
82205	952	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. m/blitz 2/6	
82206	953	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. 3/6	
82207	954	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. m/blitz 3/6	
82208	955	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. 4/6	
82209	956	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. m/blitz 4/6	
82210	957	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. 5/6	
82211	958	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. m/blitz 5/6	
82212	959	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. 6/6	
82213	960	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 vestre profilbenk, nordre side. Fra Ø mot V. m/blitz 6/6	
82214	962	11.11.08	HSF	HSF	S	Arbeidsbilde. Therese Jåtten skygger for solen.	
82215	963	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 1/8	
82216	964	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil. m/blitz 1/8	
82217	965	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 2/8	
82218	966	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil. m/blitz 2/8	
82219	967	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 3/8	
82220	968	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil. m/blitz 3/8	
82221	969	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 3/8	
82222	970	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 4/8	
82223	971	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil. m/blitz 4/8	
82224	972	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 5/8	
82225	973	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil. m/blitz 5/8	
82226	974	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 6/8	

Oppdrag: Hålandsmarka

Askeladden ID: 100558

Sak nr:		Gard: Håland		Gnr: 4		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 3 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse			
AmS arkivnr	Bildnr	Dato	Felfleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv			
82227	975	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil m/blitz 6/8			
82228	976	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 7/8			
82229	977	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil m/blitz 7/8			
82230	978	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil 8/8			
82231	979	11.11.08	HSF	HSF	S	Profil. Serie. AR2337 østre profilbenk, nordre side og AC2533 nordre profil m/blitz 8/8			
82232	980	12.11.08	HSF	HSF	S	Prøvetaking av AR2337 Vestre profilbenk, nordre side.			
82233	981	12.11.08	HSF	HSF	S	Prøvetaking av AR2337 Vestre profilbenk, nordre side. m/blitz			
82234	982	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 1/8			
82235	984	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 3/8			
82236	985	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 4/8			
82237	987	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 6/8			
82238	988	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 7/8			
82239	990	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 8/8			
82240	991	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 2/8			
82241	993	12.11.08	HSF	SRD	NV	Profil. Serie. AR5870 og AR5811 søndre side. 5/8			
82242	994	12.11.08	HSF	HSF	V	Profil. Kortsida av vestre profilbenk i AR2337, sentrum.			
82243	995	12.11.08	HSF	HSF	V	Profil. Kortsida av vestre profilbenk i AR2337, sentrum. m/blitz			
82244	996	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 1/8			
82245	997	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 1/8			
82246	998	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 1/8			
82247	999	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 1/8			
82248	1000	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 2/8			

Sak nr:		Gard: Håland		Bnr: 1		Kommune: Time Kommune	
Film nr: 3 K1-D200, liste 1		Dig. ☒		Dias ☐		Fotograf: Diverse	
AmS arkivnr	Bilddenr	Dato	Feltleder	Fotograf	Retn.mot	Motiv	
82249	1001	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 2/8	
82250	1002	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 3/8	
82251	1003	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 3/8	
82252	1004	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 4/8	
82253	1005	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 4/8	
82254	1006	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 5/8	
82255	1007	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 5/8	
82256	1008	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 6/8	
82257	1009	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 6/8	
82258	1010	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 7/8	
82259	1011	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 7/8	
82260	1012	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. 8/8	
82261	1013	12.11.08	HSF	TJ	S	Profil. Serie. AR5811 og AR5870 nordre side. m/blitz 8/8	
82262	1015	12.11.08	HSF	HSF	V	Prøvetaking av AR337 Kortsiden av vestre profilbenk. Sentrum.	
82263	1016	12.11.08	HSF	HSF	V	Prøvetaking av AR337 Kortsiden av vestre profilbenk. Sentrum. m/blitz	
82264	1019	13.11.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. AR2337. Graving av vestre profilbenk. Rest av sentral steinsirke/steinsetting/steinpakning.	
82265	1021	13.11.08	HSF	HSF	Ø	Oversikt. AR2337. Graving av vestre profilbenk. Steinpakning unders stor sentral stein	
82266	1023	13.11.08	HSF	HSF	V	Oversikt. AR2337. Graving av vestre profilbenk. Steinpakning unders stor sentral stein	
82267	1024	13.11.08	HSF	HSF	V	Oversikt. AR2337. Graving av østre profilbenk. Rest av sentral steinsirke/stensetting/steinpakning.	
82268	1026	13.11.08	HSF	HSF	V	Oversikt. AR2337. Graving av østre profilbenk. Steinpakning med mindre stein som i SØ og NØ kvadrant-	
82269	1028	13.11.08	HSF	HSF	V	Oversikt. AR2337. Graving av østre profilbenk. Undeliggende. Røys /steinpakning lag 2	

Oppdrag: Hålandsmarka

Askeladden ID: 100558

Kommune: Time Kommune

Bnr: 1

Gnr: 4

AmS-ansvarlig: Barbro I. Dahl

Gard: Håland

Sak nr:

Film nr: 3 K1-D200, liste 1

Dig. Dias

Fotograf: Diverse

Motiv

AmS arkivnr

Bildnr

Dato

Feltleder

Fotograf

Retn.mot

Prøvetaking. AR5811. Pollen fra profilen, søndre.

Oversikt. AR5811. Graving av profilbenk. Sentral steinring.

Oversikt. AR5811. Graving av profilbenk. Sentral steinring.

Oversikt. AR5811. Graving av profilbenk. Sentral steinring.

Detalj. AR5811. Keramikk og bein i situ. Innenfor sentral steinring.

V

ØNØ

ØNØ

ØNØ

SØ

13.11.08

13.11.08

13.11.08

13.11.08

13.11.08

HSF

HSF

HSF

HSF

HSF

HSF

SRD

SRD

SRD

HSF

V

ØNØ

ØNØ

ØNØ

SØ

LISTE OVER TEGNINGER

Tegning nr.	Tegning av	Plan/profil	Målestokk	Dato	Sign.
1	Rydningsrøys 2AR 1176	Profil	1:20	24.07.08	KSE
2	Rydningsrøys 2AR 1210	Profil	1:20	24.07.08	NOP
3	Rydningsrøys 2AR 1276	Profil	1:20	24.07.08	ST
4	Rydningsrøys 2AR 2901	Profil	1:20	29.07.08	ST
5	Gravrøys 2AR 1303	Profil	1:20	30.07.08	KSE
6	Gardfar 3AF 3689	Profil	1:20	29.07.08	NOP
7	Gardfar 3AF 3689, snitt i S.	Profil	1:20	31.07.08	ST
8	2AA 11546 og 2AA 12251 (R1)	Profil	1:20	27.08.08	NOP
9	2AR 4130	Profil	1:20	02.09.08	NOP
10	Røys 1, Profil V/N	Profil	1:10	03.09.08	TGB
11	2AB 6215 (2AR 2337 SV)	Profil	1:20	08.09.08	HSF
12	2AR 14359 SV profil	Profil	1:20	18.09.08	NOP
13	2AR 15356 Profil Ø-V, sett mot N	Profil	1:10	24.09.08	BID
14	2AR 12516 Profil sett mot SØ	Profil	1:10	25.09.08	KSE
15	2AA 14406 Profil sett mot VSV	Profil	1:20	01.10.08	ST
16	2AS 10229 (profil) og 2AD 3043 (plan og profil)	Begge	1:10	04.09.08	NOP
17	2AG 10313, plan og profil	Begge	1:10	05.09.08	NOP
18	2AR 2337 østre benk og 2AC 2533 østre benk.	Profil	1:20	12.11.08	HSF
19	2AR 15187, N-S profil	Profil	1:10	13.10.08	SDD
20	3TV 7319 (kirkevei) mot S	Profil	1:20	16.10.08	ST
21	2AR 5870. Profilbenk.	Profil	1:20	22.10.08	HSF
22	2AR 20798. Kammer	Plan	1:10	27.10.08	NOP
23	Grop, 2AG 22102	Profil	1:10	28.10.08	ST
24	2AC 2533, sjakt Ø-veggvoll.	Profil	1:20	03.11.08	TJ
25	2AR 5870 plan m/kammer	Plan	1:10	31.10.08	SRD
26	Urnegrav 22961 (2337)	Plan	1:20	24.10.08	HSF
27	Stolpehull 23888, 23879, 23896	Begge	1:10	04.11.08	HSF
28	Stolpehull 23865	Begge	1:10	04.11.08	HSF
29	2AR 20798 N-innervegg, kammer	Profil	1:10	03.11.08	NOP
30	3AF 22067. Gardfar N for Røys 5	Profil	1:10	05.11.08	ST
31	2AK 23000, Kokegrop	Begge	1:10	11.11.08	ST
32	2AR 2337 Vestre profilbenk + kortside.	Profil	1:20	12.11.08	HSF
33	2AC 2533 Profilbenk	Profil	1:20	12.11.08	HSF
34	2AR 4577, mulig grav	Profil	1:10	13.11.08	ST
35	2AR 5811 profilbenk	Profil	1:20	13.11.08	HSF
36	2AB 25623. Profil 1 og 2	Profil	1:10	14.11.08	NOP
37	2AL 12417. Grop, felt 2.	Profil	1:10	02.09.08	KSE

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2001	Avslag			m. kantrestusj	Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200112
2002	Bryne				Skifer	1		0	Felt 4	AR2337	6214
2003	Leire		brent		Leire	1	1	0	Felt 4	AR2337	200113
2006	Leirkar	skår			Keramikk	1	4	0	Felt 4	AR2337	7315
2007	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	10040
2019	Bryne				Skifer	1		0	Felt 4	AR2337	200122
2021	Beslag				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	12408
2022	Beslag				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	12409
2023	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	12410
2024	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	12411
2025	Spiker				Jern	2	5	0	Felt 4	AR2337	12412
2026	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	12413
2027	Nagle				Jern	3	8	0	Felt 4	AR2337	12488
2035	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200126
2037	Leirkar	skår			Keramikk	1	35	0	Felt 4	AR2337	13213
2044	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200127
2046	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	14330
2047	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	14331
2048	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	14332
2049	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	14335
2050	Nagle				Jern	3	4	0	Felt 4	AR2337	14333
2051	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	14336
2052	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	14337
2053	Nagle				Jern	1	7	0	Felt 4	AR2337	14338
2054	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	14334

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2055	Spiker				Jern	1	1	0	Flet 4	AR2337	15933
2056	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15932
2057	Nagle				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	15934
2058	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15935
2060	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15940
2061	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15941
2062	Nagle				Jern	2	4	0	Felt 4	AR2337	15944
2063	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	15938
2064	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15942
2065	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	200010
2066	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15939
2067	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	15937
2068	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	15936
2069	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200011
2070	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	200009
2071	Nøkkel				Jern	3	5	0	Felt 4	AR2337	200097
2072	Nagle				Jern	4	5	0	Felt 4	AR2337	200098
2073	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200099
2073	Jernfragment				Jern		3	0	Felt 4	AR2337	200099
2074	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	200100
2075	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	200101
2076	Spiker				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	200102
2077	Spiker				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	200103
2079	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	200104
2083	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200133

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2084	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200105
2085	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16036
2086	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16042
2087	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200106
2088	Nagle				Jern	1	2	0	Flet 4	AR2337	16043
2089	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200107
2090	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	200108
2091	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16044
2091	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16044
2092	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	200109
2093	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16040
2094	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16038
2095	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16039
2096	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16041
2097	Jernfragment				Jern		3	0	Felt 4	AR2337	16035
2098	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200110
2099	Nagle				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	200111
2100	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16045
2101	Jernfragment				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200012
2102	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200186
2103	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	200013
2104	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16050
2105	Nagle				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	16047
2106	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16047
2107	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16046

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2108	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16049
2109	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16048
2110	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	200015
2111	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200134
2112	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	200016
2114	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200017
2115	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200018
2116	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16612
2117	Jernfragment				Jern		3	0	Felt 4	AR2337	200019
2118	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200136
2119	Nagle				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16587
2120	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16590
2121	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16588
2122	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16589
2123	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt 4	AR2337	200137
2124	Spiker				Jern	1	7	0	Felt 4	AR2337	200021
2125	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	200022
2126	Jernfragment				Jern		4	0	Felt 4	AR2337	200023
2126	Leirkar	skår			Keramikk	1	8	0	Felt 4	AR2337	200174
2127	Jernfragment				Jern		6	0	Felt 4	AR2337	200024
2128	Spiker				Jern	1	5	0	Felt 4	AR2337	16591
2129	Spiker				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	200025
2130	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200026
2131	Spiker				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	16609
2132	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16607

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2133	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16606
2134	Spiker				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	16608
2135	Spiker				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	200027
2136	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200028
2137	Nagle				Jern	3	9	0	Felt 4	AR2337	16585
2138	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16584
2139	Nagle				Jern	2	4	0	Felt 4	AR2337	16582
2140	Nagle				Jern	2	4	0	Felt 4	AR2337	16604
2141	Spiker				Jern			0	Felt 4	AR2337	16605
2142	Nagle				Jern	1	5	0	Felt 4	AR2337	200029
2143	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16600
2144	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16599
2145	Nagle				Jern	1	7	0	Felt 4	AR2337	16602
2146	Jernfragment				Jern		6	0	Felt 4	AR2337	16601
2147	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16596
2148	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16595
2149	Jernfragment				Jern		8	0	Felt 4	AR2337	16597
2150	Jernfragment				Jern		3	0	Felt 4	AR2337	16598
2151	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16580
2152	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16581
2153	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	16586
2154	Jernfragment				Jern		3	0	Felt 4	AR2337	16583
2155	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	16579
2158	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16603
2159	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16593

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2160	Spiker				Jern	1	5	0	Felt 4	AR2337	16594
2161	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16592
2164	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	16610
2165	Bit				Bergkrystall	1		0	Felt 4	AR2337	200188
2166	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16611
2167	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16615
2168	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16616
2169	Spiker				Jern	3	3	0	Felt 4	AR2337	16617
2170	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16614
2171	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16622
2172	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16621
2173	Leirkar	skår			Keramikk	1	12	0	Felt 4	AR2337	16627
2174	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	16626
2175	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	16618
2176	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	200030
2177	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16619
2178	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16620
2179	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	16623
2180	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16624
2181	Leirkar	skår			Keramikk	1	29	0	Felt 4	AR2337	200138
2182	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16625
2183	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	200138
2184	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16686
2185	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16687
2186	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16688

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2187	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	16689
2188	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16690
2189	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16691
2190	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	16692
2191	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16693
2192	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	16694
2193	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16695
2194	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	16696
2195	Spiker				Jern	2	6	0	Felt 4	AR2337	16697
2196	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16698
2197	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16699
2198	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16700
2199	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	16701
2200	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200032
2201	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	200033
2202	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	16702
2203	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17460
2205	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200034
2206	Spiker				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	200035
2207	Avslag		av slipt gjenstand	med bruksretusj	Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200140
2212	Kjerne		kjernefragment		Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200145
2212	Skraper			på avslag	Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200143
2215	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Felt 4	AR2337	200146
2216	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200037
2217	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17461

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2218	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	17462
2219	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	17463
2220	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200147
2221	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17464
2222	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17465
2223	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17466
2224	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17467
2225	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	200148
2226	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	17468
2227	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17469
2228	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17470
2229	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17471
2230	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17472
2231	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17473
2233	Spiker				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	200038
2234	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	17475
2235	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	17476
2236	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200039
2237	Nagle				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	200040
2239	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18156
2240	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200041
2241	Leirkar	skår			Keramikk	1	18	0	Felt 4	AR2337	17998
2242	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18840
2243	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200042
2243	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200042

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2244	Leirkar	skår			Keramikk	1	5	0	Felt 4	AR2337	200150
2245	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18157
2246	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18158
2247	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200043
2248	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18159
2249	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18160
2250	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18161
2251	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18162
2252	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	20044
2253	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Felt 4	AR2337	200151
2254	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200045
2255	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Felt 4	AR2337	200152
2256	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200046
2257	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18585
2258	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18591
2258	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18591
2259	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18590
2260	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18588
2261	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18593
2262	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	18594
2263	Leirkar	skår			Keramikk	1	5	0	Felt 4	AR2337	200153
2264	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18589
2265	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18592
2266	Spiker				Jern	3	3	0	Felt 4	AR2337	200047
2267	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt 4	AR2337	18587

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2268	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18828
2269	Jernfragment				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	18586
2270	Spiker				Jern	2	5	0	Felt 4	AR2337	200048
2271	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18829
2272	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18799
2273	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18830
2274	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18831
2275	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18832
2276	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18833
2277	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18834
2278	Nagle				Jern	2	5	0	Felt 4	AR2337	18835
2279	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18836
2280	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200049
2281	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18837
2282	Nagle				Jern	3	3	0	Felt 4	AR2337	18838
2283	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200050
2283	Nagle				Jern	1	6	0	Felt 4	AR2337	200050
2284	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18839
2285	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18799
2286	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18799
2287	Jernfragment				Jern		5	0	Felt 4	AR2337	18799
2288	Jernfragment				Jern		6	0	Felt 4	AR2337	18799
2289	Nagle				Jern	1	6	0	Felt 4	AR2337	18799
2290	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18799
2291	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200154

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2292	Avslag		vanlig		Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200154
2293	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	18845
2294	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18841
2295	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	18842
2296	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18843
2297	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18844
2298	Spiker				Jern	2	4	0	Felt 4	AR2337	18846
2299	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18847
2299	Nagle				Jern	3	6	0	Felt 4	AR2337	18847
2300	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	18848
2301	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18849
2303	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	200052
2304	Leirkar	skår			Keramikk	1	44	0	Felt 4	AR2337	200156
2305	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt 4	AR2337	200157
2306	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt 4	AR2337	200158
2307	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200053
2308	Spiker				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200054
2310	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200055
2311	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	18857
2312	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18858
2313	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19120
2314	Spiker				Jern	3	5	0	Felt 4	AR2337	18859
2315	Leirkar	skår			Keramikk	1	5	0	Felt 4	AR2337	200159
2316	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18860
2317	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	18861

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2318	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18862
2319	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18863
2320	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Flet 4	AR2337	200163
2321	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18864
2322	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	18865
2323	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200056
2324	Lansespiss				Jern	1	17	0	Felt 4	AR2337	18866
2327	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200057
2328	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19122
2329	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	19122
2332	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Felt 4	AR2337	19408
2336	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19401
2337	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	19398
2338	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19397
2339	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19396
2340	Nagle				Jern	3	4	0	Felt 4	AR2337	19399
2341	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19400
2342	Nagle				Jern	3	7	0	Felt 4	AR2337	200058
2343	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19403
2344	Spiker				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	19402
2345	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19406
2346	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19405
2347	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19404
2348	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19407
2349	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200059

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2350	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	19415
2351	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19416
2352	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19417
2353	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19418
2354	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200060
2355	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19419
2356	Perle		avrundet	med parallelle sider	Glass	1		-1	Felt 4	AR2337	19428
2357	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19420
2358	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19421
2359	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19429
2360	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19430
2361	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19422
2362	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	19423
2363	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200061
2364	Nagle				Jern	2	6	0	Felt 4	AR2337	200062
2365	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200162
2366	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	19424
2367	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19425
2368	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19426
2369	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	19427
2370	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200190
2371	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	21041
2372	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	21042
2373	Spiker				Jern	1	5	0	Felt 4	AR2337	200063
2374	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	21043

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2376	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200064
2377	Leirkar	skår			Keramikk	1	4	0	Felt 4	AR2337	200064
2378	Leirkar	skår			Keramikk			0	Felt 4	AR2337	200164
2379	Beslag				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200065
2380	Leirkar	skår			Keramikk	1	3	0	Felt 4	AR2337	200165
2381	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Felt 4	AR2337	200166
2382	Leirkar	skår			Keramikk	1	70	0	Felt 4	AR2337	200167
2383	Leirkar	skår			Keramikk	1	5	0	Felt 4	AR2337	200168
2384	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	200066
2384	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AR2337	200066
2385	Beslag				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	200067
2386	Leirkar	skår			Keramikk	1	3	0	Felt 4	AR2337	200169
2387	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	200068
2387	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200068
2388	Nål		ringnål	enkel	Kobberlegering	1	1	0	Felt 4	AR2337	200069
2389	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt 4	AR2337	200170
2390	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	20075
2391	Nagle				Jern	3	5	0	Felt 4	AR2337	20076
2392	Perle		avrundet	uten plane sider	Rav	1		0	Felt 4	AR2337	20076
2393	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	20083
2394	Jernfragment				Jern		6	0	Felt 4	AR2337	20079
2395	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	12450
2396	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	20081
2397	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	20078
2398	Ildstål				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	20082

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2399	Spiker				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	20133
2400	Avslag		makro		Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200187
2401	Nagle				Jern	1	4	0	Felt 4	AR2337	20134
2402	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	20132
2403	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR2337	20131
2404	Ildstål				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200071
2404	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200071
2405	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	20130
2406	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	12450
2407	Kniv				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	20128
2410	Sverd				Jern	1		0	Felt 4	AR2337	20135
2411	Sigd				Jern	1		0	Felt 4	AR2337	20135
2412	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200171
2413	Nagle				Jern	2	5	0	Felt 4	AR2337	200189
2413	Spiker				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200189
2415	Leirkar	skår			Keramikk	1	2	0	Felt 4	AR2337	200172
2416	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200072
2417	Nagle				Jern	2	4	0	Felt 4	AR2337	21037
2418	Nagle				Jern	2	3	0	Felt 4	AR2337	21038
2419	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	21039
2420	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	21040
2421	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200073
2422	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt4	AR2337	200173
2423	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	20074
2424	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR2337	200075

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2425	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	21075
2426	Leirkar	skår			keramikk	1	8	0	Felt 4	AR2337	200174
2426	Leirkar	skår			Keramikk	1	8	0	Felt 4	AR2337	200174
2427	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR2337	200076
2428	Leirkar	skår			Keramikk	1	103	0	Felt 4	AR2337	23239
2459	Bein		brent	menneske	Bein			0	Felt 4	AA22961	200177
2459	Kam				Bein	1	1	-1	Felt 4	AA22961	200177
2460	Leirkar	skår			Keramikk	1	160	0	Felt 4	AA22961	200178
2461	Kam				Bein	1	1	-1	Felt 4	AA22961	200179
2463	Kam				Bein	2	13	-1	Felt 4	AA22961	200181
2466	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	200183
2475	Leirkar	skår			Keramikk	1	7	0	Felt 4	AR2337	23240
2477	Leirkar	skår			Keramikk	1	10	0	Felt 4	AR2337	23241
2478	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR2337	23242
2484	Nagle				Jern	1		0	Felt 4	AR2337	200092
2485	Nagle				Jern	1		0	Felt 4	AR2337	200093
2491	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR2337	200094
2700	Kullprøve					1		0	Felt 4	AR2337	18868
2701	Kullprøve					1		0	Felt 4	AR2337	19900
2702	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25598
2703	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25599
2704	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25600
2705	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25601
2706	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25602
2707	Mikromorfologisk prøve					1		0	Felt 4	AR2337	25602

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2708	Mikromorfologisk prøve					1		0	Felt 4	AR2337	25604
2709	Jordprøve					1		0		AR2337	25605
2710	Jordprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25606
2711	Jordprøve					1		0	Felt 4	AR2337	25598
2712	Kullprøve					1		0	Felt 4	AA22961	22999

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2028	Avslag		med endretusj	skråbuet	Flint	1		0	Felt 4	AR5811	12489
2029	Bit				Bergkrystall	1		0	Felt 4	AR5811	200193
2030	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR5811	200124
2031	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR5811	200125
2034	Stein		strandstein	Kosestein	Kvarts	1		0	Felt 4	AR5811	200194
2042	Leirkar	skår			Keramikk	1	1	0	Felt 4	AR5811	13597
2043	Bein		brent	menneske	Bein			0	Felt 4	AR5811	13598
2331	Leirkar	skår			Keramikk	4	48	0	Felt 4	AR5811	19411
2493	Stein		ubestemmelig	tildannet	kvarts	1	1	0	Felt 4	AR5811	200096
2713	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR5811	25835
2714	Pollenprøve					1		0	Felt 4	AR5811	25834
2715	Jordprøve					1		0	Felt 4	AR5811	25833
2716	Jordprøve					1		0	Felt 4	AR5811	25832

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2081	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR5870	200131
2081	Bit			med retusj	Flint	1		0	Felt 4	AR5870	200131
2414	Perle		avrundet	med parallelle sider	Glass	1		0	Felt 4	AR5870	21018
2429	Perle		syndrisk		Glass	1		-1	Felt 4	AR5870	200174
2430	Perle		syndrisk		glass	1		-1	Felt 4	AR5870	22165
2431	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	20078
2432	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR5870	20079
2432	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	20079
2433	Jernfragment				Jern		7	0	Felt 4	AR5870	20080
2434	Nagle				Jern	1	3	0	Felt 4	AR5870	22161
2435	Jernfragment				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22166
2436	Jernfragment				Jern		21	0	Felt 4	AR5870	200081
2436	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200081
2436	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200081
2437	Spinnehjul		rett basis, rett topp	II C	Kleberstein	1	1	0	Felt 4	AR5870	22156
2438	Never		ubrent				1	0	Felt 4	AR5870	22156
2439	Stein		strandstein	kosstein	Kvarts	1		0	Felt 4	AR5870	22159
2440	Stein		strandstein	kosstein	Kvarts	1		0	Felt 4	AR5870	22160
2441	Nagle				Jern	1	2	0	Felt 4	AR5870	22162
2442	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22163
2443	Beslag				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22164
2443	Jernfragment				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22164
2444	Perle		avrundet	med parallelle sider	Glass	1		-1	Felt 4	AR5870	20082
2445	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR5870	22157
2446	Jernfragment				Jern		9	0	Felt 4	AR5870	200083

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2447	Bit			med retusj	Flint	1		0	Felt 4	AR5870	200175
2447	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AR5870	200175
2448	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22155
2448	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22155
2448	Beslag				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22155
2448	Jernfragment				Jern		2	0	Felt 4	AR2337	22155
2448	Plate				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22155
2449	Beslag				Jern	1	1	0	Felt 5	AR5870	22154
2449	Håndtak				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22154
2449	Jernfragment				Jern		15	0	Felt 4	AR2337	22154
2450	Jernfragment				Jern		8	0	Felt 4	AR5870	22167
2450	Vevsverd		med fal	R440	Jern	1	2	0	Felt 4	AR5870	22167
2451	Linhekle			R433	Jern	1		0	Felt 4	AR5870	22169
2452	Plate				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22152
2452	Saks		bøylesaks	R442	Jern	1	17	0	Felt 4	AR5870	22152
2452	Jernfragment				Jern		19	0	Felt 4	AR5870	22152
2453	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22158
2453	Jernfragment				Jern		4	0	Felt 4	AR5870	22158
2453	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22158
2453	Plate				Jern	1	3	0	Felt 4	AR5870	22158
2454	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR5870	22153
2455	Plate				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22151
2455	Jernfragment				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22151
2455	Håndtak				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	22151
2455	Beslag				Jern	1	4	0	Felt 4	AR5870	22151

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2456	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AR5870	200084
2456	Nøkkel				Jern	2	3	0	Felt 4	AR5870	200084
2457	Bit				Flint	2		0	Felt 4	AR5870	200176
2458	Jernfragment				Jern			0	Felt 4	AR5870	200085
2465	Plate				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200084
2465	Nagle				Jern	2	3	0	Felt 4	AR5870	200086
2465	Jernfragment				Jern		17	0	Felt 4	AR5870	200086
2468	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200087
2468	Jernfragment				Jern		9	0	Felt 4	AR5870	200087
2468	Nøkkel				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200087
2469	Nagle				Jern	5	7	0	Felt 4	AR5870	200088
2469	Jernfragment				Jern		23	0	Felt 4	AR5870	200088
2480	Nagle				Jern	3	6	0	Felt 4	AR5870	200090
2481	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200091
2483	Nagle				Jern	1	1	0	Felt 4	AR5870	200191
2492	Nagle				Jern			0	Felt 4	AR5870	200095
2494	Avslag			med bruksretusj	Flint	1		0	Felt 4	AR5870	200192
2717	Jordprøve					1		0	Felt 4	AR5870	25032
2718	Jordprøve					1		0	Felt 4	AR5870	25836

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2008	Skraper				Kvartsitt	1		0	Felt 4	AC2533	10039
2009	Avslag		vanlig		Flint	2		0	Felt 4	AC2533	10038
2010	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200114
2013	Bit				Flint	3		0	Felt 4	AC2533	200116
2013	Avslag		vanlig		Flint	2		0	Felt 4	AC2533	200116
2014	Bit			med bruksretusj	Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200117
2014	Avslag		vanlig		Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200117
2015	Avslag		vanlig		Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200118
2016	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200119
2017	Avslag		vanlig		flint	1		0	Felt 4	AC2533	200120
2017	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200120
2018	Avslag		vanlig		Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200121
2020	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200123
2082	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200132
2082	Avslag			med kantretusj	Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200132
2204	Leirkar	skår			Keramikk	1	3	0	Felt 4	AC2533	200139
2208	Leirkar	skår			Keramikk	1	3	0	Felt 4	AC2533	200141
2211	Avslag		vanlig		Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200142
2213	Avslag			med retusj	Flint	1		0	Felt 4	AC2533	22144
2214	Bit			med retusj	Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200145
2467	Smalflekk				Flint	1		0	Felt 4	AC2533	200184
2470	Jernfragment				Jern		4	0	Felt 4	AC2533	22790
2471	Jernfragment				Jern		1	0	Felt 4	AC2533	22791
2473	Spiker				Jern	2	2	0	Felt 4	AC2533	22793
2719	Kullprøve					1		0	Felt 4	AC2533	23774

FUNNLISTE											
Fnr	Gjenstand	Gjenstandsdel	Form	Variant	Materiale	Antall	Fragm	Dekor	Lok1	Lok2	X
2720	Kullprøve					1		0	Felt 4	AC2533	23775
2721	Jordprøve					1		0	Felt 4	AC2533	200004
2722	Jordprøve					1		0	Felt 4	AC2533	200005
2011	Bit				Flint	1		0	Felt 4	AA6238	200115
2012	Nøtteskall				Hassel		2	0	Felt 4	AA6238	0
2728	Jordprøve					1		0	Felt 4	AA6238	7311
2729	Jordprøve					1		0	Felt 4	AA6238	7312
2731	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22951
2732	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22952
2733	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22953
2734	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22954
2735	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22955
2736	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22956
2737	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22957
2738	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22958
2739	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22959
2740	Fosfatprøve					1		0	Felt 4	AA6238	22960
2210	Bit			med enderetusj	Flint	1		0	Felt 4	AC2533	174590

KATALOGISERING TIL HOVEDKATALOGEN

Museumsnr: 12450
Aks. nr: 2008/38
WEBSaksnr: 06/579

Lokalitetsnavn: Hålandsmarka
Gårdsnavn: Håland
Bruksnavn: Heiå
Gnr: 4
Bnr: 1
Kommune: Time

Intrasisnr: AmS_2008_002
Flyfoto/regnr: 514.F8-R8
ØK kartblad: AK 017-5-1
M711Kart: 1212II
UTMKoord: 061133 1212II
H.o.h.: 36-41
Askeladden ID: 100558

Funnkategori_1 Røys

Funnkategori-2 Båtgrav

Funnmiljø: Beitemark

Terreng og lokalisering: Undersøkelsen fant sted på et høyddrag benyttet som beiteområde 36-41 m.o.h. Lokaliteten ligger N for gårdshusene på Håland, på sørsida av Bygdavegen fra RV-44 til Auglend. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 mot Ø og lavereliggende, myrlendt terreng mot V. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger. Fra lokaliteten er det vid utsikt mot Ø og V, samt mer begrenset utsikt mot N og S.

Funnomstendigheter: Faglig utgravning

Undersøkelse ved: Hilde Frydenberg (feltleder), Barbro I. Dahl (prosjektansvarlig)

Funnet av: Hilde Frydenberg, Therese Jåtten, Solveig Roti Dahl, Harald Bugge Midthjell, Barbro Dahl

Funnet dato: 21.07.–14.11.08

Gave fra:

Innlevert av:

Andre funn:

Ark. datering: VIK / E.JA

Katalogisert av: Hilde Frydenberg

Dato: 16.03.09

Revidert av: Kristine Orestad Sørgaard

Dato:

Klassifikasjonssystem: Ballin, T. B. 1996, Klassifikasjonssystem for steinartefakter. *Varia 36*, Universitetets Oldsaksamling. Oslo 1996. Helsing, K., Indrelid, S. og Mikkelsen, E. 1976, Morfologisk klassifisering av slåtte steinartefakter. *Særtrykk fra Universitetets Oldsaksamling årbok 1972-1974*. Indrelid, S. 1990, *Katalogiseringsnøkkel for steinartefakter fra steinalder og bronsealder*. Foreløpig utkast til første del.

Nat. vit. analyser: 2008/14 – 1-316

**Systematisering/
ordning for mag.:**

Opplysninger i top.ark.: Innberetning, liste over tegninger, fotolister, felttegninger, liste over naturvitenskapelige prøver, innmålingsbøker, feltdagbok.

Litteratur: Callmer, J. 1977: *Trade beads and bead trade in Scandinavia ca 800-1000 AD*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°. Lund 1977. Fanning, T. 1994: Viking Age Ringed Pins from Dublin. *Medieval Dublin Excavations 1962-81 Ser. B, vol. 4*. Dublin 1994. Høigård Hofseth, E. 1985: Det går i spinn. Forsøk på klassifikasjon av spinnehjul i Rogaland. I: Næss, J.-R. (red.):

”Artikkelsamling P”, *AmS-Skrifter 11*, Arkeologisk museum i Stavanger 1985.
Petersen, J. 1951: *Vikingtidens redskaper*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo II. Hist.-filos. Klasse. 1951. No. 4. Oslo 1951. Rygh, O. 1885: *Norske Oldsager*. Christiania 1885

S12450

Utgraving av røys 2AR 2337. Lokaltet Hålandsmarka, Håland gnr. 4, bnr. 1, Time k.

- a) Enkel ringnål av *forgylt kobberlegering*. Hodet som holder ringen er ikke helt lukket, men bøyer seg noe innover ringen. Trolig irsk, Fannings type 2. Ringens ytre diam. 20 mm, indre diam. 12 mm. St. l. 92 mm, st. diam. 3 mm. (Fnr. 2388.)
- b) *Sverd av jern*. Type H, *enegget*, i fire deler. Knapp, overhjølt og øvre del av grep l. 96 mm. Klingen i tre deler som passer sammen. Det lengste fragmentet med nedre del av grep og underhjølt l. 498 mm. Klingelengde 751 mm, br. 59 mm like under underhjølt. Grepet delt i to, bevarte l. 55 og 52 mm, br. 26 mm. Underhjølt l. 94 mm, h. 19 mm, t. 31 mm. Overhjølt l. 75 mm, h. 16 mm. Knapp h. 29 mm, t. 32 mm. Samlet høyde knapp, overhjølt og korrosjonsblære på knapp 56 mm. Hjølt med elliptisk tverrsnitt. Ei nagle synlig på røntgen mellom overhjølt og knapp. Hjølt og knapp *dekorert* i trappemønster av tynne plater av *solv*, *kobber* og *messing*. Bronseplate påfestet under overhjølt. (Fnr. 2410.)
- c) *Spydspiss av jern*. Solbergs type VII.1A. Markerte skuldre, smal fal, rette linjer over skuldre, konveks mellom skuldre og fal. Fem deler limt sammen, flere mindre biter tilhørende falen passer ikke sammen. Ingen synlig midtrand. Bevat l. 295 mm. Bevat br. 53 mm ved skuldre. Blad l. 205 mm, t. 60-90 mm. Konveks mellom skuldre og overgang til fal, l. 35 mm. Sirkulært til ovalt tverrsnitt ved overgang til fal, br. 14 mm, t. 10 mm. Nedre del av fal fragmentert i mindre biter, bevat l. 90 mm, st. br. 16 mm, st. t. 15 mm. *Treverk* i falen bevat i god stand. Bevarte *avtrykk* etter ringer på falen, synlige som jevne, parallelle linjer. (Fnr. 2324.)
- d) *Kniv av jern*. To fragment passer sammen. Ligner den vanlige, større typen (Petersens fig. 107), men noe smalere blad. St. l. 109 mm, st. br. 14 mm, st. t. 5 mm. (Fnr. 2407.)
- e) *Sigd av jern*. To deler. Skarp egg. Enkelte fastkorroderte større biter på oversiden. Br. 26 mm (Fnr. 2411.)
- f) *Ildstål av jern*. Delt i tre. Ligner R426. (Fnr. 2398, 2404.)
- g) Fragment av *beslag av jern*. (Fnr. 2021, 2022, 2379, 2385.)
- h) To *nøkler av jern*. (Fnr. 2268, 2054, 2071.)
- i) Minimum tohundreogtjuefem *båtnagler av jern* fra trehundreogtjue fragment. Trettifem hele nagler, resten er svært fragmenterte. (Fnr. 2023, 2024, 2026, 2027, 2047, 2049, 2050-2053, 2057, 2060, 2062, 2066-2069, 2072, 2073, 2079, 2084-2086, 2088, 2091, 2093-2095, 2099, 2105-2107, 2119, 2125, 2132, 2133, 2136, 2137, 2139, 2140, 2142, 2145, 2151, 2152, 2155, 2158, 2159, 2166, 2167, 2170, 2171, 2177, 2178, 2180, 2182, 2184, 2186, 2190, 2191, 2193, 2196, 2199, 2203, 2205, 2217, 2218, 2219, 2220-2230, 2234, 2235, 2237, 2239, 2240, 2243, 2245, 2246-2250, 2252, 2254, 2258-2261, 2264, 2265, 2271-2286, 2289-2291, 2294-2297, 2299-2301, 2307, 2310-2312, 2316, 2319, 2321, 2323, 2327-2329, 2336-2343, 2345-5355, 2357, 2358, 2360-2364, 2366, 2367, 2370-2372, 2374, 2384, 2387, 2391, 2393, 2395-2397, 2401-2406, 2412, 2413, 2416-2419, 2421, 2425, 2427, 2484, 2485, 2491.)
- k) Minimum hundreogti *spiker av jern* fra hundreogtjue fragment. Elleve hele spiker. Resten er svært

- fragmenterte. (Fnr. 2025, 2048, 2055, 2056, 2058, 2061, 2063-2065, 2076, 2077, 2087, 2089, 2090, 2091, 2096, 2098, 2103, 2104, 2108, 2109, 2114-2116, 2120, 2124, 2128-2131, 2134, 2135, 2138, 2141, 2143, 2144, 2147, 2148, 2160, 2161, 2168, 2169, 2172, 2175, 2176, 2179, 2183, 2187, 2188, 2189, 2195, 2197, 2198, 2200, 2202, 2206, 2216, 2231, 2233, 2236, 2242, 2243, 2251, 2256, 2257, 2258, 2266, 2270, 2283, 2298, 2299, 2303, 2308, 2313, 2314, 2317, 2318, 2344, 2359, 2368, 2369, 2373, 2376, 2384, 2399, 2413.)
- l) Nittiåtte uidentifiserte *jernfragment*. Svært fragmenterte. (Fnr. 2070, 2073-2075, 2092, 2097, 2100, 2101, 2110, 2112, 2117, 2121, 2122, 2126, 2127, 2146, 2149, 2150, 2153, 2154, 2185, 2192, 2194, 2201, 2262, 2269, 2287, 2288, 2293, 2387, 2390, 2394, 2420, 2423, 2424.)
- m) *Perle av glass*. Avrundet med parallelle sider. Sort, opak. Hvite bånd som danner tre spiraler. Asentralt plasserte små, gule øyne over spiralenes ovale sentre. Hullets diam. 6 mm. St. diam. 16 mm, st. t. 7 mm. (Fnr. 2356.)
- n) *Perle av rav*. Avrundet uten plane sider. Tillaget fra en grov og skadet ravbit. Et 10 mm langt, dypt hakk i den ene siden. 20 mm lang sprekk i den andre siden. Hullets diam. 7 mm. St. diam. 36 mm, st. t. 11 mm. (Fnr. 2392.)
- o) To *bryner av skjfer*. To ulike skiferslag. Det ene brynet er noe grovere og 'tørre' med brungrå farge (fnr. 2019). Det andre brynet er finere og glattere med lys grågrønn farge (fnr. 2002.). St. l. 70-72 mm, st. br. 13-16 mm, st. t. 8-10 mm.
- p) Sekstien *leirkarskår* fra samme kar. Femtiåtte bukskår, tre randskår (fnr. 2037, 2173). To randskår passer sammen (fnr. 2037, 2332). Bevart *matskorpe* på skårene fra fnr. 2332. Glatt overflate, men ett skår med mulig *dekor* i form av et rundt avtrykk 4 mm i diam. (fnr. 2380). Lys brunoransj i fargen. Finkornet til mellomgrovkornet magring med noe glimmer. St. l. 48 mm, st. br. 51 mm, st. t. 7-15 mm. (Fnr. 2037, 2123, 2173, 2267, 2332, 2380, 2381, 2383.)
- q) Fire *leirkarskår* fra samme kar. Tynt gods, trolig *bordkar*. Tre randskår hvorav to passer sammen. Ett bukskår. Ett av randskårene har *matskorpe*. Fin til mellomkornet magring. St. l. 28 mm, st. br. 18 mm, st. t. 5 mm. (Fnr. 2006.)
- r) Tohundreogsyttitre *leirkarskår* fra samme kar. *Ruslemmet*, oransj overflate. Tre randskår (fnr. 2428, 2477). Tre buede skår, muligens hankfragment (fnr. 2382). 271 svært fragmenterte bukskår. To og to bukskår passer sammen (fnr. 2241). Enkelte skår har bevart *matskorpe* (fnr. 2241). St. l. 51 mm, st. br. 35 mm, st. t. 11 mm. (Fnr. 2181, 2215, 2241, 2304, 2382, 2428, 2475, 2477.)
- s) Fortito *leirkarskår*. Trolig fra fire ulike kar. Svært fragmenterte skår som vanskelig kan bestemmes til leirkarene S12450p-r. Ett randskår som skiller seg ut fra S12450p-r representerer trolig et fjerde kar (fnr. 2377). St. l. 20 mm, st. br. 12 mm, st. t. 12 mm. (Fnr. 2244, 2253, 2255, 2263, 2305, 2306, 2315, 2320, 2377, 2386, 2389, 2415, 2422, 2426.)
- t) *Flintavslag* fra *slipt* gjenstand. *Bruksspor* langs ene langsiden. Den andre langsiden har en bred overflate med svært glatt, noe lysere grå overflate som viser at avslaget er fra en slipt gjenstand. På et punkt er overflaten nærmest blankpolert. Denne siden ligner et hengselavslag som ender i en spiss innover mot midten av avslaget. St. l. 25 mm, st. br. 17 mm, st. t. 8 mm. (Fnr. 2207.)
- v) *Skraper av flint*. Laget på et avslag fra *slipt* gjenstand. Klar slagbule i den tykkeste enden. Avslaget er brukket av i andre enden og har en rett avslutning. Lys, tilnærmet hvit flint. St. t. 18 mm, st. br. 13 mm, st. t. 5 mm. (Fnr. 2212.)
- w) *Retusjert vanlig avslag av flint*. Hengselavslag med varierende kantretusj. St. l. 28 mm, st. br. 13 mm, st. t. 5 mm. (Fnr. 2001.)

- x) *Kjernefragment av flint*. St. l. 13 mm, st. br. 12 mm, st. t. 8 mm. (Fnr. 2212.)
- y) *Makroavslag av flint*. Hengselavslag med cortex i slagenden. St. l. 32 mm, st. br. 40 mm, st. t. 7 mm. (Fnr. 2400.)
- z) *Vanlig avslag av flint*. St. l. 10 mm, st. br. 6 mm, st. t. 1 mm. (Fnr. 2292.)
- aa) Tretten *biter*. Tolv er av *flint*, en av *bergkrySTALL* (fnr. 2165.). St. l. 7-38 mm, st. br. 5-29 mm, st. t. 2-18 mm. (Fnr. 2007, 2035, 2044, 2083, 2102, 2111, 2118, 2164, 2165, 2174, 2365, 2466.)
- ab) Bit av *brent leire*. St. l. 12 mm, st. br. 12 mm, st. t. 5 mm. (Fnr. 2003.)
- ac) Tre *jordprøver* (Nat.vit.journ.nr. 2008/14 – 264-266). (Fnr. 2709-2711.)
- ad) Fem *pollenprøver* (Nat.vit.journ.nr. 2008/14 – 257-261). (Fnr. 2702-2706.)
- ae) To *mikromorfologiske* prøver (Nat.vit.journ.nr. 2008/14 – 262, 263). (Fnr. 2707, 2708.)
- af) To *kullprøver* fra funnkontekst med lansespiss (fnr. 2700) og sverd (fnr. 2701). (Nat.vit.journ.nr. 2008/14-132, 135).
- ag) Fem fragment av *kammer av bein*. Flere fragment fra samme funnnummer er limt sammen (fnr. 2463). Et fragment med *dekor* i form av tre halve punktsirkler. Det dekorerte fragmentet med spor etter to naglehull (fnr. 2459). Et fragment med *bronsenagle* intakt (fnr. 2461). Et endefragment med deler av fire tenner samt to hull etter nagler. Den ytterste tannen ved enden av kammen har dekor i form av en profilert spiss. Et annet endefragment med naglehull samt deler av to tenner. To løse tenner (fnr. 2463). Alle fragmentene bærer preg av å ha blitt brent. St. l. 37 mm, st. br. 15 mm, st. t. 3 mm. (Fnr. 2459, 2461, 2463.)
- ah) Hundreogseksti *ruslemmete leirkarskår*. Ikke funnet i samme kontekst som S12450r. (Fnr. 2460.)
- ai) *Brente bein*. Menneskebein. Materialet er analysert av Sean Denham. Samlet vekt 1028,8 g. (Fnr. 2459.)
- ak) *Kullprøve* fra urnegrav 2AA 22961 (Nat.vit.journ.nr: 2008/14-153). (Fnr. 2712.)
- al) *Beltespenne av jern*. Funnet i preparat til spydet. (Fnr. 2324.)

Funnet i 2008 ved Hilde Frydenbergs utgraving av røys 2AR 2337 på lokalitet Hålandsmarka i forbindelse med industriutbygging på Håland gnr. 4 bnr. 1, Time kommune. De synlige kulturminnene ble første gang registrert av konservator Tor Helliesen i 1909 (SMÅ 1909:19). Undersøkelsen fant sted på et høydedrag benyttet som beiteområde 36-41 m.o.h. Lokaliteten ligger N for gårdshusene på Håland, på sørsida av Bygdavegen fra RV-44 til Auglend. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 i Ø og lavereliggende, myrlendt terreng inn mot jernbanen i V. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger. Fra lokaliteten er det vidstrakt utsikt mot Ø, NV og V, samt mer begrenset utsikt mot N og S. Totalt ble det avdekket et 7243 m² stort område fordelt på fire tilgrensende felt. På lokaliteten ble en gravhaug og fire gravrøyser totalundersøkt. I tillegg ble det utført undersøkelser av rydningsrøyser, gardfar, stolpehull, groper, sekundærgraver, kokegrop, gammelt veifar og funnområde for steinartefakter. Under utgraving av 2AR 2337 ble det gjort funn av 1011 gjenstander. I anlegg 2AR 2337 ble det tatt ut fem pollenprøver, tre jordprøver, to kullprøver og to mikromorfologiske prøver (Nat.vit.journ.nr. 2008/14- 257-266). Vedartsbestemmelse av trekull er utført av Jon Amundsen ved AmS. Innberetning, felttegninger, liste over tegninger, fotolister, lister over naturvitenskapelige prøver, innmålingsbøker og feltdagbok i Top.ark.

KATALOGISERING TIL HOVEDKATALOGEN

Museumsnr: 12451
Aks. nr: 2008/38
WEBSaksnr: 06/579

Lokalitetsnavn: Hålandsmarka
Gårdsnavn: Håland
Bruksnavn: Heiå
Gnr: 4
Bnr: 1
Kommune: Time

Intrasisnr: AmS_2008_002
Flyfoto/regnr: 514.F8-R8
ØK kartblad: AK 017-5-1
M711Kart: 1212II
UTMKoord: 061133 1212II
H.o.h.: 36-41
Askeladden ID: 100558

Funnkategori_1 Steinlegging

Funnkategori-2 Røys

Funnmiljø: Beitemark

Terreng og lokalisering: Undersøkelsen fant sted på et høyddrag benyttet som beiteområde 36-41 m.o.h. Lokaliteten ligger N for gårdshusene på Håland, på sørsida av Bygdavegen fra RV-44 til Auglend. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 mot Ø og lavereliggende, myrlendt terreng mot V. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger. Fra lokaliteten er det vid utsikt mot Ø og V, samt mer begrenset utsikt mot N og S.

Funnomstendigheter: Faglig utgravning

Undersøkelse ved: Hilde Frydenberg (feltleder), Barbro I. Dahl (prosjektansvarlig)

Funnet av: Hilde Frydenberg, Therese Jåtten, Solveig Roti Dahl, Harald Bugge Midthjell, Barbro Dahl

Funnet dato: 21.07.-14.11.08

Gave fra:

Innlevert av:

Andre funn:

Ark. datering: Y.BRA-E.JA

Katalogisert av: Hilde Frydenberg

Dato: 16.03.09

Revidert av: Kristine Orestad Sørgaard

Dato:

Klassifikasjonssystem: Ballin, T. B. 1996, Klassifikasjonssystem for steinartefakter. *Varia 36*, Universitetets Oldsaksamling. Oslo 1996. Helsing, K., Indrelid, S. og Mikkelsen, E. 1976, Morfologisk klassifisering av slåtte steinartefakter. *Særtrykk fra Universitetets Oldsaksamling årbok 1972-1974*. Indrelid, S. 1990, *Katalogiseringsnøkkel for steinartefakter fra steinalder og bronsealder*. Foreløpig utkast til første del.

Nat. vit. analyser: 2008/14 – 1-316

**Systematisering/
ordning for mag.:**

Opplysninger i top.ark.: Innberetning, liste over tegninger, fotolister, felttegninger, liste over naturvitenskapelige prøver, innmålingsbøker, feltdagbok.

Litteratur: Callmer, J. 1977: *Trade beads and bead trade in Scandinavia ca 800-1000 AD*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°. Lund 1977. Fanning, T. 1994: Viking Age Ringed Pins from Dublin. *Medieval Dublin Excavations 1962-81 Ser. B, vol. 4*. Dublin 1994. Høigård Hofseth, E. 1985: Det går i spinn. Forsøk på klassifikasjon av spinnehjul i Rogaland. I: Næss, J.-R. (red.):

”Artikkelsamling I”, *AmS-Skrifter 11*, Arkeologisk museum i Stavanger 1985.
Petersen, J. 1951: *Vikingtidens redskaper*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo II. Hist.-filos. Klasse. 1951. No. 4. Oslo 1951. Rygh, O. 1885: *Norske Oldsager*. Christiania 1885

S12451

Utgraving av røys 2AR 5811. Lokalitet Hålandsmarka, Håland gnr. 4, bnr. 1, Time k.

- a) Tre *leirkarskår* fra samme kar. To skår som smalner kraftig mot ene enden. Trolig overgang mellom buk og hals. Et skår fra overgang mellom buk og bunn. St. l. 51 mm, st. br. 37 mm, st. t. 10 mm. (Fnr. 2331.)
- b) Åtte *leirkarskår*, trolig fra samme kar. Et hankeskår og et skår med mulig *dekor*. Et skår med kraftig bue, mulig overgang mellom buk, hals og rand. St. l. 52 mm, st. br. 37 mm, st. t. 11 mm. (Fnr. 2331.)
- c) Tolv *leirkarskår*, trolig fra samme kar. Fire randskår passer sammen. Åtte bukskår. St. l. 35 mm, st. br. 35 mm, st. t. 7 mm. (Fnr. 2331.)
- d) Tjuefem *leirkarskår*. Trolig fra fire ulike kar. Svært fragmenterte, men bitene tilhører trolig S12451a-c. Et randskår som har antydning til leppe skiller seg ut fra S12451a-c, og tilhører trolig et fjerde kar. St. l. 35 mm, st. br. 25 mm, st. t. 7 mm. (Fnr. 2042, 2331.)
- e) *Brente bein*. Menneskebein fra to individer. En voksen og et barn. Tann- og skallefragmenter. Materialet er analysert av Sean Denham. Samlet vekt 151,5 g. (Fnr. 2043.)
- f) Fragment av *kvarts* med *dekor*. Fire svært jevne, parallelle riller på den ene siden. Svært finkornet kvarts. Mulig fragment av amulett. St. l. 6 mm, st. br. 6mm, st. t. 3 mm. (Fnr. 2493.)
- g) *Kosestein* av *kvarts*. St. l. 32 mm, st. br. 25 mm, st. t. 14 mm. (Fnr. 2034.)
- h) *Vanlig avslag* av *flint* med *retusj*. Buet, grov enderetusj. Brent. St. l. 11 mm, st. br. 6 mm, st. t. 8 mm. (Fnr. 2028.)
- i) Tre *biter*. To av *flint*, en av *bergkrySTALL*. En flintbit med mulig avspaltingsspor (fnr. 2031.). To med avspalningsspor (fnr. 2029, 2030.). St. l. 9-12 mm, st. br. 8-11 mm, st. t. 5-6 mm. (Fnr. 2029, 2030, 2031.)
- k) To *jordprøver* (Nat.vit.journ.nr. 2008/14-275, 276). (Fnr. 2715, 2716.)
- l) To *pollenprøver* (Nat.vit.journ.nr. 2008/14-273, 274). (Fnr. 2713, 2714.)

Funnet i 2008 ved Hilde Frydenbergs utgraving av røys 2AR 5811 på lokalitet Hålandsmarka i forbindelse med industriutbygging på Håland gnr. 4 bnr. 1, Time kommune. De synlige kulturminnene ble første gang registrert av konservator Tor Helliesen i 1909 (SMÅ 1909:19). Undersøkelsen fant sted på et høydedrag benyttet som beiteområde 36-41 m.o.h. Lokaliteten ligger N for gårdshusene på Håland, på sørsida av Bygdavegen fra RV-44 til Auglend. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 i Ø og lavereliggende, myrlendt terreng inn mot jernbanen i V. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger. Fra lokaliteten er det vidstrakt utsikt mot Ø, NV og V, samt mer begrenset utsikt mot N og S. Totalt ble det avdekket et 7243 m² stort område fordelt på fire tilgrensende felt. På lokaliteten ble en gravhaug og fire gravrøyser totalundersøkt.

I tillegg ble det utført undersøkelser av rydningsrøyser, gardfar, stolpehull, groper, sekundærgraver, kokegrop, gammelt veifar og funnområde for steinartefakter. Under utgraving av 2AR 5811 ble det gjort

funn av 54 gjenstander fordelt på 12 funnumre. Leirkarskår utgjør hovedvekten av funn. Fra anlegget ble det tatt ut to jordprøver og to pollenprøver (Nat.vit.journ.nr. 2008/14- 273-276). Vedartsbestemmelse av trekull er utført av Jon Amundsen ved AmS. Innberetning, felttegninger, liste over tegninger, fotolister, lister over naturvitenskapelige prøver, innmålingsbøker og feltdagbok i Top.ark.

KATALOGISERING TIL HOVEDKATALOGEN

Museumsnr: 12452
Aks. nr: 2008/38
WEBSaksnr: 06/579

Lokalitetsnavn: Hålandsmarka
Gårdsnavn: Håland
Bruksnavn: Heiå
Gnr: 4
Bnr: 1
Kommune: Time

Intrasisnr: AmS_2008_002
Flyfoto/regnr: 514.F8-R8
ØK kartblad: AK 017-5-1
M711Kart: 1212II
UTMKoord: 061133 1212II
H.o.h.: 36-41
Askeladden ID: 100558

Funnkategori_1 Røys

Funnkategori-2

Funnmiljø: Beitemark

Terreng og lokalisering: Undersøkelsen fant sted på et høydedrag benyttet som beiteområde 36-41 m.o.h. Lokaliteten ligger N for gårdshusene på Håland, på sørsida av Bygdavegen fra RV-44 til Auglend. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 mot Ø og lavereliggende, myrlendt terreng mot V. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger. Fra lokaliteten er det vid utsikt mot Ø og V, samt mer begrenset utsikt mot N og S.

Funnomstendigheter: Faglig utgravning

Undersøkelse ved: Hilde Frydenberg (feltleder), Barbro I. Dahl (prosjektansvarlig)

Funnet av: Hilde Frydenberg, Therese Jåtten, Solveig Roti Dahl, Harald Bugge Midthjell, Barbro Dahl

Funnet dato: 21.07.-14.11.08

Gave fra:

Innlevert av:

Andre funn:

Ark. datering: VIK

Katalogisert av: Hilde Frydenberg

Dato: 16.03.09

Revidert av: Kristine Orestad Sørgaard

Dato:

Klassifikasjonssystem: Ballin, T. B. 1996, Klassifikasjonssystem for steinartefakter. *Varia 36*, Universitetets Oldsaksamling. Oslo 1996. Helsing, K., Indrelid, S. og Mikkelsen, E. 1976, Morfologisk klassifisering av slåtte steinartefakter. *Særtrykk fra Universitetets Oldsaksamling årbok 1972-1974*. Indrelid, S. 1990, *Katalogiseringsnøkkel for steinartefakter fra steinalder og bronsealder*. Foreløpig utkast til første del.

Nat. vit. analyser: 2008/14 – 1-316

**Systematisering/
ordning for mag.:**

Opplysninger i top.ark.: Innberetning, liste over tegninger, fotolister, felttegninger, liste over naturvitenskapelige prøver, innmålingsbøker, feltdagbok.

Litteratur: Callmer, J. 1977: *Trade beads and bead trade in Scandinavia ca 800-1000 AD*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°. Lund 1977. Fanning, T. 1994: Viking Age Ringed Pins from Dublin. *Medieval Dublin Excavations 1962-81 Ser. B, vol. 4*. Dublin 1994. Høigård Hofseth, E. 1985: Det går i spinn. Forsøk på klassifikasjon av spinnehjul i Rogaland. I: Næss, J.-R. (red.):

”Artikkelsamling I”, *AmS-Skrifter 11*, Arkeologisk museum i Stavanger 1985.
Petersen, J. 1951: *Vikingtidens redskaper*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo II. Hist.-filos. Klasse. 1951. No. 4. Oslo 1951. Rygh, O. 1885: *Norske Oldsager*. Christiania 1885

S12452

Utgraving av røys 2AR 5870 fra vikingtid. Lokalitet Hålandsmarka, Håland gnr. 4, bnr. 1, Time k.

- a) *Vesvered* av *jern*. Mange deler, sammenlimt, l. 54,8 cm, st. br. 4,0 cm, t. 0,5-0,7 cm. Fal skrått ut fra blad, l. 11 cm, br. 1,2-2,8 cm, t. 1,0-2,8 cm. Ligner R440, men falen står i en mindre vinkel på bladet. (Fnr. 2450.)
- b) *Linbekele* av *jern*. 31 gjenværende tenner. Ligner R433, men rammen har vært av treverk. Noe *mineralisert treverk* sitter fremdeles på tennene. Tennenes diam. 6 mm. St. l. 116 mm, st. br. 175 mm. (Fnr. 2451.)
- c) *Bøylesaks* av *jern*. Svært dårlig bevart. Fragmentert i minimum 16 deler. Et av bladene er limt sammen av flere fragment. Ligner R442. L. 20,7 cm, st. br. blad 1,3 cm. (Fnr. 2452.)
- d) Fire fragment av *beslag* av *jern*. Ikke typebestemt. Plate med bøyle på krok fra den smaleste enden. Naglet fast i treverk. Noe bevart *mineralisert treverk* rundt naglen. Beslaget er delvis korrodert sammen med et håndtak fra samme fnr. (S12452e). St. l. 43 mm, st. br. 19 mm, st. t. 20 mm. (Fnr. 2455.)
- e) *Håndtak* av *jern*. Sirkulært. Mangler en bit av sirkelen for å være komplett. Festeordning hvor to jernstenger omslutter sirkelen og avsluttes som en utstikker på hver side. To fragmenter av beslag fra samme fnr. er korrodert fast i sirkelen. Sirkelens indre diam. 21 mm. St. diam. 45 mm. St.t. 8 mm. (Fnr. 2455.)
- f) Tjueni fragment av *jernnagler*. Utgjør minst tjue nagler. Trolig nagler fra et skrin eller lignende. (Fnr. 2431, 2434, 2436, 2441, 2442, 2448, 2453, 2465, 2468, 2469, 2480, 2481, 2483, 2492.)
- g) Hundreogfortitre *jernfragment*. Ubestemmelige, tilhører trolig større gjenstander. (Fnr. 2432, 2433, 2435, 2436, 2443, 2445, 2446, 2448, 2449, 2450, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2458, 2465, 2468, 2469.)
- h) To sylindriske *perler* av *glass* med påsmeltet *dekor*. En perle med grønn bunnfarge (fnr. 2429). Tynne røde striper i endene og tykk sort buet stripe mellom de to røde. Den andre perlen har hvit bunnfarge med rød stripe i hver ende, samt spor etter buet stripe i midten som har forvitret (fnr. 2430.). Begge tilsvare Calmers gruppe Bc og kan dateres til perioden 885-915 e. Kr. Hullets diam. 3-5 mm. St. diam. 7-8 mm, st. br. 7-11 mm.
- i) Avrundet *perle* av *glass* med parallelle sider. Påsmeltet *dekor*. Grønn, opak grunnfarge. Tre svært smale, røde striper med hvite buete striper imellom. Calmers gruppe Bc som kan dateres til perioden 885-915 e. Kr. Hullets diam. 5 mm. St. diam. 71 mm, st. t. 8 mm. (Fnr. 2444.)
- k) *Perle* av *glass*. Mørk grønn gul. Noe urenheter i glasset. Flere gamle skader samt nyere avskallinger. Slitasjespor på ene siden. Calmers gruppe At som kan dateres til periodene 885-915 og 950-960 e. Kr. Hullets diam. 5 mm. St. diam. 19 mm, st. t. 9 mm. (Fnr. 2414.)
- l) *Spinnehjul* av *kleber*. Slitasjespor på de avrundede sidene. Variant I B/II C. Hullets diam. 7 mm. Diam. 22 mm, st. t. 10 mm. (Fnr. 2437.)
- n) *Vanlig avslag* av *flint* med *bruksspor*. St. l. 22 mm, st. br. 15 mm, st. t. 4 mm. (Fnr. 2494.)
- o) To *biter* av *flint* med *retusj*. St. l. 13 mm, st. br. 10 mm, st. t. 5 mm. (Fnr. 2081, 2447.)
- p) Fire *biter* av *flint*. St. l. 17 mm, st. br. 19 mm, st. t. 7 mm. (Fnr. 2081, 2447, 2457.)

- m) To *kosesteiner* av *kvarts*. St. l 22-44 mm, st. br 20-39 mm, st. t. 20-22 mm. (Fnr. 2439, 2440.)
- q) *Kniv* av *jern*. Tuppen av bladet mangler. Limt sammen fra flere fragment. Ligner P107. St. l. 132 mm, st. br. 20 mm, st. t. 9 mm. (Fnr. 2435, 2436, 2456.)
- r) Åtte fragment av *nøkler* av *jern*. Tre øyekroker og fem stenger hvor selve nøkkelbladet bøyes. Svært fragmenterte. Ligner noe på R161, R162 og R459. Umulig å typebestemme nærmere. St. l. 42 mm, st. br. 10 mm, st. t. 8 mm. (Fnr. 2432, 2433, 2443, 2453, 2456, 2468.)
- s) *Håndtak* av *jern*. Viste seg å være del av c). St. l. 80 mm, st. br. 11 mm, 8 mm. (Fnr. 2449.)
- t) To *beslag* av *jern*. Begge i to deler. Det ene er limt sammen. Ikke typebestemt. St. l. 49 mm, st. br. 11 mm, st. t. 26 mm. (Fnr. 2443, 2448, 2449.)
- v) Sju fragment av *jernplate*. Mulig låsbeslag. Et fragment med *mineralisert tekstil* (fnr. 2455) samt en nagle og hull etter nagle. Et fragment med nagle i, et fragment med hull etter nagle. To nagler har deler av plate bevart rundt naglen (fnr. 2453). To fragment med brett på den ene siden som passer sammen (fnr. 2452, 2453). St. l. 35 mm, st. br. 25 mm, st. t. 3 mm. (Fnr. 2448, 2452, 2453, 2455, 2465.)
- w) To *jordprøver* (Nat.vit.journ.nr. 2008/14-151, 277). (Fnr. 2717, 2718.)
- x) Fragment av *bjørkenever*. Funnet under spinnehjulet. Vedartsbestemt av Jon Amundsen. (Fnr. 2438.)

Funnet i 2008 ved Hilde Frydenbergs utgraving av røys 5870 på lokalitet Hålandsmarka i forbindelse med industriutbygging på Håland gnr. 4 bnr. 1, Time kommune. De synlige kulturminnene ble første gang registrert av konservator Tor Helliesen i 1909 (SMÅ 1909:19). Undersøkelsen fant sted på et høydedrag benyttet som beiteområde 36-41 m.o.h. Lokaliteten ligger N for gårdshusene på Håland, på sørsida av Bygdavegen fra RV-44 til Auglend. Opprinnelig var kulturminnefeltet avgrenset av skillet mot bnr. 6 i Ø og lavereliggende, myrlendt terreng inn mot jernbanen i V. På undersøkelsestidspunktet var kulturminnefeltet imidlertid avgrenset av anleggsvirksomhet i alle retninger. Fra lokaliteten er det vidstrakt utsikt mot Ø, NV og V, samt mer begrenset utsikt mot N og S. Totalt ble det avdekket et 7243 m² stort område fordelt på fire tilgrensende felt. På lokaliteten ble en gravhaug og fire gravrøyser totalundersøkt. I tillegg ble det utført undersøkelser av rydningsrøyser, gardfar, stolpehull, groper, sekundærgraver, kokegrop, gammelt veifar og funnområde for steinartefakter. Under utgraving av 2AR 5870 ble det gjort funn av 213 gjenstander. Anlegget kan typologisk dateres til 885-915 e. Kr. I anlegg 2AR 5870 ble det tatt ut to jordprøver (Nat.vit.journ.nr. 2008/14 – 151, 277). Vedartsbestemmelse av trekull og never er utført av Jon Amundsen ved AmS. Innberetning, felttegninger, liste over tegninger, fotolister, lister over naturvitenskapelige prøver, innmålingsbøker og feltdagbok i Top.ark.

Objekt	B Id	B Name	B Subclass	C NatVit	C Prøvestatu	RelLst	RelLst Ark
1	3011	2008/14-1	Pollenprøve	1			1179
2	3012	2008/14-2	Pollenprøve	2			1179
3	3013	2008/14-3	Pollenprøve	3			1179
4	3014	2008/14-4	Pollenprøve	4			1179
5	3015	2008/14-5	Pollenprøve	5			1179
6	3016	2008/14-6	Pollenprøve	6			1179
7	3017	2008/14-7	Jordprøve	7			1179
8	3018	2008/14-8	Jordprøve	8			1179
9	3019	2008/14-9	Pollenprøve	9			1210
10	3020	2008/14-10	Pollenprøve	10			1210
11	3021	2008/14-11	Pollenprøve	11			1210
12	3022	2008/14-12	Pollenprøve	12			1210
13	3023	2008/14-13	Pollenprøve	13			1210
14	3024	2008/14-14	Pollenprøve	14			1210
15	3025	2008/14-15	Jordprøve	15			1210
16	3026	2008/14-16	Jordprøve	16			1210
17	3027	2008/14-17	Pollenprøve	17			1276
18	3028	2008/14-18	Pollenprøve	18			1276
19	3029	2008/14-19	Pollenprøve	19			1276
20	3030	2008/14-20	Pollenprøve	20			1276
21	3031	2008/14-21	Pollenprøve	21			1276
22	3032	2008/14-22	Pollenprøve	22			1276
23	3033	2008/14-23	Pollenprøve	23			1276
24	3034	2008/14-24	Jordprøve	24			1276
25	3035	2008/14-25	Jordprøve	25			1276
26	4011	2008/14-26	Pollenprøve	26			2901
27	4012	2008/14-27	Pollenprøve	27			2901
28	4013	2008/14-28	Pollenprøve	28			2901
29	4014	2008/14-29	Pollenprøve	29			2901
30	4015	2008/14-30	Pollenprøve	30			2901
31	4016	2008/14-31	Pollenprøve	31			2901
32	4017	2008/14-32	Jordprøve	32			2901
33	4018	2008/14-33	Jordprøve	33			2901
34	4292	2008/14-34	Jordprøve	34			1303
35	4371	2008/14-35	Pollenprøve	35			16798
36	4372	2008/14-36	Pollenprøve	36			16798
37	4373	2008/14-37	Pollenprøve	37			16798
38	4374	2008/14-38	Pollenprøve	38			16798
39	4375	2008/14-39	Pollenprøve	39			16798
40	4376	2008/14-40	Pollenprøve	40			16798
41	4377	2008/14-41	Pollenprøve	41			16798
42	4378	2008/14-42	Jordprøve	42			16798
43	4379	2008/14-43	Jordprøve	43			16798
44	4679	2008/14-44	Kullprøve	44			1303
45	7311	2008/14-45	Jordprøve	45			6238
46	7312	2008/14-46	Jordprøve	46			6238
47	7511	2008/14-47	Fosfatprøve	47			1303
48	7512	2008/14-48	Fosfatprøve	48			1303
49	7513	2008/14-49	Fosfatprøve	49			1303
50	7514	2008/14-50	Fosfatprøve	50			1303

Objekt	B_Id	B_Name	B_Subclass	C_NatVitt	C_Prøvestatu	RelLst	RelLst Ark
51	7515	2008/14-51	Fosfatprøve	51			1303
52	7516	2008/14-52	Fosfatprøve	52			1303
53	7517	2008/14-53	Fosfatprøve	53			1303
54	7518	2008/14-54	Fosfatprøve	54			1303
55	7519	2008/14-55	Fosfatprøve	55			1303
56	7520	2008/14-56	Fosfatprøve	56			1303
57	7521	2008/14-57	Fosfatprøve	57			1303
58	7522	2008/14-58	Fosfatprøve	58			1303
59	7523	2008/14-59	Fosfatprøve	59			1303
60	7524	2008/14-60	Fosfatprøve	60			1303
61	7525	2008/14-61	Fosfatprøve	61			1303
62	7526	2008/14-62	Fosfatprøve	62			1303
63	7527	2008/14-63	Fosfatprøve	63			1303
64	7528	2008/14-64	Fosfatprøve	64			1303
69	12416	2008/14-65	Kullprøve	65			11546
70	12492	2008/14-66	Kullprøve	66			12251
65	12590	2008/14-67	Jordprøve	67			4130
66	12591	2008/14-68	Jordprøve	68			4130
85	13340	2008/14-69	Jordprøve	69	Kasseprøve 1		3421
73	13328	2008/14-70	Pollenprøve	70			3421
74	13329	2008/14-71	Pollenprøve	71			3421
75	13330	2008/14-72	Pollenprøve	72			3421
76	13331	2008/14-73	Pollenprøve	73			3421
77	13332	2008/14-74	Pollenprøve	74			3421
78	13333	2008/14-75	Pollenprøve	75			3421
79	13334	2008/14-76	Pollenprøve	76			3421
80	13335	2008/14-77	Pollenprøve	77			3421
81	13336	2008/14-78	Kullprøve	78			3421
82	13337	2008/14-79	Kullprøve	79			3421
83	13338	2008/14-80	Kullprøve	80			3421
84	13339	2008/14-81	Kullprøve	81			3421
72	13344	2008/14-82	Jordprøve	82	Kasseprøve 2		3421
86	13348	2008/14-83	Kullprøve	83			3421
71	13596	2008/14-84	Kullprøve	84			3421
67	13713	2008/14-85	Kullprøve	85			13690
68	13717	2008/14-86	Jordprøve	86			13690
88	16134	2008/14-87	Kullprøve	87			14359
87	16135	2008/14-88	Kullprøve	88			14359
90	17310	2008/14-89	Kullprøve	89			15356
91	17313	2008/14-90	Jordprøve	90			12516
92	17341	2008/14-91	Pollenprøve	91			3421
93	17342	2008/14-92	Pollenprøve	92			3421
94	17343	2008/14-93	Pollenprøve	93			3421
95	17344	2008/14-94	Pollenprøve	94			3421
96	17345	2008/14-95	Pollenprøve	95			3421
97	17346	2008/14-96	Pollenprøve	96			3421
98	17347	2008/14-97	Pollenprøve	97			3421
99	17348	2008/14-98	Pollenprøve	98			3421
100	17349	2008/14-99	Pollenprøve	99			3421
101	17350	2008/14-100	Pollenprøve	100			3421

Objekt	B_Id	B_Name	B_Subclass	C_NatVitt	C_Prøvestatu	RelLst	RelLst	Ark
102	17351	2008/14-101	Pollenprøve	101			3421	
103	17352	2008/14-102	Pollenprøve	102			3421	
104	17353	2008/14-103	Pollenprøve	103			3421	
105	17354	2008/14-104	Pollenprøve	104			3421	
106	17355	2008/14-105	Pollenprøve	105			3421	
107	17356	2008/14-106	Pollenprøve	106			3421	
108	17357	2008/14-107	Pollenprøve	107			3421	
109	17358	2008/14-108	Pollenprøve	108			3421	
110	17359	2008/14-109	Pollenprøve	109			3421	
111	17360	2008/14-110	Pollenprøve	110			3421	
112	17361	2008/14-111	Pollenprøve	111			3421	
113	17362	2008/14-112	Pollenprøve	112			3421	
114	17363	2008/14-113	Pollenprøve	113			3421	
115	17364	2008/14-114	Pollenprøve	114			3421	
116	17365	2008/14-115	Pollenprøve	115			3421	
117	17366	2008/14-116	Pollenprøve	116			3421	
118	17367	2008/14-117	Pollenprøve	117			3421	
119	17368	2008/14-118	Kullprøve	118			3421	
89	17369	2008/14-119-1	Pollenprøve	119			22388	
124	18853	2008/14-124	Jordprøve	124			14406	
123	18852	2008/14-125	Pollenprøve	125			2901	
120	18826	2008/14-126	Pollenprøve	126			1210	
121	18827	2008/14-127	Pollenprøve	127			1210	
122	18851	2008/14-128	Jordprøve	128			1210	
125	18855	2008/14-129	Jordprøve	129			22388	
126	18856	2008/14-130	Jordprøve	130			22388	
128	18854	2008/14-131	Jordprøve	131			3421	
127	18868	2008/14-132	Kullprøve	132			2337	
236	23843	2008/14-133	Jordprøve	133			10313	
237	23844	2008/14-134	Jordprøve	134			9937	
138	19900	2008/14-135	Jordprøve	135			2337	
129	19439	2008/14-136	Jordprøve	136			14055	
130	19443	2008/14-137	Jordprøve	137			14084	
131	19444	2008/14-138	Jordprøve	138			14084	
134	19447	2008/14-139	Kullprøve	139			3421	
135	19448	2008/14-140	Jordprøve	140			3421	
136	19449	2008/14-141	Jordprøve	141			3421	
137	19450	2008/14-142	Jordprøve	142			3421	
141	20746	2008/14-143	Jordprøve	143			15643	
142	20747	2008/14-144	Jordprøve	144			15643	
140	20745	2008/14-145	Kullprøve	145			3421	
139	20744	2008/14-146	Jordprøve	146			3421	
143	21044	2008/14-147	Kullprøve	147			3421	
144	21045	2008/14-148	Jordprøve	148			3421	
145	21046	2008/14-149	Jordprøve	149			3421	
146	21076	2008/14-150	Mikromorfologisk	150			3421	
242	25032	2008/14-151	Jordprøve	151			5870	
172	22814	2008/14-152	Jordprøve	152			20798	
171	22999	2008/14-153	Kullprøve	153			22961	
167	22033	2008/14-154	Kullprøve	154			20798	

Objekt	B_Id	B_Name	B_Subclass	C_NatVit	C_Prøvestatu	RelLst	RelLst Ark
168	22034	2008/14-155	Jordprøve	155			20798
166	22150	2008/14-156	Jordprøve	156			22102
165	22054	2008/14-157	Jordprøve	157			22039
169	22302	2008/14-158	Kullprøve	158			15817
170	22303	2008/14-159	Jordprøve	159			15817
173	22815	2008/14-160	Jordprøve	160			20798
185	23147	2008/14-161	Jordprøve	161			21559
186	23148	2008/14-162	Kullprøve	162			21559
234	23774	2008/14-163	Kullprøve	163			2533
235	23775	2008/14-164	Kullprøve	164			2533
305	200002	2008/14-165	Jordprøve	165			23888
306	200003	2008/14-166	Jordprøve	166			23888
307	200004	2008/14-167	Jordprøve	167			23865
308	200005	2008/14-168	Jordprøve	168			23896
309	200006	2008/14-169	Jordprøve	169			23879
238	24771	2008/14-170	Jordprøve	170			22067
243	25433	2008/14-171	Kullprøve	171			23000
240	25308	2008/14-172	Jordprøve	172			24950
265	25817	2008/14-173	Jordprøve	173			16064
244	25560	2008/14-174	Jordprøve	174			19123
245	25561	2008/14-175	Jordprøve	175			16082
268	25820	2008/14-176	Jordprøve	176			11492
246	25562	2008/14-177	Jordprøve	177			24987
273	26188	2008/14-178	Jordprøve	178			24950
195	23157	2008/14-179	Fosfatprøve	179			11546
174	22950	2008/14-180	Fosfatprøve	180			6238
175	22951	2008/14-181	Fosfatprøve	181			6238
176	22952	2008/14-182	Fosfatprøve	182			6238
177	22953	2008/14-183	Fosfatprøve	183			6238
178	22954	2008/14-184	Fosfatprøve	184			6238
179	22955	2008/14-185	Fosfatprøve	185			6238
180	22956	2008/14-186	Fosfatprøve	186			6238
181	22957	2008/14-187	Fosfatprøve	187			6238
182	22958	2008/14-188	Fosfatprøve	188			6238
183	22959	2008/14-189	Fosfatprøve	189			6238
184	22960	2008/14-190	Fosfatprøve	190			6238
247	25586	2008/14-191	Kullprøve	191			25566
248	25587	2008/14-192	Jordprøve	192			25566
147	22005	2008/14-193	Fosfatprøve	193			14359
148	22006	2008/14-194	Fosfatprøve	194			14359
149	22007	2008/14-195	Fosfatprøve	195			14359
150	22008	2008/14-196	Fosfatprøve	196			14359
151	22009	2008/14-197	Fosfatprøve	197			14359
152	22010	2008/14-198	Fosfatprøve	198			14359
153	22011	2008/14-199	Fosfatprøve	199			14359
154	22012	2008/14-200	Fosfatprøve	200			14359
155	22013	2008/14-201	Fosfatprøve	201			14359
156	22014	2008/14-202	Fosfatprøve	202			14359
157	22015	2008/14-203	Fosfatprøve	203			14359
158	22016	2008/14-204	Fosfatprøve	204			14359

Objekt	B_Id	B_Name	B_Subclass	C_NatVit	C_Prøvestatu	RelLst	RelLst_Ark
159	22017	2008/14-205	Fosfatprøve	205			14359
160	22018	2008/14-206	Fosfatprøve	206			14359
161	22019	2008/14-207	Fosfatprøve	207			14359
162	22020	2008/14-208	Fosfatprøve	208			14359
163	22021	2008/14-209	Fosfatprøve	209			14359
164	22022	2008/14-210	Fosfatprøve	210			14359
223	23221	2008/14-211	Fosfatprøve	211			12516
224	23222	2008/14-212	Fosfatprøve	212			12516
225	23223	2008/14-213	Fosfatprøve	213			12516
207	23205	2008/14-214	Fosfatprøve	214			14406
208	23206	2008/14-215	Fosfatprøve	215			14406
209	23207	2008/14-216	Fosfatprøve	216			14406
210	23208	2008/14-217	Fosfatprøve	217			14406
211	23209	2008/14-218	Fosfatprøve	218			14406
212	23210	2008/14-219	Fosfatprøve	219			14406
213	23211	2008/14-220	Fosfatprøve	220			14406
214	23212	2008/14-221	Fosfatprøve	221			14406
215	23213	2008/14-222	Fosfatprøve	222			14406
216	23214	2008/14-223	Fosfatprøve	223			14406
217	23215	2008/14-224	Fosfatprøve	224			14406
218	23216	2008/14-225	Fosfatprøve	225			14406
219	23217	2008/14-226	Fosfatprøve	226			14406
220	23218	2008/14-227	Fosfatprøve	227			14406
221	23219	2008/14-228	Fosfatprøve	228			14406
222	23220	2008/14-229	Fosfatprøve	229			14406
196	23194	2008/14-230	Fosfatprøve	230			15356
197	23195	2008/14-231	Fosfatprøve	231			15356
198	23196	2008/14-232	Fosfatprøve	232			15356
199	23197	2008/14-233	Fosfatprøve	233			15356
200	23198	2008/14-234	Fosfatprøve	234			15356
201	23199	2008/14-235	Fosfatprøve	235			15356
202	23200	2008/14-236	Fosfatprøve	236			15356
203	23201	2008/14-237	Fosfatprøve	237			15356
204	23202	2008/14-238	Fosfatprøve	238			15356
205	23203	2008/14-239	Fosfatprøve	239			15356
206	23204	2008/14-240	Fosfatprøve	240			15356
187	23149	2008/14-241	Fosfatprøve	241			15643
188	23150	2008/14-242	Fosfatprøve	242			15643
189	23151	2008/14-243	Fosfatprøve	243			15643
190	23152	2008/14-244	Fosfatprøve	244			15643
191	23153	2008/14-245	Fosfatprøve	245			15643
192	23154	2008/14-246	Fosfatprøve	246			15643
193	23155	2008/14-247	Fosfatprøve	247			15643
226	23224	2008/14-248	Fosfatprøve	248			15817
227	23225	2008/14-249	Fosfatprøve	249			15817
228	23226	2008/14-250	Fosfatprøve	250			15817
229	23227	2008/14-251	Fosfatprøve	251			15817
230	23228	2008/14-252	Fosfatprøve	252			15817
231	23229	2008/14-253	Fosfatprøve	253			15817
232	23230	2008/14-254	Fosfatprøve	254			15817

Objekt	B_Id	B_Name	B_Subclass	C_NatVit	C_Prøvestatu	RelLst	RelLst	Ark
233	23231	2008/14-255	Fosfatprøve	255			15817	
194	23156	2008/14-256	Fosfatprøve	256			11546	
249	25598	2008/14-257	Pollenprøve	257			2337	
250	25599	2008/14-258	Pollenprøve	258			2337	
251	25600	2008/14-259	Pollenprøve	259			2337	
252	25601	2008/14-260	Pollenprøve	260			2337	
253	25602	2008/14-261	Pollenprøve	261			2337	
254	25603	2008/14-262	Mikromorfologisk	262			2337	
255	25604	2008/14-263	Mikromorfologisk	263			2337	
256	25605	2008/14-264	Jordprøve	264			2337	
257	25606	2008/14-265	Jordprøve	265			2337	
258	25607	2008/14-266	Jordprøve	266			2337	
259	25830	2008/14-267	Jordprøve	267			2533	
260	25831	2008/14-268	Jordprøve	268			2533	
266	25818	2008/14-269	Jordprøve	269			3421	
267	25819	2008/14-270	Jordprøve	270			3421	
269	25839	2008/14-271	Jordprøve	271			4577	
270	25851	2008/14-272	Jordprøve	272			15484	
263	25834	2008/14-274	Pollenprøve	274			5811	
262	25833	2008/14-275	Jordprøve	275			5811	
261	25832	2008/14-276	Jordprøve	276			5811	
264	25836	2008/14-277	Jordprøve	277			5870	
300	26298	2008/14-278	Jordprøve	278			25795	
302	26531	2008/14-279	Jordprøve	279			25623	
301	26321	2008/14-280	Kullprøve	280			25875	
286	26322	2008/14-281	Kullprøve	281			3421	
299	26647	2008/14-282	Kullprøve	282			3421	
298	26532	2008/14-283	Kullprøve	283			3421	
303	26853	2008/14-284	Jordprøve	284			26835	
280	26259	2008/14-285	Fosfatprøve	285			25358	
281	26260	2008/14-286	Fosfatprøve	286			25358	
282	26261	2008/14-287	Fosfatprøve	287			25358	
283	26262	2008/14-288	Fosfatprøve	288			25358	
284	26263	2008/14-289	Fosfatprøve	289			25358	
285	26264	2008/14-290	Fosfatprøve	290			25358	
274	26273	2008/14-291	Fosfatprøve	291			24950	
275	26274	2008/14-292	Fosfatprøve	292			24950	
276	26275	2008/14-293	Fosfatprøve	293			24950	
277	26276	2008/14-294	Fosfatprøve	294			24950	
278	26277	2008/14-295	Fosfatprøve	295			24950	
279	26278	2008/14-296	Fosfatprøve	296			24950	
287	26514	2008/14-297	Fosfatprøve	297			3421	
288	26515	2008/14-298	Fosfatprøve	298			3421	
289	26516	2008/14-299	Fosfatprøve	299			3421	
290	26517	2008/14-300	Fosfatprøve	300			3421	
291	26518	2008/14-301	Fosfatprøve	301			3421	
292	26519	2008/14-302	Fosfatprøve	302			3421	
293	26520	2008/14-303	Fosfatprøve	303			3421	
294	26521	2008/14-304	Fosfatprøve	304			3421	
295	26522	2008/14-305	Fosfatprøve	305			3421	

Objekt	B_Id	B_Name	B_Subclass	C_NatVit	C_Prøvestatu	RelLst	RelLst	Ark
296	26523	2008/14-306	Fosfatprøve	306			3421	
297	26524	2008/14-307	Fosfatprøve	307			3421	
271	26271	2008/14-308	Fosfatprøve	308		25665		
272	26272	2008/14-309	Fosfatprøve	309		25665		
310	200007	2008/14-310	Fosfatprøve	310			3421	
311	200008	2008/14-311	Fosfatprøve	311			3421	
132	19445	2008/14-312	Kullprøve	312			14084	
133	19446	2008/14-313	Kullprøve	313			14084	
239	25307	2008/14-314	Kullprøve	314			24950	
241	25309	2008/14-315	Kullprøve	315			24950	
304	200001	2008/14-316	Kullprøve	316			3421	

Barbro I. Dahl
Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4036 Stavanger

Stavanger 19.05.2009

Nasjonallaboratoriet for C14 datering
NTNU – Gløshaugen
7491 Trondheim

06/579 - 76/733

Datering av 32 trekullprøver fra Hålandsmarka, Time k. i Rogaland

Vedlagt følger 32 trekullprøver for datering fra fjorårets forvaltningsgraving i Hålandsmarka gnr. 4 bnr. 1, Time kommune i Rogaland. Tegninger og illustrasjoner av prøveuttakene er vedlagt skjema, i tillegg til rapport for vedartsbestemmelse. Følgende prøver ønskes datert:

2008/14-	Kontekst	Art	Vekt g
15	Rydningrøys 1210 (øvre lag)	mulig fragmenter av lyng	0.0948
32	Rydningrøys 2901 (øvre lag)	mulig fragmenter av lyng	0.0244
33	Rydningrøys 2901 (nedre lag)	bjørk	0.1002
44	Grav 1303	or eller bjørk	0.1218
79	Profil haug 3421: kontekst E12B	lyng	
82	Profil haug 3421: kontekst E16 (fra kasseprøve 82)	sedimentprøve fra kasseprøve *	0.016
84	Profil haug 3421: forseglet eldre overflate	lyng	
86	Haug 3421: E12 (kull- og kvartslag topp kjernerøys)	løvtre med unntak av eik	0.0333
87	Grav 14359 (med flintspiss i toppen)	bjørk	0.1007
118	Profil haug 3421: nedre humuslinse (jf. pollenserie)		
128	Rydningrøys 1210 (nedre lag)	1 lite fragment, mulig av lyng	0.0200
129	Haug 3421: fotgrøft (N)	løvtre, rester av lyng?	0.0555
135	Haug 2337 (ved sverd)	selje eller osp, lyngkvist?	0.0308
146	Haug 3421: E15 (kullag under og Ø for kjernerøys)	mjølbær	
147	Haug 3421: kullag under kammervegg	or	0.2020
153	Haug 2337: urnegrav (22961)	selje eller osp	0.0552
159	Røys 15817 (Ø-kant haug 3421)	kvist av lyng, og løvtre med unntak av eik	0.0200
160	Røys 20798: sørlig kammervegg	lyng?	0.0416
162	Haug 3421: grop ved siden av kammer, bunn	bjørk	0.1316
163	Tuft 2533: Lag 1 (øvre), sjakt i østlig voll	mulig lyng	0.0475
164	Tuft 2533: Lag 2 (nedre), sjakt i østlig voll	løvtre, trolig bjørk	0.0092
171	Kokegrop 23000	or	0.2864
175	Stolpehull 16082	løvtre med unntak av eik	0.0224
176	Stolpehull 11492	løvtre, mulig bjørk	0.0364
264	Haug 2337: Lag D (fyllmasse båtgrav)	løvtre med unntak av eik	0.1024

276	Haug 5811: Lag 4 (funnførende)	løvtre med unntak av eik, lyngkvist?	0.0236
277	Haug 5870: Lag D (ved kammer)	hassel, og løvtre med unntak av eik	0.0328
278	25795 (struktur over fotgrøfta, NØ-kant av 3421)	løvtre, trolig bjørk eller or	0.0230
282	Haug 3421: rødbrent sand i kanten av rektangulær	løvtre, med unntak av eik.	0.0400
283	Haug 3421: E38 under flat stein i bunnen	or	0.0705
284	Stolpehull 26835	skallfragment av hasselnøtt*	0.0442
316	Haug 3421: kontekst 55 (kullinse over kammer)	bjørk/ or, og mulig lyng	0.0218

* Alle prøver er trekullprøver til AMS-datering, med unntak av 2008/14-82 som er sedimentprøve til AMS-datering (hentet fra kasseprøve). Dette var nødvendig da kullaget hovedsakelig besto av sot og ingen større kullbiter.

Skulle det være noen spørsmål, er det bare å ta kontakt med undertegnede. Angående betalingsform, er det ønskelig med tilsendelse av giro til:

Universitetet i Stavanger
Postboks 170
3672 Notodden

Videre ber vi om at giroen merkes med følgende opplysninger:

Bestillerkode: AMFOR
Referanse: Barbro I. Dahl
Prosjektnr: 90101 (Hålandsmarka)

Med vennlig hilsen

Barbro I. Dahl
Prosjektansvarlig Hålandsmarka

Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4036 Stavanger

Telefon: 51 83 26 35 / 900 63 749

Mail: barbro.dahl@uis.no

Oversikt prøver til datering Hålandsmarka (nat.vit.journ.nr. 2008/14 – 1-316):

2008/14-	Kontekst	Art	Vekt g
15	Rydningrøys 1210 (øvre lag)	mulig fragmenter av lyng	0.0948
32	Rydningrøys 2901 (øvre lag)	mulig fragmenter av lyng	0.0244
33	Rydningrøys 2901 (nedre lag)	bjørk	0.1002
44	Grav 1303	or eller bjørk	0.1218
79	Profil haug 3421: kontekst E12B	lyng	
82	Profil haug 3421: kontekst E16 (fra kasseprøve 82)	sedimentprøve fra kasseprøve *	0.0160
84	Profil haug 3421: forseglet eldre overflate	lyng	
86	Haug 3421: E12 (kull- og kvartslag topp kjernerøys)	løvtre med unntak av eik	0.0333
87	Grav 14359 (med flintspiss i toppen)	bjørk	0.1007
118	Profil haug 3421: nedre humuslinse (jf. pollenserie)		
128	Rydningrøys 1210 (nedre lag)	1 lite fragment, mulig av lyng	0.0200
129	Haug 3421: fotgrøft (N)	løvtre, rester av lyng?	0.0555
135	Haug 2337 (ved sverd)	selje eller osp, lyngkvist?	0.0308
146	Haug 3421: E15 (kullag under og Ø for kjernerøys)	mjølbær	
147	Haug 3421: kullag under kammervegg	or	0.2020
153	Haug 2337: urnegrav (22961)	selje eller osp	0.0552
159	Røys 15817 (Ø-kant haug 3421)	kvist av lyng, og løvtre med unntak av eik	0.0200
160	Røys 20798: særlig kammervegg	lyng?	0.0416
162	Haug 3421: grop ved siden av kammer, bunn	bjørk	0.1316
163	Tuft 2533: Lag 1 (øvre), sjakt i østlig voll	mulig lyng	0.0475
164	Tuft 2533: Lag 2 (nedre), sjakt i østlig voll	løvtre, trolig bjørk	0.0092
171	Kokegrop 23000	or	0.2864
175	Stolpehull 16082	løvtre med unntak av eik	0.0224
176	Stolpehull 11492	løvtre, mulig bjørk	0.0364
264	Haug 2337: Lag D (fyllmasse båtgrav)	løvtre med unntak av eik	0.1024
276	Haug 5811: Lag 4 (funnførende)	løvtre med unntak av eik, lyngkvist?	0.0236
277	Haug 5870: Lag D (ved kammer)	hassel, og løvtre med unntak av eik	0.0328
278	25795 (struktur over fotgrøfta, NØ-kant av 3421)	løvtre, trolig bjørk eller or	0.0230
282	Haug 3421: rødbrent sand i kanten av rektangulær	løvtre, med unntak av eik.	0.0400
283	Haug 3421: E38 under flat stein i bunnen	or	0.0705
284	Stolpehull 26835	skallfragment av hasselnøtt*	0.0442
316	Haug 3421: kontekst 55 (kullinse over kammer)	bjørk/ or, og mulig lyng	0.0218

* Alle prøver er trekullprøver til AMS-datering, med unntak av 2008/14-82 som er sedimentprøve til AMS-datering (hentet fra kasseprøve). Dette var nødvendig da kullet hovedsakelig besto av sot og ingen større kullbiter.

Sum: 32 prøver

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (lyng) Mengde: 0,0948 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-15 (fra rydningsrøys 1210 – lag 2)

-
5. Prøven funnet av: Nora Pape Tidspunkt: 24.07.2008
 6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
 7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
 8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:

Trekullet er hentet ut fra lag 2 i rydningsrøys 1210 (jf. vedlagt tegning). Pollenserie er tatt ut i tilknytning til kull-/makrofossilprøven. Rydningsrøysa lå i en konsentrasjon av rydningsrøyser NV i undersøkelsesområdet.

”Sitetype”: gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA–Y.JA) ”Context”: rydningsrøys

9. Beskrivelse av prøvematerialet: brente lyngkvister
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen .08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbara i Pahl*

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (lyng) Mengde: 0,0200 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-128 (fra rydningsrøys 1210 – lag 3) — — —

-
5. Prøven funnet av: Synnøve Thingnæs Tidspunkt: 01.10.2008
 6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
 7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III

8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er hentet ut fra lag 3 i rydningsrøys 1210 (jf. vedlagt tegning). Prøven er tatt som supplement etter rådføring med naturviter Lisbeth Prøsch-Danielsen. Inntil stor, jordfast stein beskytta fra utvasking av en større stein over. To pollenprøver er tatt ut i tilknytning til kull-/makrofossilprøven. Rydningsrøysa lå i en konsentrasjon av rydningsrøyser i NV.

”Sitetype”: gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) ”Context”: rydningsrøys

9. Beskrivelse av prøvematerialet: brent lyngkvist
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode:

Alder BP:

11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

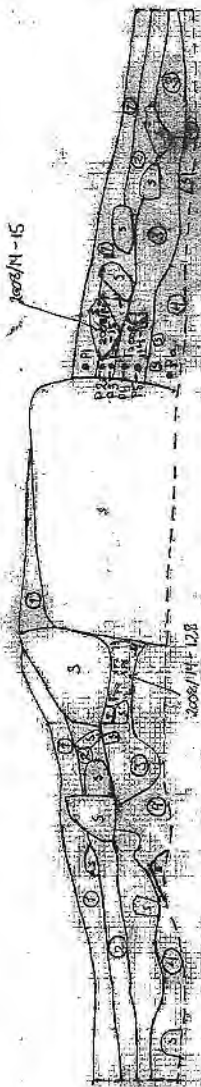
Underskrift: *Barbra L. Dahl*

TEGNING NR. 2

Profiltagning 2AR1210

24/9 NOP

1:20

- ① Top
- ② Næringsrik jordbær og humus med 40% torvbløtter
- ③ Kviksand med og gruslyse sand ① som 10% smøkket sand med medbrun sand, sørg for å brenne av lag for å se diffusjon overgang til undergrunn
- ④ Oring av sand undergrunn

Nedv. 10-100:

CS1	= 2008/14 - 9
CS2	= 2008/14 - 10
CS3	= 2008/14 - 11
CS4	= 2008/14 - 12
CS5	= 2008/14 - 13
CS6	= 2008/14 - 14
CS7	= 2008/14 - 14b
CS8	= 2008/14 - 14c
CS9	= 2008/14 - 14d

Waters/vekt 2008/14 - 15
2008/14 - 15

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (lyng) Mengde: 0,0244 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-32 (fra rydningsrøys 2901 – lag 2)
5. Prøven funnet av: Synnøve Thingnæs Tidspunkt: 29.07.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er hentet ut fra lag 2, nøysfyllet, i rydningsrøys 2901 (jf. vedlagt tegning).
Pollenserie er tatt ut i tilknytning til kull-/makrofossilprøven. Rydningsrøysa lå i en
konsentrasjon av rydningsrøyser i NV.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": rydningsrøys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: brente lyngkvister
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra i Dahu*

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleiding)

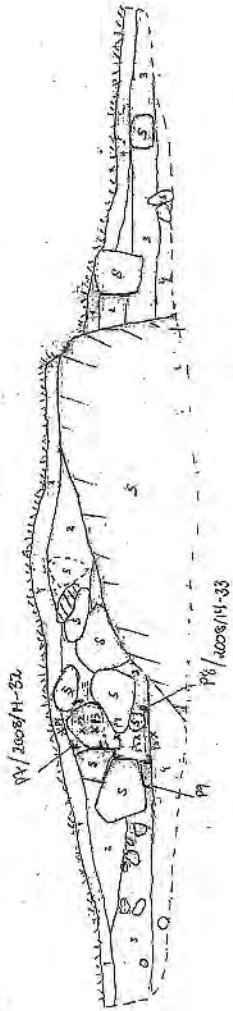
1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (bjørk) Mengde: 0,1002 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleidn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-33 (fra rydningsrøys 2901 – lag 3)
5. Prøven funnet av: Synnøve Thingnæs Tidspunkt: 29.07.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er hentet ut fra lag 3 i rydningsrøys 2901 (jf. vedlagt tegning).
Pollenserier er tatt ut i tilknytning til kull-/makrofossilprøven. Rydningsrøysa lå i en konsentrasjon av rydningsrøyser i NV.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": rydningsrøys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av bjørk
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra Dahl*

Nat. utprägning
 Rullning Malro till in samme sted,
 spætt stek i profil for e. fe. hest
 spætt.

- P1 = 2008/14-26
- P2 = 2008/14-27
- P3 = 2008/14-28
- P4 = 2008/14-29
- P5 = 2008/14-30
- P6 = 2008/14-31
- P7 = 2008/14-32
- P8 = 2008/14-33
- P9 = 2008/14-125

TEGNING NR. 4

Rydningssjögår 2 APR 2010 ST
 PROFILTEGNING 29/7-08 ST
 Hålandsmarken, TIME E.
 Målestokk 1:20.

Beholdning
 Skulpter i områdene. Ikke gjengelig jordfast stam, først tallet som
 mulig greis ved avstøring var rovt noe mer usynlig, relativt løst
 eller rett under barken, avstørende størrelse. Kom til øyne
 etter fjellfaset stam. Dette stambrøst stam og avstøringstallet
 stam dekket opp ved skitting, samt litt mørkere, hull-
 blomstede områder rundt omkring, slik synlig i profil,
 men var et stykke under tårnetaget

- Leaveskinner
1. Torvlag
 2. Røstyll, gråbrunt jord/sandblandet lag, relativt løst.
 3. Bløtdyng, mer kompakt enn lag 2, spaltet gråbrunt/gulbrunt
 4. Gulbrunt undergrannslag, sand, relativt kompakt, med noe småstein.

- = Bunn av sjiktet
- = stein
- ⊗ = småstein
- ⊗ = stambrøst stam
- = Bunn av sjiktet

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering

Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering (se rettleiding)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (or eller bjørk) Mengde: 0,1218 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleidn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-44 (fra røys 1303)
5. Prøven funnet av: Krister S. Eilertsen Tidspunkt: 30.07.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er hentet ut fra kullkonsentrasjon i røys 1303 (jf. vedlagte tegninger).
Røysa tolkes som ei funntom gravrøys på bakgrunn av konstruksjon og konsentrerte fosfatverdier.
Røys 1303 lå helt N på feltet, NNV for den monumentale gravhaugen.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": gravrøys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av bjørk eller or
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

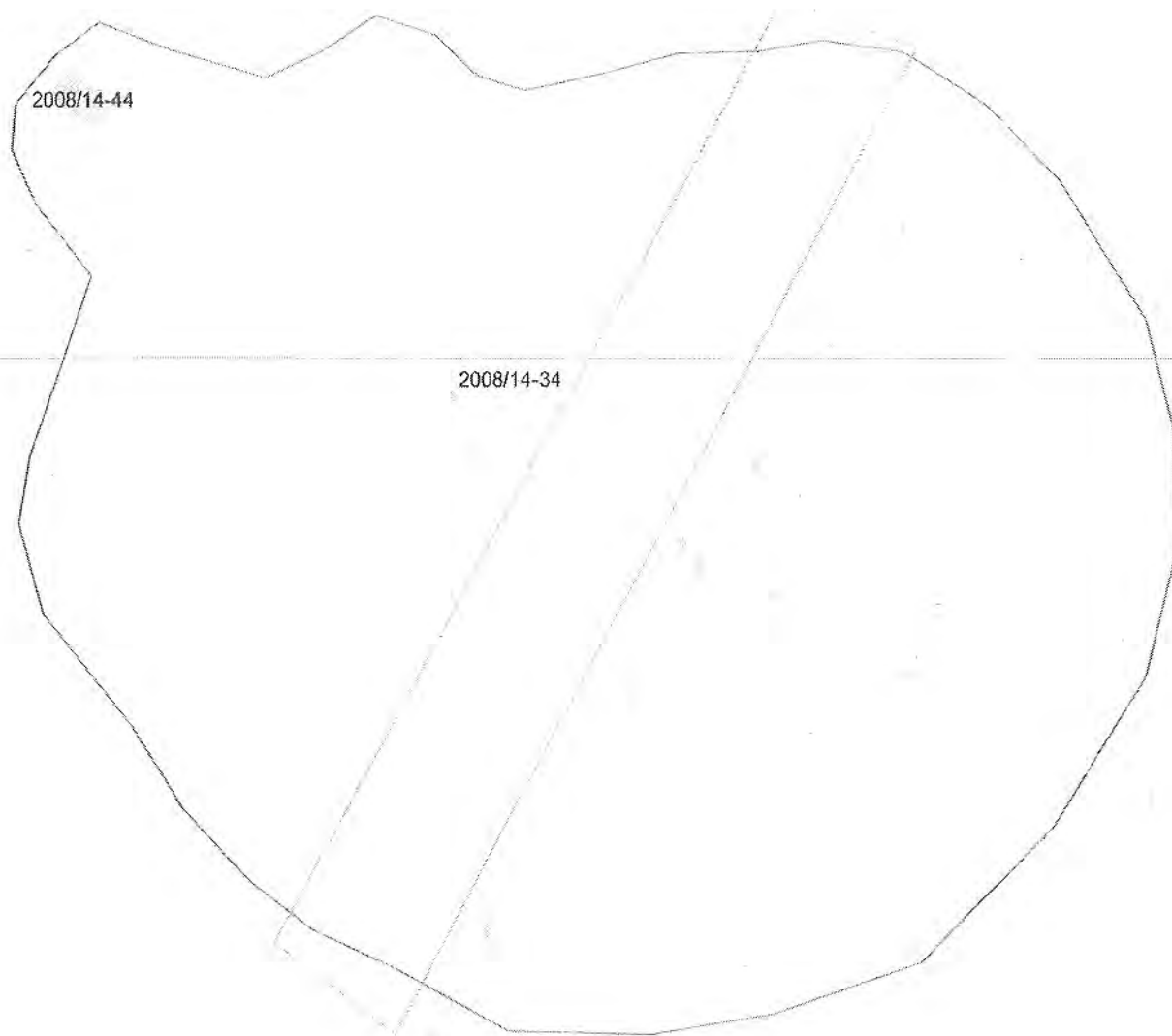
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

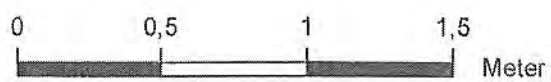
Underskrift: *Barbra L. Dahl*

Røys 1303 - uttak av prøve 2008/14 - 44

1:25

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleiding)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: brent lyng Mengde: 0, g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleidn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-79 (fra haug 3421 (kontekst E12B))
5. Prøven funnet av: Lisbeth Prøsch-Danielsen Tidspunkt: 04.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra profilet av gravhaug 3421, kontekst E12B (jf. vedlagt tegning).
Det er tatt ut pollenserier og hel kasseprøve i forbindelse med kullprøven.

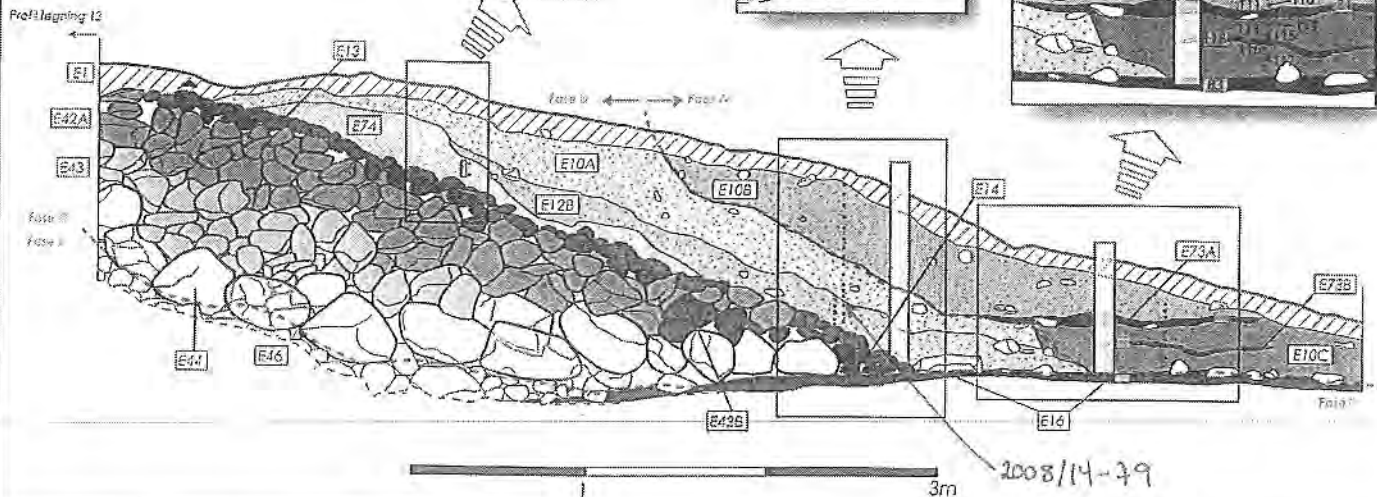
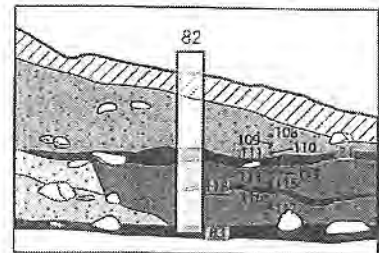
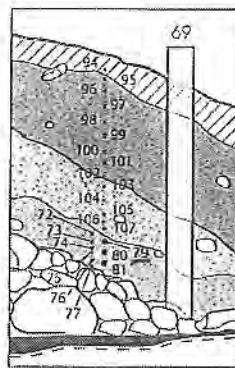
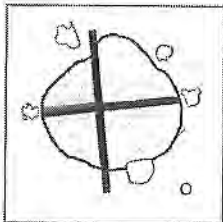
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små biter av brente lyngkvister
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Babro Dani*

Hålandsmarka, Time k.
HAUG 3421
Vn Profil.

Jord / trekull lagene

E1 Torv	E10B Rødbrun kompakt sand	E74 Grått sandholdig lag
E73A/E73B Forseglet torvlag	E12B Gråbrun humusholdig sand med torvfliser	E16 Svart kullholdig silt/sand
E10C Mørkebrun humusholdig sand	E10A Oransjebrun kompakt, fin sand.	

Steinlagene i kjernerøys

E13 Lag av mindre stein	E73 Lag av mellomstore stein
E42A Kant av kjernerøys, tre rekker av mindre stein	E44 Lag av store stein. Lagt i rekker i bunnen av røysa
E42B Kant av mellomstore steiner	

Nat.Vif prøver

- Pollenprøve □ ● Trekullprøve

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: sediment med kullstøv Mengde: 0, g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-82 (fra haug 3421 (kontekst E16))

5. Prøven funnet av: Paula Utigard Sandvik Tidspunkt: 04.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Massen er tatt fra profilet av gravhaug 3421, kontekst E19 (jf. vedlagt tegning).
Prøven er tatt fra et kullag som gikk inn under gravhaugen og kjernerøysa.
Prøven er del av en hel kasseprøve (kullag i bunnen av søylen).

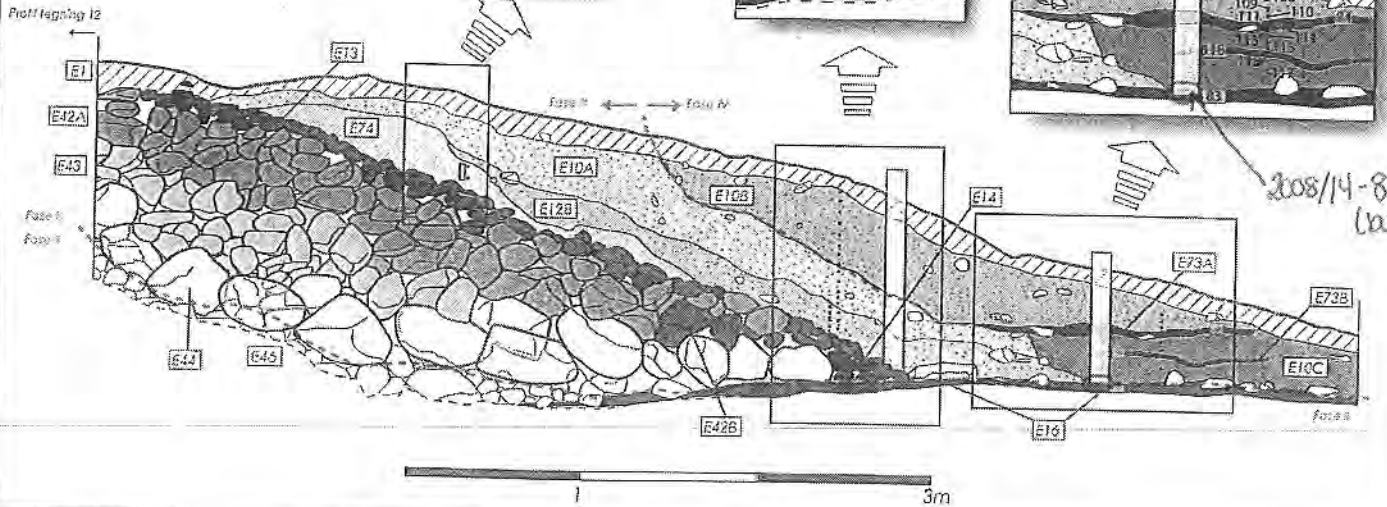
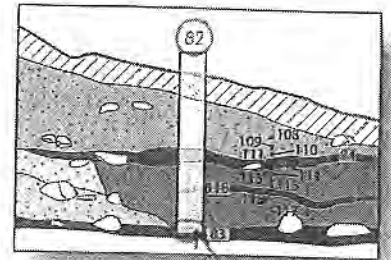
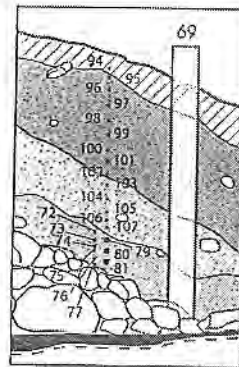
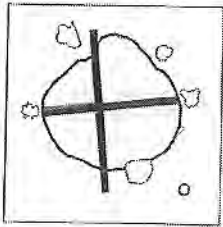
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: sedimentprøve med kullstøv
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Søyle i kasse, oppbevart kjølig og forseglet
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Nei
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 18.05.2009

Underskrift: *Barbra Dahl*

Hålandsmarka, Time k.
HAUG 3421
Vn Profil.

Jord / trekull lagene

E1 Torv	E10B Rødbrun kompakt sand	E74 Grått sandholdig lag
E73A Føseglet torvlag	E12B Gråbrun humusholdig sand med torvfliser	E16 Svart kullholdig silt/sand
E73B	E10A Oransjebrun kompakt, fin sand.	
E10C Mørkebrun humusholdig sand		

Steinlagene i kjernerøys

E13 Lag av mindre stein	E18 Lag av mellomstore stein
E42A Kant av kjernerøys, tre rekker av mindre stein	E44 Lag av store stein. Lagt i rekker i bunnen av røysa
E42B Kant av mellomstore steiner	

Nat.Vit prøver

- Pollenprøve □ ● Trekullprøve

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering

Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering (se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: brent lyng Mengde: 0, g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-84 (fra haug 3421 (forseglet overflate?))

5. Prøven funnet av: Lisbeth Prøsch-Danielsen Tidspunkt: 04.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredd: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra profilet av gravhaug 3421, fra ei mulig eldre, forseglet overflate (jf. vedlagt tegning). Det er tatt ut pollenserie og hel kasseprøve i forbindelse med kullprøven.

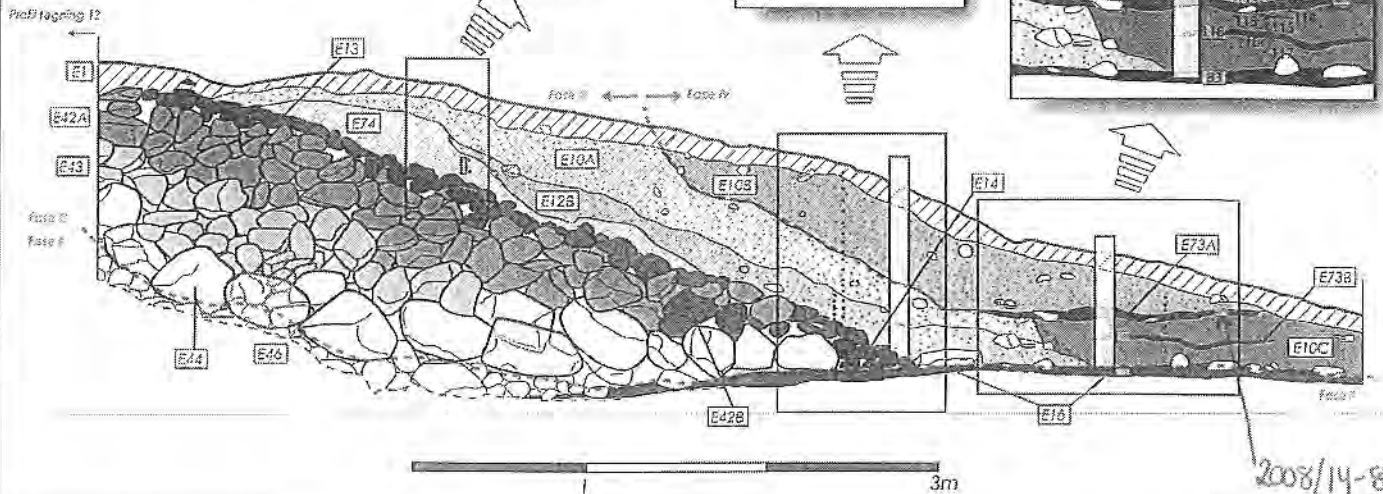
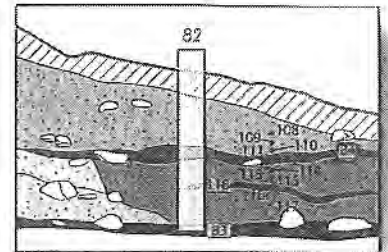
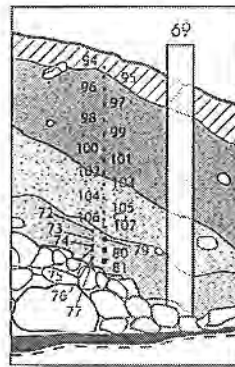
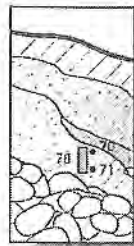
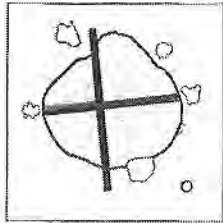
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små biter av brente lyngkvister
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Barbra i Dahl*

Hålandsmarka, Time k.
HAUG 3421
Vn Profil.

Jord / trekull lagene

E1 Torv	E10B Rødbrun kompakt sand	E74 Grått sandholdig lag
E73A/E73B Forseglet torvlag	E12B Gråbrun humusholdig sand med torvfliser	E10 Svart kullholdig silt/sand
E10C Mørkebrun humusholdig sand	E10A Oransjebrun kompakt, fin sand.	

Steinlagene i kjernerøys

E13 Lag av mindre stein	E43 Lag av mellomstore stein
E42A Kant av kjernerøys, tre rekker av mindre stein	E44 Lag av store stein. Lagt i rekker i bunnen av røysa
E42B Kant av mellomstore steiner	

Nat.Vit prøver

- Pollenprøve □ • Trekullprøve

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

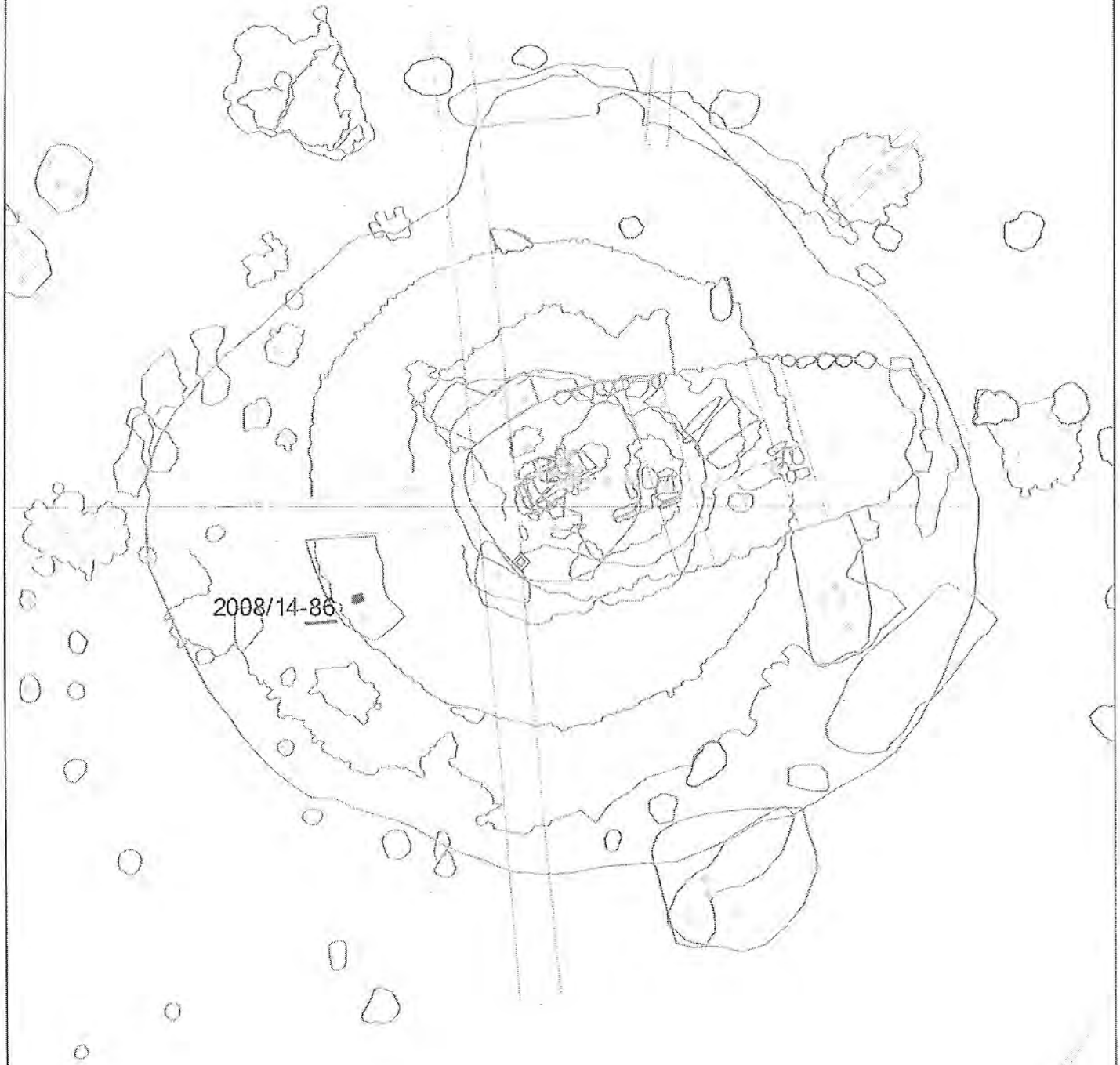
Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre ekskl. eik) Mengde: 0,0333 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-86 (fra haug 3421 (E12?))
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 08.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra kull- og kvartslag direkte oppå kjernerøysa i gravhaug 3421
(jf. vedlagt tegning). Viser til handling utført umiddelbart etter at kjernerøysa var ferdig
konstruert.
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av løvtre
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

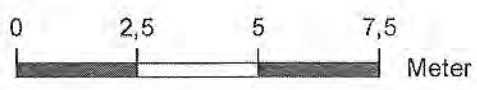
Underskrift: *Barbra L. Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak

2008/14-86

1:150

Meter

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (bjørk) Menge: 0,1007 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-87 (fra røys 14359)
5. Prøven funnet av: Nora Pape Tidspunkt: 18.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredd: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er fra mulig røys (jf. vedlagt tegning). Ble funnet flatehugd spiss i toppen av strukturen. Røysa lå sammen med tre andre smårøysen like NV for den monumentale gravhaugen.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": røys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av bjørk
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra L. Dahl*

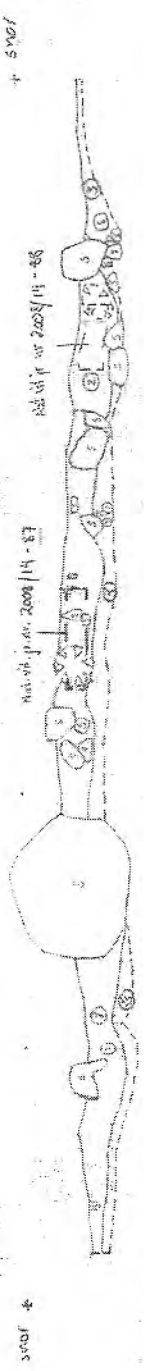
TEGNING NR. 13

2 PA 14359 SV profil

Grav

1:20

NOP 18/9-08

① Hård gråbrun sand med en del grus i enkelte områder. Heterogen masse, spættet med brun mudder og gullbrun sand. Ved tre hullbiter, tyde man en mullonstet sten, en del brøst sten, hvid masse. Rødt fælt.

② Hård gråbrun (18) mørkere cm ①) siltig sand. En del hullbiter, her homogen masse som fyller ②. Rødt sten, hvid masse, stillet mullonstet fyller ②.

③ Hvid sand - Undergrund
 1/2 = fyller efter støt 0.14

Not v. nr. 2008/14-87 = 1 PK 14359 mp 16134

Not v. nr. 2008/14-88 = 1 PK 16135 mp 16135

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: brent lyng Mengde: 0, g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-118 (fra haug 3421 (humuslinse under eldre forseglta overflate))

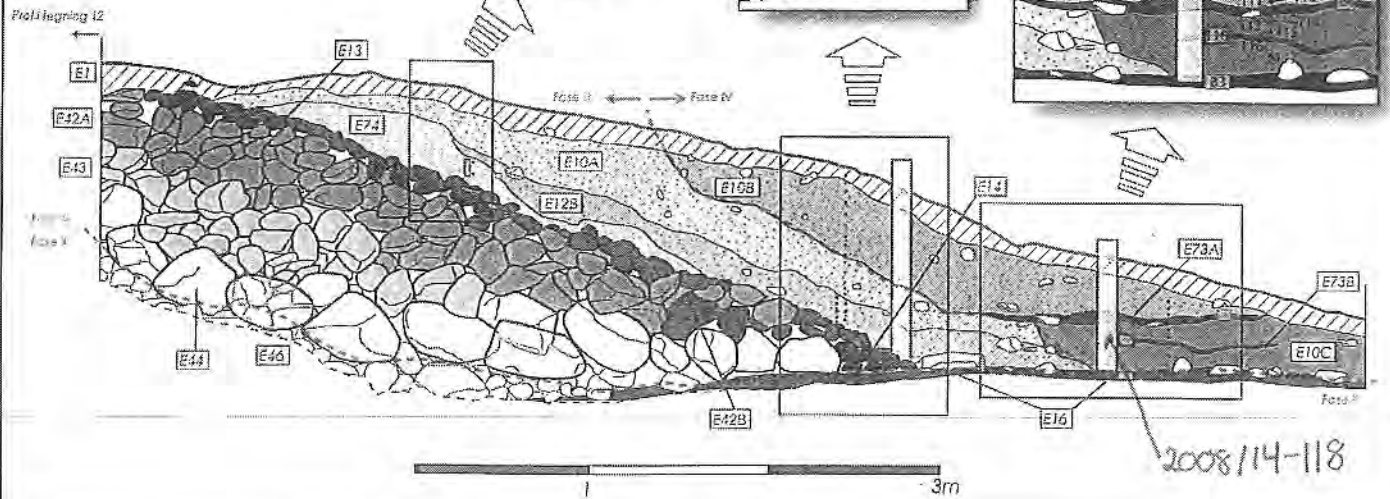
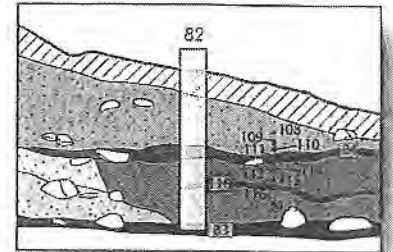
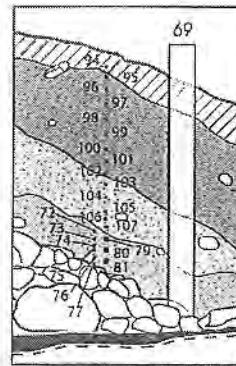
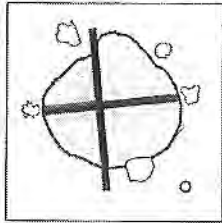
5. Prøven funnet av: Lisbeth Prøsch-Danielsen Tidspunkt: 25.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra humuslinse i profilet av gravhaug 3421 (jf. vedlagt tegning).
Linsa lå under den eldre, forseglta overflata og over trekullaget under kjernerøysa.
Det er tatt ut pollenserier og hel kasseprøve i forbindelse med kullprøven.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små biter av brente lyngkvister
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 18.05.2009

Underskrift: *Barbra L. Dahl*

Hålandsmarka, Time k.
HAUG 3421
Vn Profil.

Jord / trekull lagene

E1 Torv	E10B Rødbrun kompakt sand	E7A Grått sandholdig lag
E73A, E73B Forseglet torvlag	E12B Gråbrun humusholdig sand med torvfliser	E16 Svart kullholdig silt/sand
E10C Mørkebrun humusholdig sand	E10A Oransjebrun kompakt, fin sand.	

Steinlagene i kjernerøys

E13 Lag av mindre stein	E43 Lag av mellomstore stein
E12A Kant av kjernerøys, tre rekker av mindre stein	E14 Lag av store stein. Lagt i rekker i bunnen av røysa
E42B Kant av mellomstore steiner	

Nat.Vit prøver

- Pollenprøve
- • Trekullprøve

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleiding)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre, lyng?) Mengde: 0,0555 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleidn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-129 (fra fotgrøft rundt haug 3421)
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 02.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 06| 133 12|2III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra fotgrøfta rundt gravhaug 3421 (jf. vedlagt tegning).
Prøveuttaket er fra haugens profilbenk mot N, sett mot V, hvor fotgrøfta var tydelig.
Det er tatt pollenprøver i tilknytning til kull- og makrofossilprøven.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av løvtre og muligens lyng
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

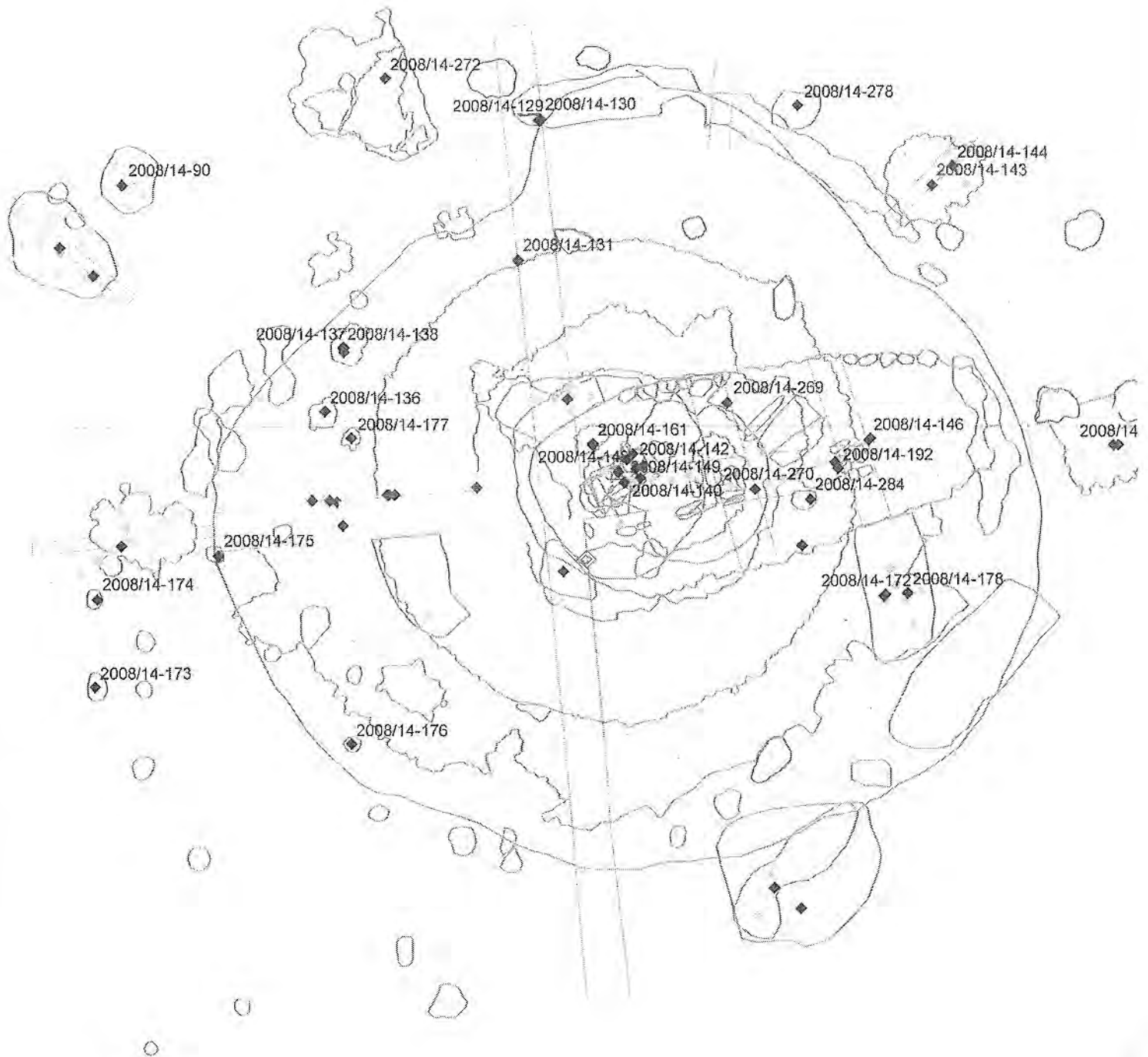
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

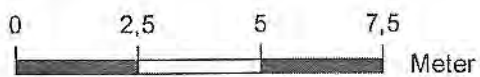
Underskrift: *Barbra L. Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak i fotgrøft

1:148

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleiding)

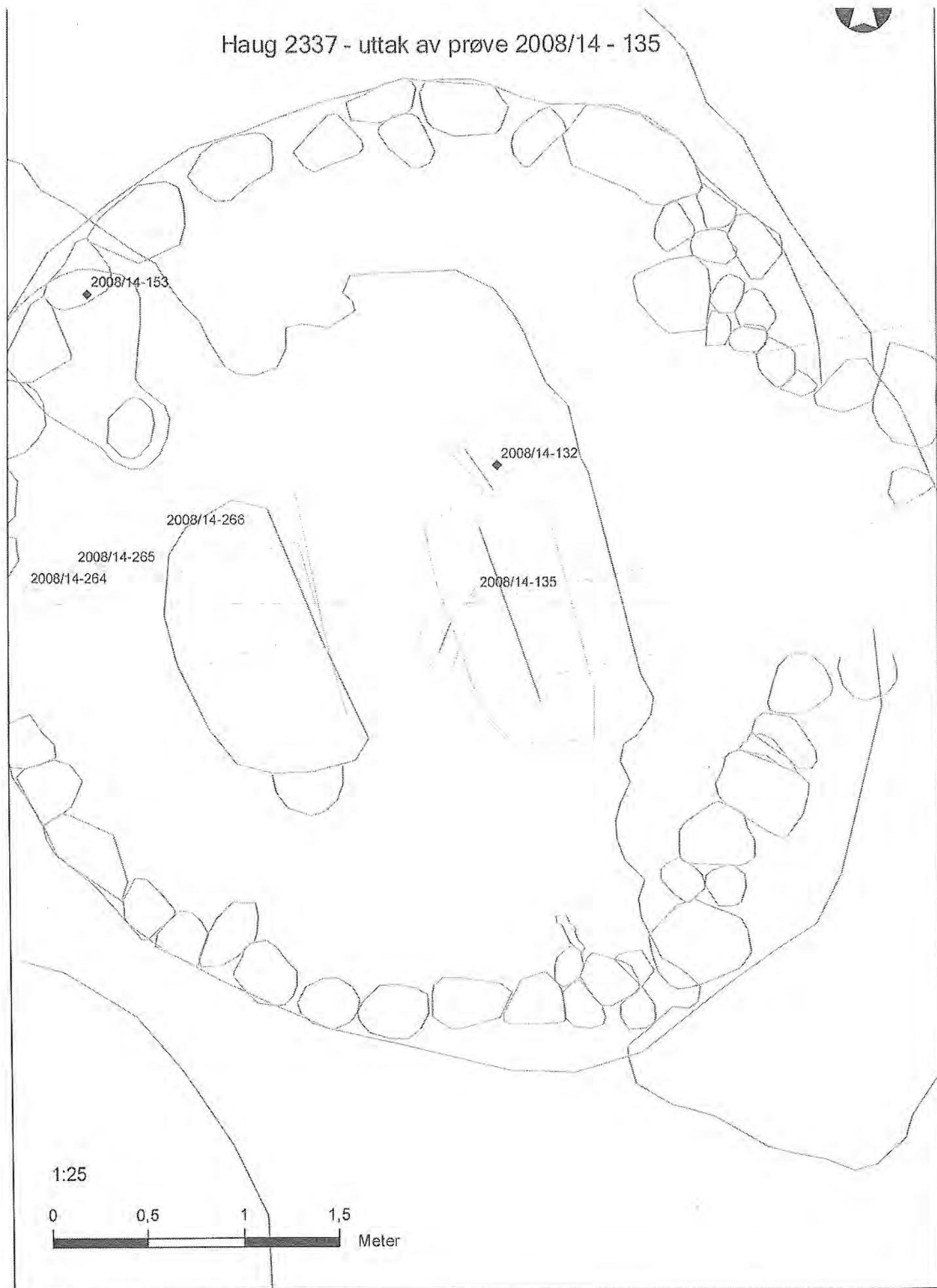
1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (selje eller osp) Mengde: 0,0308 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleidn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-135 (fra grav 2337 (ved sverd))
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 07.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt ut ved sverdet i båtgrav 2337 (jf. vedlagt tegning).
Representerer den yngste fasen i monumentet (båtgrav i sirkulær steinlegging).

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": båtgrav
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (selje eller osp)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: 960-1000 e.Kr Alder BP: 1210-1000
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra i Dahl*

Haug 2337 - uttak av prøve 2008/14 - 135

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

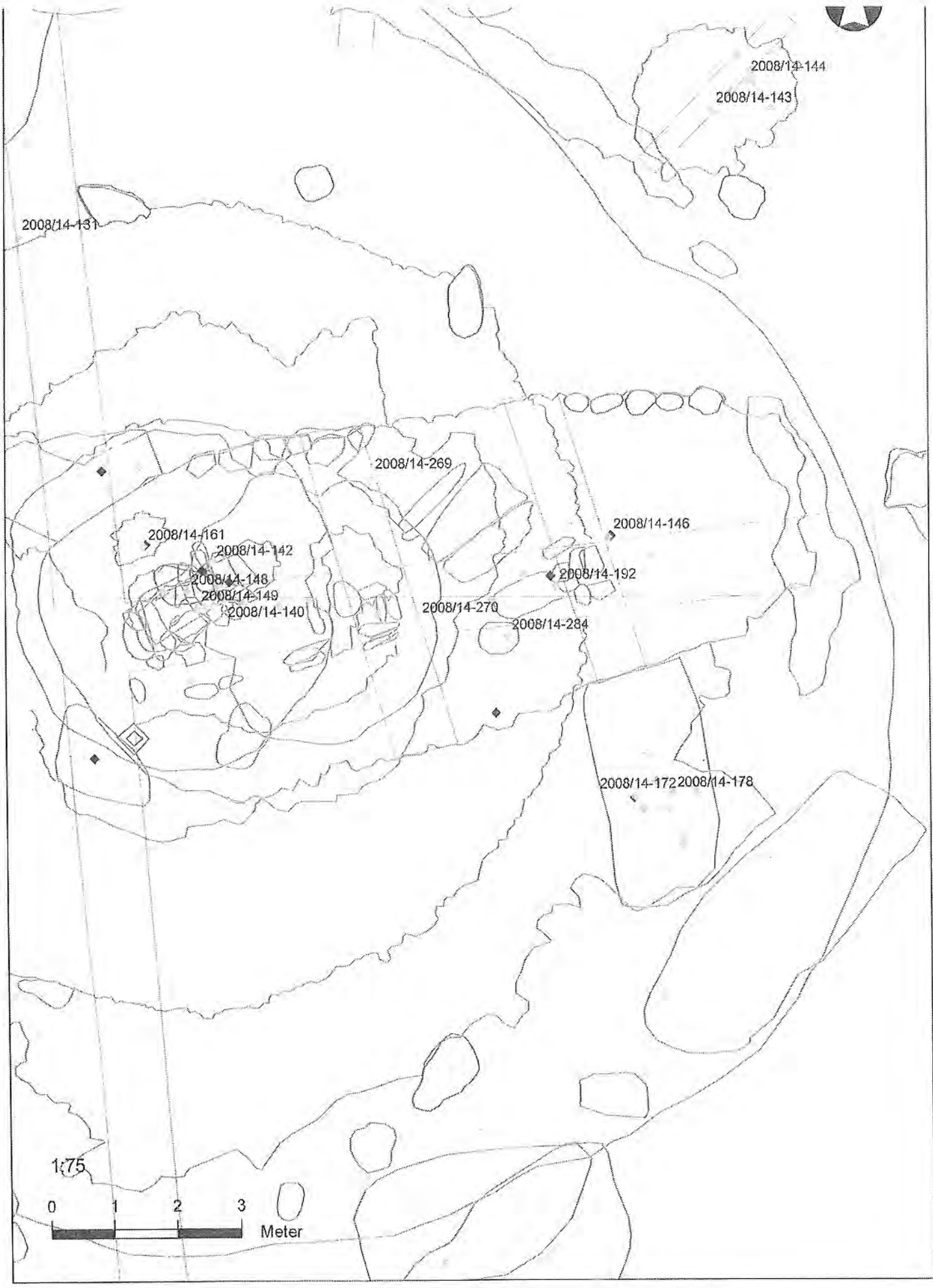
1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (mjølbær) Mengde: 0,016 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-146 (haug 3421(E15))
5. Prøven funnet av: Silje Øvrebø Foyen Tidspunkt: 10.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredd: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra østlig profilbenk, kontekst E15, i gravhaug 3421 (jf. vedlagt tegning).
Prøveuttaket er fra haugens profilbenk mot Ø, sett mot S. E15 representerer trekullag utenfor
den sirkulære røysa (datering yngre enn den rektangulære røysa og eldre enn kjerneverøysa).

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug

9. Beskrivelse av prøvematerialet: forkulla mjølbær
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Barbra i Dahl*

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (or) Mengde: 0,2020 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-147 (haug 3421(kullag under kammervegg))
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 14.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt ut under kammerets vegg i gravhaug 3421 (jf. vedlagt tegning).
Prøve fra kullag som strekker seg utover under kammeret (eldre enn kammeret).
(Datering yngre enn den rektangulære røysa og eldre enn kjerneverøysa, jf. prøve 145).

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug

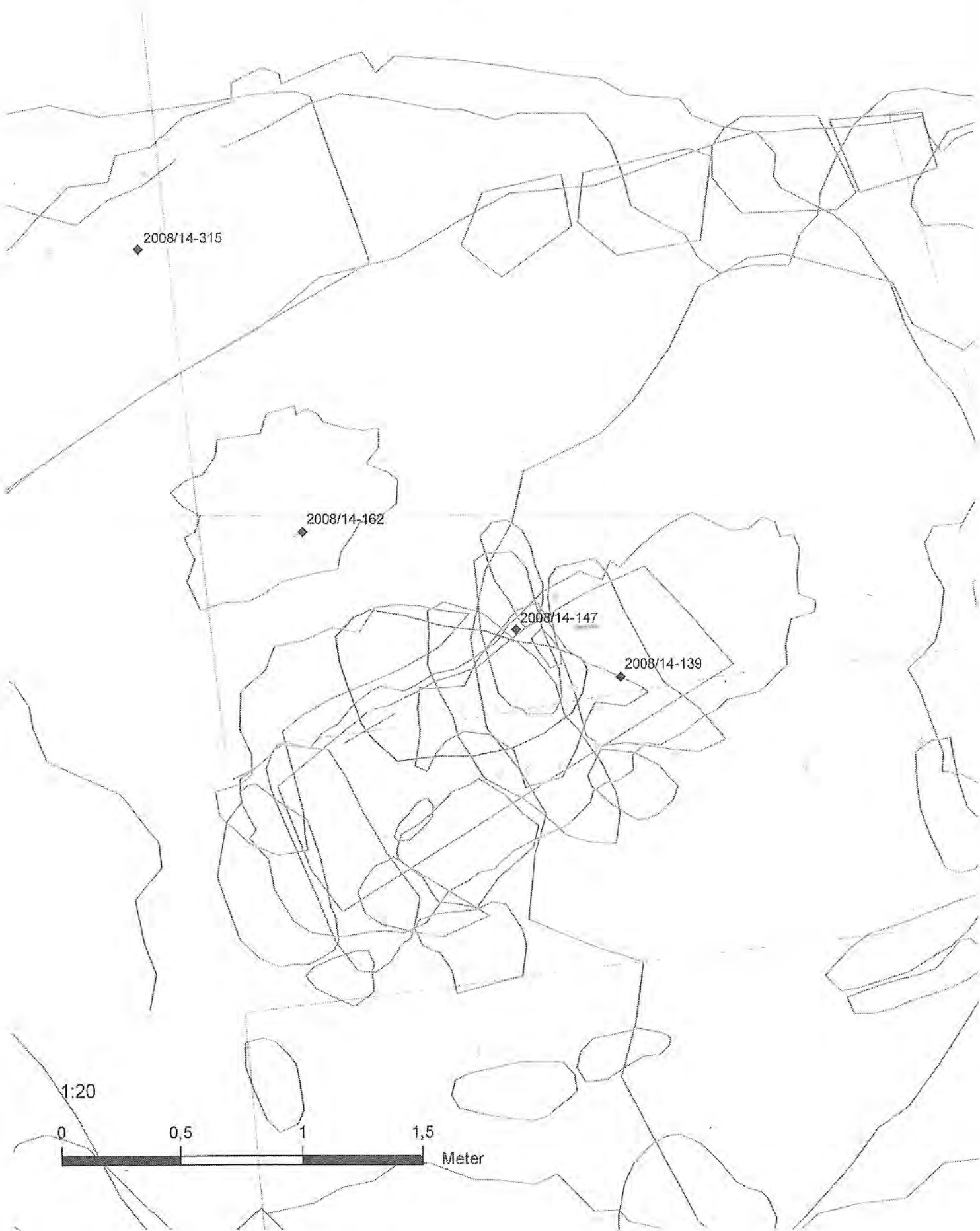
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av or
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Barbra L. Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak

1:20

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (selje eller osp) Mengde: 0,0552 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-153 (fra urnegrav 22961)
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 23.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt ut fra bålmørja i urnegrav 22961 (jf. vedlagt tegning).
Branngrava tolkes som eldste fase i monumentet (urnegrav i sirkulær steinlegging).

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": båtgrav
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (selje eller osp)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Y.BRA-E.JA Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra v. Dahl*

HALANDSMARKEN, TIMEK
 (AA x/y): AC 2387 NV
 Brangra - RAN
 1:10

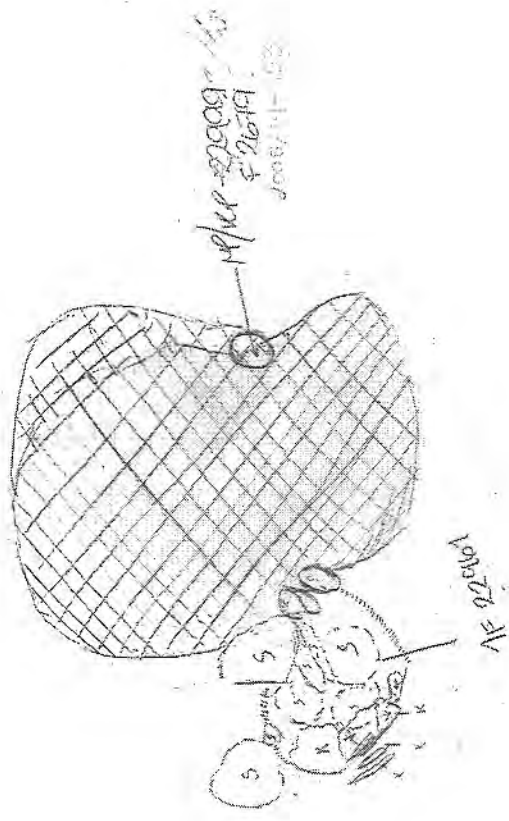
TEGN nr: R6

24/10 '08
 HSE

AA 22967

- [S] Stein
- [S] stupa sten
- [S] stupa sten
- [K] Kullag m/beambete
- [K] Keravnisk
- [m] Område med stor koncentration av bratt berg

Höjer 22967
 BOSTEN 2619

N

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

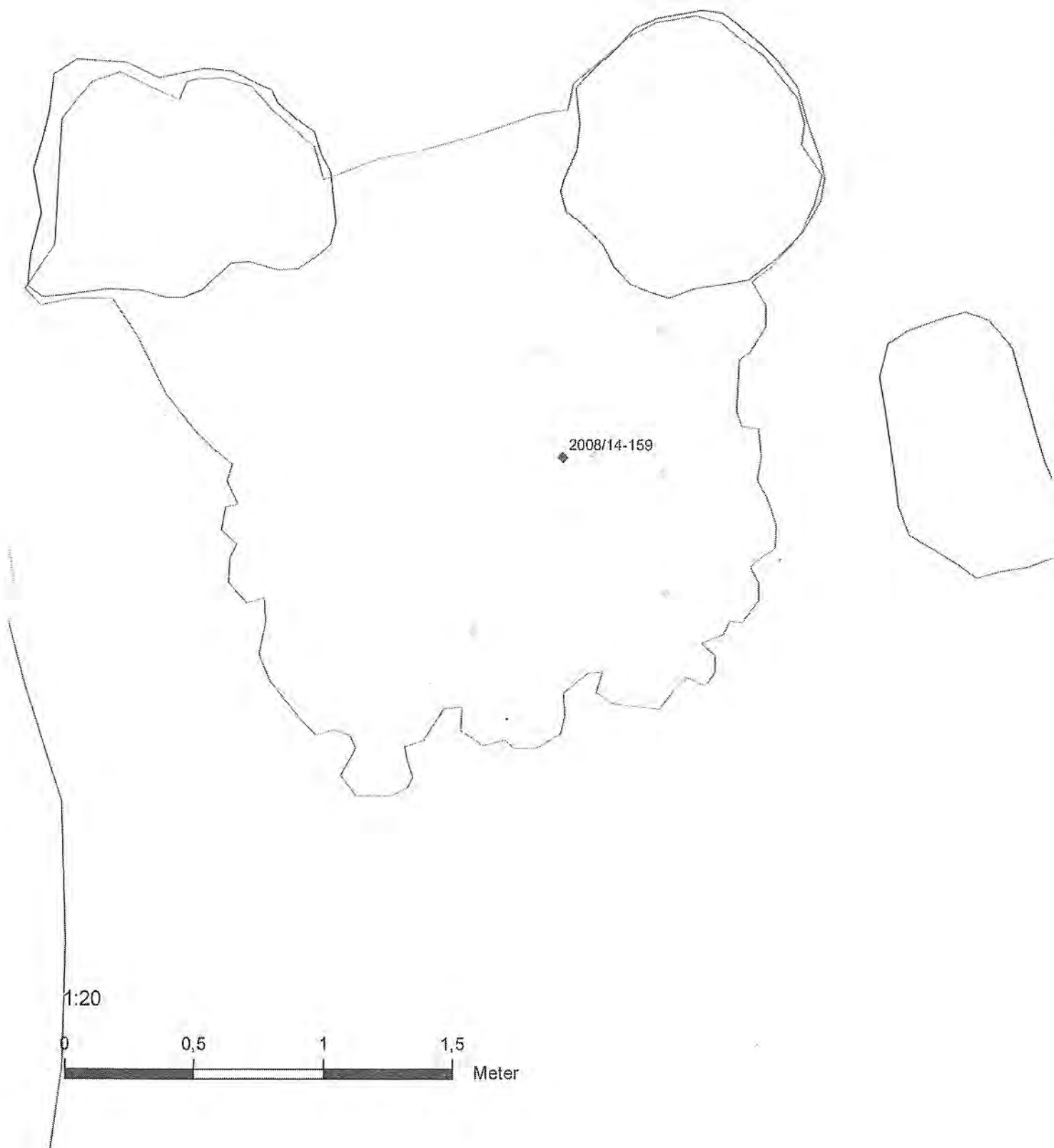
1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (lyng) Mengde: 0,0200 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-159 (røys 15817 i Ø-kant av haug 3421)
5. Prøven funnet av: Sean Denham Tidspunkt: 14.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredd: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra røys 15817 i Ø-kant av gravhaug 3421 (jf. vedlagt tegning).
Strukturen er plassert i kanten av jordkappa og kan tolkes som ei sekundærgrav.
- "Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av lyng og muligens løvtre
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
 Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
 Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Barbara L. Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak røys 15817

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (lyng?) Mengde: 0,0416 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-160 (fra gravrøys 20798 ("Røys 5"))
5. Prøven funnet av: Nora Pape Tidspunkt: 29.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er fra sørlig vegg i gravkammeret i røys 20798 (jf. vedlagt tegning).
I gravkammeret ble det funnet 58 glassperler, halsring av bronse, synål og et forgylt irsk kors med bevarte tekstiler.

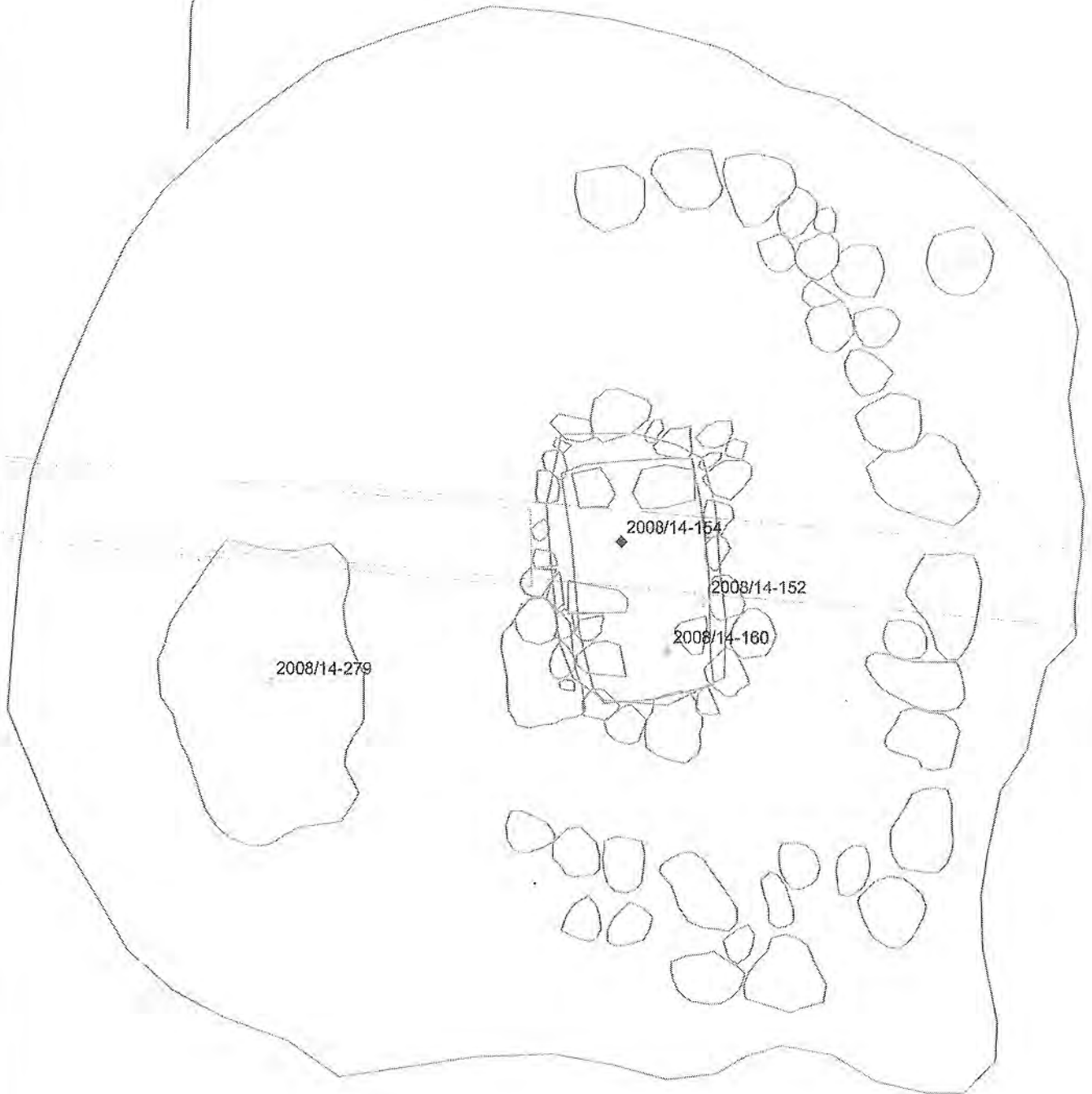
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": gravrøys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: brent lyngkvist
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: 800-tallet e.Kr. Alder BP: 1210-1000
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

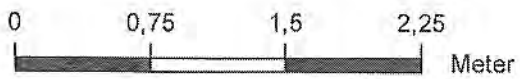
Underskrift: *Barbra i Dahl*

Haug 20798 - uttak av prøve 2008/14 - 160

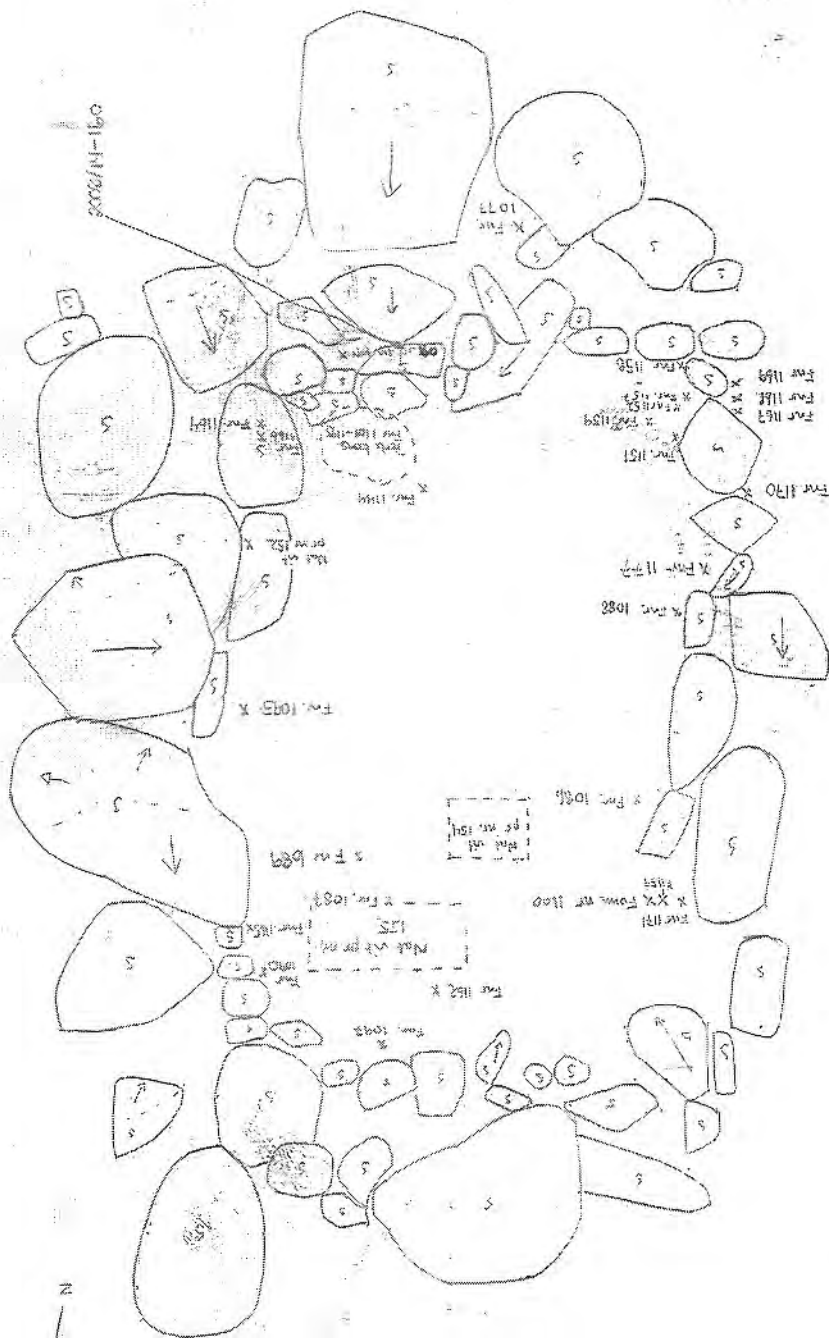

1:40

TEGNING NR 22

Plankegning kommaper til vogn 5 NR 20 788
1:10 27/10 - of NØP

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (bjørk) Mengde: 0,1316 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-162 (grop 21642 i bunnen av haug 3421)
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 29.10.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra ei grop i bunnen av gravhaug 3421, like NV for kammeret
(jf. vedlagt tegning). Tolkes som plyndringsgrop som kan si noe om gjenbruk av monumentet.
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av bjørk
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Børre Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak

2008/14-315

2008/14-162

2008/14-147

2008/14-139

1:20

Meter

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre, trolig bjørk) Mengde: 0,0092 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-164 (fra innhegning 2533)
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 13.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredd: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra lag 2 i innhegning 2533 (jf. vedlagt tegning).
Trekullet er tatt fra nedre lag i veggvoll i innhegning/tuft.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": tuft
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (løvtre)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra i Dahl*

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (lyng) Mengde: 0,0475 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-163 (fra innhegning 2533)
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 13.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra lag 1 i innhegning 2533 (jf. vedlagt tegning).
Trekullet er tatt fra øvre lag i veggvoll i innhegning/tuft. Torvlag/matjord med fare for yngre datering.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": tuft
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (lyng)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

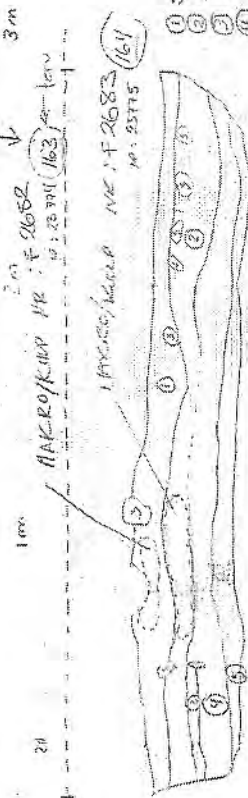
Underskrift:

Häländsmärke / Time
 Sjakt i 2533 (taft)
 1820
 31/10/08 T.J

TEGN nr: 24

- 1 jordbrunt - humusholdigt
- 2 mörkbrun - mör. gullvassande stin
- 3 rödbrun - röd-kalk. massse
- 4 gulbrunt - sparsamt med mörk partikel.
- 5 gullgrått - undergrund.

- 1 sand/bunt
- 2 mörkbrun
- 3 rödbrun
- 4 gulbrun
- 5 gullgrått

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (or) Mengde: 0,2864 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-171 (fra kokegrop 23000)
5. Prøven funnet av: Synnøve Thingnæs Tidspunkt: 11.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er fra bunnen av kokegrop 23000 (jf. vedlagt tegning).
Dette er faktisk den eneste kokegropa som ble funnet på feltet, og strukturen kan trolig ses i relasjon til gravrøysene i S (lå kun 8 meter NV for Røys 3 og 4).

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": kokegrop
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av or
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra L. Damm*

Haknesmarka, Time K.

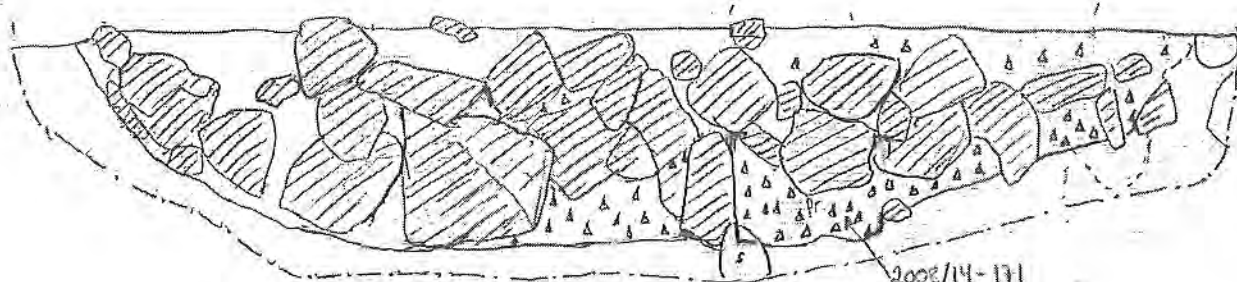
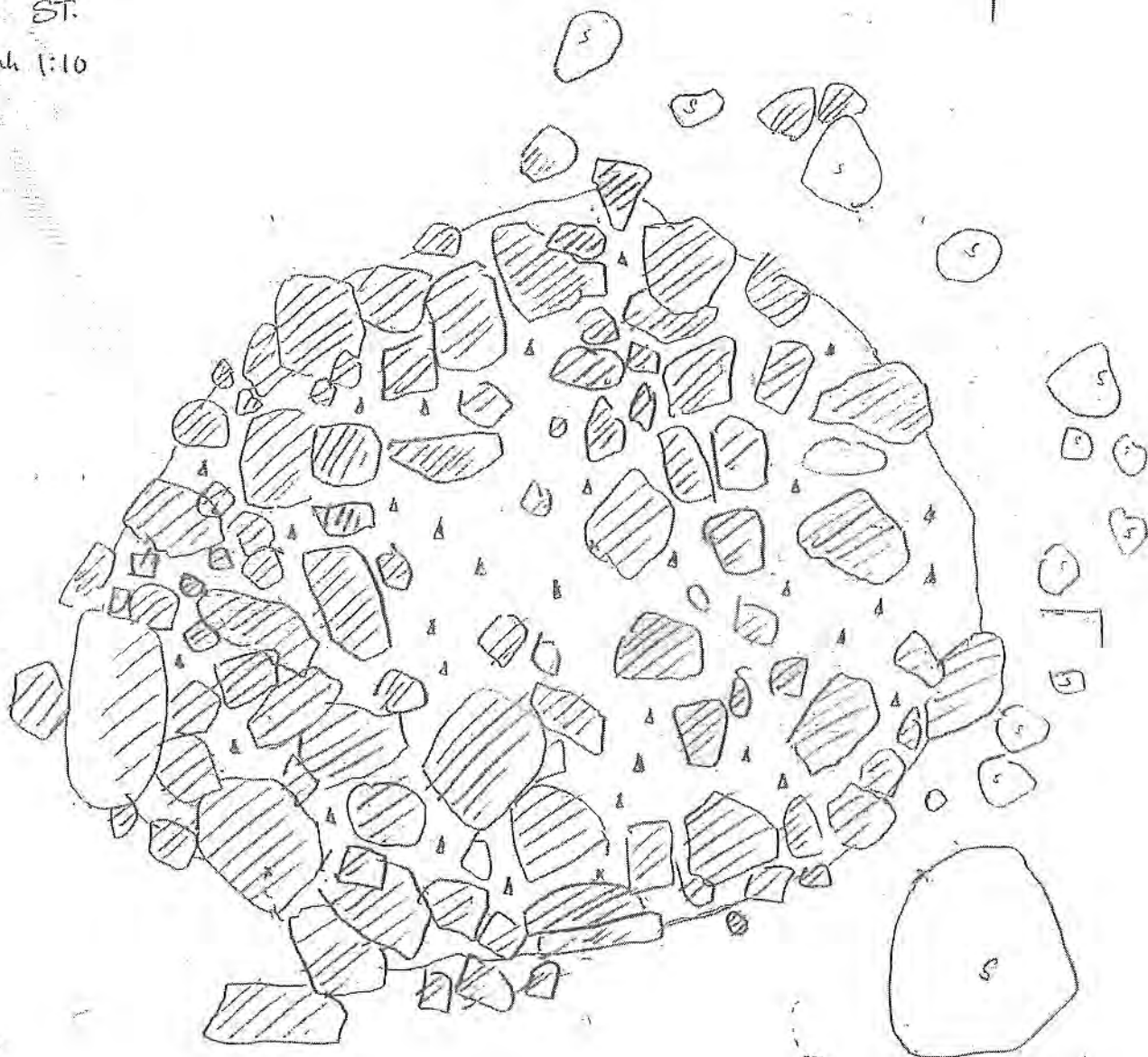
Kolegrop 214t 23000

10/11-08 ST.

v. Bestokk 1:10

TEGNING NR 31

1 plan B: 152 cm x 120 cm

Nat. vit.
pr.
2008/14-171
14-29 cm
dybde.
1 PR 23000
MP. 25433

1 Profil - B: ca 154 cm
D: 30 cm

Sand / Brint sand / kull / Skjorbr. stein

TEGNING NR 31.

Tydelig i plan, mye svært skjorbrant stein i overflaten, og mørke kullholdig sand avgrenset av rødbrun undergrunn.

Ved shitting svært palchat med svært skjorbrant stein, mot kantene noen hele, varmeprøvede steiner, ca 20-30 cm store, cirker som om det har vært en jevn størrelse på steinene. Mest kull i østlig del, mens i v-delen virker varmeutviklingen å ha vært større, mye mer brant/hard sand under kolegropen og i ø-siden.

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre, ekskl. eik) Mengde: 0,0224 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-175 (fra stolpehull 16082 (i linje rundt R1))
5. Prøven funnet av: Synnøve Thingnæs Tidspunkt: 11.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er fra stolpehull 16082 (jf. vedlagt tegning).
Stolpehullet ble funnet i vestlig kant av den store gravhaugen (i kanten av profilbenken).
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": stolpehull
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedarisbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra L. Dahne*

PROSJEKT

HÅLANDSMARKA

Håland gnr. 4, bnr. 1, Time kommune

Aks.nr. 2008/38 - SAK: 21/2008

Feltsesong: 2008

Arkeologisk museum
i Stavanger

Anleggsnr: 2AS16082 Felt: 3 Hus: _____ Dato: 9/1008 Sign: BID

Anleggstype: Stolpehull: , Ildsted: , Kokegrop: , Grav: , Annet: _____

Er det tatt nat.vit. prøve?: Ja: Nei: | R116082

Form i flaten: Sirkulær , Oval , Kvadratisk , Rektangulær , Annet: _____

Mål i flaten: 54 x 45 cm. Bredde i profil: 49 cm, Dybde i profil: 19 cm

Nedgravningens SIDER i profil: Loddrett: Skrå: Buet:

Nedgravningens BUNN i profil: Flat: , Skrå: , Rund: , Spiss: , Ujevn:
rund til flat

Sammensetning: Humus , Grus , Sand , Stein , Leire , Brent leire , Trekull , Brent stein

Div: Skoningstein: , Stolpeavtrykk: , Bein: , Øker: , Keramikk: , Andre funn: - Fnr: _____

Beskrivelse/ Merknad: Plan tydelig, mørkegrå til mørkebrun, homogen Snittretning (skisse)

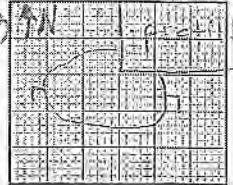
fin sand. Enkelte små trekkulbiter. Inn i profilbunn R1 i NO

Profil: homogen fin masse. Noe avrundet

bunn, men tydelig avgr. fra den lyse (gransje)

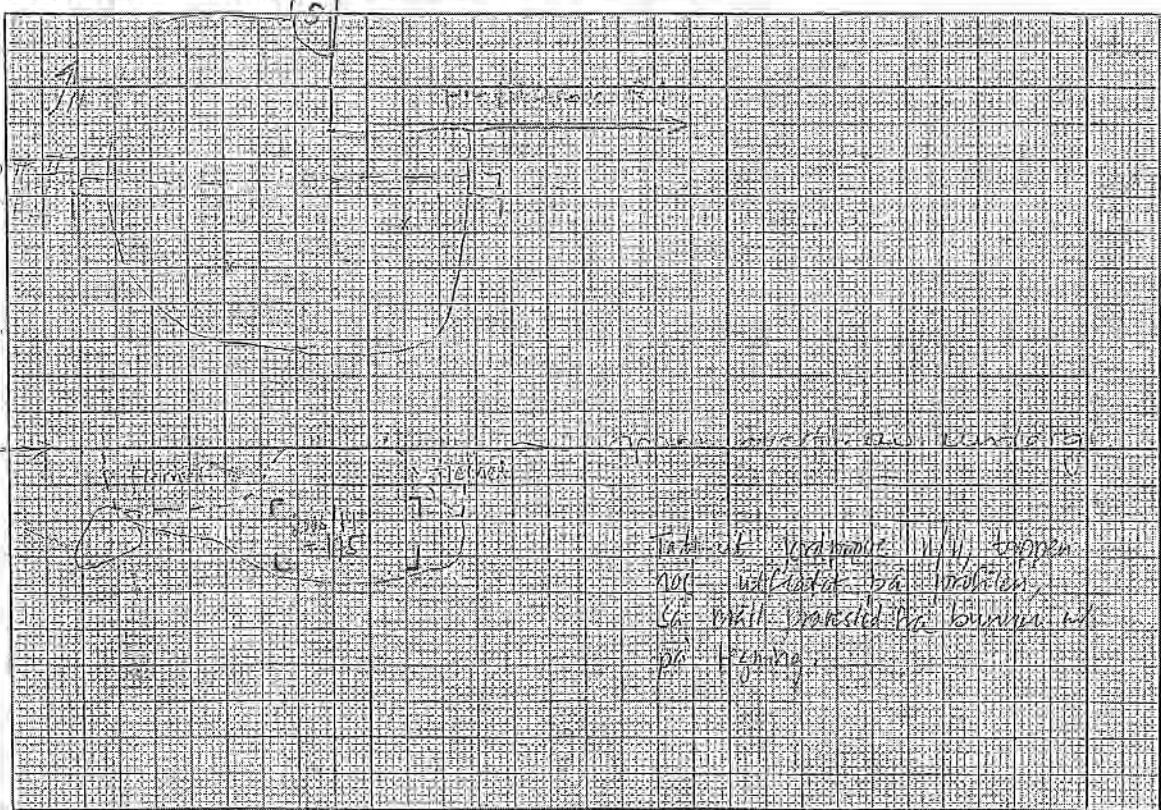
undergr. sanden. Fin siltig mørkegrå sand i

nedgr.

HUSK NORDPIL!

TEGNING: Målestokk 1:10

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre, mulig bjørk) Mengde: 0,0364 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-176 (fra stolpehull 11492 (i linje rundt R1))
5. Prøven funnet av: Synnøve Thingnæs Tidspunkt: 11.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er fra stolpehull 11492 (jf. vedlagt tegning).
Stolpehullet ble funnet i sørvestlig kant av den store gravhaugen.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": stolpehull
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter av løvtre
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbara L. Dahl*

PROSJEKT

HÅLANDSMARKA

Håland gnr. 4, bnr. 1, Time kommune

Aks.nr. 2008/38 SAK: 21/2006

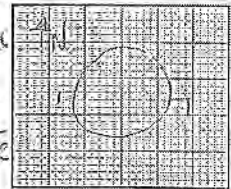
Feltsesong: 2008

Arkeologisk museum
i StavangerAnleggsnr: 2AS11492 Felt: 3 Hus: _____ Dato: 22/10-08 Sign: BIDAnleggstype: Stolpehull: , Ildsted: , Kokegrop: , Grav: , Annet: _____
Er det tatt nat.vit. prøve?: Ja: Nei:

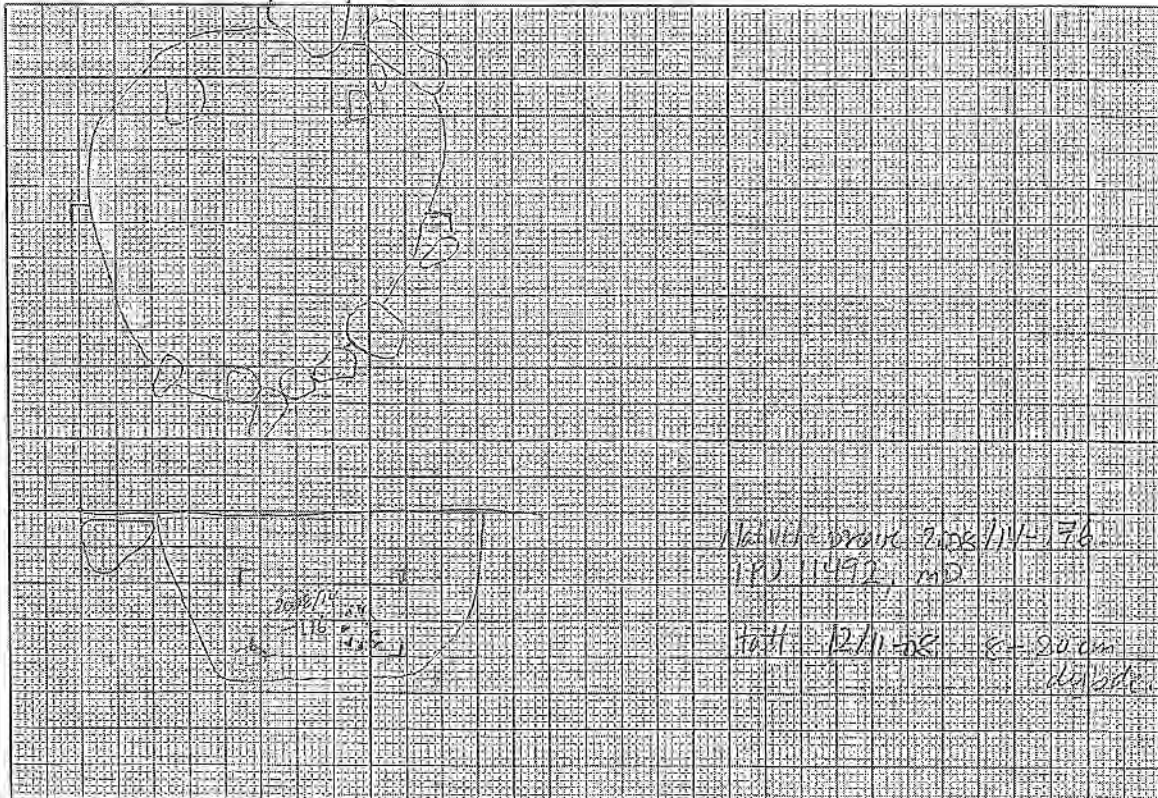
Form i flaten: Sirkulær , Oval , Kvadratisk , Rektangulær , Annet: _____
 Mål i flaten: _____ x _____ cm. Bredder i profil: _____ cm, Dybde i profil: 23 cm
 Nedgravningens SIDER i profil: Loddrett: Skrå: Buet:
 Nedgravningens BUNN i profil: Flat: , Skrå: , Rund: , Spiss: , Ujevn:

Sammensetning: Humus , Grus , Sand , Stein , Leire , Brent leire , Trekull , Brent stein
 Div: Skoringstein: , Stolpeavtrykk: , Bein: , Oker: , Keramikk: , Andre funn: - Fnr: _____

Beskrivelse/ Merknad: Homogen mørkebrun til mørkegrå humus. Snittretning (skisse)
finereste litt. Svært finkornet enkeltst. små torkullbita
Profil: Nydelig homogen stolpe med flat bunn. Enkeltst.
mindre stein i lånta massen. Relativt kompakt masse
Svært tydelig avgr. fra den gråsjø sanden / undergr.
 HUSK NORDPIL!

TEGNING: Målestokk 1:10 0 10 20 30 40 50 cm

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre ekskl. eik) Menge: 0,1024 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-264 (fra grav 2337 (Lag D))
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 12.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt ut fra profilet i båtgrav 2337 (jf. vedlagt tegning). Lag D som prøven er hentet fra tolkes som fyllmassen i den yngste fasen (båtgrav i sirkulær steinlegging).

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkingsspor (BRA-Y.JA) "Context": båtgrav
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (løvtre)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: 960-1000 e.Kr Alder BP: 1210-1000
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra C. Dahl*

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre ekskl. eik) Mengde: 0,0236 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS:
4. Prøvens merke: 2008/14-276 (fra røys 5811 (R3))
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 13.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra det funnførende laget i røys 5811 (jf. vedlagt tegning).
Steinlegging hvor det ble funnet leirkarskår og brente bein fra to individer.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": gravrøys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (løvtre)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Y.BRA-E.JA Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

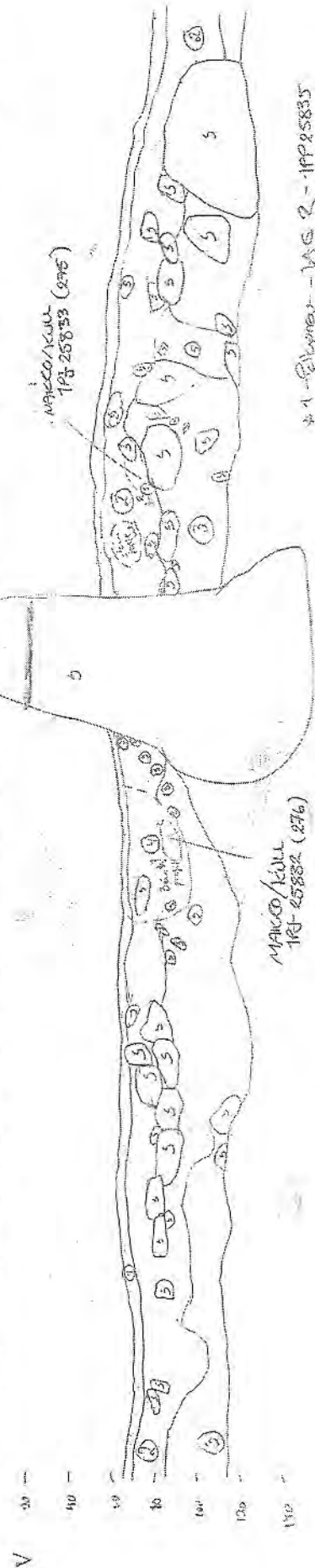
Underskrift: *Barbra v. Dahl*

Teckning nr 35

Projektinventering AR 5811

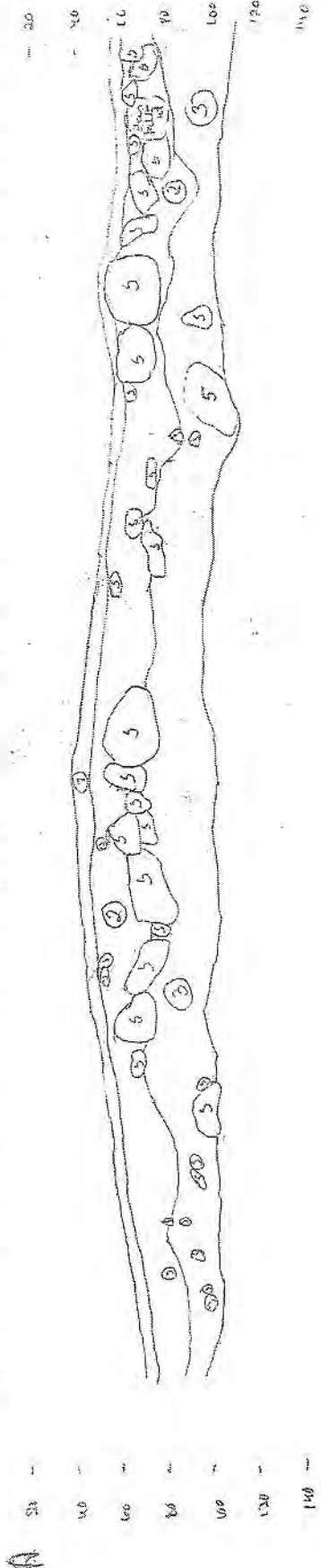
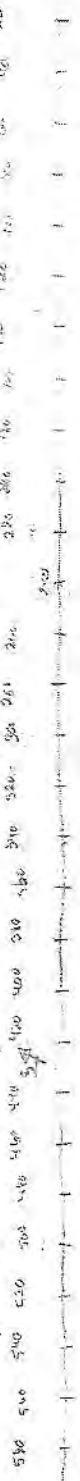
19/11-08

S.O.D.

21 - Eklynnar - MS 2 - 19925835
 22 - Eklynnar - MS 4 - 19925834

- ① Torvgräsblad
- ② Skrämselväxer, örter, mossor, jordslag, speltor
- ③ Undergrunn
- ④ Vilt betäckning huvudsakligen jord och sten
- ⑤ Markskiktet med mossor, gräs - går ned i undergrunden - stoppar i gamla prästkyrkan, 2

21 - Eklynnar - MS 2 - 19925835
 22 - Eklynnar - MS 4 - 19925834

A

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (hassel) Mengde: 0,0328 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-277 (fra røys 5870 (R4))
5. Prøven funnet av: Hilde Frydenberg Tidspunkt: 13.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra lag D utenfor kammeret i røys 5870 (jf. vedlagt tegning).
Gravrøys med kammer hvor det ble funnet linhekle, vevsverd, saks, perler, spinnehjul etc.
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y,JA) "Context": gravrøys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekullbiter (hassel)
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: 885-915 e.Kr. Alder BP: 1210-1000
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Babro L Dahl*

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (bjørk/or) Mengde: 0,0218 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-278 (25795 i NØ-kant av haug 3421)
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 14.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra struktur i NØ-kant av 3421 (jf. vedlagt tegning).
Strukturen kan representere en begravelse knyttet til haug 3421 og fotgrøfta.

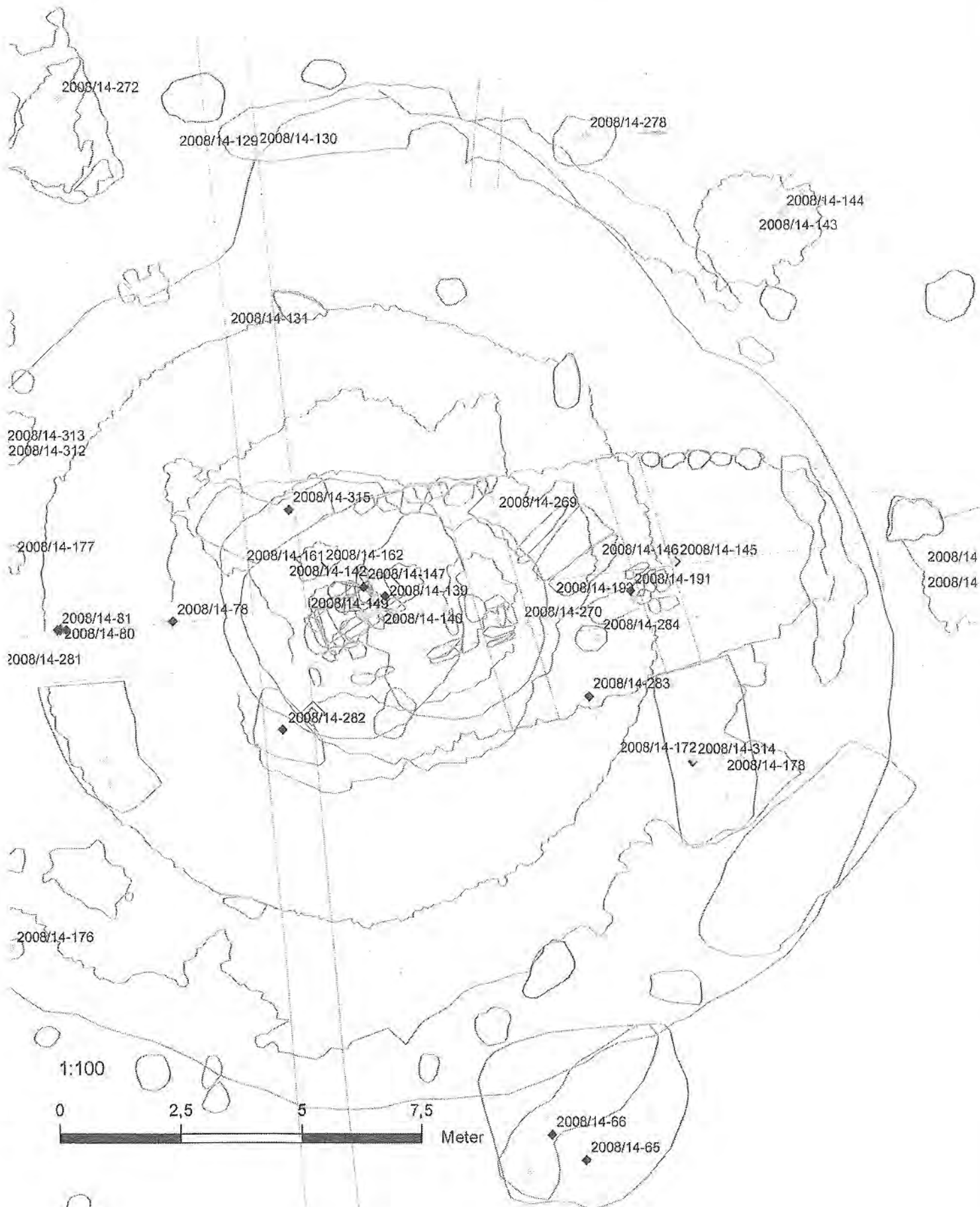
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av bjørk/or
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Børre Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak

1:100

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv, 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (or) Mengde: 0,0705 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-282 (bunnen av haug 3421 (rødbrent sand))
5. Prøven funnet av: Sean Denham Tidspunkt: 14.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra område med rødbrent sand i bunnen av 3421 (jf. vedlagt tegning)
Den rødbrente sanden var anlagt kant-i-kant med den rektangulære røysa (eldste fase i 3421).

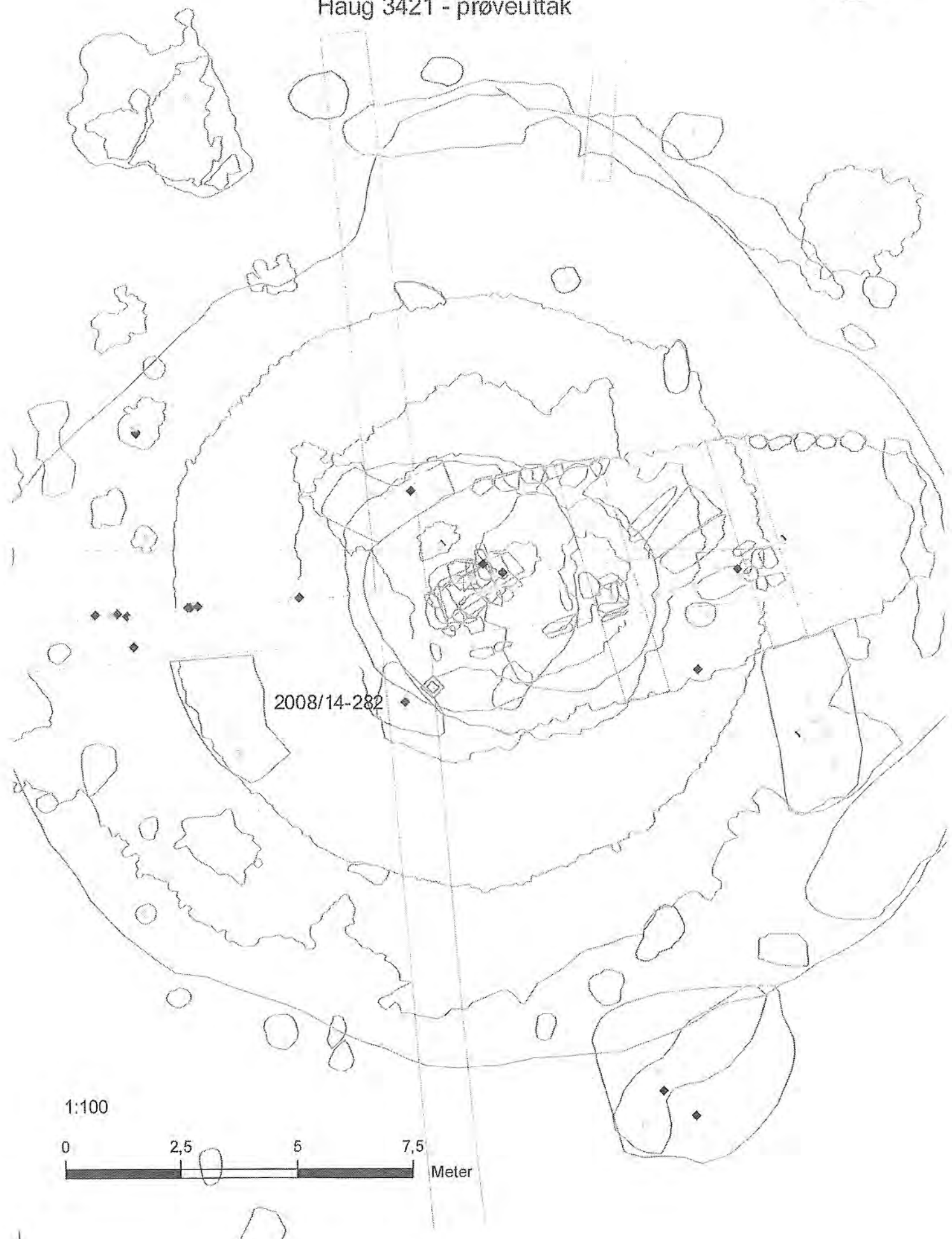
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y,JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av or
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Barbra i Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak

1:100

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

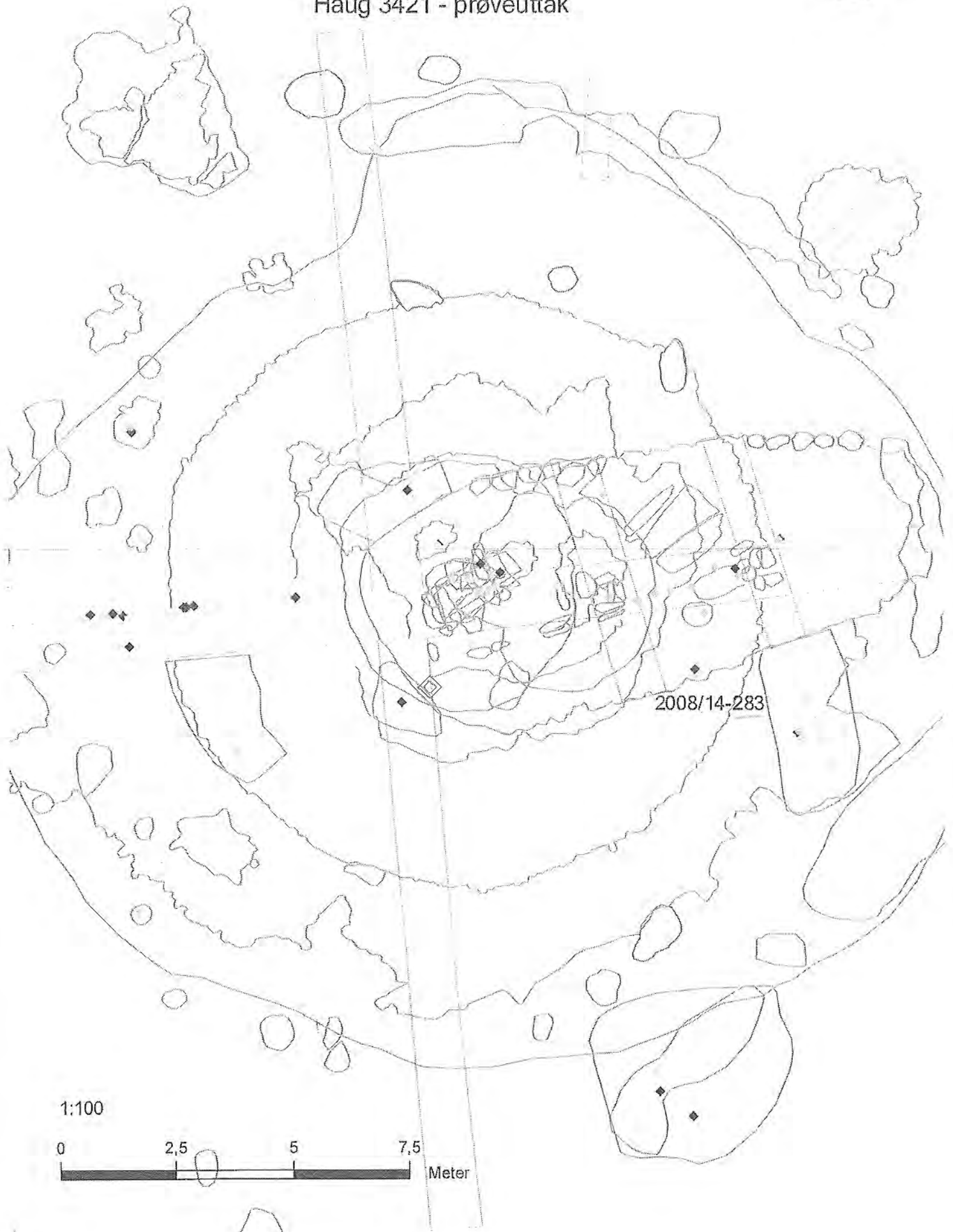
Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleiding)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (løvtre ekskl. eik) Mengde: 0,0400 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleiding): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-283 (bunnen av haug 3421 (E38))
5. Prøven funnet av: Sean Denham Tidspunkt: 14.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Breidde: Lengde: UTM: 061 133 12|2III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt ut under en flat stein i bunnen av gravhaug 3421 (jf. vedlagt tegning).
Kull fra kontekst E38, under flat stein i rektangulær røys (eldste fase i 3421).
"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av løvtre
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift: *Barbra e. Dahl*

Haug 3421 - prøveuttak

1:100

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: hasselnøttskall Mengde: 0,0442 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-284 (fra stolpehull 26835 (under RI))
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 14.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er fra stolpehull 26835.
Stolpehullet ble funnet under den store gravhaugen, i østlig del. Da stolpen ble funnet og
snittet siste dag i felt, ble stolpehullet kun fotodokumentert og prøven innmålt.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": stolpehull
9. Beskrivelse av prøvematerialet: skallfragment av hasselnøtt
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 12.05.2009

Underskrift: *Barbra L. Dahl*

2008/14-129 2008/14-130

2008/14-278

Stolpehull 26835 under haug 3421 - uttak av prøve 2008/14 - 284

2008/14-144

2008/14-143

2008/14-131

2008/14-269

2008/14-146

2008/14-161

2008/14-142

2008/14-148

2008/14-149

2008/14-140

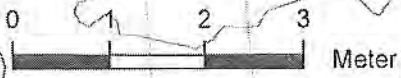
2008/14-270

2008/14-192

2008/14-284

2008/14-172 2008/14-178

1:75

Meter

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettleddning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: trekull (bjørk/or) Mengde: 0,0218 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettleddn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-316 (haug 3421 (kontekst 55))
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 14.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra kullinse i forstyrret område over kammeret i 3421.
Linse som forseglar kammeret, og som også kan datere gjenbruk.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": haug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: små trekullbiter av bjørk/or
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse av trekull foretatt av J. Amundsen 08.05.2009 (vedlagt)

Dato: 14.05.2009

Underskrift:

Universitetet
i Stavanger
Arkeologisk museum

Barbro I. Dahl
Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4036 Stavanger

Stavanger 14.10.2009

Nasjonallaboratoriet for C14 datering
NTNU – Gløshaugen
7491 Trondheim

Datering av 4 trekullprøver fra Hålandsmarka, Time k. i Rogaland

Vedlagt følger 4 trekullprøver for datering fra fjorårets forvaltningsgraving i Hålandsmarka gnr. 4 bnr. 1, Time kommune i Rogaland. Dette er andre forsendelse av prøver fra prosjektet (jf. Tua-8098–8122, 8124–8129). Tegninger og illustrasjoner av prøveuttakene er vedlagt skjema, i tillegg til rapport for vedartsbestemmelse. Følgende prøver ønskes datert:

2008/14-	Kontekst	Art	Vekt g
89	Røys 15356 (V-kant av 3421)	mjølbærfrø	0.0170
192	Grav 25566 (under 3421)	løvtre, trolig bjerk	0.0345
314	Grav 24950 (SØ-kant av 3421)	bjerk	0.1534
315	Mulig grav 25358 (NV-kant av 3421)	or	0,2312

* Alle prøver er trekullprøver til AMS-datering.

Skulle det være noen spørsmål, er det bare å ta kontakt med undertegnede. Angående betalingsform, er det ønskelig med tilsendelse av giro til:

Universitetet i Stavanger
Postboks 170
3672 Notodden

Videre ber vi om at giroen merkes med følgende opplysninger:

Bestillerkode: AMFOR
Referanse: Barbro I. Dahl
Prosjektnr: 90101 (Hålandsmarka)

Med vennlig hilsen

Barbro I. Dahl
Prosjektansvarlig Hålandsmarka

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering

Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim

Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering (se rettledning)

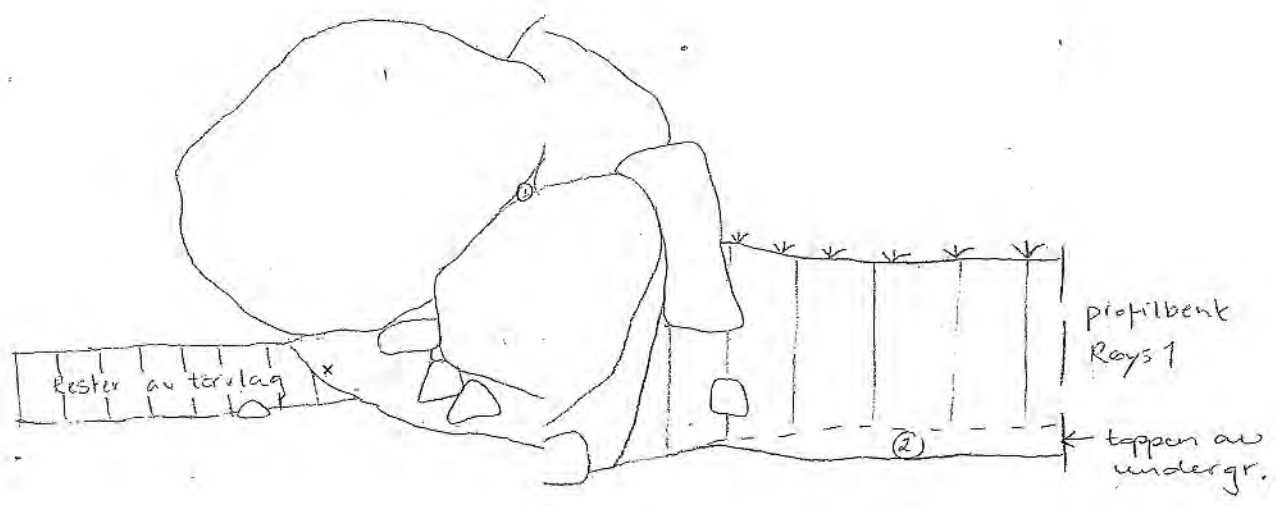
1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: frø av mjølbær Mengde: 0,017 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-89 (fra røys 15356 (V-kant av haug 3421))
5. Prøven funnet av: Barbro I. Dahl Tidspunkt: 24.09.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Prøven er tatt fra røys 15356 i vestlig kant av den monumentale gravhaugen 3421 (jf. vedlagt tegning).
Prøven ble tatt ut i profil, fra humusholdig sand forseglet av store steiner i røysa.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": røys
9. Beskrivelse av prøvematerialet: frø av mjølbær
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:

Tidsperiode: Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Analysering av jordprøve foretatt av Paula Utigard Sandvik.

Dato: 14.10.2009

Underskrift: *Barbra I. Dahl*

① Mørkebrun til vambrun h
fin sand.

② Lys brun/gransj sand (undergr.)

Häländsmärke
Häländ gnr. 4 bnr. 1, Timrå
Profiltgning av 2AR 15356 - profil Ø-V set
1:10 mot N
24/9-08 BID

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: løvtre, trolig bjørk Mengde: 0,0345 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-192
5. Prøven funnet av: Theo Gil Bell Tidspunkt: 12.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Prøven er tatt fra nedgraving 25566 i bunnen av den rektangulære haugen under 3421 (kontekst 91A) (jf. vedlagt tegning). Anlegget tolkes som ei grav.
- ”Sitetype”: gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) ”Context”: gravhaug
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av løvtre, trolig bjørk
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: e.BA Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse utført av Jon Amundsen 13.10.2009

Dato: 14.10.2009

Underskrift: *Barbra L. Dahl*

2008/14-130
2008/14-129

2008/14-278

2008/14-144

2008/14-143

2008/14-131

2008/14-315

2008/14-269

2008/14-161 2008/14-162

2008/14-146 2008/14-145

2008/14-147

2008/14-148 2008/14-139

2008/14-192 2008/14-191

2008/14-149

2008/14-140

2008/14-270

2008/14-284

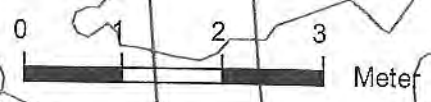
2008/14-282

2008/14-283

2008/14-172 2008/14-314

2008/14-178

1:75

Meter

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
2. Prøvematerialets art: bjørk Mengde: 0,1534 g
3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
4. Prøvens merke: 2008/14-314
5. Prøven funnet av: Silje Øvrebø Foyen Tidspunkt: 12.11.2008
6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Trekullet er tatt fra anlegg 24950 (jf. vedlagt tegning). Anlegget tolkes som ei sekundær grav anlagt i sørøstlig kant av den rektangulære haugen under 3421.

"Sitetype": gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) "Context": grav
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av bjørk
10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: E.BA – Y.BA Alder BP:
11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse utført av Jon Amundsen 13.10.2009 (vedlagt).

Dato: 14.10.2009

Underskrift: *Berit L. Dahl*

2008/14-130
2008/14-129

2008/14-278

2008/14-144

2008/14-143

2008/14-131

2008/14-315

2008/14-269

2008/14-161 2008/14-162

2008/14-146 2008/14-145

2008/14-147

2008/14-138 2008/14-139

2008/14-192 2008/14-191

2008/14-149

2008/14-140

2008/14-270

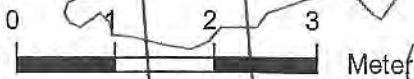
2008/14-284

2008/14-282

2008/14-283

2008/14-172 2008/14-314
2008/14-178

1:75

Lab.ref. T-

Nasjonallaboratoriet for ^{14}C datering
Sem Sælandsv. 5, NTNU-Gløshaugen, 7491 Trondheim
Tlf. 73 59 33 10 Fax 73 59 33 83

Spesifikasjon for prøve for ^{14}C datering
(se rettledning)

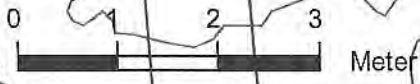
1. Oppdragsgiver: Arkeologisk museum i Stavanger
 2. Prøvematerialets art: or Mengde: 0,2312 g
 3. Mengdeklassifisering (må angis - se rettledn.): (sett kryss) A: B: C: AMS: X
 4. Prøvens merke: 2008/14-315
 5. Prøven funnet av: Silje Øvrebø Foyen Tidspunkt: 14.10.2008
 6. Funnsted: Hålandsmarka, Time kommune, Rogaland
 7. Greenwich koord. Bredde: Lengde: UTM: 061 133 1212III
 8. Formålet med denne datering og nærmere beskrivelse av funnforhold:
Prøven er tatt fra ei mulig sekundærgrav i nordvestlig kant av den rektangulære gravhaugen 3421 (jf. vedlagt tegning). Dateringa er forventet å være yngre enn den rektangulære haugen og eldre enn steinkrets og eldste røys.
- ”Sitetype”: gravfelt med bosetnings- og dyrkningsspor (BRA-Y.JA) ”Context”: grav
9. Beskrivelse av prøvematerialet: trekull av or
 10. Antatt alder, evt. i henhold til tidligere datering:
Tidsperiode: E.BA-FØRROM Alder BP:
 11. Prøvens behandling før den ble sendt til laboratoriet: Flotert i ferskvann, tørket, sortert
 12. Ønskes evt. restmateriale i retur? Ja
 13. Eventuelle andre opplysninger, for eksempel om artsbestemmelse av tre og trekull:
Vedartsbestemmelse utført av Jon Amundsen 13.10.2009 (vedlagt).

Dato: 14.10.2009

Underskrift: *Babro i Dahu*

1:75

Meter

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

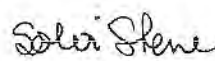
Oppdragsgiver: Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	^{14}C alder før nåtid	Kalibrert alder	$\delta^{13}\text{C}$ ‰
TUa-8320	2008/14-89, Hålandsmarka Time, Rogaland	Frø Mjølber		1040 ± 30	AD985-1020	-26.8
TUa-8321	2008/14-192, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Løvtre trolig bjørk		7870 ± 45	BC6750-6600	-25.3
TUa-8322	2008/14-314, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Bjørk		3065 ± 30	BC1390-1265	-25.9
TUa-8323	2008/14-315, Hålandsmarka Time, Rogaland	Tre Or		3135 ± 30	BC1425-1395	-28.2

Dato: 19 NOV 2009

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Solvi Stene

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-8109	2008/14-129, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre lyng?		3390 ± 40	BC1740-1625	-26.1*
TUa-8114	2008/14-159, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		2575 ± 40	BC800-770	-26.1*
TUa-8118	2008/14-164, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre trolig bjørk		3150 ± 45	BC1440-1395	-26.1*
TUa-8120	2008/14-175, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre ikke eik		2530 ± 45	BC790-545	-26.1*

Dato: 31 AUG 2009

Laboratoriet for Radiologisk Datering

pjs

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

FORELØPIG DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Dateret del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-8117	2008/14-163, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		365 ± 30	AD1475-1630	-25.5
TUa-8119	2008/14-171, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Or		2805 ± 30	BC995-905	-26.1
TUa-8121	2008/14-176, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre mulig bjørk		2910 ± 35	BC1130-1020	-26.4
TUa-8122	2008/14-264, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre ikke eik		1105 ± 30	AD895-990	-27.2
TUa-8125	2008/14-278, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Bjørk/or		3200 ± 35	BC1515-1420	-25.1
TUa-8126	2008/14-282, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Or		3175 ± 35	BC1500-1410	-26.8
TUa-8127	2008/14-283, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre ikke eik		3555 ± 35	BC1930-1785	-26.7
TUa-8128	2008/14-284, Hålandsmarka Time, Rogaland	Nøtteskall Hassel		8190 ± 50	BC7270-7045	-25.2
TUa-8129	2008/14-316, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Bjørk/or		1765 ± 35	AD240-335	-27.7

Dato: 07 OCT 2009

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Dateret del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-8098	2008/14-15, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		1830 ± 30	AD140-240	-27.1
TUa-8099	2008/14-32, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		200 ± 40	Y.enn AD1660	-26.1*
TUa-8100	2008/14-33, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Bjørk		3445 ± 35	BC1850-1685	-25.7
TUa-8101	2008/14-44, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Bjørk eller or		3460 ± 40	BC1870-1690	-26.2
TUa-8102	2008/14-79, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		2560 ± 40	BC795-605	-26.1*
TUa-8104	2008/14-84, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		2795 ± 40	BC990-900	-26.1*
TUa-8105	2008/14-86, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Løvtre ikke eik		2930 ± 40	BC1200-1030	-26.1*
TUa-8106	2008/14-87, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Bjørk		3070 ± 35	BC1395-1265	-26.1
TUa-8107	2008/14-118, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		2450 ± 40	BC760-410	-26.1*
TUa-8108	2008/14-128, Hålandsmarka Time, Rogaland	Trekull Lyng		2185 ± 40	BC355-175	-26.1*

Dato: 31 AUG 2009

Laboratoriet for Radiologisk Datering

pjs

Steinar Gulliksen

5

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

Foreløpig DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-8110	2008/14-135, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Selje eller osp		1245 ± 30	AD725-855	-26.3
TUa-8111	2008/14-146, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Mjølber		1770 ± 30	AD240-330	-28.5
TUa-8112	2008/14-147, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Or		2210 ± 30	BC360-195	-27.2
TUa-8113	2008/14-153, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Selje eller osp		1740 ± 35	AD250-380	-25.8
TUa-8115	2008/14-160, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Lyng?		1825 ± 30	AD140-245	-25.5
TUa-8116	2008/14-162, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Bjørk		3175 ± 35	BC1495-1410	-26.2
TUa-8124	2008/14-277, Hålandsmarka Time, Rogaland	Treku11 Hassel		1235 ± 35	AD725-875	-26.3

Dato: 29 SEP 2009

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

FORELØPIG DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	^{14}C alder før nåtid	Kalibrert alder	$\delta^{13}\text{C}$ ‰
TUa-8123	2008/14-276, Hålandsmarka Time, Rogaland 5811	Trekull Løvtre ikke eik		1775 ± 35	AD235-330	-26.1*

Dato: 16 OCT 2009

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem

Steinar Gulliksen

FORELØPIG DATERINGSRAPPORT

Dahl, Barbro I.
Arkeologisk museum
Universitetet i Stavanger, 4036 Stavanger

DF-4263

TUa-8103A 2008/14-82, Hålandsmarka Sediment
Time, Rogaland

✓

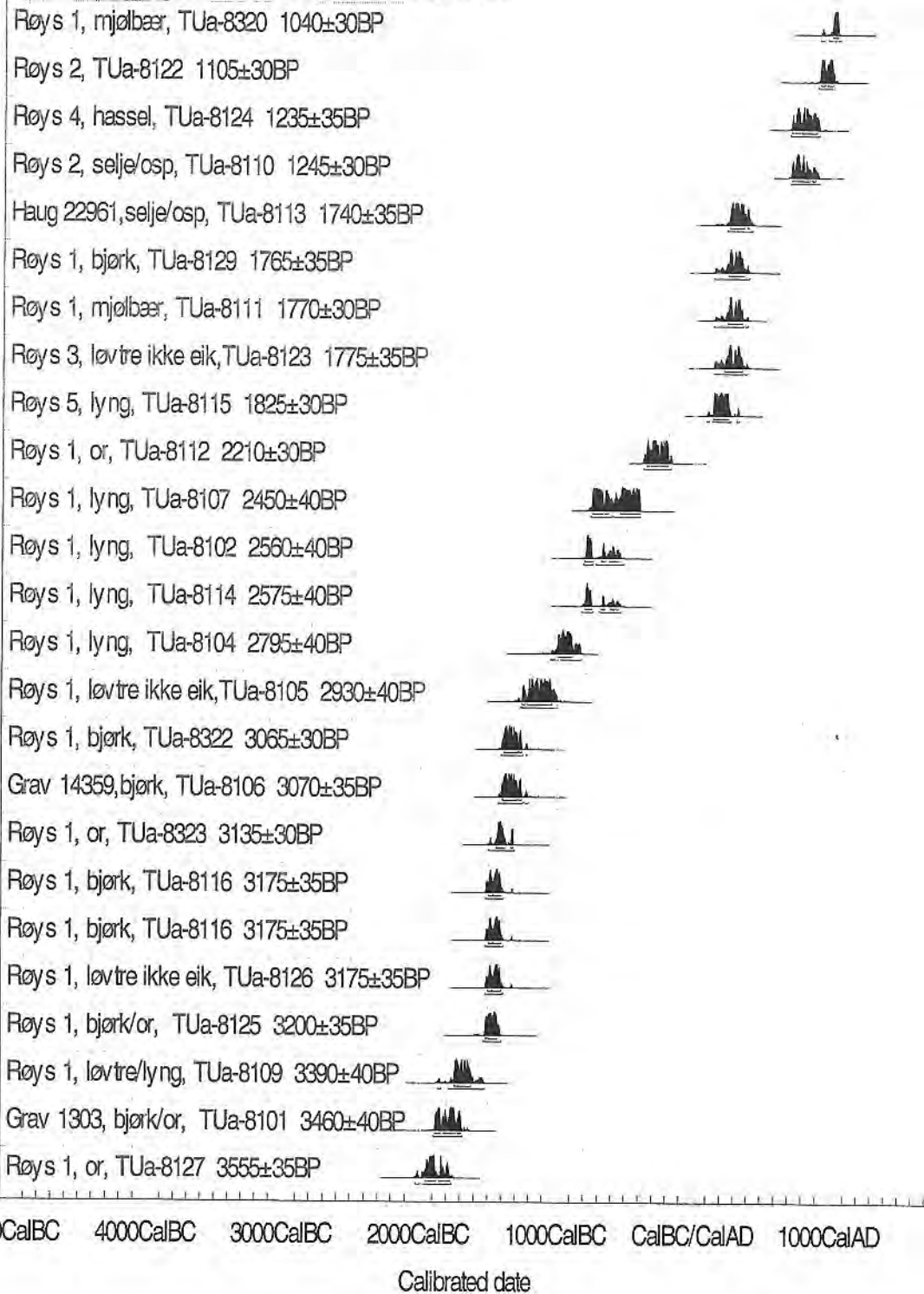
1740 ± 30

AD260-365 -27.3

04 SEP 2009

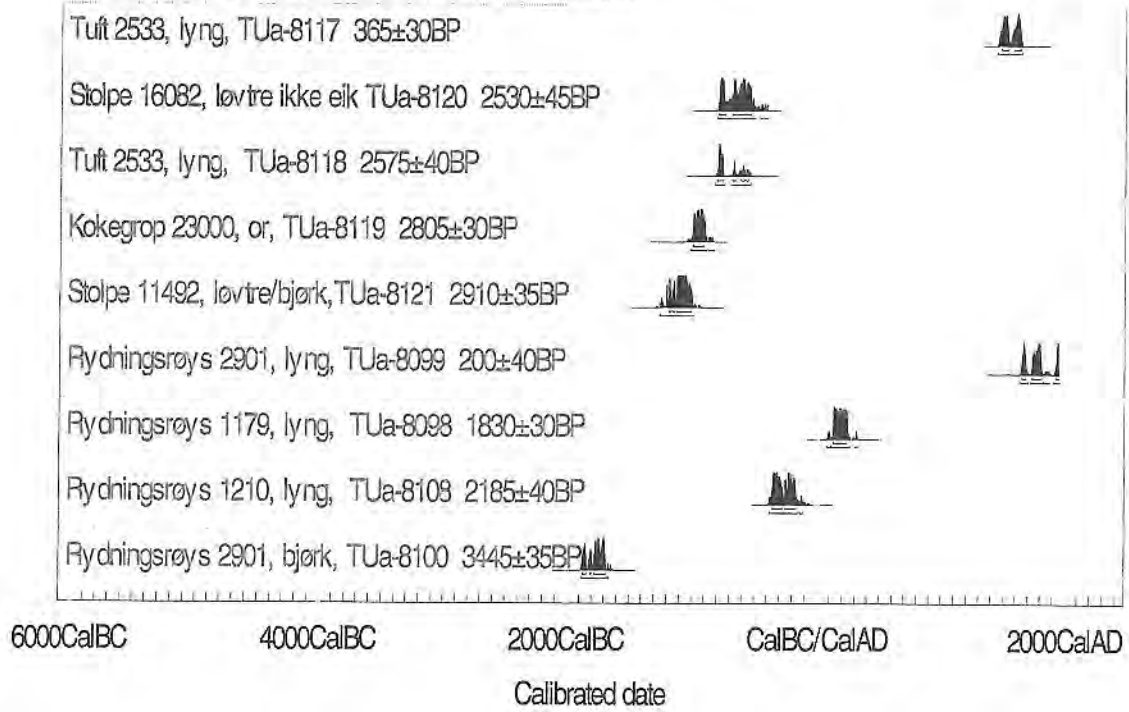
Sølvi Stene

Steinar Gulliksen

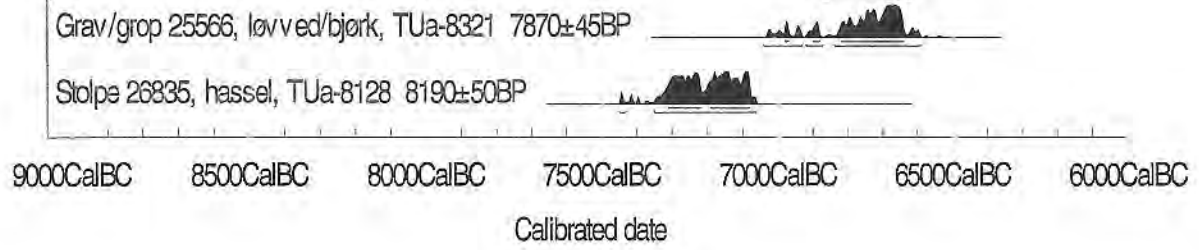
Gravene

Atmospheric data from Stuiver et al. (1998); OxCal v6.9 Bronk Ramsey (2003); cub r4 sd12 prob usp{chron}

"Garden"

Atmospheric data from Stuiver et al. (1998); OxCal v3.9 Bronk Ramsey (2003); cub r4.st.12 prob up[chron]

Dei mesolittiske

Calendar years

2000 1900 1800 1700 1600 1500 1400 1300 1200 1100 1000 900 800 700 600 500 400 300 200 100 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000 1100

BRA

JA

MA

E. BRA

Y. BRA

E. JA

Y. JA

FORROM

ROM

FVT

MER

VIK

E.FORROM

Y.FORROM

E.ROM

Y.ROM

D1

D2

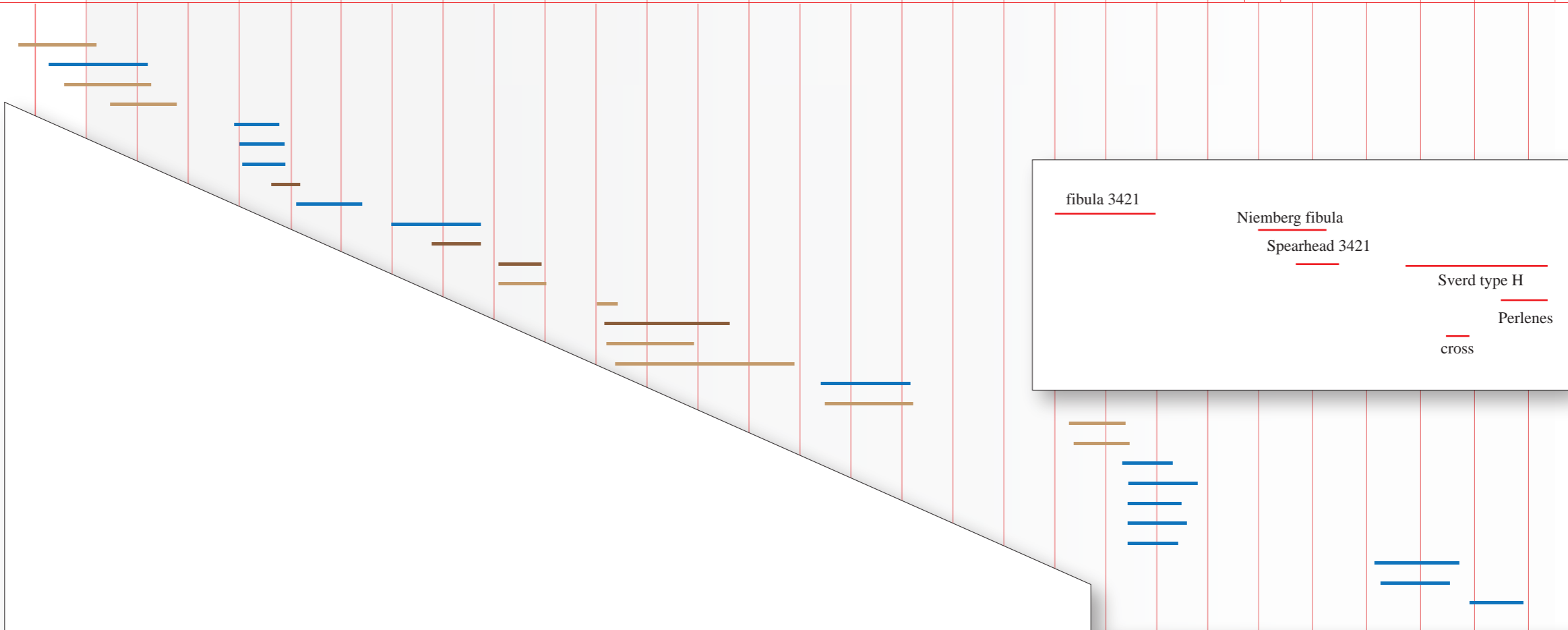
E.VIK

Y.VIK

PRØVE

Kalibrert alder

2007/14-284	stolpehull	BC7270-7045
2007/14-283	3421 / E38	BC1930-1785
2007/14-44	1303	BC1870-1685
2007/14-33	2901	BC1850-1685
2007/14-129	3421 / E36	BC1740-1625
2007/14-278	3421 / 25795 / E37	BC1515-1420
2007/14-282	3421	BC1500-1410
2007/14-162	3421 / 21642	BC1495-1410
2007/14-164	tuft, lag 2 nedre	BC1440-1395
2007/14-87		BC1395-1265
2007/14-86	3421 / E12B	BC1200-1030
2007/14-176	stolpehull 11492	BC1130-1020
2007/14-171	2AK 23000	BC995-905
2007/14-84	3421 / E73A	BC990-900
2007/14-159	3421 / 15817	BC800-770
2007/14-175	stolpehull 16082	BC790-545
2007/14-79	3421 / E12B	BC795-605
2007/14-118		BC760-410
2007/14-147	3421 / E70B	BC360-195
2007/14-128	1210	BC355-175
2007/14-160	20798	AD140-245
2007/14-15	1210	AD140-240
2007/14-276	5811	AD235-330
2007/14-153	2337 / 22961	AD140-245
2007/14-82	3421 / E16	AD260-365
2007/14-146	3421 / E15	AD240-330
2007/14-316	3421 / E55	AD240-335
2007/14-277	5870	AD725-875
2007/14-135	2337	AD725-855
2007/14-264	2337	AD895-990
2007/14-163	tuft øvre lag	AD1475-1630
2007/14-32	2901	Yenn AD1660

Typologisk Dateringer

University of Stavanger
Museum of Archaeology
c/o Barbro Dahl
4036 Stavanger
Norway

University of Gent
Laboratory MINPET (P. Van den haute)
Thin Section Workshop
Krijgslaan, 281, building S8
B9000 Gent
Belgium

Stavanger, 9/1/2009

Order of thin section preparation

After correspondence with Peter Van den haute, we would like to order preparation of three thin sections. The samples derive from an archaeological excavation at Hålandsmarka, Time county in SW Norway. The thin sections of soil require impregnation, but after our point of view it will not be necessary with acetone replacement. The samples have been taken out in boxes with a cross section of 60 x 80 mm. From your information sheet we understand that the size of our sample boxes fits best to your thin section size of 60 x 90 mm. We want one such thin section from each of the samples and in addition we want to order one extra slab from each of the three samples.

Sample Nr.	Context	Size of sample	Extra Slabs
2008/14-150	2AR 3421 – grave chamber	60 x 80 mm	1
2008/14-262	2AR 2337 – boat grave sample1	60 x 80 mm	1
2008/14-263	2AR 2337 – boat grave sample2	60 x 80 mm	1

Concerning method of payment, please send your invoice to the following address:

University of Stavanger
Postbox 170
3672 Notodden
Norway

We will kindly ask you to mark the invoice with the following data:

Ordercode: AMFOR

Reference: Barbro Dahl (Project: Hålandsmarka, Time k.)

Yours sincerely,

Arne Johan Nærøy
Head of department
University of Stavanger, Museum of Archaeology

Barbro I. Dahl
Project leader Hålandsmarka

(A) = Åpen, kan bestilles fra Universitetet i Stavanger / Arkeologisk museum
(B) = Begrenset distribusjon
(C) = Kan ikke utleveres

Vedartsbestemmelse av trekull fra Hålandsmarka, Håland, gnr. 4, bnr.1, Time kommune

Jon Erik Amundsen

AM saksnummer: 2008/38
Journalnummer: 2008/14

Dato: 10.05.2009
Sidetall: 9
Opplag: 1

Oppdragsgiver: AM

Stikkord: vedartsbestemmelse, trekull, radiokarbondatering

Versjon oktober 09

Oppdragsrapport 2009/16
Universitetet i Stavanger,
Arkeologisk museum,
Avdeling for fornminnevern

Utgiver:
Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4002 STAVANGER
Tel.: 51 83 31 00
Fax: 51 84 61 99
E-post: post-am@uis.no

Stavanger 2009

Vedartsbestemmelse av trekull Hålandsmarka, Håland, gnr. 4, bnr. 1, Time kommune

Jon Erik Amundsen

Vedartsbestemmelse av trekullprøver fra Hålandsmarka, Håland gnr. 4, bnr. 1, Time kommune, Rogaland

Nat.vit nr: 2008 / 14

Jon Amundsen

Innhold

Innledning	3
Prøvene	4
Trekullets forfatning	7
Instrumenter benyttet til analyse	7
Resultater	7
Litteratur og kilder.....	9

Innledning

I tilknytning til arkeologisk undersøkelse av Hålandsmarka i Time kommune, ble det under feltarbeid i sommer- og høsthalvåret 2008 tatt ut en rekke jordprøver til naturvitenskapelige analyser. Prosjektleder ønsker artsbestemmelse av trekull fra flere av jordprøvene til ^{14}C datering.

Prøvene

Vedartsbestemmelse er gjennomført på forkullet treverk fra i alt 41 prøver. Trekullbitene med størst mulighet for enkel identifisering er plukket ut for analyse. I noen av jordprøvene var det ikke tilstrekkelig trekullmateriale til ^{14}C -datering.

2008/14-	informasjon om prøven	anm.
15	jordprøve rydningsrøys 2AR-1210	ok
32	jordprøve rydningsrøys 2AR-2901	ok
33	jordprøve rydningsrøys 2AR-2901	ok
44	kullprøve grav 2AR-1303	ok
79	kontekst E12B	For lite materiale til artsbestemmelse
80	kontekst E12B	For lite materiale til artsbestemmelse
81	kontekst E12B	For lite materiale til artsbestemmelse
83	kontekst E16	For lite materiale til artsbestemmelse
84	”mulig tidligere overflate”	For lite materiale til artsbestemmelse
85	kontekst E12	Kun trekullstøv i prøven
86	kontekst E12 ?	ok
87	kullprøve grav 2AA-14359	ok
118		ok
128	jordprøve rydningsrøys 2AR-1210	ok
129	trekull i fotgrøft	ok
135	jordprøve AR-2337	ok
141	AVVENT	prøve og skjema mangler // Paula?
145	kontekst E15	ok
147	kullag under kammer vegg	ok
151	jordprøve AR-5870	trekullstøv
153	kullprøve AA22961	ok
154	kullprøve kammer, røys 5	trekullstøv
159	struktur 15817	ok
160	jordprøve sørlig kammervegg, røys 5	ok
162	grop ved siden av kammer, bunnområde	ok
163	kullprøve, 2AC-2533	ok
164	kullprøve, 2AC-2533	ok
171	kullprøve kokegrop, 2AK-23000 (felt 4)	ok
175	jordprøve, 2AS-16082	ok
176	jordprøve, 2AS-11492	ok
191	grop med kull, kontekst E91	ok
192	grav makro kullprøve 7AA2556	ok
264	jordprøve, AR-2337	ok
268	jordprøve, 2AC-2533	ok
276	jordprøve, AR-5811	ok
277	jordprøve, AR-5870	ok
278	struktur 25795	ok
282	under flat stein, kontekst E38	ok
283	røddig jord ved rektangulær røys	ok
284	jordprøve, stolpe, 2AS-26835	ok
314	1PK24950	ok
315	1PK25309 2AA25358	ok
316	kontekst 55	ok

Trekullets forfatning

Det var generelt små mengder trekull, og noen ganger utilstrekkelig trekull til identifisering i de gjennomsøkte jordprøvene. De best egnede trekullbitene er så langt det er mulig likevel forsøkt analysert ved at de er delt med skalpell, og deretter identifisert.

Instrumenter benyttet til analyse

Til bestemmelse av trekullet er det benyttet Zeiss pålysmikroskop.

Resultater

2008/14-	art	vekt g
15	mulige fragmenter av lyng	0.0948
32	mulige fragmenter av lyng	0.0244
33	bjørk	0.1002
44	or eller bjørk	0.1218
80 (79+80)	løvtre med unntak av eik	0.0066
84	løvtre med unntak av eik	0.0315
86	løvtre med unntak av eik	0.0333
87	bjørk	0.1007
118	tynn kvist / løvtre	0.0100
128	1 lite fragment, mulig av lyng	0.0200
129	løvtre, rester av lyng?	0.0555
135	selje eller osp, lyngkvist?	0.0308
145	bjørk/or	0.0203
147	or	0.2020
153	selje eller osp	0.0552
159	kvist av lyng, og løvtre med unntak av eik	0.0200
160	lyng?	0.0416
162	bjørk	0.1316
163	mulig lyng	0.0475
164	løvtre, trolig bjørk	0.0092
171	or	0.2864
175	løvtre med unntak av eik	0.0224
176	løvtre, mulig bjørk	0.0364
191	kun furu i denne prøven	0.1781
192	løvtre, trolig bjørk.	0,0345
264	løvtre med unntak av eik	0.1024
268	løvtre, hassel	0.0065
276	løvtre med unntak av eik, lyngkvist?	0.0236
277	hassel, og løvtre med unntak av eik	0.0328
278	løvtre, trolig bjørk eller or	0.0230
282	løvtre, med unntak av eik.	0.0400
283	or	0.0705

284	skallfragment av hasselnøtt*	0.0442
314	bjørk	0,1534
315	or	0,2312
316	bjørk/ or, og mulig lyng	0.0218

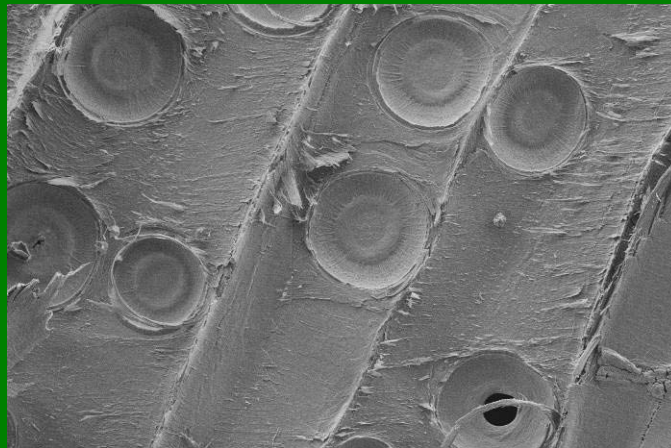
* restmaterialet i 2008/14-284 er av furu.

Litteratur og kilder

Stemsrud, Kristian Dagfinn, 1988, *Treverkets oppbygning Vedanatomy*, Universitetsforlaget.
Hather, Jon G. 2000, *The identification of the Northern European wood*, Archetype Publications.
Schewingruber, Frtz H. 1978, *Holz-anatomie*, Zurgher AG.

Jon Erik S. Amundsen
15.10.09

**Hålandsmarka
Håland gnr. 4 bnr. 1 Time kommune**

Vedartsbestemmelse av mineralisert treverk mp-19929

Januar 09

Vedartsbestemmelse av mineralisert treverk Håland, gnr. 4, bnr. 1, Time kommune, Rogaland

Nat.vit nr: ikke gitt – **prøve fra konservering**

Jon Amundsen

Innledning:

I tilknytning til arkeologisk undersøkelse av et område i Hålandsmarka sør for Bryne sentrum har arkeologene blant gravfunnet blant annet tatt ut funn med rester av mineralisert treverk. Konserveringsavdelingen ønsker å vedartsbestemme treverket fra funnet.

Prøver:

Vedartsbestemmelse er gjennomført på de bitene av mineralisert treverk med størst mulighet for enkel identifisering.

Til bestemmelse av prøvene er det benyttet Zeiss pålysmikroskop påmontert Nikon digitalkamera.

Treverkets forfatning

Prøvene består av delvis mineraliserte fragmenter av treverk. Overflaten er erodert og det har vært nødvendig å løsne biter fra funnet med skalpell.

F-nr		Anm.	Struktur:
MP-19929 (AR-3421)	Stigeperforering funnet flere steder (foto) Vedrørfragment med linseporer (foto) Ut fra utseende på stigeperforering og linseporer tror jeg prøven er av bjørk, men den kan og være av Or.	Mineralisert	S-12449

Litteratur:

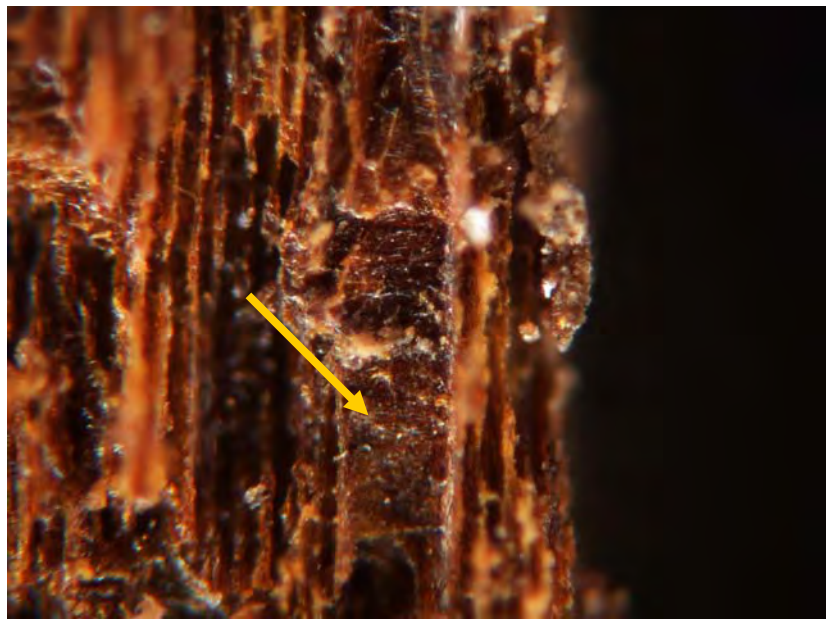
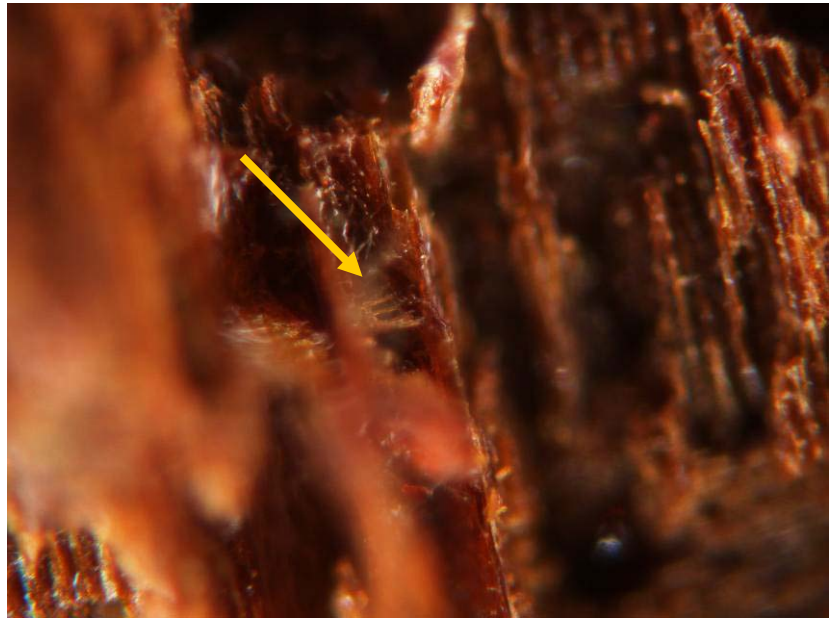
Stemsrud, Kristian Dagfinn, 1988, *Treverkets oppbygning Vedanatomi*, Universitetsforlaget.
Hather, Jon G., 2000, *The identification of the Northern European wood*, Archetype Publications.
Schewingruber, Frtz H, 1978, *Holz-anatomie*, Zurgher AG.

Jon Erik S. Amundsen
30.01.2009

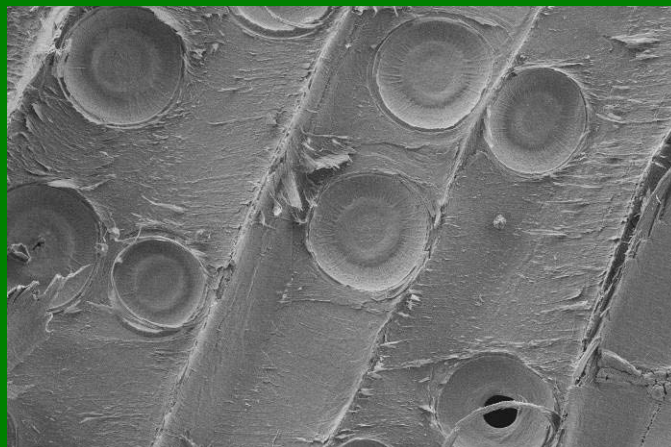
Det øverste bildet viser stigeperforering som forekommer hos flere løvtrearter.

Bildet i midten viser et vedrør med små og tettstilte linsporer.

Fotografiet nederst på siden viser tverrsnittet av prøven med sammensatte vedrør – vedrør er vanlig hos løvtrær.

Hålandsmarka
Håland gnr. 4 bnr. 1 Time kommune

Vedartsbestemmelse av treverk fra røys 1

Desember 08

Vedartsbestemmelse av treverk Håland, gnr. 4, bnr. 1, Time kommune, Rogaland

Nat.vit nr: ikke gitt – prøver fra konservering

Jon Amundsen

Innledning:

I tilknytning til arkeologisk undersøkelse av et område i Hålandsmarka sør for Bryne sentrum har arkeologene blant annet tatt ut treverk gravkammeret fra Røys 1. 3 av disse prøvene er levert vedartsanalyse.

Prøver:

Vedartsbestemmelse er gjennomført på de bitene av treverk med størst mulighet for enkel identifisering.

Til grovsortering av prøvene er det benyttet Nikon SMZ-10 stereolupe.

Til bestemmelse av prøvene er det benyttet Zeiss pålysmikroskop.

Trekullets forfatning

Prøvene består av 2 prøver med mineralisert treverk med rester av jern. Og 1 prøve av ikke nedbrutt treverk.

Røys 1, kammer 1F 3421	arter funnet	Anm.	Ident:
20325	Mulig løvtre – prøven er riktignok ubrent, men er såpass nedbrutt at det ikke lar seg gjøre å finne struktur som kan identifisere slekt eller art.	Ikke nedbrutt treverk	toplayer 6
20094	Bartre, ligner barlind – men er furu *	Mineralisert	KV4
19921	Bartre, ligner barlind – men er furu *	Mineralisert	Kammer lag 4

* - Prøven er utvilsomt av bartre. Vedcellene har en struktur som gjør at dette kan ligne Barlind, men kryssfeltet mellom margstråler og trakeider er av "vinduspore-typen" og er et godt kjennetegn på furu. Mulig reaksjonsvirke (Tennardved).

Litteratur:

Treverkets oppbygning – Vedanatomi KS 1988

The identification of the Northern European wood JH 2000

Holzanatomie Schweingruber 1978

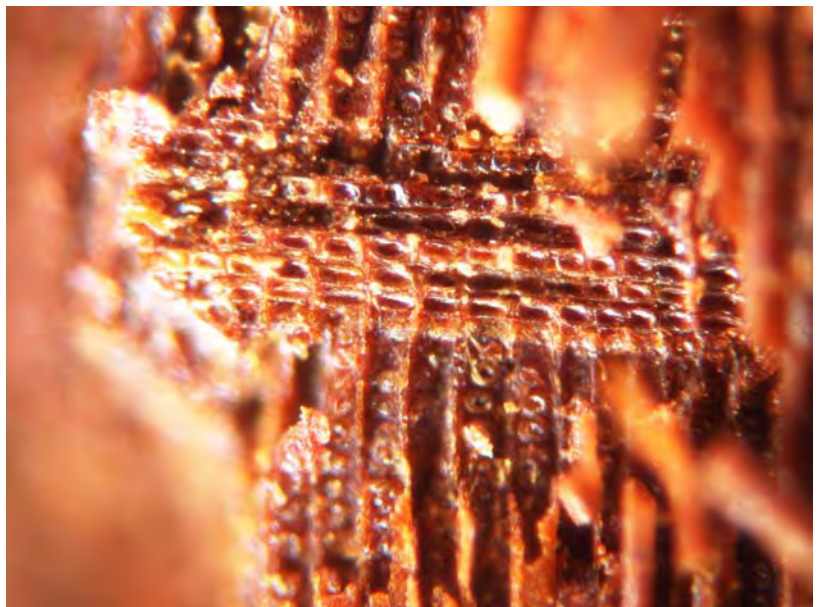
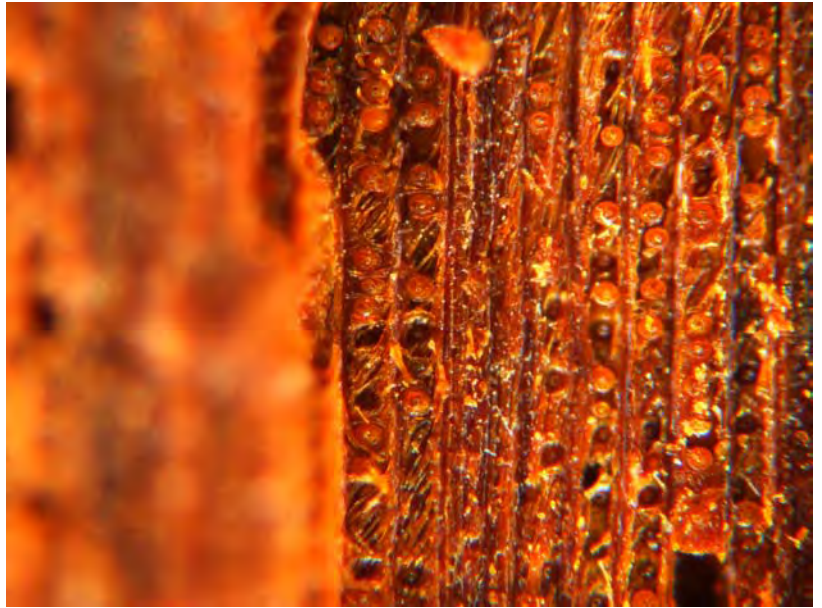
Jon Erik S. Amundsen

03.12.2008

Bilde øverst viser radialsnittet av prøvene 20094/ 19921

Linseporene er tydelige, men det ser og ut til at celleveggene har rester av skruestruktur.

Bildet nederst viser kryssfeltet mellom trakeider og margstråleceller. De store "hullene" er såkalt vindusporer, som er en god indikasjon på furu.

(A) = Åpen, kan bestilles fra Universitetet i Stavanger / Arkeologisk museum
(B) = Begrenset distribusjon
(C) = Kan ikke utleveres

Identifisering av
mineralisert treverk, Hålandsmarka, Håland
gnr. 4 bnr. 1, Time
kommune

AM saksnummer:
Journalnummer: 2009/

Dato: 02.10.2009
Sidetall: 4
Opplag: 1

Oppdragsgiver: AM

Stikkord: vedartsbestemmelse, trekull, radiokarbondatering,
mineralisert treverk

Oppdragsrapport 2009/xx
Universitetet i Stavanger,
Arkeologisk museum,
Avdeling for fornminnevern

Utgiver:
Universitetet i Stavanger
Arkeologisk museum
4002 STAVANGER
Tel.: 51 83 31 00
Fax: 51 84 61 99
E-post: post-am@uis.no

Stavanger 2009

Identifisering av mineralisert treverk fra Hålandsmarka, Håland gnr. 4, bnr.1, Time kommune

Jon Erik Amundsen

Innhold:

Innhold:.....	3
Innledning	3
Prøven	3
Treverkets forfatning	3
Instrumenter benyttet til analyse	3
Resultater	4
Litteratur og kilder.....	4

Innledning

I forbindelse med arkeologisk undersøkelse av Hålandsmarka er det funnet en spydspiss med fastsittende fragmenter av mineralisert treverk – trolig rester fra skaftet.

Prøven

Identifisering er gjennomført på i alt 3 små fragmenter av mineralisert treverk.

s-nr.	informasjon om prøven	anm.
S-12449 a/ab	Funnet under utgravning 2008, min. treverk fra spydspiss	fra konservering

Treverkets forfatning

Fragmentene så ut til å være i god stand, men de var svært små slik at det var begrenset med informasjon i prøven.

Instrumenter benyttet til analyse

Til bestemmelse av treverket er det benyttet Zeiss pålysmikroskop

Resultater

	Art	Vekt g
2009/04-18	løvtre*	

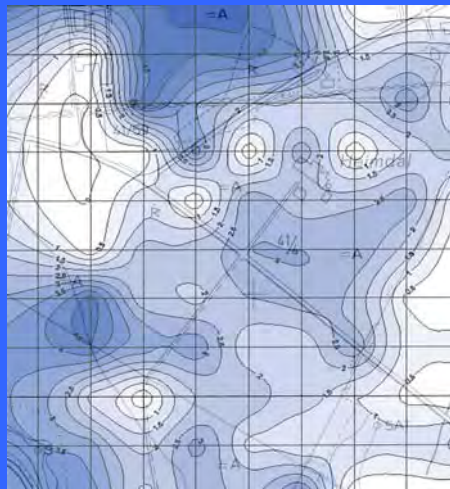
*Prøven er med sikkerhet fra løvtre, og eik kan utelukkes. Det er funnet både vedrørsvegger med linseporer og mulig skruestruktur, i prøven. Derimot ser prøven ut til ikke å ha stigeformet perforering. Både hegg og rogn kan være mulige nordiske arter. Rogn har stor kløvstyrke og seighet og er et egnet materiale for skaft til redskaper.

Litteratur og kilder

Stemsrud, Kristian Dagfinn, 1988, *Treverkets oppbygning Vedanatomi*, Universitetsforlaget.
Hather, Jon G., 2000, *The identification of the Northern European wood*, Archetype Publications.
Schewingruber, Frtz H, 1978, *Holz-anatomie*, Zurgher AG.

Jon Erik S. Amundsen
02.10.09

Hålandsmarka
Håland gnr. 4 bnr. 1 Time kommune

Fosfatanalyse røysstrukturer Hålandsmarka
Oktober 08

Fosfatanalyse av røysstrukturer ved Håland gnr. 4, bnr. 1 Time kommune, Rogaland

Nat.vit nr: 2008 / 14 – (tabell 1-12)

Jon Amundsen

Innhold:

Innledning	3
Metode	3
Spottestmetoden.....	3
Reflektometer	3
Prøver.....	3
Feltet	4
Resultater fra strukturene.....	5
Struktur: 3421 (26514 – 26524),	5
Struktur: 6238	7
Struktur: 11546	8
Struktur: 14406	9
Struktur: 14359	11
Struktur:15817	12
Struktur:15356	13
Struktur:15643	15
Struktur:25358	16
Struktur:24950	17
Struktur:1303	18
Struktur 3421 kammeret i røys 1	20
Referansemålinger struktur 26271 og 26272	20
Oppsummering/ konklusjon.....	20
Kilder og litteratur	21

Innledning

I tilknytning til arkeologisk undersøkelse av et område på gården Håland 4/1 sør for Bryne sentrum, har arkeologene avdekket flere strukturer som mulige graver. I flere av disse er det ikke gjort funn av gjenstander, og prosjektleder ønsket derfor å få klarlagt eventuelle forhøyede verdier av fosfat i og omkring de undersøkte strukturene.

Organisk fosfat finnes i varierende mengder i alt biologisk materiale. Et voksent menneske inneholder ca. 800g fosfor, det meste bundet som hydroksyapatitt i skjelettet ($\text{Ca}_5(\text{PO}_4)_3(\text{OH})$) hos landbaserte dyr. Ved deponering av matavfall, eller ved gravlegning vil fosfat gradvis fikseres i jorden til flere typer tungt løselige fosfatforbindelser. Fosfat vil i sur jord binde seg til jern eller aluminium, og til kalsium i alkalisk jord.

Metode

Det er benyttet to metoder til fosfatanalysen. Primært "Spottest metoden" slik den er beskrevet i Arkæologisk felthåndbog av Niels Hartmann, 1984. Metoden er tilpasset analyse av et stort antall prøver på forholdsvis kort tid. Den kan gjennomføres i laboratorium, og under visse forutsetninger i felt.

Spottestmetoden

Spottestmetoden er kvalitativ/semikvantitativ og baseres på at fosfor reagerer med molybdat under nærvær av mineralske syrer. Reaksjonen danner et fosfat-molybdatkompleks med gul farge. Fargen kan være vanskelig å se, og det er derfor vanlig å redusere reaksjonen med askorbinsyre til synlig blå farge. En vurdering av fargen (gjort av tekniker) gir en indikasjon på om prøven inneholder fosfatverdier som avviker fra naturlige verdier av fosfat i jorda omkring der prøven er tatt ut.

I vårt tilfelle er først prøvematerialet tørket, knust og deretter overført (ca 50 mg) til kromatografipapir (Whatman 108-740-100). Reagensene som fremkaller fargereaksjonen er påført prøven, og deretter avleses og vurderes fargeutviklingen etter 60 sekunder på en skala fra 0 – 5. (5 gir høyest utslag).

Reflektometer

For å bestemme mg fosfat/ liter er og Mercks RQ-Reflectoquant 10, Phosphate Test tatt med for å måle referanseverdiene i matjordlaget og i undergrunnen sør i utgravingsfeltet. I tillegg er noen utvalgte strukturer målt med denne metoden. Det ville vært ønskelig og målt et langt større antall prøver med reflektometer, men analysen er til tross for at den er rask, betydelig mer tidkrevende enn spottestmetoden. Fremgangsmåten for måling med reflektometer er utviklet Merck og K. Persson¹. Verdier målt med reflektometer er gitt i mg/l PO_4 løselig i 0,2 M H_2SO_4 ²

Prøver

Til uttak av jordprøvene ble det brukt et halvannet meter kjernebor. Boret består av en massiv stålsylinder med diameter på 20 mm med innfrest 5 mm slisse i hele borets lengde. Borspissen er slipt ned for å unngå komprimering av prøven når boret slås ned i jorden.

¹ Beskrevet av K. Persson i Archaeometry 39, 2 (1997).

² Der metoden er brukt er resultatet oppført til høyre i tabellene for de ulike strukturene.

Prøvene er tatt ut ca. hver 10. cm regnet fra undergrunnen. De er tatt så dypt boret har nådd før det stanset i stein eller fjell. Det er tatt ut totalt 121 prøver (ca 370 målinger), i tillegg referanseprøver gjennom matjordsjiktet og undergrunn sør på utgravingsfeltet.

Feltet

Figur 1 viser hele utgravingsfeltet. De 12 strukturene som er undersøkt for fosfatinnhold er avmerket på kartet med strukturnummer.

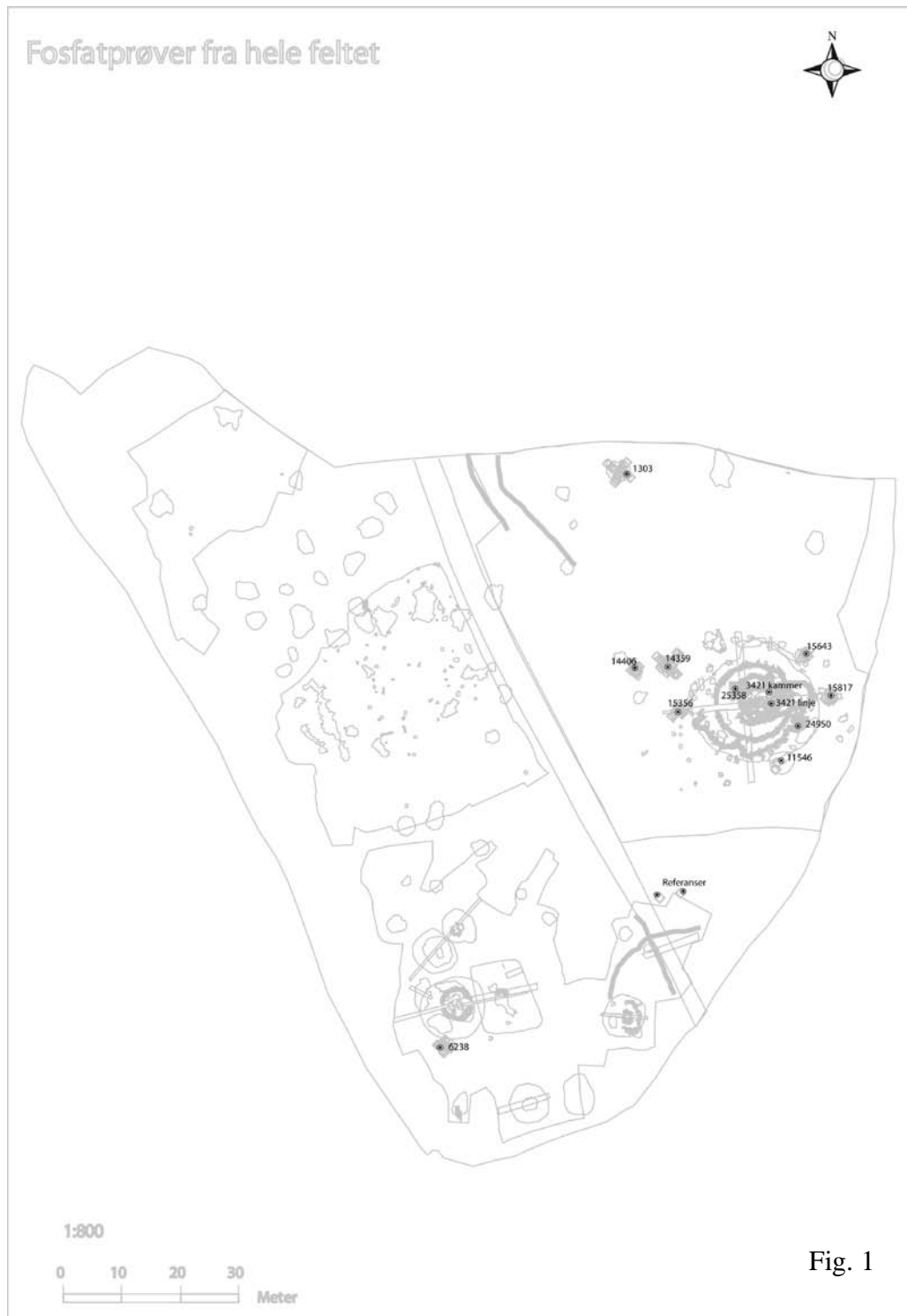

Fig. 1

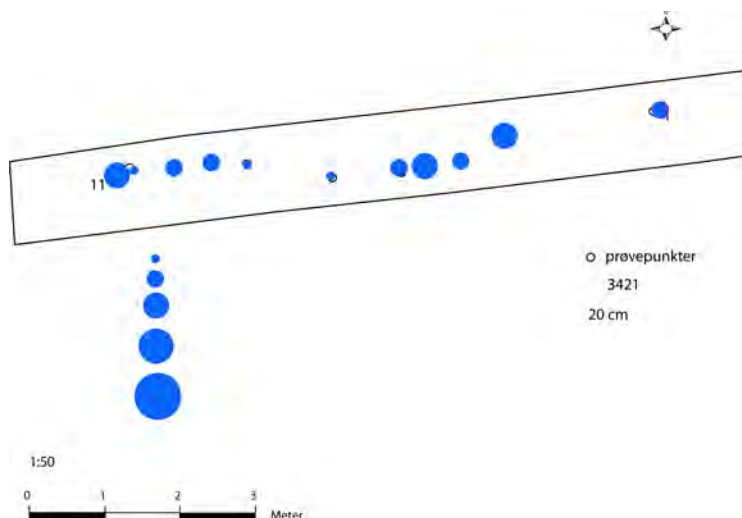
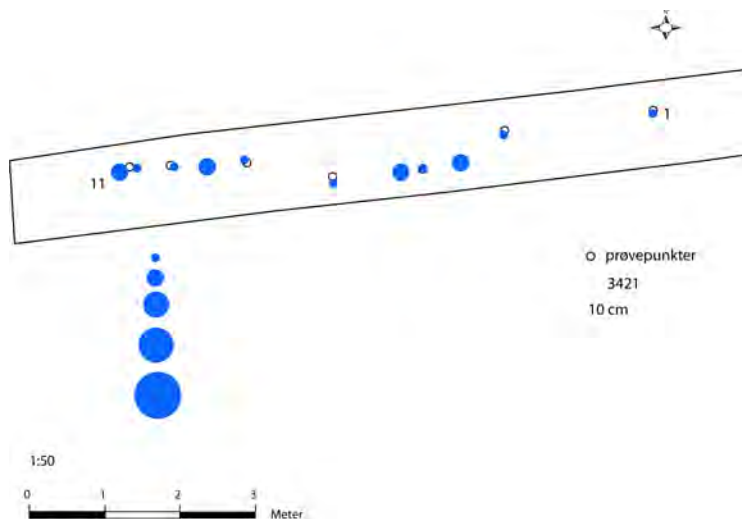
Resultater fra strukturene

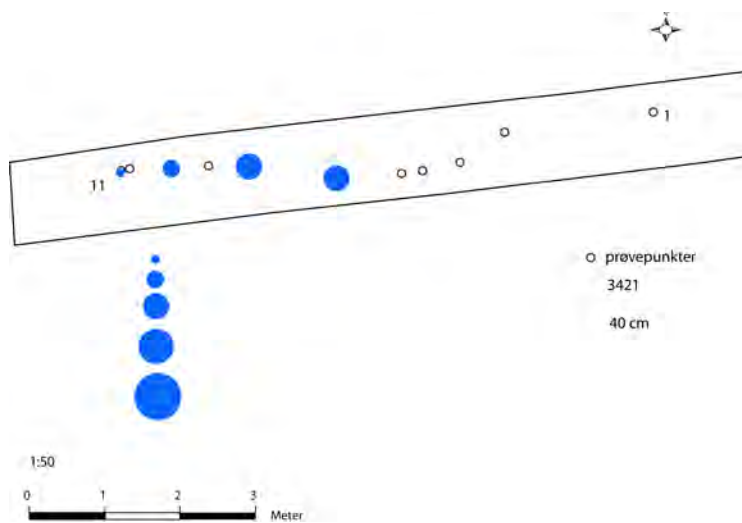
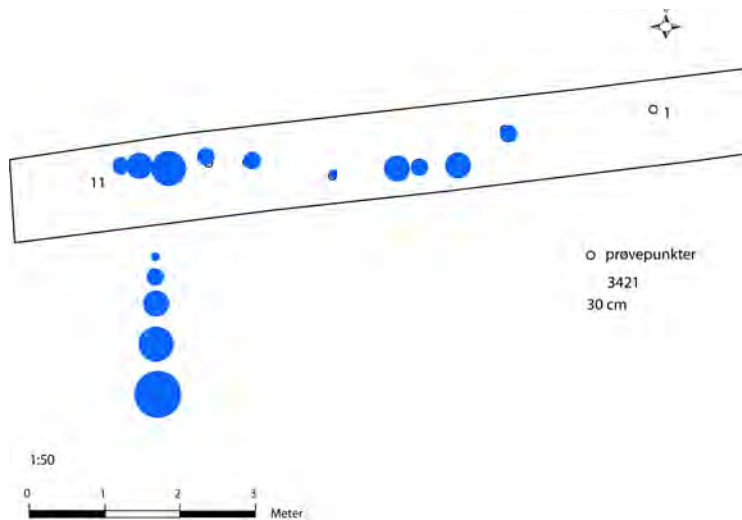
Hver struktur illustreres grafisk, i tillegg til at avleste fosfatverdier er synliggjort i tabellform. Blanke felt betyr at jordprøve for denne dybden mangler. Fosfatverdiene er gitt verdiene 1-5, hvor 5 indikerer høyt innhold av fosfat i prøven. Resultater målt med reflektometer er angitt i anmerkningsfeltet der denne metoden er brukt.

Eventuelle kommentarer og konklusjoner er gjort avslutningsvis for hver av strukturene.

Struktur: 3421 (26514 – 26524),

Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
3421	1	297	1	2					26514-26524
	2	298	1	3	2				
	3	299	2	1	3				
	4	300	1	3	2				
	5	301	2	2	3				
	6	302	1	1	1	3			
	7	303	1	1	2	3			
	8	304	2	2	2				
	9	305	1	2	4	2	2		
	10	306	1	1	3				
	11	307	2	3	2	1			

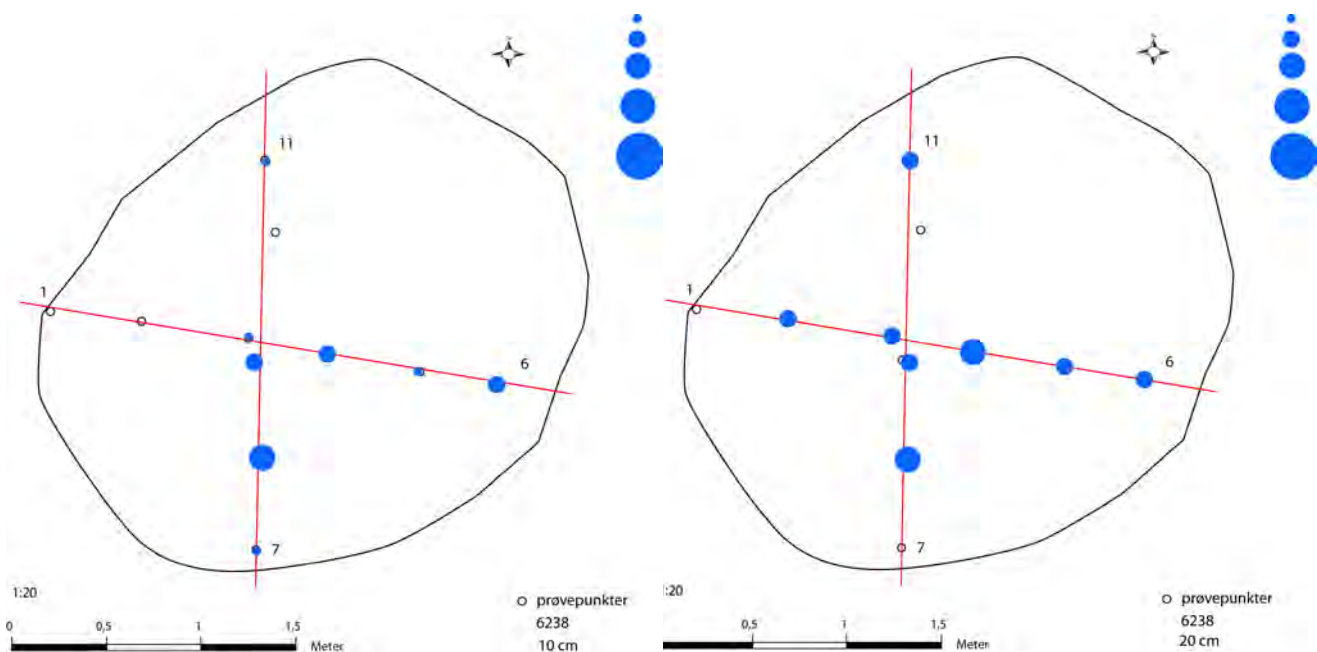

Jordprøvene fra denne strukturen ble tatt ut under røys 1, og gjennom nær hele røysas diameter fra øst mot vest. Det var mulig å hente ut jorddybder med god dekningsgrad til 30 cm. Spotttestmetoden gir en forhøyede verdier av fosfat i senter, men og blant prøvene som ble tatt ut lengst mot vest. Det er en trend med økende fosfatinnhold fra 10 til 30 cm. Og ved 20 og 30 cm er verdiene klart høyere enn referanseverdiene og indikerer at fosfatrikt materiale bør ha ligget her.

Struktur: 6238

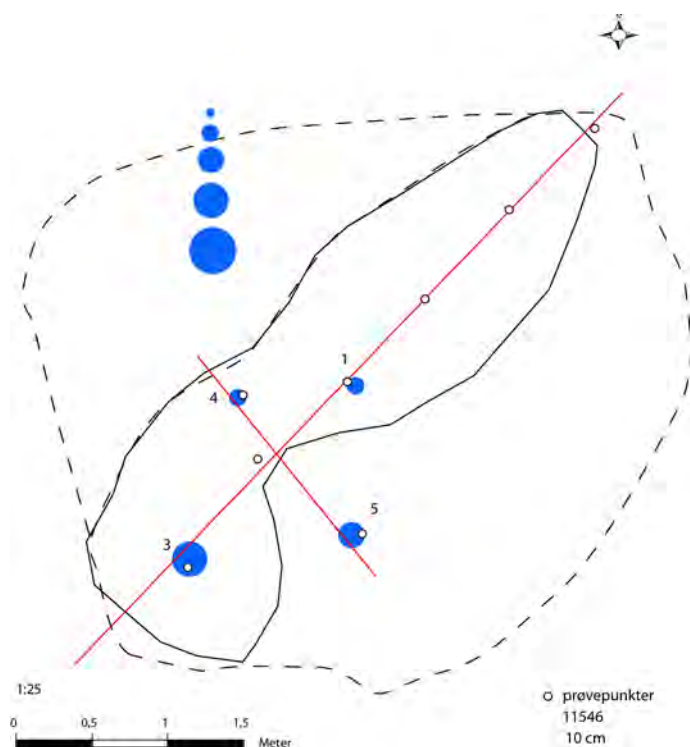
Tabell 2									
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
6238	1	180	0	0	1	1			
	2	181	0	2					
	3	182	1	2					
	4	183	2	3					
	5	184	1	2					
	6	185	2	2					
	7	186	1	0	1				
	8	187	3	3					
	9	188	2	2					
	10	189	0	0					
	11	190	1	2					

Denne strukturen lå lengst sør på utgravingsfeltet av de som ble undersøkt med henblikk på fosfat. Uttak av jordprøver dypere enn 20 cm var vanskelig på grunn av større stein. Og dekningsgraden dypere enn 20 cm var for lav slik at de ikke danner grunnlag for vurdering. Spottestanalysen fra 10 og 20 cm indikerer noen svakt forhøyede fosfatverdier mot sentrum av røysa. Men verdiene er ikke høyere enn at dette kan skyldes naturlige variasjoner av fosfatinnholdet i undergrunnen.

Struktur: 11546

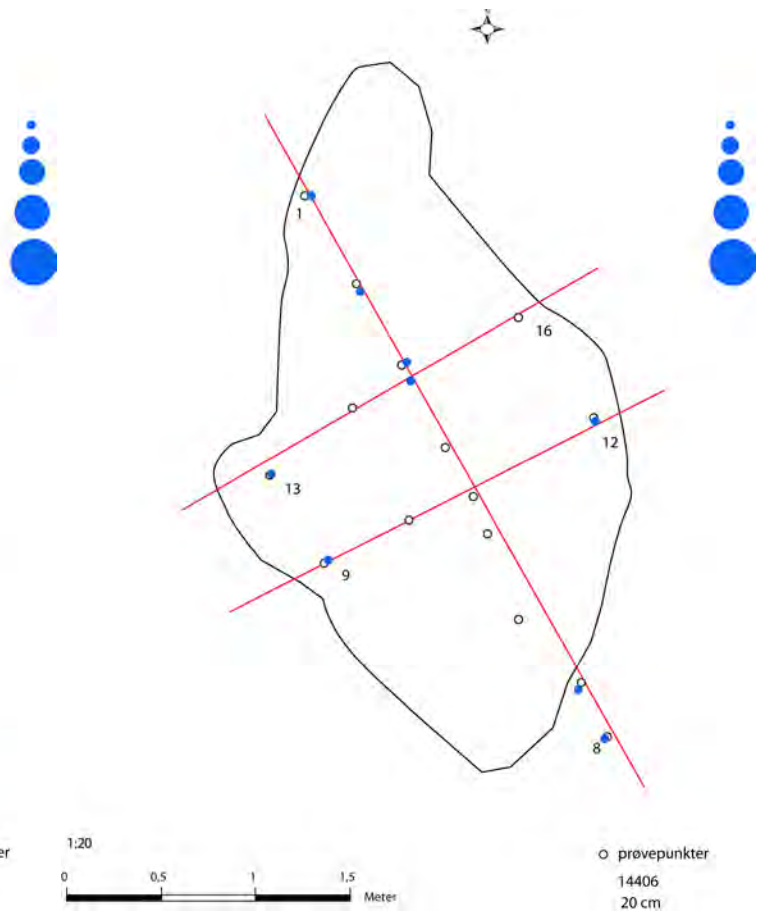
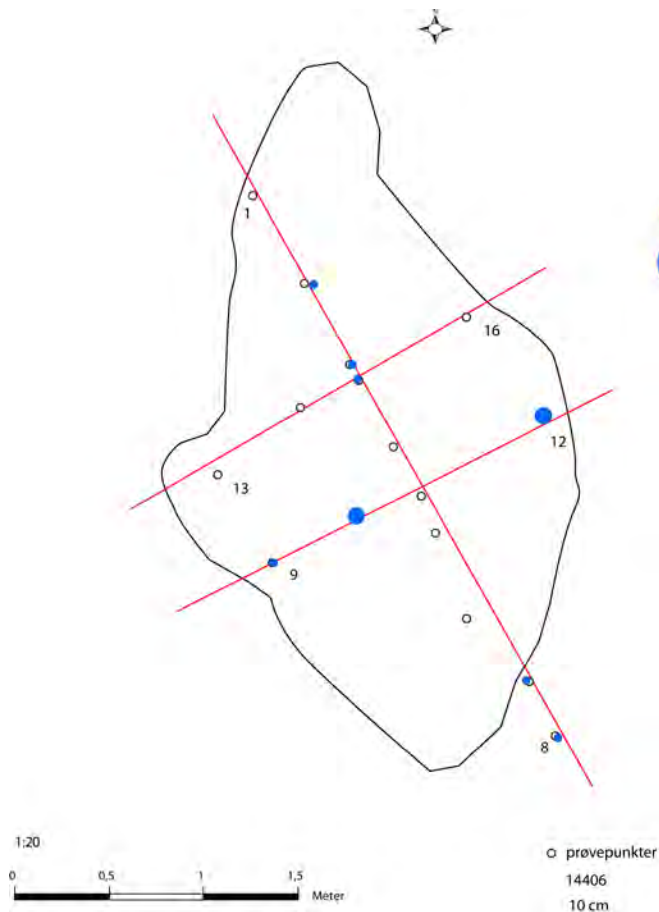
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
11546	1	255	2						
	2	256	0						
	3	Mangler	4						
	4	Mangler	2						
	5	Mangler	3						

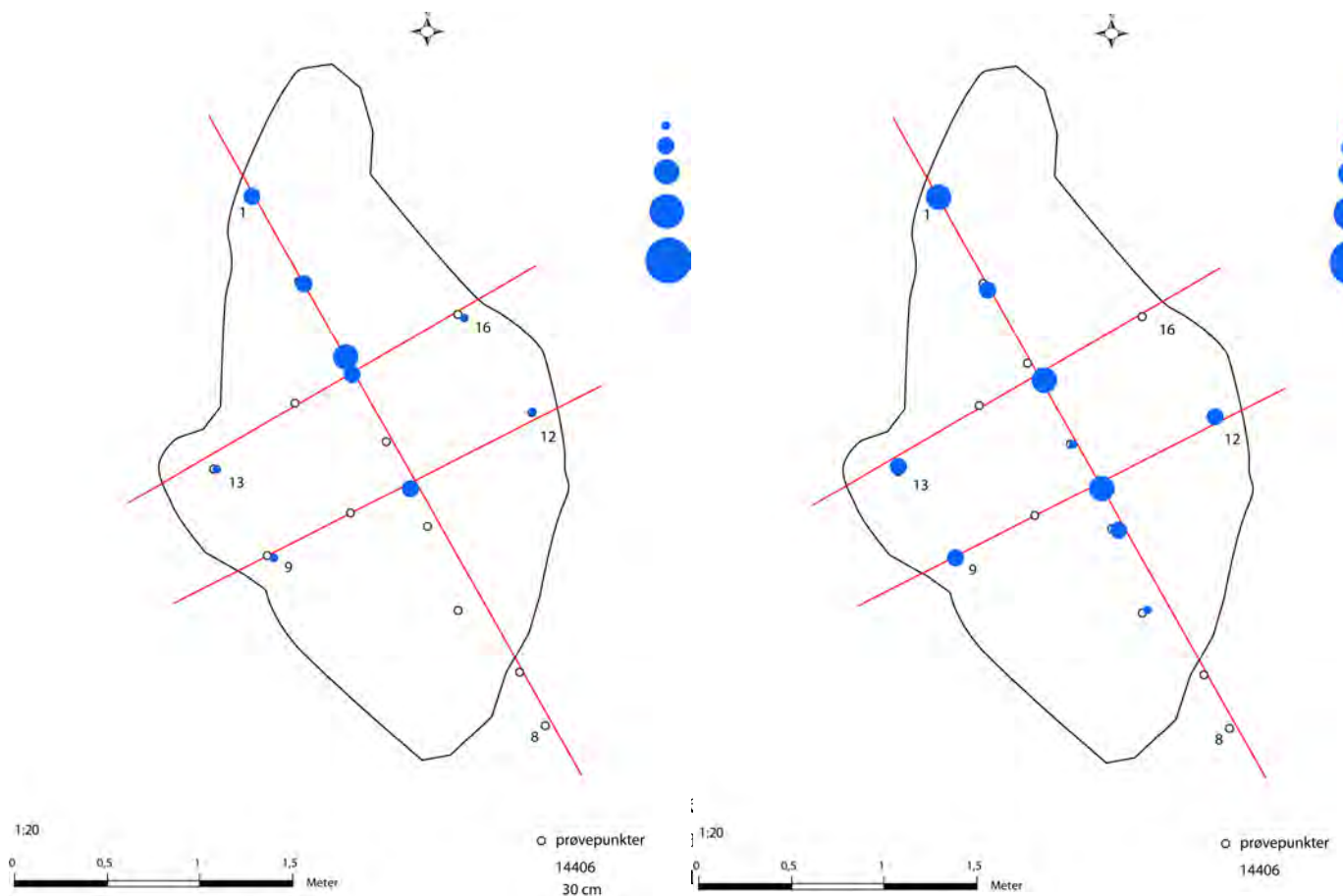

Strukturen lå umiddelbart sør for røys 1. Jordprøver fra større dybder enn 10cm var tilnærmet umulig på grunn av større stein. Strukturen var og vannfylt den dagen da prøvene ble tatt ut. Analysen viser svakt forhøyede verdier av fosfat sammenlignet med referanseprøvene i jorda omkring. Likevel er ikke de målte verdiene så høye at man kan hevde at fosfatrikt materiale må ha ligget i strukturen.

Struktur: 14406

Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
14406	1	214	0	1	2	3			
	2	215	1	1	2	2			
	3	216	1	1	3				
	4	217	0	0	0	1			
	5	218	0	0	0	2			
	6	219	0	0	0	1			
	7	220	1	1	0				
	8	221	1	1	0				
	9	222	1	1	1	2	2		
	10	223	2	0	0				
	11	224	0	0	2	3			
	12	225	2	1	1	2			
	13	226	0	1	1	2			
	14	227	0	0	1				
	15	228	1	1	2				
	16	229	0	0	0				

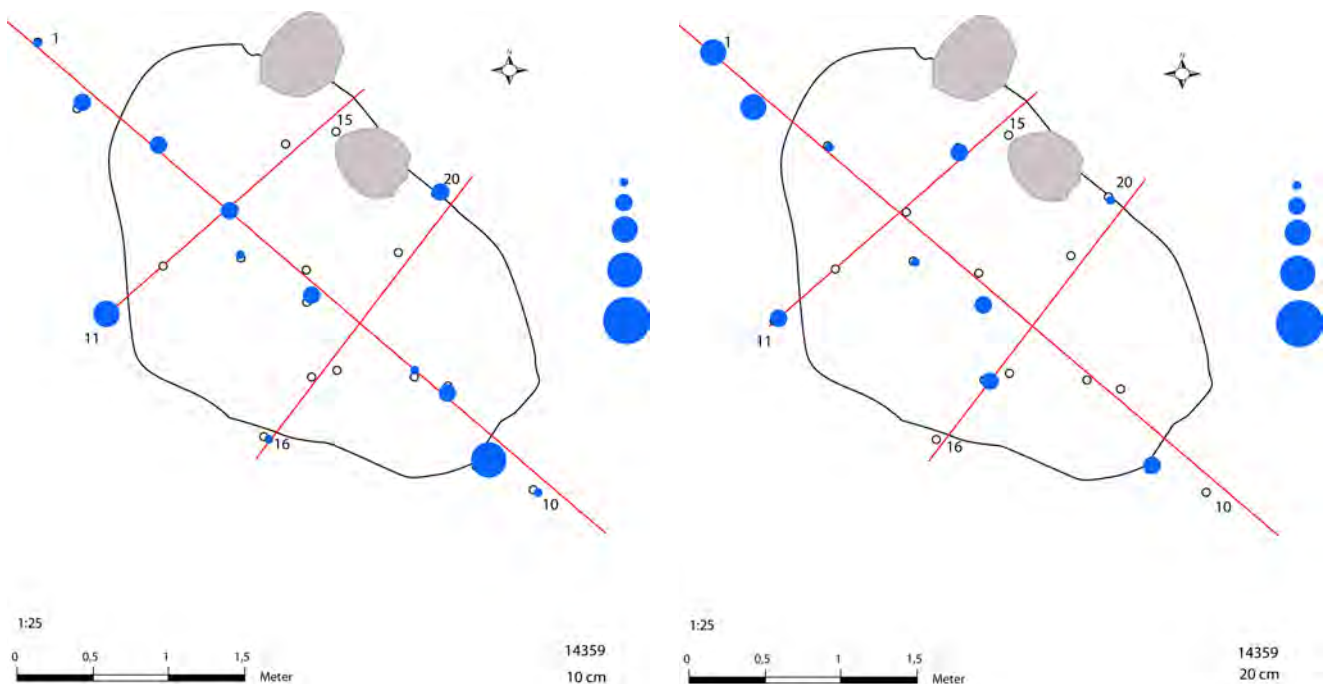

Strukturen ligger vest for røys 1. Dekningsgraden er god for jorddybder fra 10 til 30 cm. For 40 cm er dekningsgraden noe lavere på grunn av stein i undergrunnen. De øvre 20 cm indikerer helst normalverdier av fosfat i jorda med ingen, eller svakt utslag. Jorddybder på 30 og 40cm gir svakt forhøyede verdier i en nord-sør akse gjennom strukturen. Spredningen av de svakt forhøyede verdiene indikerer at fosfatrikt materiale kan ha ligget røysa.

Struktur: 14359

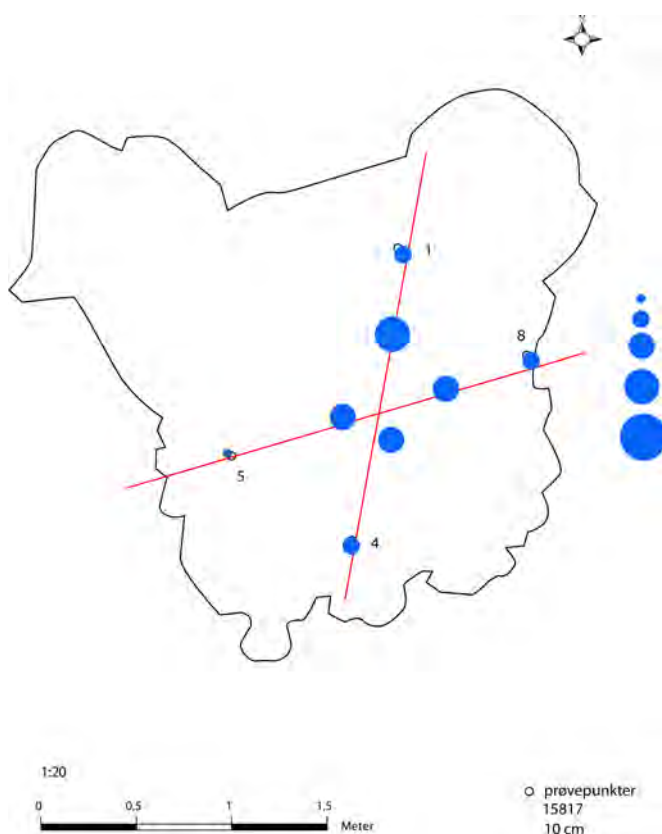
Tabell 5									
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
14359	1	193	1	3	3	2			
	2	194	2	3					
	3	195	2	1					
	4	196							
	5	197	1	1					
	6	198	2	1					
	7	199	1	2					
	8	200	2						
	9	201	4	2					
	10	202	1	0	1				
	11	203	3	2	3				
	12	204	0						
	13	205	2						
	14	206	0	2					
	15	207	0	0					
	16	208	1	0					
	17	209	0	2					
	18	210							
	19	211	0						
	20	212	2	1	0				

Strukturen ligger vest for røys 1. Dekningsgraden for 10 og 20 cm er god. Analysen viser svakt forhøyede verdier av fosfat i forhold til referanseverdiene. Fosfatverdiene virker spredt gjennom hele røysa. Og noen av de høyest målte verdiene er faktisk gjort i utkanten av røysa. Man kan ikke utelukke at fosfatrikt materiale har ligget her, men spredningen av verdiene virker ulogisk.

Struktur:15817

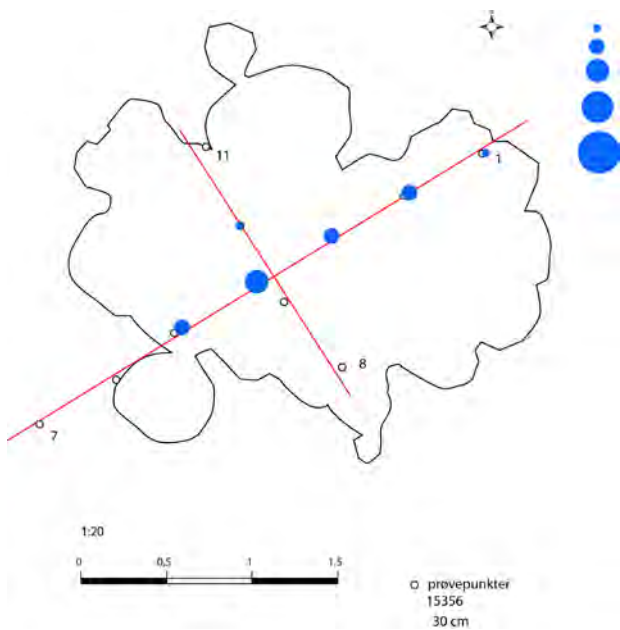
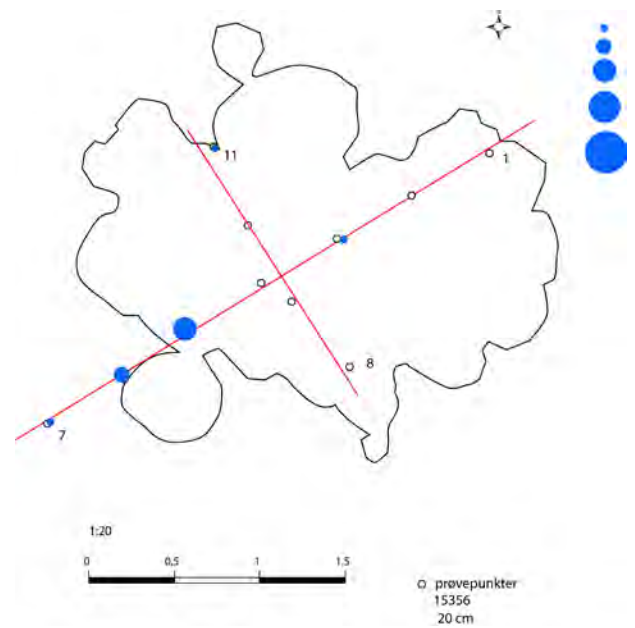
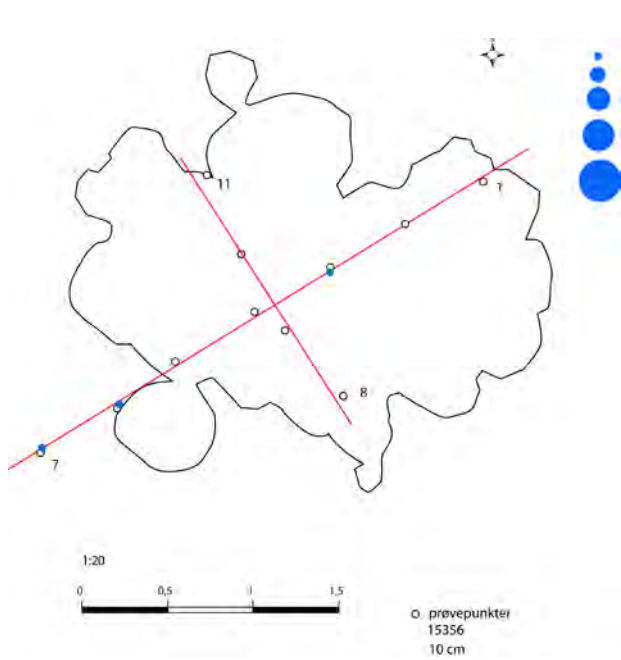
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
15817	1	247	1						
	2	248	3						
	3	249	3						
	4	250	2						
	5	251	2						
	6	252	3						
	7	253	4						
	8	254	2						

Strukturen ligger umiddelbart øst for røys 1. ¼ av strukturen var ikke gravet ut da jordprøvene ble tatt ut. På grunn av stein i undergrunn var dessverre ikke mulig å oppnå god dekningsgrad dypere enn 10cm. Til tross for at resultater fra større jorddybder ville ha vært ønskelig, ga likevel de forhøyede verdiene av fosfat i senter av røysa en indikasjon på at fosfatrikt materiale har ligget her.

Struktur:15356

Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
15356	1	230	0	0	1				
	2	231	0	0	2				
	3	232	1	1	2				
	4	233	0	0	3				
	5	234	0	3	2				
	6	235	1	2	1				
	7	236	1	0					
	8	237	0	0					
	9	238	0	0					
	10	239	0	0	1				
	11	240	0	1	0				

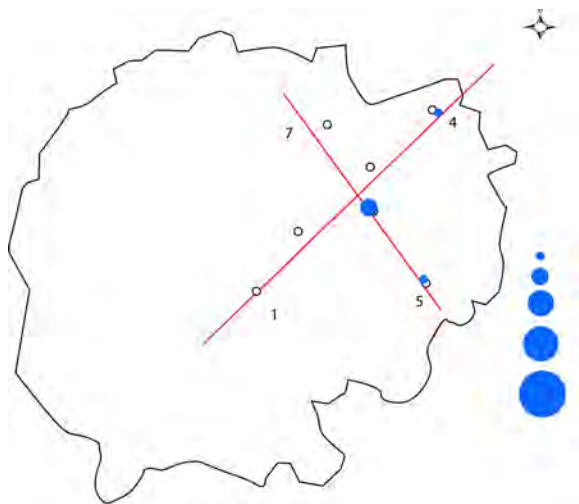

Strukturen ligger umiddelbart vest for røys 1. Dekningsgraden er god for 10 og 20cm jorddybde, men noe dårligere for 30cm. Analysen viser at det øverste jordlaget har lave, eller ingen verdier av fosfat.

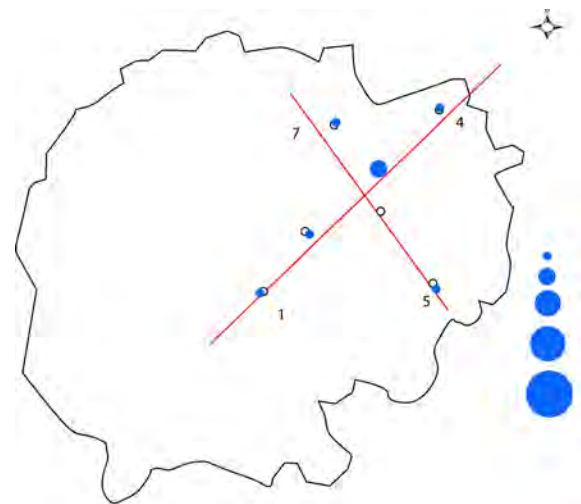
Dekningsgraden for 30cm er lavere enn 10 og 20cm. Men ved denne dybden viser analysen svakt forhøyede fosfatverdier. Likevel er ikke de målte verdiene så høye at man kan hevde at fosfatrikt materiale må ha ligget i strukturen.

Struktur:15643

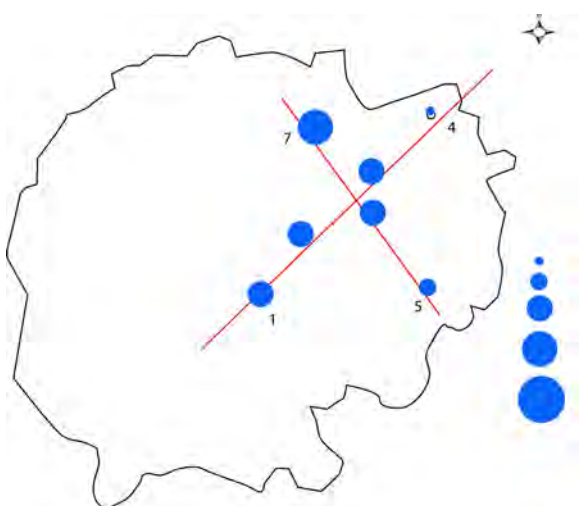
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
15643	1	240	0	1	3	0			
	2	241	0	1	3				
	3	242	0	2	3				
	4	243	1	1	1	1			
	5	244	1	1	2				
	6	245	2	1	3				
	7	246	0	1	4				

1:20
0 0,5 1
○ prøvepunkter
15643
10 cm

1:20
0 0,5 1
○ prøvepunkter
15643
20 cm

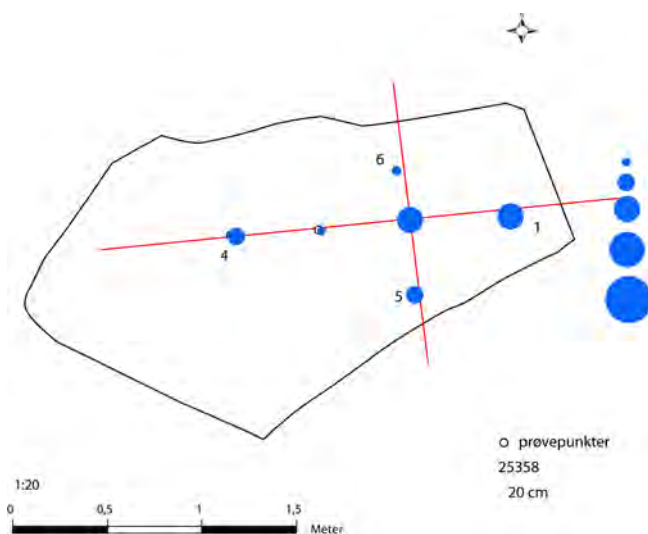
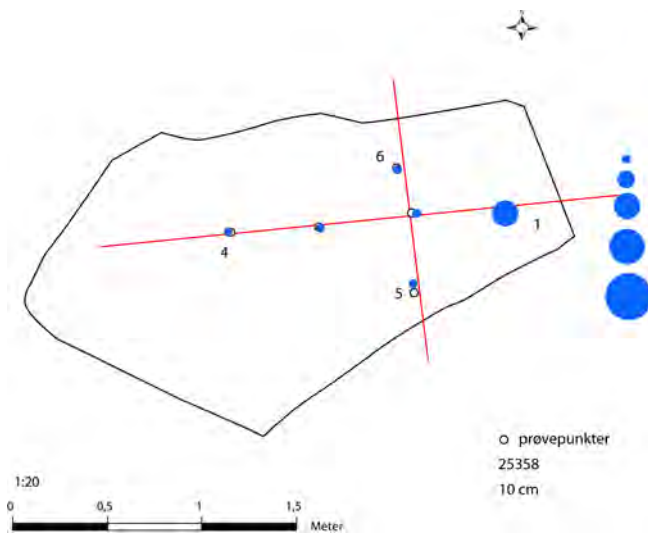

1:20
0 0,5 1
○ prøvepunkter
15643
30 cm

Strukturen ligger umiddelbart nordøst for røys 1. Resultatene fra analysen viser noe av samme utvikling som for struktur 15356, med lave eller ingen fosfatverdier ved 10 og 20cm jorddybde. Verdiene ved 30 cm er klarere og indikerer at fosfatrikt materiale har ligget her. Som ved struktur 15356 er det ikke urimelig at fosfat kan ha seget noe før fiksering til metaller i jorda.

Struktur:25358

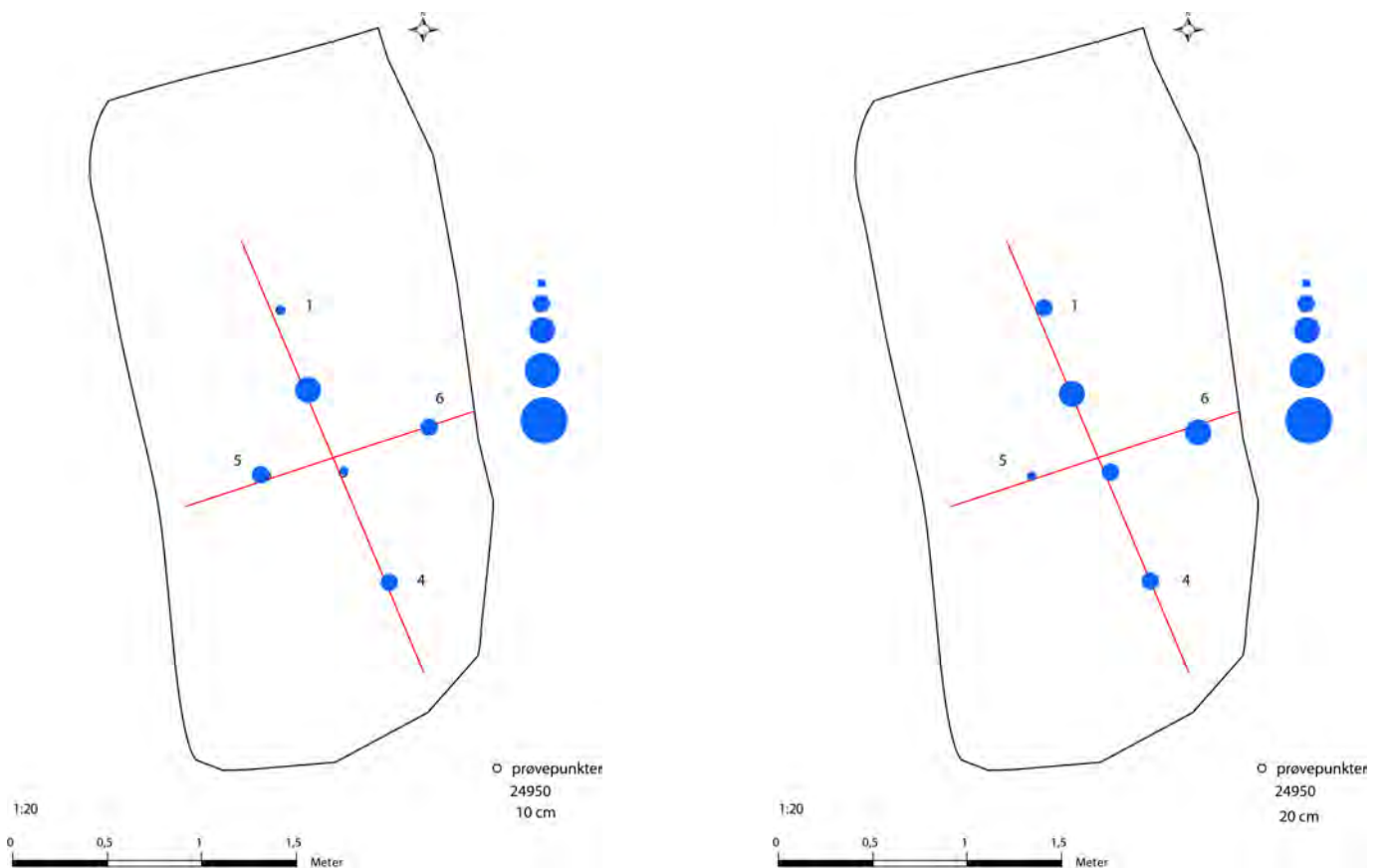
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
25358	1	285	3	3	3				155 mg
	2	286	1	3					
	3	287	1	1	2				
	4	288	1	2	1	1			
	5	289	1	2					
	6	290	1	1					

Strukturen lå under røys 1, og prøvene er følgelig tatt ut etter at røysa var fjernet. Spottestanalysen viser lave og lett forhøyede verdier av fosfat. Dekningsgraden ved 10 og 20cm er god, mens den ved 30cm ikke gir grunnlag for kunne trekke noen slutninger. Ved 20cm ser man lett forhøyede verdier i en øst-vest akse, men verdiene er ikke høyere enn at resultatet og kan skyldes naturlige svingninger i jordas fosfatinnhold.

Struktur:24950

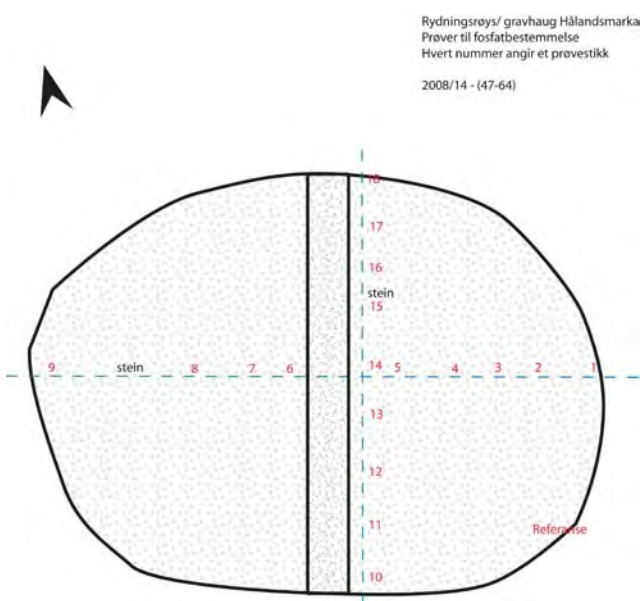
Tabell 10									
Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
24950	1	291	1	2	2				
	2	292	3	3					200 mg
	3	293	1	2					
	4	294	2	2					
	5	295	2	1					
	6	296	2	3					

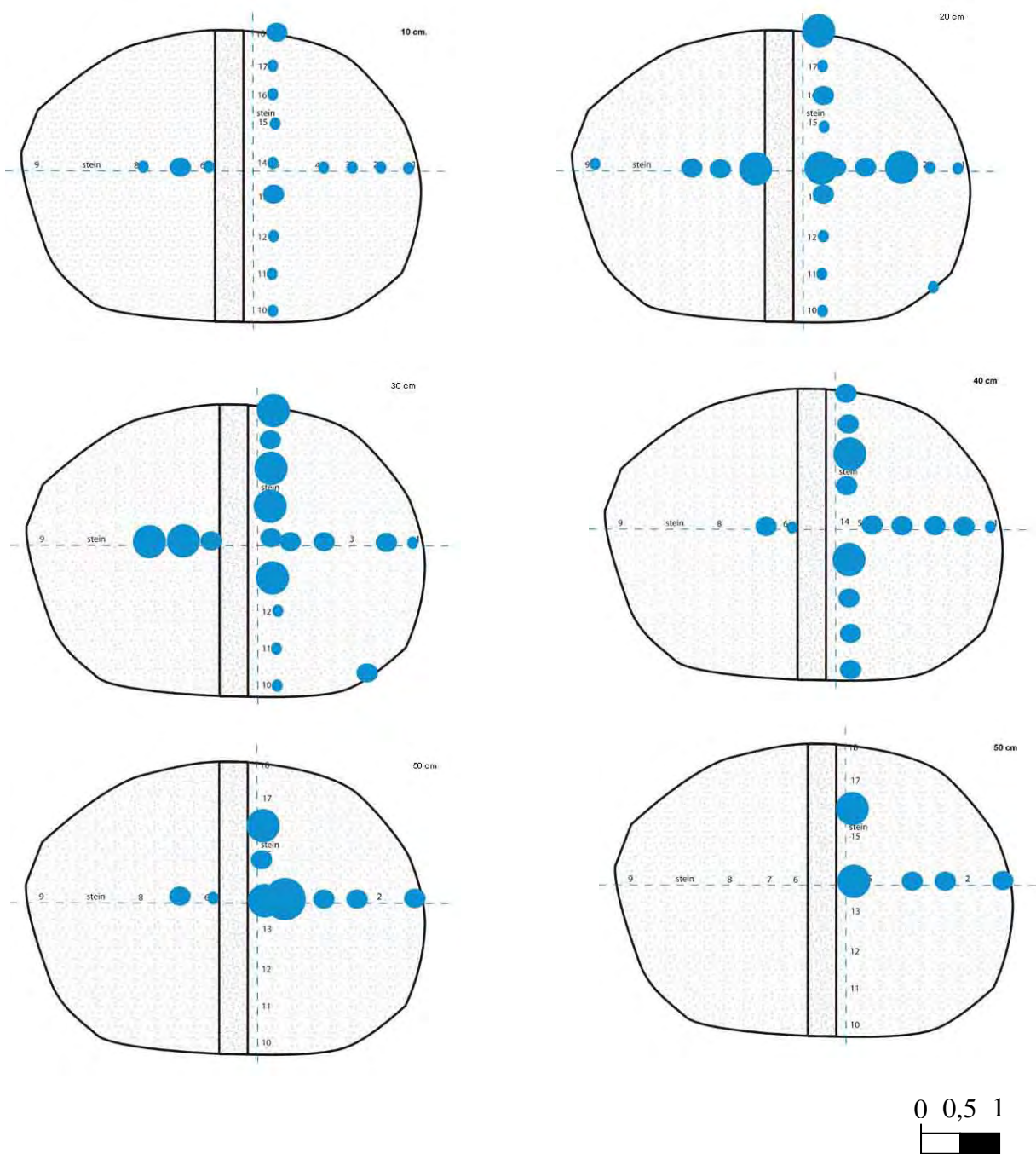

Også denne strukturen lå under røys 1, litt sør-øst for sentrum. Som for struktur 25358 viser og denne svakt forhøyede verdier av fosfat ved 10 og 20cm der dekningsgraden er god. Ved 20cm ser man lett forhøyede verdier, men disse er ikke høyere enn at resultatet og kan skyldes naturlige svingninger i jordas fosfatinnhold.

Struktur:1303

Nat.vit nummer	Nr.	Intrasisnummer	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
2008/14- 47	1		1	1	1	1	2	2	
48	2		1	1	2	2	M	M	
49	3		1	3	M	2	2	2	
50	4		1	2	2	2	2	2	
51	5		M	2	2	2	4	M	
52	6		1	3	2	1	1	M	
53	7		2	2	3	2	2	M	
54	8		1	2	3	M	M	M	
55	9		0	1	M	M	M	M	
56	10		1	1	1	2	M	M	
57	11		1	1	1	2	M	M	
58	12		1	1	1	2	M	M	
59	13		2	2	3	3	M	M	
60	14		1	3	2	M	3	3	Trekull funnet,
61	15		1	1	3	2	2	M	
62	16		1	2	3	3	3	3	
63	17		1	1	2	2	M	M	
64	18		3	3	3	2	M	M	
Referanse			1	1	2	M	M	M	Tatt i utkanten av røysa - se skisse

Strukturen lå lengst nord på utgravingsfeltet. Prøveuttak ble gjort i august 2008, 2 måneder tidligere enn de øvrige prøvene i denne undersøkelsen. Av den grunn ser grafikken litt annerledes ut, men prinsippet er det samme. Spottestanalysen ga interessante avlesninger i fra spesielt 20-50 cm jorddybde, og med god dekningsgrad. De avleste verdiene må anses som relativt høye, og spredningen av verdiene indikerer en konsentrasjon av høye avlesninger mot midten av strukturen.

Struktur 3421 kammeret i røys 1

Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	Anm.
3421	1	310	3	4	4	3			870mg (snitt alle dybder).
3421	2	311				3	5		780mg (snitt alle dybder).

Det ble og tatt ut 2 prøver i senter av kammeret i røys 1. Analysen ga som forventet høye verdier av fosfat. I tabell 12 ser man verdiene fordelt på jorddybde.

Referansemålinger struktur 26271 og 26272

Det ble og tatt ut referanseprøver av fosfat i det undersøkte feltet. De er tatt sør for Røys 1 (se figur 1). Det er viktig å være oppmerksom på at referanseverdiene 26271 og 26272 inkluderer matjordsjiktet.

Intrasis nr.	Nr.	Nat.vit nr. 2008/14 -	10 cm	20 cm	30 cm	40 cm	50 cm	60 cm	70 cm
26271	1	308	3	3	4	4	3		(275mg 30 og 40 cm)
26272	2	309	2	3	2	1	0	0	0

Oppsummering/ konklusjon

Flere av de undersøkte strukturene hadde verdier som klart lå over målte referanseverdier i undergrunn. Og hos flere av dem ser vi en trend til økning av fosfatinnhold med økende jorddybde. Dette kan skyldes at fosfat fra nedlagt materiale i strukturen kan være vasket nedover i sandig sur undergrunnsjord før det har inngått i mer tungtløselige forbindelser med jern og aluminium³.

På grunn av utvasking kunne det derfor ha vært ønskelig å oppnå 40-50 cm jorddybde i et større antall av strukturene, men som kommentert i konklusjonen ved flere av de enkelte strukturer har større stein i undergrunnen begrenset muligheten til prøveuttak i dybden.

I tillegg til de målte referanseprøvene *S-26271* og *S-26272*, må og prøver som er tatt ut i ytterkant av den enkelte struktur tas med i vurderingen i egenskap av å være referanseprøver nær strukturen. Referansene *S-26271* og *S-26272* gir høye avlesninger av fosfat i matjordlaget. Men sannsynligheten for at dette fosfatet vaskes ut er liten i fin jord. Undersøkelser viser nemlig at gjennomsnittelig utvasking er mellom 5 og 8 cm litt avhengig av jordtype⁴. De høye referanseverdiene i matjordsjiktet kan mulig tilskrives moderne gjødsling, eller etterlatenskaper fra beitende dyr.

Samlet sett viser derimot referansemålingene fra prøver tatt fra undergrunnen svært lave, eller ingen utslag ved spottestanalyse. Og sammenligner man disse med målingene gjort på jordprøvene innenfor strukturene ser vi dermed at flere av dem kan tenkes å ha inneholdt fosfatrikt organisk materiale på et tidspunkt.

Prøvene som ble tatt ut i selve kammeret *S-3421* i røys 1 ga blant de høyeste målte verdiene verdiene målt i undersøkelsen. Dette kan skyldes at den døde i kammeret har ligget mer

³ Larsson, C, 1974, *Fosfatundersøkning*, s-3.

⁴ Larsson, C, 1974, s-3.

beskyttet for ytre påvirkning, og at fosfatet dermed kan ligge mer konsentrert i jorden rett under kroppen.

Stavanger 11.02.2009

Jon Erik Amundsen

Kilder og litteratur

Larsson, C, 1974, *Fosfatundersøkning*. .

Emsley, J , 1976, *The chemistry of phosphorus*,

Bakkevig, S, 1980. *Phosphate Analysis in Archaeology*, Arch. Rev, Vol 13 – 1980

Hartmann, N, 1984, *Arkæologisk felthåndbog*, København

Lagerløf, A, 1992, *Fosfatkartering som Arkeologisk metod*, Riksantikvarieembetet

Persson, K, B, 1997, *Soil Phosphate analysis*, Archaeometry 39,.

Persson, K,B, 2005, *Archaeological Propection*, Laborativ Arkeologi, 10-11

Mercks Reflectoquant 10. Test phosphates, 1.16978.0001.

www.periodesystemet.no (Kjemisk institutt, UiO)

Analysis of cremated bone Hålandsmarka, Time Kommune

Sean Denham, MSc, PhD
Arkeologisk Museum i Stavanger

Introduction

Although the site at Hålandsmarka has a number of features of archaeological interest, only three of these, all burial cairns appearing to date to the mid-late first millennium AD, produced bone in sufficient quantities to warrant analysis. Cairn 1 (3421) is the largest and most impressive feature on the site, standing two meters high with a diameter of twenty meters. Most of the bone from this feature was located in and around the main burial chamber, although some was found below this level. There appears to have been a sub-rectangular burial mound predating larger circular mound and some of the bone recovered below the main chamber is associated with this phase. Cairns 2 (2337) and 3 (5811) are adjacent to each other. Cairn 2, the larger of the two, contained a boat grave with a large number of high status finds. These finds, however, are not associated with bone. The only bone material identified in this cairn appeared in a secondary burial on the northwest edge of the cairn. Cairn 3 didn't produce a number of high status items, and much less bone than its neighbour. Bone from all three cairns was recovered both *in situ* and through systematic wet sieving. Apart from a single, debatable example, there is no evidence from secure archaeological contexts suggesting that the remains uncovered are of non-human origin. It must also be stated that throughout the excavation a large number of domesticated remains, primarily cattle, sheep and horse, were identified. While it can be generally assumed that these are of modern origin, given the fact that they were primarily located within and just below the modern top soil, some domesticated bones did turn up in various contexts within Cairn 1. In these cases, preservation level, size, element distribution and butchery patterns all indicate that these are also of modern origin; their presence must be attributed to either small scavengers or the reworking of topsoil during plundering.

Methods

Identification to element and potential species (in the few cases where non-human species are suspected) were accomplished using the reference standards presented by Bass (1995), Schmid (1972) and Hillson (1992). Poor preservation, as well as excessive fragmentation and deformation due to heat exposure limit the ability to estimate age-at-death, sex and size of the individuals represented. Traditional methods of quantification such as NISP (number of identified specimens) and MNI (minimum number of individuals) were also impractical in this situation; assemblage size has therefore been measured as the net weight (g) of bone recovered from each quadrant/layer (Brickley and McKinley 2004, 10). Cremation temperature was estimated using the standards set by both Holck (1987) and Walker and Miller (2005).

Results

Table 1 lists the amount of bone identified in all three cairns. Although Brickley and McKinley (2003, 10) suggest different sieve fractions (i.e. 2-5mm, 5-10mm and >10mm), those used here reflect the available equipment and are perfectly acceptable for the present study. The calculation of net weight of the material from Cairn 2 is slightly problematic in that a large percentage of the assemblage was recovered in bulk (i.e. with the surrounding soil, stone and ceramic material). Although sieved, the sample retained large numbers of stone and ceramic fragments of all sizes. This obviously affects the weight of each sieve fraction. These extraneous fragments were removed, by hand, from the two larger two

fractions (4-8mm and >10mm), and the bone weighed directly. As this was impractical for the smaller fractions, sub-samples of these were taken, separated by hand and weighed. The percentage bone composition of these sub-samples was then calculated and used to estimate the total amount of bone in these two fractions.

		1-2mm	2-4mm	4-8mm	>8mm	Total
Cairn 1	Net wt. (g)	0,7	9,7	78,7	103,6	192,7
	%	0,4	5	40,8	53,8	-
Cairn 2	Net wt. (g)	61	150,5	297,6	519,7	1028,8
	%	5,8	14,2	28,1	49,1	-
Cairn 3	Net wt. (g)	1,6	10	68	71,9	151,5
	%	1,1	6,6	45	47,6	-

Table 1. Net weight (g) of cremated bone according to fragment size from burial cairns at Hålandsmarka, Time Kommune.

There is an obvious difference in the amount of cremated bone recovered from these three burial cairns. Table 2 illustrates basic statistics on post-cremation weights from both a modern clinical study (Warren and Maples 1997, 417), in which the entire skeleton is recovered, and archaeological material (Bronze Age to Medieval) kept at the Museum of Antiquities of the University of Oslo (Holck 1987, 46). It can be seen that Cairn 1 and Cairn 3 fall well below the average weight for Norwegian cremation burials as well as modern cremations, suggesting significant loss of material. Cairn 2, on the other hand, produced a much larger amount of material, well above average for Norse material and just within the range of modern cremations.

In spite of differences in the amount of cremated bone recovered from the various cairns, there is general consistency in the percentage of material surviving over 8mm in size, around 50%. The two smaller samples, from cairns 1 and 3, show similar percentages at all fragment sizes, while Cairn 2 shows higher percentages of smaller fragments. This may be due to recovery method; it may also be that cairns 1 and 3 were either more heavily disturbed (there is at least some evidence for reuse of the main chamber of Cairn 1, see below), causing smaller fragments to become scattered and lost, or subject to higher levels of degradation, causing loss through deterioration. Why, if this last is the case, the material from Cairn 2 should not be subject to similar deterioration is not clear. It is perhaps more likely, therefore, that later disturbance is the cause.

Context	Average wt. (g)	Min. wt. (g)	Max. wt. (g)
Modern material	2430	876	3784
Single grave (general)	269,7	ca. 1	3000+
Double grave (general)	985,2	N/A	N/A
Single grave (male)	637,9	10	3175
Single grave (female)	455,6	30	1950

Table 2. Basic net weight (g) statistics for cremated remains from both modern and Norwegian archaeological contexts.

Cairn 1

The bone recovered from this area can broadly be divided into two categories: that recovered from within the main burial chamber and its immediate surroundings (walls, etc.), and that found outside and below this area. Table 3 describes the weights of these two groups as well as the weights of the sieve fragments of each group. The non-chamber associated

material has a higher percentage of larger fragments (>8mm), while the chamber associated material contains a high percentage of 4-8mm size material. This difference can be ascribed to more methodical recovery methods within the chamber associated contexts. The area within the chamber was divided into ten separate zones, zones 1 and 2 corresponding to the northeast end of the chamber (the “head” of the chamber), zones 9 and 10 its southwest end. A number of layers were distinguished within these zones, with layers 5-7 producing bone. The weights of these are listed in Table 4. It can be seen that a vast majority of the bone (85.3%) is located in the head of the chamber. The relevance of this will be discussed below

		1-2mm	2-4mm	4-8mm	>8mm	Total
Chamber associated contexts	Net wt. (g)	0,7	9,2	74	92,3	176,2
	%	0,4	5,2	42	52,4	-
Non-chamber associated contexts	Net wt. (g)	-	0,5	4,7	11,3	16,5
	%	-	3	28,5	68,5	-

Table 3. Net weight (g) of cremated bone according to fragment size from chamber associated contexts and non-chamber associated contexts from Cairn 1 at Hålandsmarka, Time Kommune.

Net weight (g) of cremated bone per zone											
Level	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Total
5	-	1,4	2,3	2,4	1,4	0,2	0,2	0,1	-	-	8,0
5B	28,1	23,4	-	-	1,4	0,4	-	0,4	-	>0.1	53,7
5B-6	-	-	-	1,1	-	-	-	-	-	-	1,1
6	8,3	8,4	3,8	2,4	1,8	2,0	-	0,7	-	>0.1	27,4
Total	36,4	33,2	6,1	5,9	4,6	2,6	0,2	1,2	-	-	90,2
	A				B				C		
6B-7	2,2				5,4				0,4		8,0
Total	83,8				14,0				0,4		98,2
%	85,3				14,3				0,4		

Table 4. Net weight (g) of cremated bone according to fragment size from zones within the main burial chamber at Hålandsmarka, Time Kommune.

The material present within the chamber will here be discussed separately from the non-chamber associated material. The poor preservation of this material limits the amount of demographic data available. There is no direct evidence of more than one individual present in the chamber material, although, as will be discussed below, the cremation evidence does imply this. A number of cranial fragments were noted, most of these are small and non-diagnostic. One large segment of the occipital bone (back of the skull) was present. This retained an edge of the lamboidal suture. The suture has the appearance of being unfused, a feature that Holck (1986, 69) describes as being a common feature in cremations irrespective of the age of the individual. Other cranio-facial fragments include the left mandibular condyle and right zygomatic bone. Various vertebral, rib and long bone fragments are present. Unfortunately, few of these are diagnostic. It is likely some rounded articular surface fragments represent the femoral and humeral caputs, but more than this cannot be said with any certainty. The identification of the distal epiphysis of a humerus is more definite, although the fragmentation does not allow for age estimation. A number of diaphyseal

fragments from phalanges are present, although the epiphyses are not. The general size suggests full development, and is therefore an indicator of adulthood; without the epiphyses, however, this must remain conjecture. One phalange appears to bear two small, parallel cut marks. While this stirs the imagination, too much should not be made of it. Such marks may simply be the result of domestic accidents.

The interesting information from this material derives from the cremation evidence. While most of this material bears evidence of moderate burning, around 800°C (Holck's Grade 3 burning [Holck 1986, 143]), some fragments bear evidence of much lower and much higher temperatures (ranging from 400°C to over 1000°C). Some of this can be explained by the fact that temperatures can vary within a fire. The range and appearance of the burning is problematic, however. In some situations, cortical bone and/or the inner wall of the bone appears completely unburnt, suggesting that only the outside of the bone was exposed to high temperatures, while in other cases the both the inner and outer facets are burned. A few interesting examples bear evidence of the inner wall of the bone being exposed to higher temperatures than the outside, suggesting that these elements were fragmented prior to burning. Evidence of burning within the chamber (e.g. charcoal, fire cracked stones) may provide an explanation for this situation; the remains of an earlier burial swept aside for the cremation and burial of another individual may become burned in this manner. The concentration of bone at the head of the chamber, described above, may suggest a concentrated pyre. It may be, then, that this represents two phases of use of the chamber, and that this material comes from two individuals. This suggestion is extremely tentative, however.

Although a higher percentage of the non-chamber associated material survives to a size over 8mm, little of it is diagnostic. Two vertebral bodies, a larger rib fragment, and various skull and long bone fragments are all present. Burning evidence is extremely variable. In some instances one sees evidence of temperatures over 1000°C (Walker and Miller 2005, 29), while other fragment appear unburnt. It may be that some of these fragments actually belong to the burial chamber, having been moved due to post-depositional processes.

Cairn 2

As has been discussed, the material from this burial is the largest from the Hålandsmarka site and well above average for Norwegian cremation burials. There is no indication that this burial contains more than one individual, suggesting relatively low post-depositional disturbance or deterioration, as well as fairly complete recovery. A number of diagnostic fragments from all areas of the body survive in this context, although unidentified or partially identified fragments (e.g. general skull fragments, long bone fragments) are by far the majority. The following elements were identified:

Cranial/cranio-facial fragments

The largest cranial fragments present in the assemblage are occipital-parietal fragments (i.e. back of the skull) surrounding the intersection of the sagittal and lamboidal sutures. This is expected, as the cranial vault is thickest in this area. Fragments of the left and right ocular orbits were also identified.

Vertebrae

The left half of the axis, the internal edge of the vertebral foramen/base of spinous process from two thoracic vertebrae and various fragments of vertebral bodies were all present. Other probable vertebral fragments were also noted.

Ribs

Although large numbers of rib fragments can be seen, none were assigned to specific sections of the torso.

Long bones

A large number of diaphyseal fragments were present, although none of these can be assigned to specific elements. A few epiphyseal fragments were also identified. The lateral condyle of the distal right femur was present but fragmentary; a heavily eroded fragment of what appears to be the medial condyle was also noted, as well as the greater trochanter neck. A fragment of the humeral trochlea was identified, as well as larger segments of articular surface which, according to size and curvature, belong to either the femoral or humeral caput; none of these were assigned to specific sides of the body.

Phalanges

A large number of phalanges were identified in this material. Size and shape modification due to burning, as well as general deterioration, make it difficult to differentiate between proximal and intermediate phalanges and between **manual and podal** digits. Eight distal proximal/intermediate phalanges, six diaphyseal fragments potentially belonging to proximal/intermediate phalanges, one proximal intermediate phalanx and three distal phalanges were all identified.

The poor preservation and relative lack of diagnostic elements limits the amount of demographic information available. As mentioned above, there is no evidence to suggest that there is more than one individual represented in this assemblage. Sex is somewhat difficult to identify. Ideally, multiple sex indicators should be used to estimate sex from a skeleton. Unfortunately, there is little such information present in this case. The sharpness of the right supra-orbital border suggests that this individual was a female (Bass 1995, 86). Bass (*ibid.*, 190; after Scheuer and Elkington 1993, 774) also presents sexing standards based on manual proximal phalanx measurements. All proximal/intermediate phalanges identified, allowing for an average 10% size reduction due to burning (Holck 1987, 143), fall within the female size range. While this supports the sexing information from the supra-orbital border, it must be remembered that none of these phalanges have been positively identified as being manual proximal elements (although it is certainly possible).

As with sexing evidence, ageing evidence is extremely limited. The size of the lateral condyle of the distal femur suggests full development. Unfortunately, this element is broken off just above the articulate surface, making it impossible to determine whether or the distal epiphysis has fused with the diaphysis. In females, this process generally occurs between the ages of 14 and 18 years of age (Bass 1995, 220; after Pyle and Hoerr 1955). Given the size/development of the lateral condyle, it is not unreasonable to suggest that this element (and thus the individual represented) was either at or past fusion age. This is supported by the manual intermediate phalanx mentioned above, the proximal epiphysis of which is completely fused to the diaphysis. While Bass is not specific about the fusion age of this element, he does indicate that this occurs at some point past the age of 15 years (Bass 1995, 180-1). There is no evidence of pathologies which might suggest advanced age. Holck (1987, 102-3), in a wide-ranging study of Norwegian cremation burials from the Bronze Age to the Christian Middle Ages, found that 55.2% of the examples fell into the "adult" category, which he defines as 18-44 years of age. He also suggests an average age of 34 years for adult females, although this result must be viewed with caution.

Calculation of stature from human remains generally requires much better preservation than we see in this assemblage. Even if complete long bones or long bone epiphyses were present, size and shape alteration due to burning would have biased the results (Holck 1987, 113). Holck (*ibid.*, 114) does report, however, a number of earlier results from uncremated female burials in Norway and Denmark dating to the Bronze Age and Iron Age. These women were estimated to have stood between 152.3 cm and 162.5 cm in height. It is not unreasonable to assume that this individual falls within this range.

This material generally appears to have been burnt to Holck's Grade 3 burning level, a finding supported by coloration and surface textures (Walker and Miller 2005, 229; Bohnert et al. 1998, 15). These all correspond to burning temperatures of around 800°C (for more on this, see description of Cairn 3 results below). The one feature of cremation which is present in the Cairn 2 burial to a much greater extent than those from cairns 1 and 3 is a type of fracture pattern known as the "gill pattern", referring to its resemblance to the gills of a fish. Holck (1987, 143) describes this as "curved, parallel cracks across the bone's axis with the convex side facing the joints". This is exhibited both on larger long bone fragments and as curved, thumbnail shaped fragments which have broken off from the larger elements. Although the cause of these is unclear, Holck (*ibid.*) notes that they can sometimes be seen in modern cremation ovens when hot remains are rapidly cooled.

Cairn 3

Although these remains were assigned four separate find numbers, they should be treated as one. Unfortunately, as with the Cairn 1 assemblage, the level of fragmentation restricts the amount of information to be taken from the assemblage. It appears that two individuals are present, although this is primarily based on skull thickness, rather than element distribution data. Exposure to temperatures of around 700-800°C causes bone to shrink (Ubelaker *in press*, 3). If one accepts Holck's (1987, 143) findings that cremated bone shrinks by 10%, on average, then pre-cremation skull fragment thicknesses, from this assemblage, may be estimated ranging from 2.2mm to 4.5mm. Although Lynnerup (2001, 47) has shown there is no correlation between age and skull thickness, his sample only includes ages 16 to 90 years of age (i.e. no younger individuals), with skull thicknesses (at various points on the cranial vault) ranging from 2.740mm to 12.740mm (mean thicknesses of 5.034mm-7.825mm). Similar mean thicknesses can be seen in archaeological samples of individuals aged 15-49 years from Israel and Jordan (Smith *et al.* 1985, 130). Young (1957, 373) shows a steady increase in thickness up to 16 years of age (by which stage they have reached the sizes reported by Linnerup), with mean thicknesses in the 2-3mm occurring in the first few years of age. Thus it is possible that the thinner skull fragments identified in this assemblage come from a younger individual. This is also suggested by wall thickness in some long bone fragments present. Although it is difficult to use cremated teeth as an indicator of age, a few teeth from this assemblage appear to be deciduous, supporting the idea of both a younger and an older individual present. A third phalanx belonging to the older of the two individuals, as suggested by size and robusticity, was identified. This category of element appears to survive well, as numerous phalanges were identified in all cairns. The main hindrance to the interpretation of two individuals in this burial context is the small amount of material identified, 151.5g (Table 1), but, as discussed above, it is possible that later disturbance is to blame for this loss of material.

Burning levels are somewhat variable. Most material appears to have been burned to Holck's Grade 3. Colouration, according to Walker and Miller (2005, 229), suggests temperatures between 800°C and 1000°C. Bohnert, et al. (1998, 17) observed that cremation temperatures of 670°-810°C, for a duration of one hour, were sufficient to reduce a body to this level; although it must be emphasized that this represents conditions in a modern

cremation chamber, where even burning temperatures are more easily achievable. Some elements appear to have been burned to Holck's Grade 2, visible in one case as blackening of the bone surface, in another as retention of original surface strength (in spite of change in colouration to a paler white). The latter case can be seen on the palatine bone, which forms the back to the roof of the mouth, suggesting that lower temperatures affected the inner aspects of the skull. This in itself may point to varying temperatures within the cremation pyre or a shorter cremation time.

Discussion

A number of interesting features are visible in this assemblage. Unfortunately, many of these results must be seen as being rather tentative, given the fragmentary state of the material. The material from Cairn 1 is mixed. Cremation evidence from within the chamber suggests variable burning. Long bone fragments with internal aspects exposed to higher temperatures than outer aspects suggest reuse of the chamber. Remains from earlier burials may have become fractured at some point after deposition, exposing these inner aspects to higher temperatures when the chamber was reused for a cremation pyre. There is not enough demographic data available from the remains themselves to substantiate this. Recovery methods within the chamber were such that it may be confidently assumed that most, if not all, of the surviving bone was collected. This implies fairly substantial post-depositional destruction. Whether this is due to exceptionally high cremation temperatures, soil acidity, or some other factor is unclear; it is probably the result of a combination of factors. The non-chamber associated material is of little value. A portion of it may have originated from within the chamber and been reworked by post-depositional processes. Much of it probably relates to earlier burials on the site (prior to the construction of the large circular cairn and chamber), but there is little information to be taken from this.

The assemblage from Cairn 2 is the most informative from this site. Demographic data, as well as comparative data, suggest that the secondary burial associated with Cairn 2 contained the remains of an adult female, aged 18-44, who stood between 152.3 cm and 162.5 cm. Although this burial consisted of only one individual, it contained by far the largest amount of material. A number of factors may have led to this. First, the fact that the burial was placed on the edge of the cairn, rather than in the centre, increased its chances of remaining undisturbed. Alternatively, the soil acidity within the immediate area may have been lower. More importantly, the burning evidence may provide some insight. There is evidence of Holck's Grade 3 burning; however, the heavy gill-pattern fractioning may suggest that while the material was raised to a moderately high temperature (800°C), it was cooled rapidly. This would then indicate that the cremation did not last long enough, and was not hot enough, to reduce the bone to smaller fragments.

The material from Cairn 3, like Cairn 1, is extremely limited. The most relevant result, also similar to Cairn 1, is the indication of multiple individuals. This rests on different evidence, however. Rather than looking at burning temperature evidence, cranial vault and long bone thickness suggest one older (adult) and one younger (juvenile) individual present in the assemblage. As in the other cairns, there is evidence of variable burning temperatures. In this respect, the results from this material appear similar to those from Cairn 2, with indications of either lower temperatures or a shorter cremation time. The potential presence of the younger individual, if it is indeed a younger individual, is rather enigmatic. It is unclear how old this individual was at death or to what extent the body was cremated.

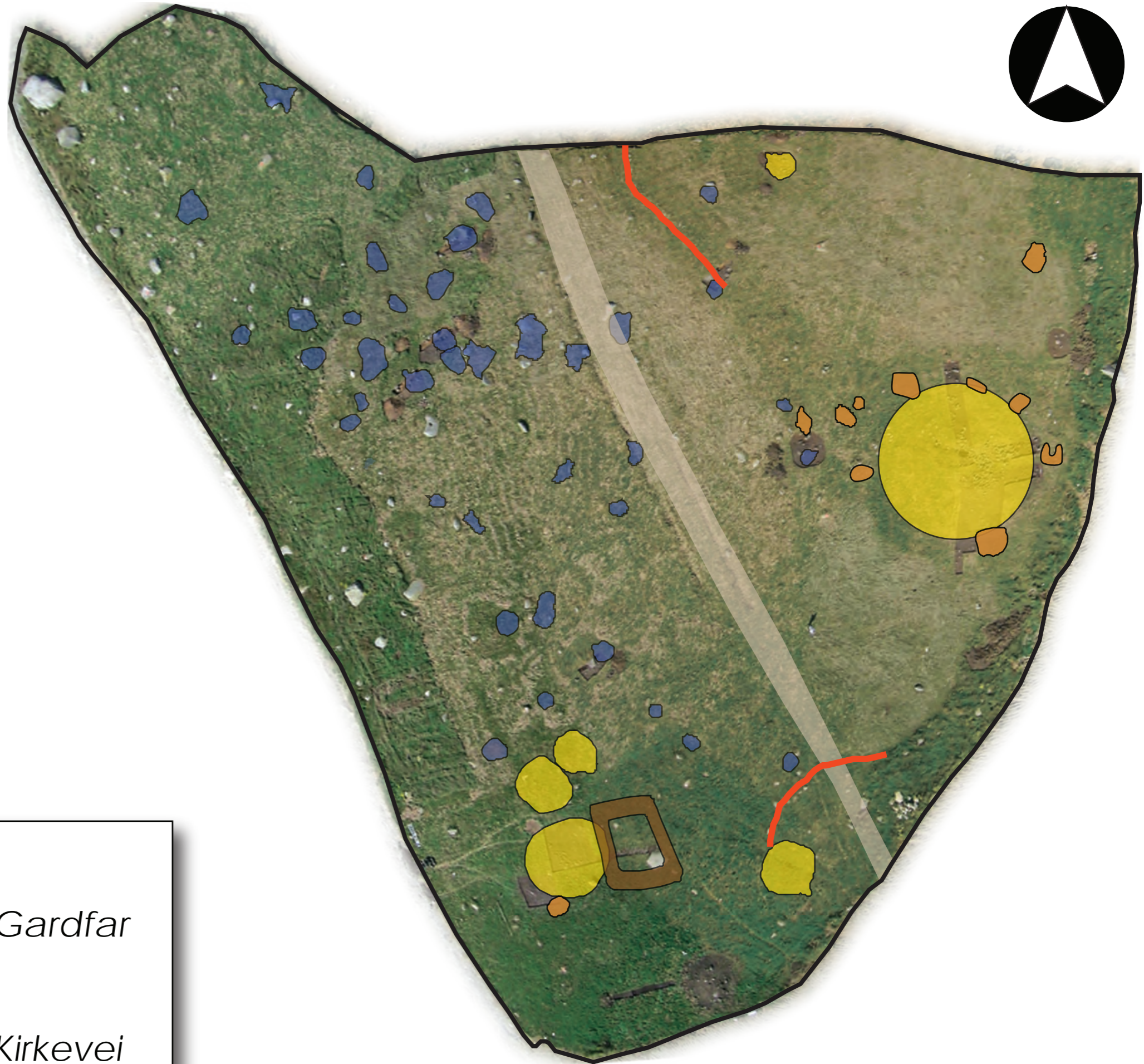
To summarize, the main chamber of Cairn 1 appears to have been used at least more than once, with at least one cremation having taken place within the chamber. Burials predating the construction of this chamber were present but ephemeral. The secondary burial from Cairn 2 consisted of an adult female. The cremation pyre appears to have been either of

less intensity or shorter duration than that of Cairn 1. This can also be seen in the material from Cairn 3. Although there is evidence of two individuals in Cairn 3, one older and one younger individual, in the assemblage, little can be said about either.

References

- Bass, W.M. 1995. *Human osteology: a laboratory and field guide, Fourth Edition*. Missouri Archaeological Society, Special publication No. 2.
- Bohnert, M., Rost, T. & Pollak, S. 1998. 'The degree of destruction of human bodies in relation to the duration of the fire', *Forensic Science International*, 95, pp. 11-21-
- Brickley, M and McKinley, J.I. (eds.) 2004. *Guidelines to the standards of recording human remains*. Institute of Field Archaeologists Paper No. 7.
- Hillson, S. 1992. *Mammal bones and teeth, an introductory guide to methods of identification*. Institute of Archaeology, London.
- Holck, P. 1986. *Cremated bones*. Antropologiske skrifter nr. 1, Anatomisk institutt, Universitet i Oslo, Oslo.
- Lynnerup, N. 2001. 'Cranial thickness in relation to age, sex and general body build in a Danish forensic sample', *Foernsic Science International*, 117, pp. 45-51.
- Schmid, E. 1972. *Atlas of animal bones*. Elsevier, Amsterdam, London, New York.
- Smith, P., Wax, Y., Becker, A. and Einy, S. 1985. 'Diachronic variation of cranial thickness of Near Eastern populations', *American Journal of Physical Anthropology*, 67, 127-133.
- Ubelaker, D.H. *in press*. 'The forensic evaluation of burned skeletal remains: a synthesis', *Forensic Science International*.
- Walker, P.L. and Miller, K.P. 2005. 'Time, temperature, and oxygen availability: an experimental study of the effects of environmental conditions on the color and organic content of cremated bone'. *American Journal of Physical Anthropology*, Supplement 40, pp. 222-31.
- Warren, M.W. and Maples, W.R. 1997. 'The anthropometry of contemporary commercial cremation', *Journal of Forensic Science*, 42(3), pp. 417-423.
- Young, R.W. 1957. 'Postnatal growth of the frontal and parietal bones in white males', *American Journal of Physical Anthropology*, 15(3), pp. 367-386.

HÅLANDSMARKA, TIME KOMMUNE, ROGALAND

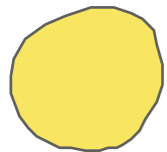
TEGNFORKLARING

Rydningrøyser

Gardfar

Gravrøyser / haug

Kirkevei

Smårøyser / steinpakninger

0 10 20 50 Meter

TGB 2009

13.1 Profiler

13.1.1 Illustrasjoner

- 13.1.1.1 Steinansamling 6215 (Tegning 11)
- 13.1.1.2 Haug 2337 (Tegning 18)
- 13.1.1.3 Haug 2337 (Tegning 18)
- 13.1.1.4 Haug 2337 (Tegning 32)
- 13.1.1.5 Steinlegging 5870 (Tegning 21)
- 13.1.1.6 Tuft 2533 (Tegning 24)
- 13.1.1.7 Tuft 2533 (Tegning 23)
- 13.1.1.8 Steinlegging 5811 (Tegning 35)

13.1.2 Fotomosaikker

- 13.1.2.1 Haug 2337
- 13.1.2.2 Haug 2337
- 13.1.2.3 Haug 2337 og tuft 2533
- 13.1.2.4 Haug 2337 og tuft 2533
- 13.1.2.5 Steinlegging 5870 og 5811

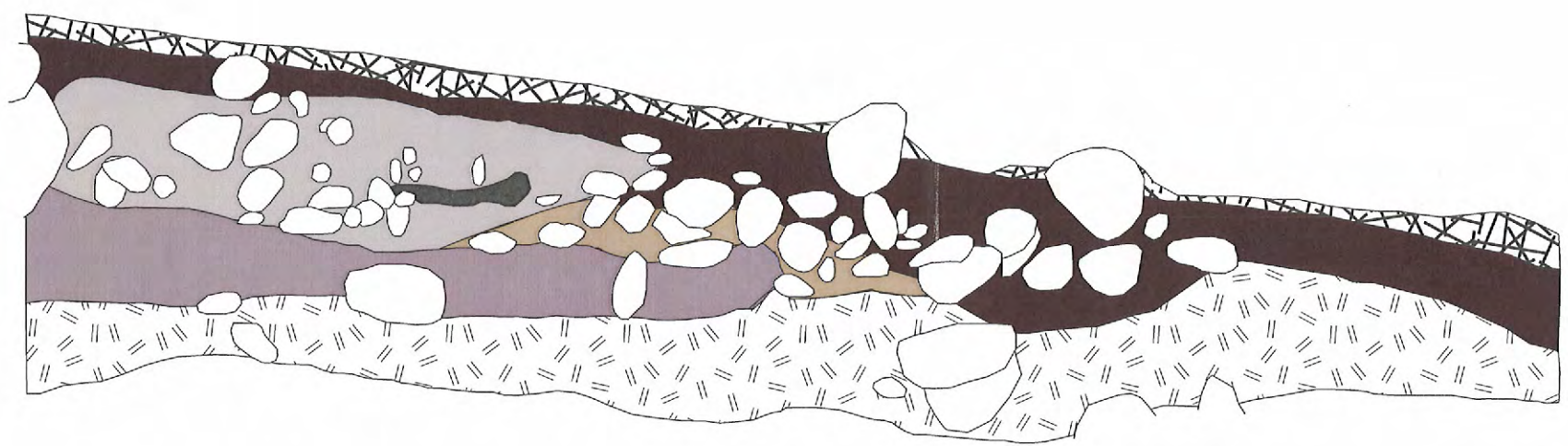
13.2 Plan

13.2.1 Illustrasjoner

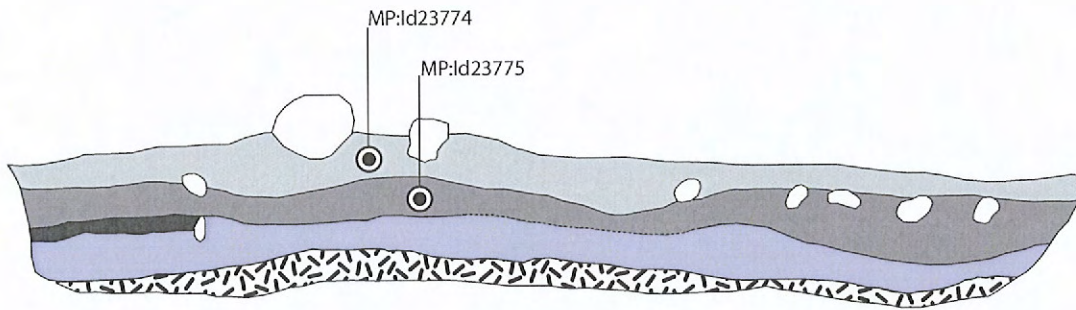
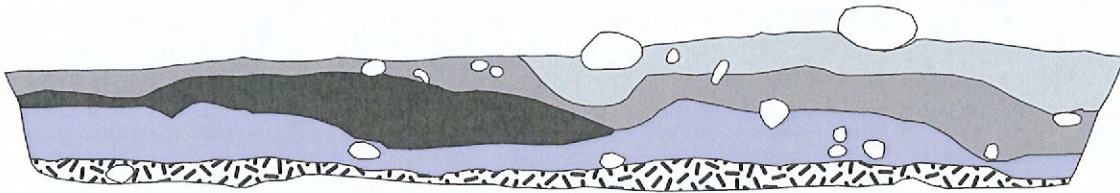
- 13.2.1.1 Steinlegging 5811 med markering av steinsirkel og jordfast stein
- 13.2.1.2 Steinlegging 5870 med markering av kammer og profil

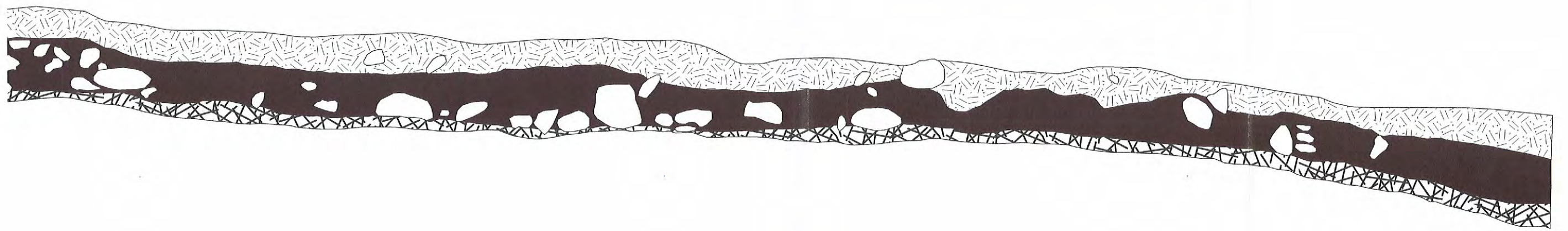
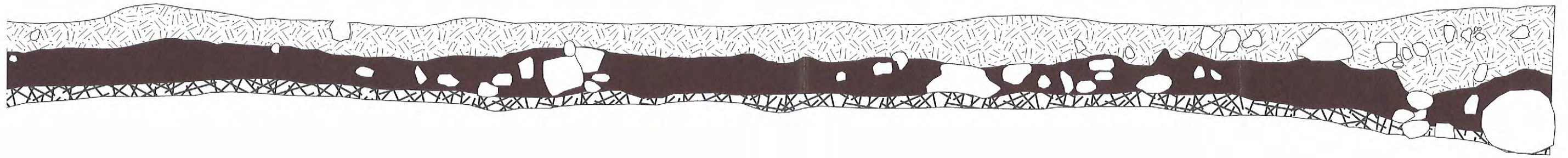
13.2.2 Fotomosaikker

- 13.2.2.1 Haug 2337 øvre nivå
- 13.2.2.2 Haug 2337 nedre nivå
- 13.2.2.3 Steinansamling 6238 SV for haug 2337
- 13.2.2.4 Steinlegging 5811 og 5870
- 13.2.2.5 Tuft 2533

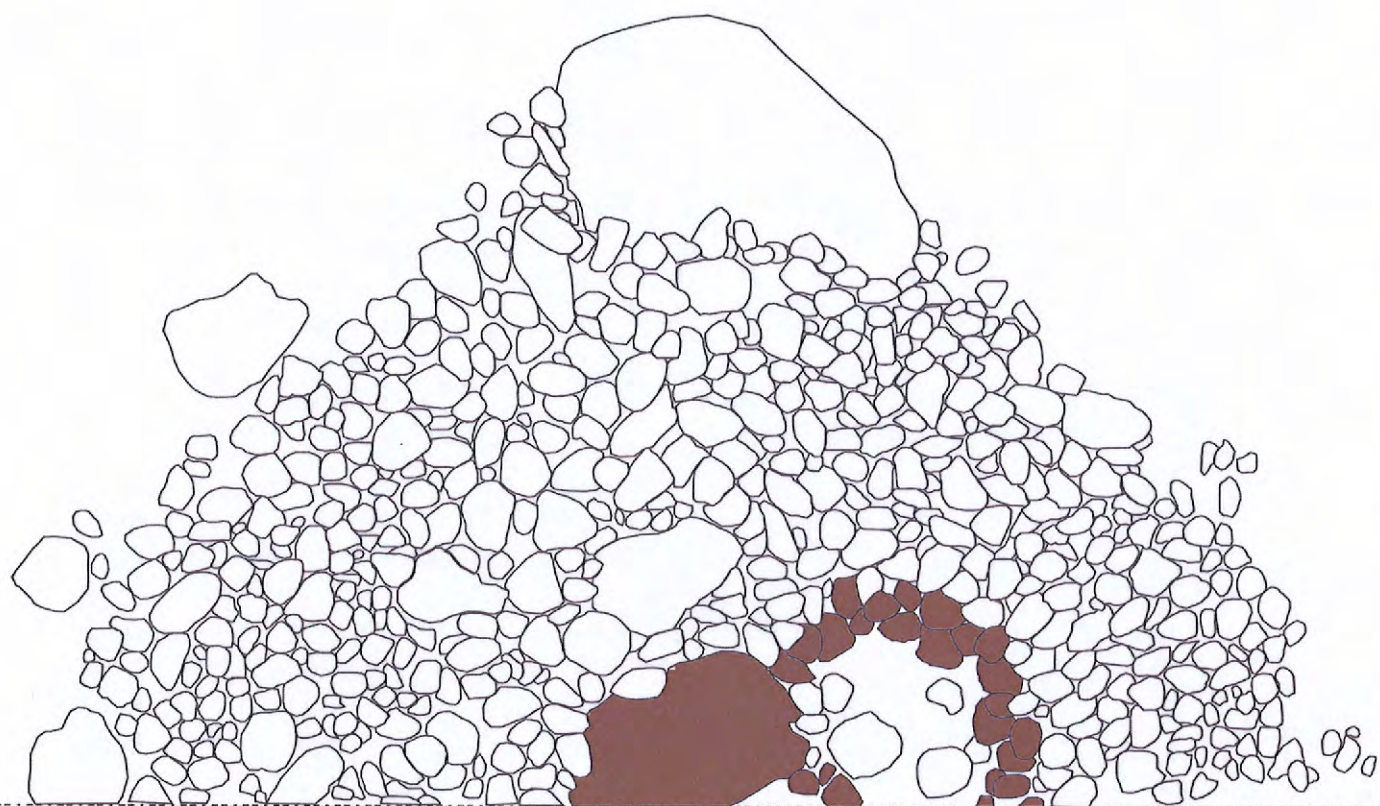
1 meter

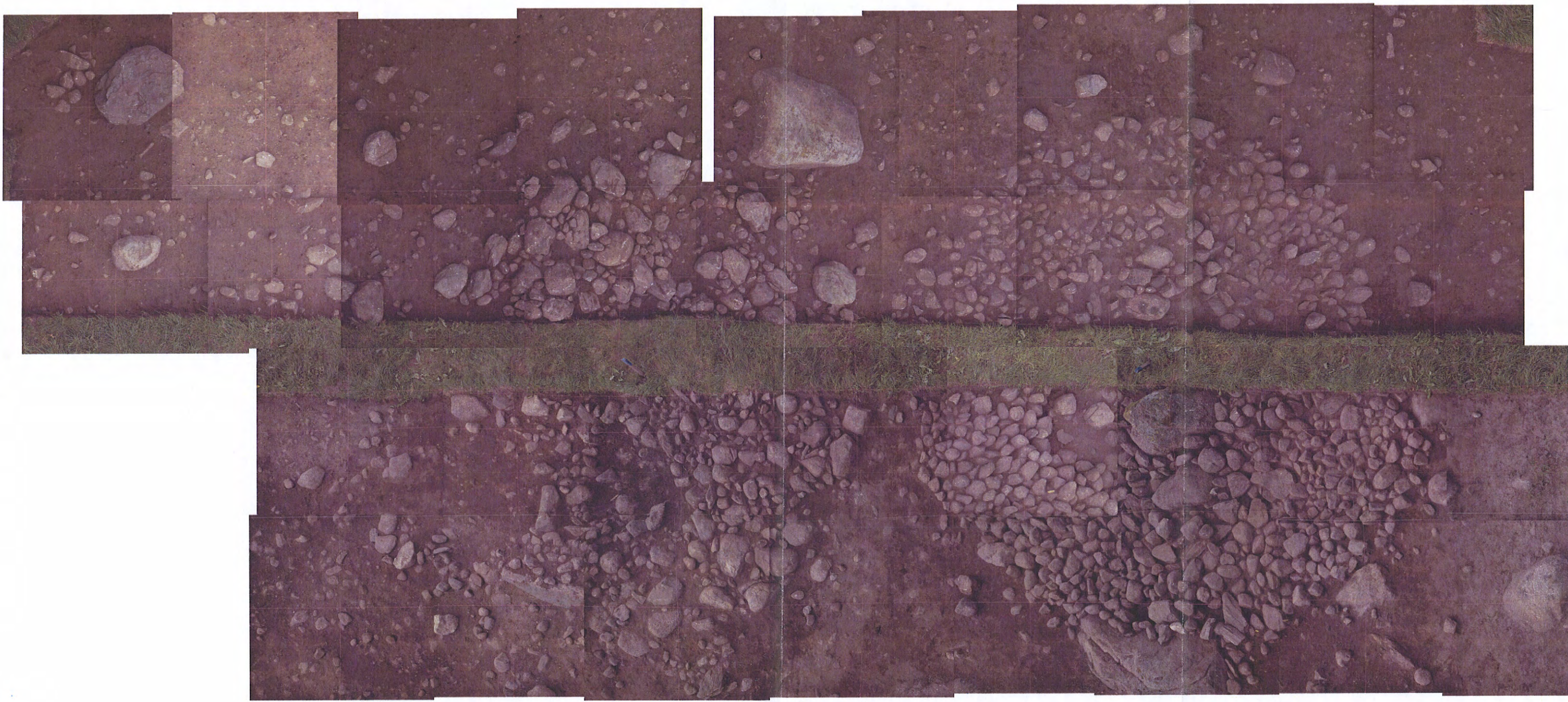

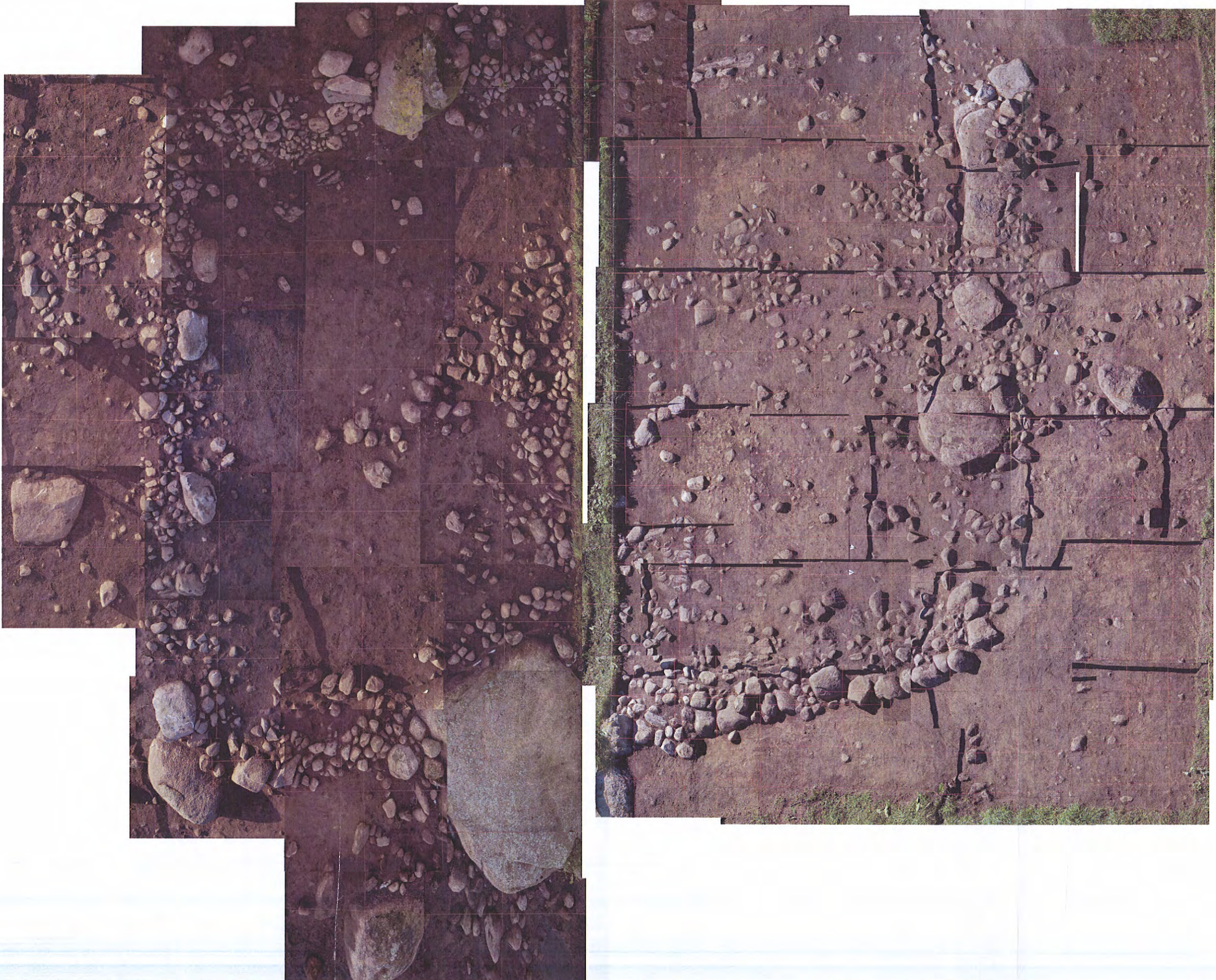

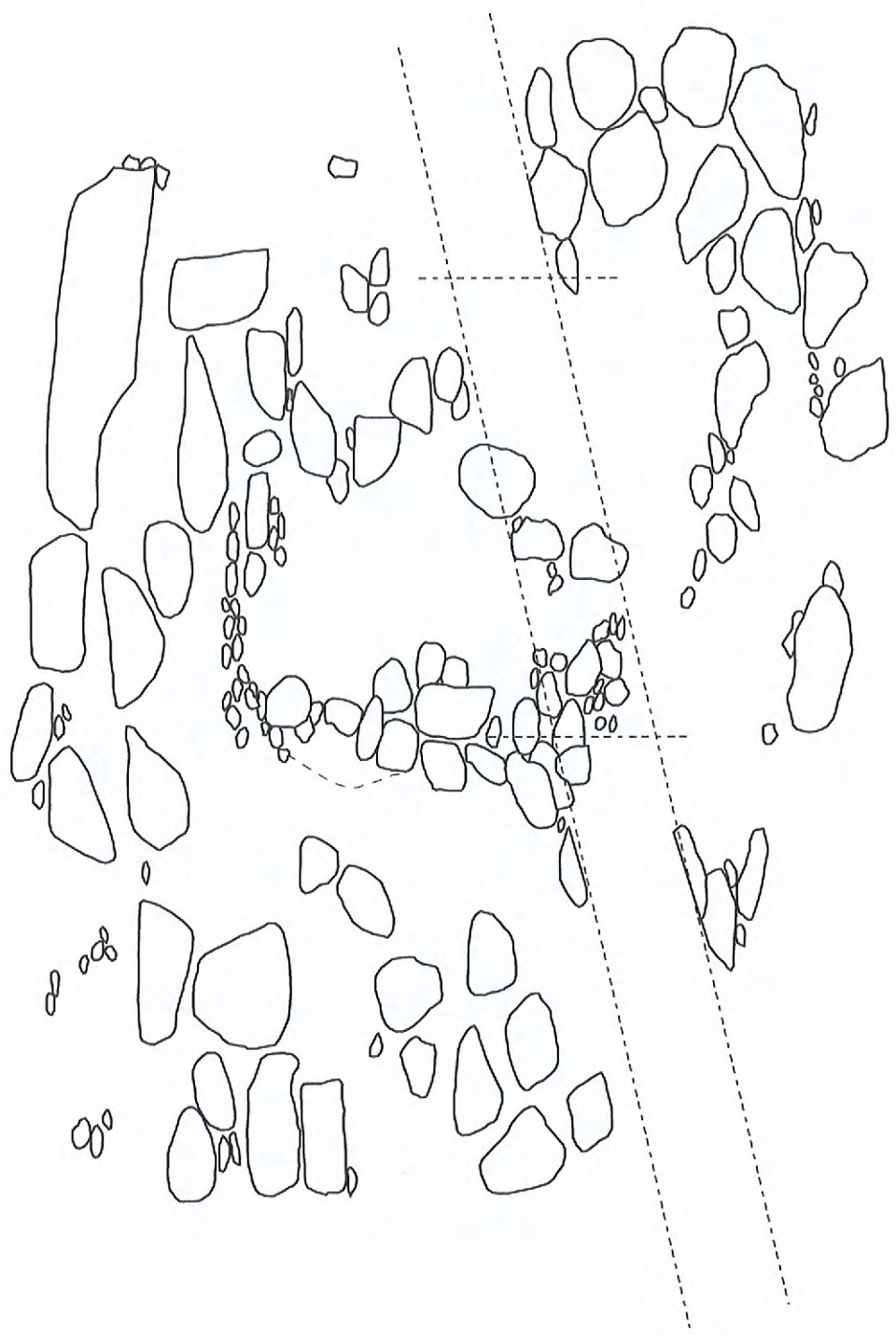

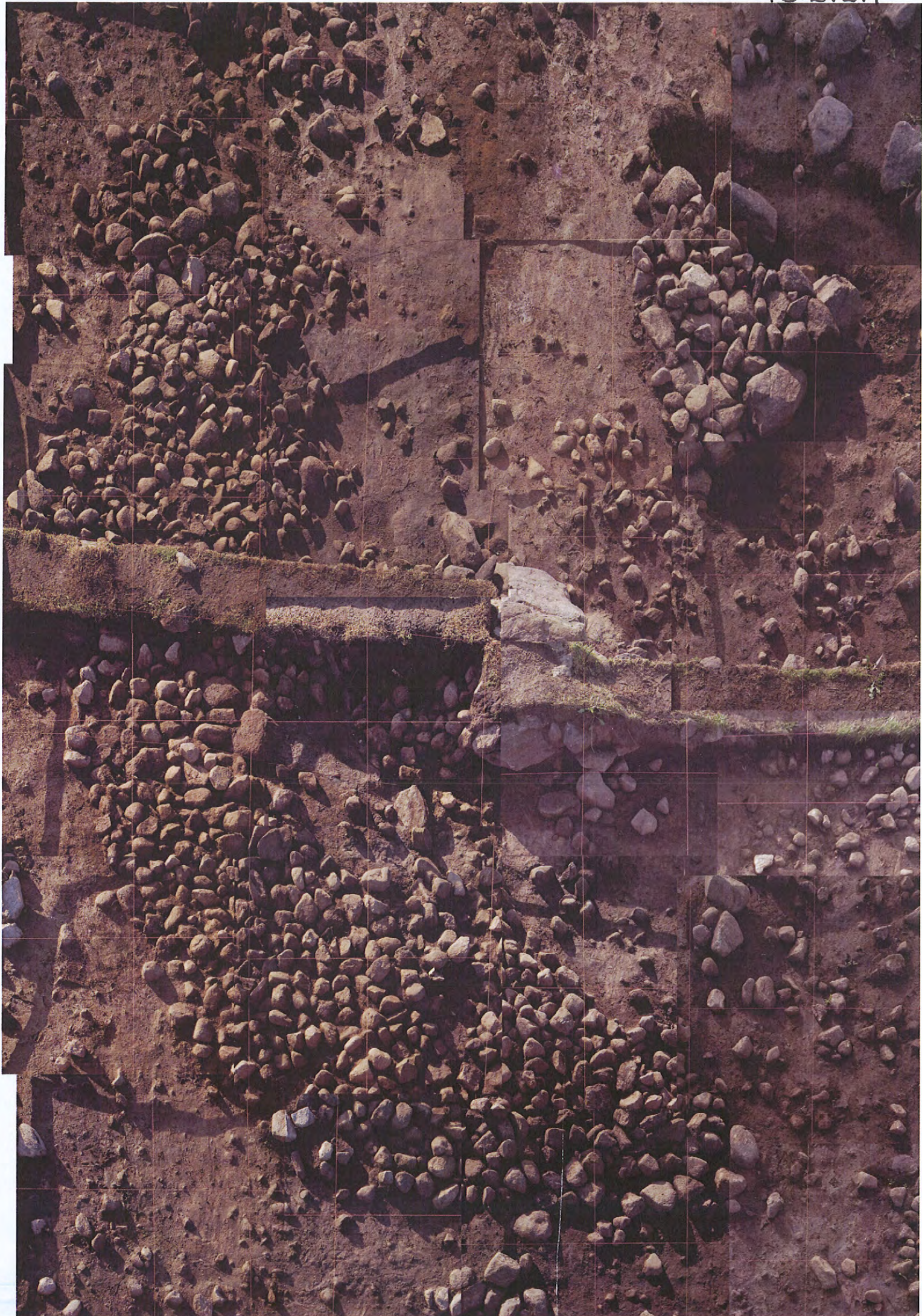

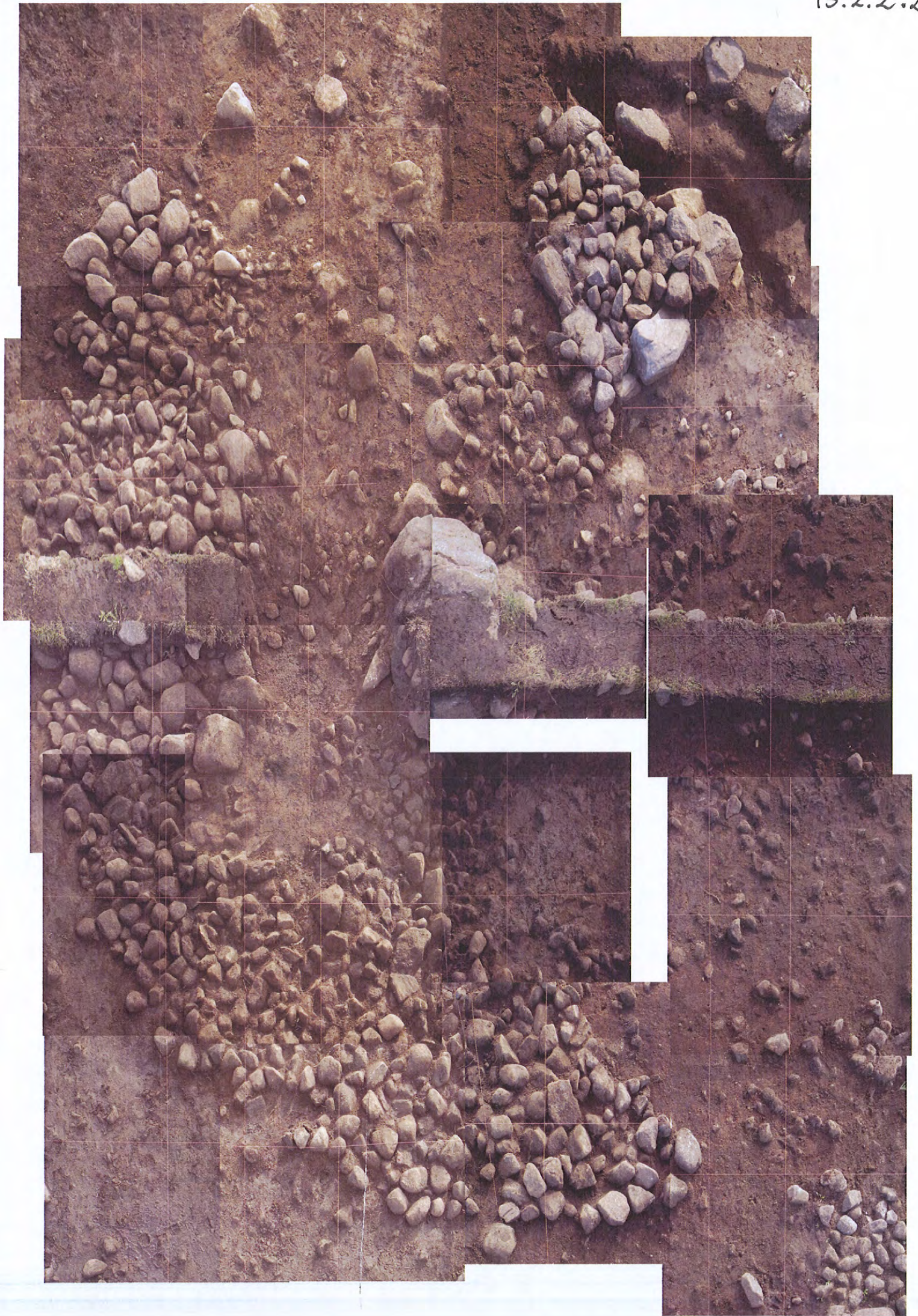

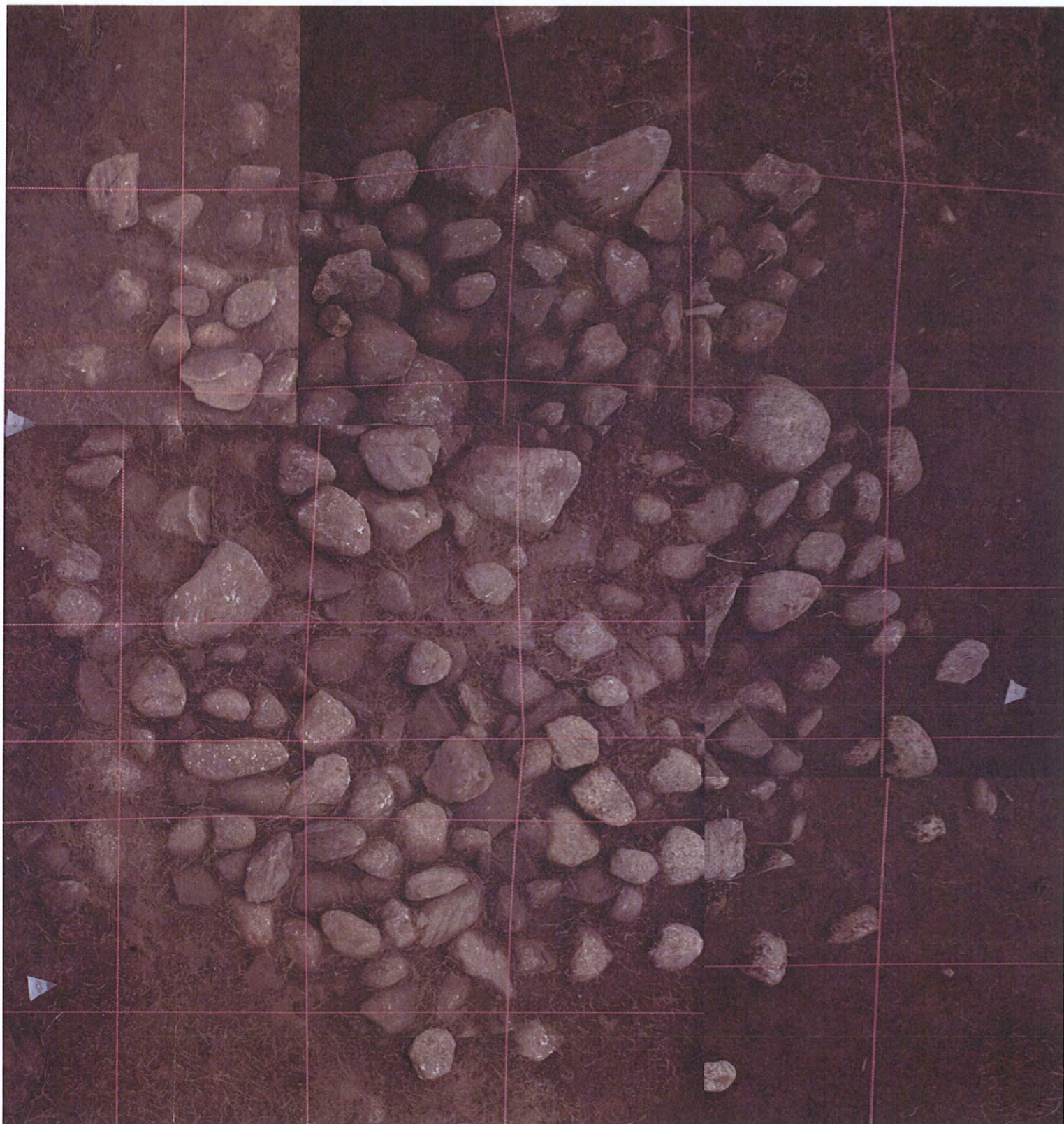

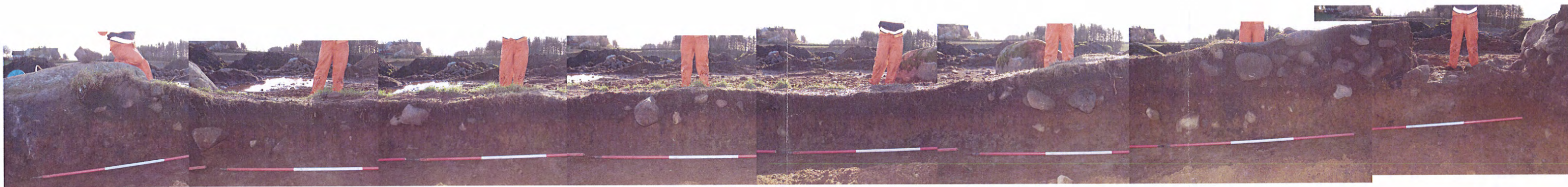

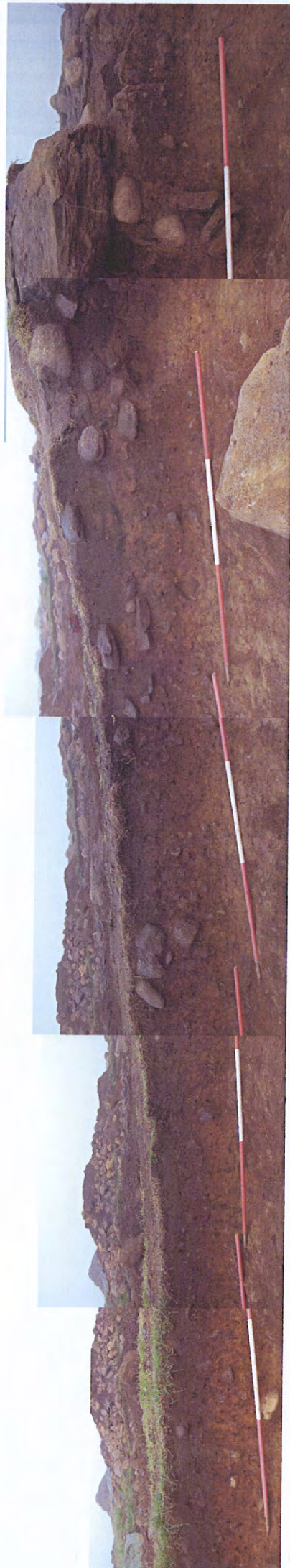

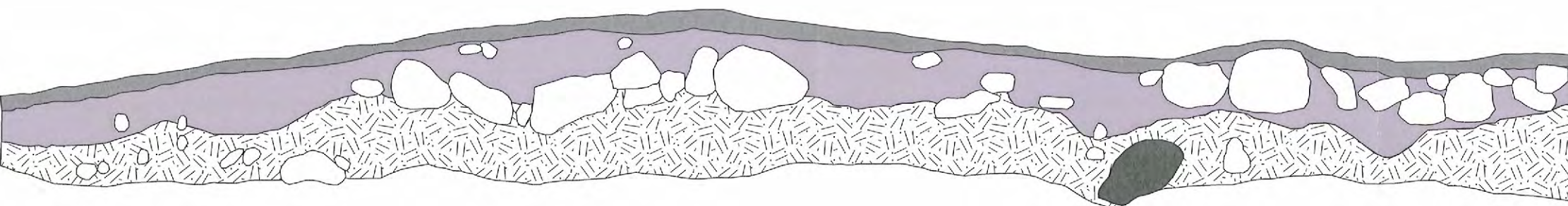
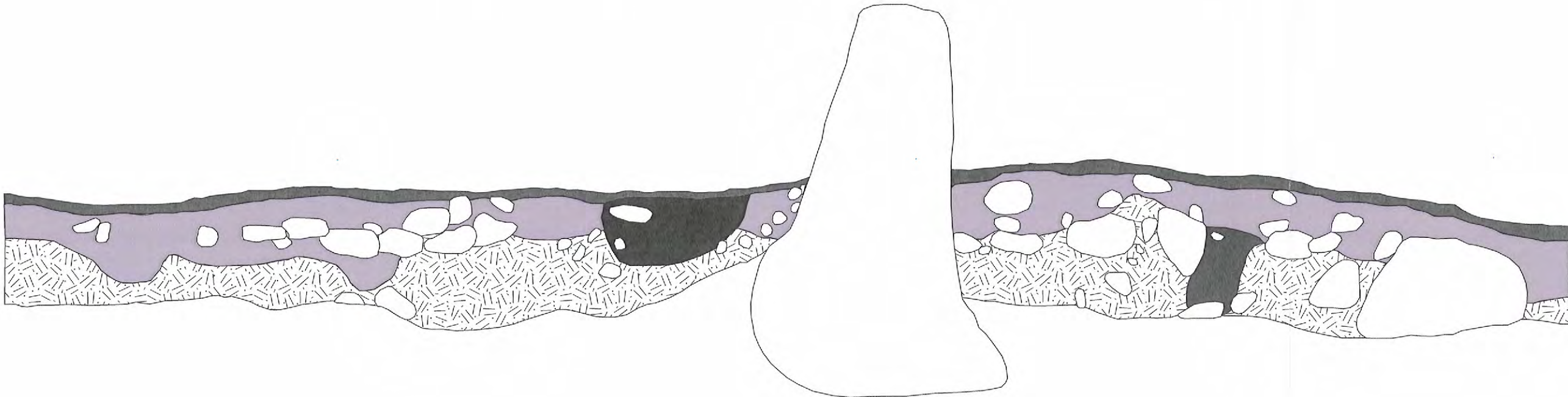

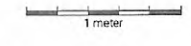
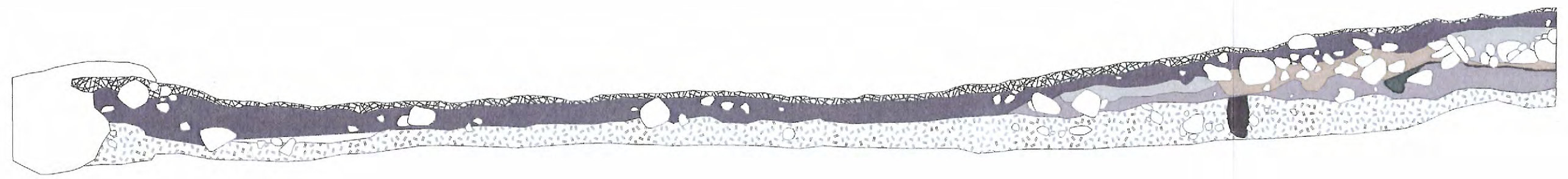
13.1.2.2

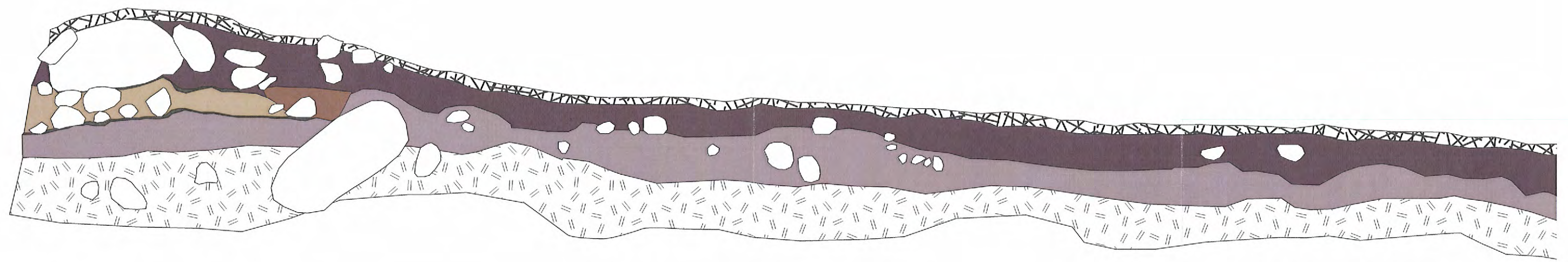

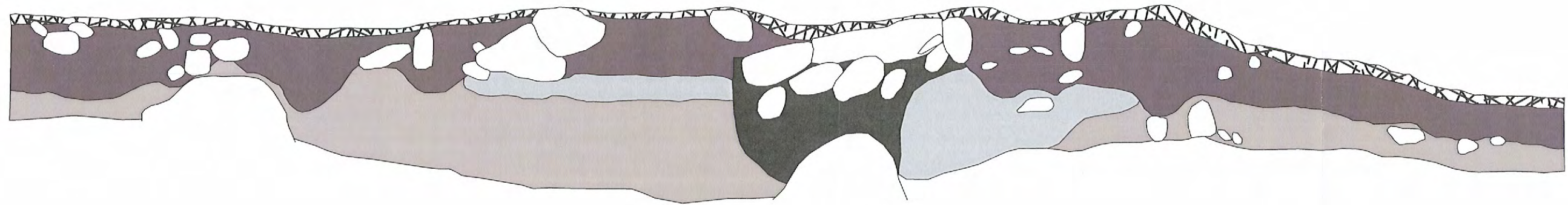
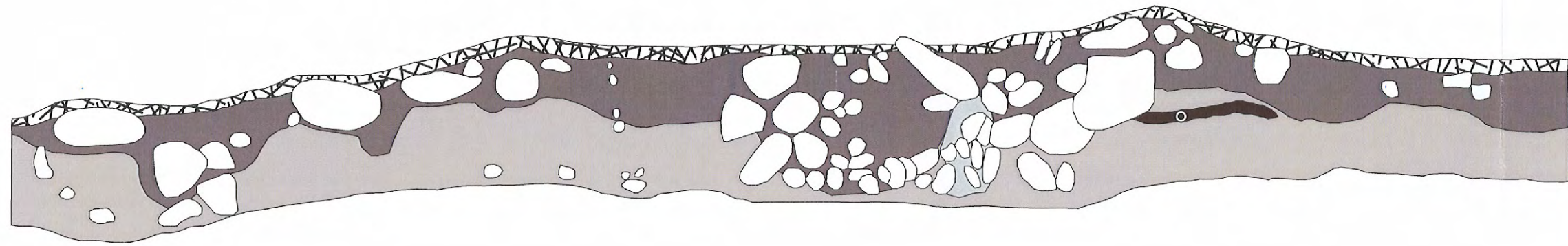

T18

13.1.1.3

SMALERE: Langs Håelva bak Ove Tobias Gudmestad har så store masser samlet seg de siste årene at det skaper problemer for bøndene. (Foto: Berit S. Hårr)

Uenige om Håelva

I desember søkte Ove Tobias Gudmestad Fylkesmannen om lov til å fjerne masser fra Håelva på eiendommen på Søyland. Fremdeles har han ikke fått klart svar.

Kommunen er positiv, Fylkesmannen og Norges vassdrags- og energidirektorat er skeptiske.

SIDE 4

Tar vare på gamle gener

I kurasen raudkollen har en klart å ta vare på 4000 år gamle gener. Ved Jærmuseet er det en bevaringsbesetning for Vestlandsk raudkolle. Men entusiastene mener kua hører til ute på gårdene.

SIDE 8 OG 9

Klepp er favorittar

Laurdag møter Klepp nabolaget frå Nærbø. Klepp ligg øvst på tabellen, medan Nærbø slit med å halde plassen. Spørsmålet er om laget frå sør kan stele poeng frå serieleiaren.

SIDE 13

Gravrøys på Håland

Prosjektleder Barbro Dahl og teamet hennar skal grave ut ei gravrøys med diameter på 20 meter og høgd på 2,2 meter på Håland sør for Bryne. Førebels er det ikkje gjort dei store funna, men arkeologane er spente på vidare utgraving.

SIDE 5

coop mega

god middag!

Tilbudene gjelder fredag og lørdag.
Forbetalt om ønsket og trykkes.

www.coop.no

19,90 **kupp!**

KJØTTDEIG
Coop, 440 g, pr. kg
Pr. kg 49,75

59,90

FLINTSTEK
Skjeggerød, marinert, pr. kg

159

SVIN INDREFILET
Gilde, marinert, pr. kg

Jærbladet 01.08.08

7 090007 241233

Grev i fortida på Håland

I Hålandsmarka på Bryne grev 10 arkeologar seg tilbake i tid - og mot tida. Eit sju mål stort fornminneområde skal undersøkjast, innan 5. november må dei vera ferdige.

ANNE BERIT HATLEM | tekst og foto
abh@jbl.no

Nokre flintavslag, eit par stolpehol og ei uventa gravrøys. Foreløpig er det ikkje gjort store eller oppsiktsvekkjande funn, men det er nok til å pirra arkeologane. Dei er bare i starten på arbeidet.

- Det er frykteleg spennande kva som kan dukka opp når vi går vidare, seier prosjektansvarlege Barbro Dahl.

- Foreløpig har dei bare gjort grovarbeidet. Grave vekk torv og fjerna jord. Fram kjem steinane, for eit utrent auge fortel dei ingen ting, men arkeologane ser mønster som gjer dei nysgjerrige. Kva vil dei finna når steinane er fjerna?

- Det blir mykje gissing og fleiping om kva vi kjem til å finna når vi driv på, smiler Barbro Dahl.

Barbro Dahl kjenner seg privilegert. Teamet hennar skal grava

ut ei svært stor gravrøys som er 20 meter i diameter og 2,2 meter høg. Det er ein sjanse som arkeologar bare opplever få gonger i løpet av ei karriere. Fire av arkeologane (frå måndag av er dei 11), skal bare jobba med denne gravrøysa.

- Det blir sjeldan friggitt så store og markerte gravrøysar. Som regel blir dei liggjande for å fortelja historia til framtidens generasjonar. Aller helst ville vi at den skulle liggja urørt, men no er området friggitt, og vi har fått fire månader på oss til å finna ut kva den inneheld. Det er ikkje mange igjen av dei på Jæren, få plassar vert dei fjerna med slik fart som nettopp her. For oss arkeologar er det eit sjeldant høve til å skaffa oss informasjon. Deretter blir heile området sletta og blir ein del av næringsparken på Håland.

Frå bronsealder?

- Kva håper de på å finna?

- Det hadde vore gøy om det var ein bronsealderhaug (1800-500 f.Kristus.), eller frå eldre jernalder (500 f.Kr. til 550 e.Kr). Dersom vi finn steinbygde kammer, vitner det om at her har det vore gravlagd ein person, kanskje fleire.

- Haugen vart registrert i 1900, og då hadde den vore plyndra, fortel Barbro Dahl.

Ho er førebudd på at dei kan finna «alt og ingenting». Er dei heldige kan dei finna spor etter ein eller fleire storfolk. Størrelsen på gravrøysa gir ein peikepinn i den retning. Men kanskje er det meir å finna i haugar som ikkje er så dominerande, det har og skjedd ved andre utgravningar.

- Det skal bli spennande å sjå kva de finn, seier Odd Henrik Haugland, bonde på Håland som kjem nedom utgravingsområde. Han minnst at dei som ungar leitte etter gamle ting i jorda, men fann ingenting. Eit flyfoto

frå 1955 som han har heime, viser tydlege mønster i grunnen som gjorde han nysgjerrig. Barbro Dahl blir interessert, det vil ho gjerne sjå.

Ein stor og fleire små

Utgravinga i Hålandsmarka omfattar ei stor og fem mindre gravrøysar, om lag 20 mindre spreidde rydningsrøysar og busetjingsspor.

- Det kan vera vanskeleg å avgjera om røysane er rydningsrøysar eller gravrøysar, fortel Barbro Dahl.

Krister Eilertsen har gjort eit uventa funn. Då jorda var grave av, kom det fram eit tydleg mønster. Desse steinane er ikkje kasta her i ei tilfeldig røys, her er dert heilt tydleg ei gravrøys.

Før han kan fjerna steinane for å finna ut kva som gøymer seg under, fotograferer han funnet for på dokumentera det for ettertida.

DEM FEMTE: Arkeologane trudde det var ei rydningsrøys, men Krister Eilertsen har grave fram den femte gravrøysa på feltet. Prosjektleder Barbro Dahl er fornøgd.

UTGRAVING PÅ HÅLAND

● Eit sju mål stort fornminneområde skal gravast ut.

● Det inneheld ei stor og fem mindre gravrøysar, omlag 20 mindre røysar og busetjingsspor.

● Utgravinga er kostnadsrekna til åtte millionar kroner. Utbyggar Bryne Industripark må betala rekninga.

● Funna som blir gjort, skal stilast ut.

● Området blir sletta, og blir ein del av næringsområdet på Håland.

- Dette er frykteleg spennande, seier han og Barbro nikkar. Kva som gøymer seg her, får vi svar på om ikkje så lenge.

fakta

SPENNING: Prosjektleder Barbro Dahl og bonde Odd Henrik Haugland er spente på kva arkeologane vil finna i den store gravhaugen som er 20 meter i diameter og 2,2 meter høg.

Jærbladet

NR. 98 - 60. ÅRGANG - FREDAG 22. AUGUST 2008 - WWW.JBL.NO - LØSSALG KR. 15,-

www.bennettferie.no

 Bennett Ferie

BRYNE: tlf. 51 77 17 55

E-post: bryne@hrgworldwide.com

FERIETELEFONEN: 810 01 000

Håndballpendler

● Nærø-herrenes nye trener, Henrik Mærsk, skal ukependle mellom Jæren og Harstad. Det ser den strukturerede dansken lyst på.

SIDE 14 OG 15

Funn på Håland

● Arkeologane har gjort fleire funn i Hålandsmarka sør for Bryne. Prosjektansvarleg Barbro Dahl er spent på kva dei finn i storøysa.

SIDE 8

Kyrkje i pengenaud

● Dersom det ikkje kjern friske pengar i haust, klarar ikkje Frøyland og Orstad kyrkje å betala rekningane sine.

SIDE 6 OG 7

Dødssyk hjem i samletaxi

+ Fire dager før hun døde ble en 82 år gammel kreftsyk kvinne sendt hjem fra sykehuset til Nærø i en samletaxi.

Menneskebein i stor-røysa?

Eit kring 10 centimeter langt bein er funne i stor-røysa på Håland. Arkeologane meiner beinet er frå eit menneske, og at det ikkje er av nyare dato.

ANNE BERIT HATLEM | tekst og foto
abh@jbl.no

11 arkeologar er i ferd med å grava ut eit stort fornminnefelt på Hålandsmarka sør for Bryne. Lengst aust i feltet ligg ei svær gravrøys som er 20 meter i diameter og 2,2 meter høg.

Det store gravminnet hadde tjukke jordlag over ei flott oppbygd kjernerøys. Beinet vart funne i massen som var lempa ut på sida av kjernerøysa. Det kan vera eit tungebein - beinet som ligg bak tunga, meiner arkeologen Sean Denham. Han har teke doktorgraden på dyrebein, og er med under utgravingane på Håland.

- Ikkje frå dyr

- Hundre prosent sikre kan me ikkje vera. Denham meiner beinet ikkje stammar frå dyr, men frå menneske. Me er så sikre som me kan bli, men beinet skal til vidare undersøkingar, seier prosjektansvarleg Barbro Dahl.

- Kor er resten av dette mennesket?

- Det er spørsmålet me håper å finna svar på når me grev vidare i røysa, seier Barbro Dahl.

Beinet kan ha vore kasta ut då

gravrøysa vart plyndra ein gong før 1900. Det vart funne 30 centimeter nedi massane og har blitt forsegle under jordlaget. Gravrøysane har vore meir opptekne av smykke og andre verdigjenstandar enn av levningar av menneske. Resten av skjellet kan vera øydelagt, men me må bare håpa at det ligg der.

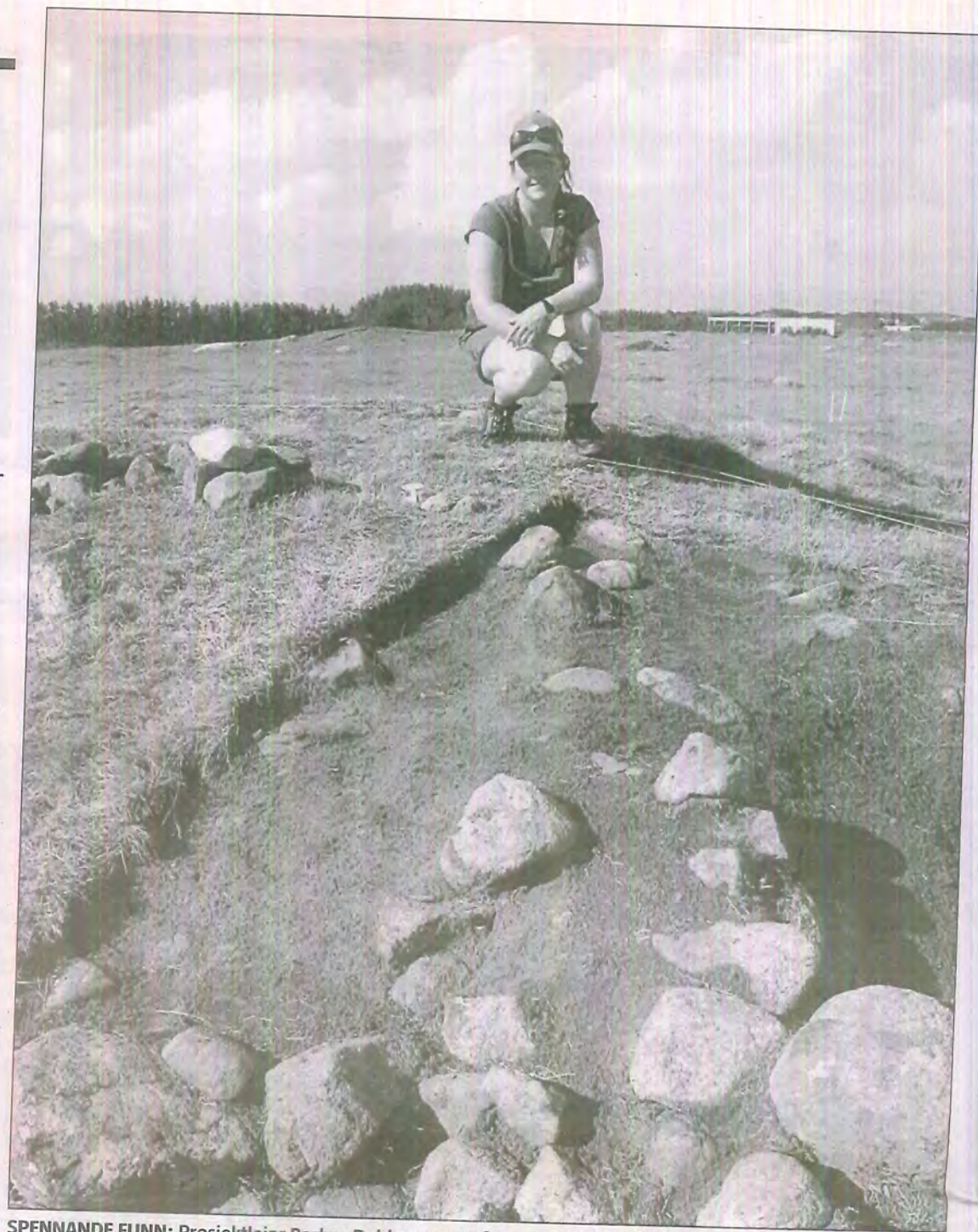
Funna som er gjort stadfestar det arkeologane rekna med: Stor-røysa er ei gravrøys. For å få fortgang i utgravinga og avdekka kjernerøysa fullt og heilt, blir jordlaga gravd forsiktig av med maskin.

Jernalder-funn

Arkeologane har gjort fleire funn som peikar i retning av menneskeleg busetjing tilbake til bronsealder (1800 f.Kr- 500 f.Kr) til eldre jernalder (500 f.Kr til 550 e.Kr).

Feltet består av fem rundrøysar og ei langrøys. Inntil den største rundrøysa er det funne ei tuft med veggvollar av stein. I sørvestre del av røysa vart det funne ei sekundærgrav med enkelte skår av spannforma keramikk i toppen.

Keramikken er truleg frå 300-550 e.Kr. Denne type keramikk

SPENNANDE FUNN: Prosjektleder Barbro Dahl er spent på om dei finn fleire bein i stor-røysa.

var bare i bruk ei viss tid, og ein kan dermed fastslå at funna stammar frå eldre jernalder. Det er og funne flintavslag.

Parallelt med den gamle kyrkjevegen som går tvers over høgdedraget, ligg eit godt synleg gardfar. Spreitt rundt på feltet var det registrert kring 20 rydningsrøysar, men maskinene har avdekkka mange fleire. Rydnings-

røysene er særleg konsentrert til det hellande terrenget. Store deler av høgdedraget blir avdekkka med maskin for å undersøka om det finst spor etter hus og flatmarksgraver. Det er alt funne mange stolpehol etter langhus, og det knyter seg spenning til om det finst fleire.

- Me er spent på kva me finn i stor-grava, men også på kva som

kan gløyma seg i tuftene mot sør, seier Barbro Dahl.

Ho registrer at det er stort interesse for det som føregår under utgravingane på Håland. 2. oktober får folk sjansen til å sjå og spørja arkeologane. Då blir det open dag på Håland med program for store og små.

Tiårs-jubilant i helt ny drakt

I dag, fredag, framstår frisørsalongen Hans og Grethe på Bryne i ny drakt. Innehaverne Elin Bergstad og Tone Rimestad Rage håper klesbutikk og frisør under samme tak vil fenge jærubuen.

TRUDE LEA | tekst og foto
tl@jbl.no

- Vi har selv bestemt alt interiøret og hvilket uttrykk vi vil ha, og så har håndverkere tatt seg av grov arbeidet, sier Bergstad fornøyd, mens hun viser vei gjennom de nyoppussede lokalene.

Mykt preg

Hvitt over det hele, hvor store lysstaker på en hylle sørger for

et mykt preg. Frisørene svinger saksa i moderne stoler, ja, til og med vaskene er nye.

- Alt er faktisk nytt. Da vi bestemte oss for å starte opp med klær i de samme lokalene, måtte vi forandre på så mye uanett, sier Bergstad. Noen dager før nyåpningen, står hvite kommoder side om side, og tomme stativer venter på kjoler og bluser som ligger i nylig ankommede esker. Det har blitt mange sene kvelder, og enkelte ganger har de holdt på til langt på natt.

- Vi har blitt eksperter i å bruke drill, og vet hvordan skuffer og skap skal monteres, skyter Rage inn. De driftige tobarnsmødrene snakker litt i munnen på hverandre, men sier at det har gått helt greit å samarbeide.

- Vi har holdt på ganske lenge, så takhøyden har blitt stor etter hvert, smiler de.

Begeistret

Og ting har virkelig gått unna i rekordfart, selv om de to venninnene og kollegene innrømmer at de lenge har tenkt på egen klesforretning. Kombinasjonen med frisør finnes ikke i distriktet, men er en trend de har snappet opp, og som de har tro på vil tilføre Bryne sentrum noe nytt.

- Vi ringte leverandøren for det danske merket Saint Tropez, rundt påsketider, og like etter hadde vi kjøpt inn flere kolleksjoner. Da måtte vi ta et glass vin etterpå, ler de. Det er lett å se begeistring, og planen er å kun å satse på dette ene klesmerket.

Variierende stil

- Vi liker klærne utrolig godt selv, og med ni kolleksjoner i året, kan kundene alltid finne noe nytt og tidsriktig, påpeker de.

Stilen er variierende, fra avslap-

FIN KOMBINASJON: Iført hvert sitt nye plagg, gleder Elin Bergstad, til venstre, og Tone Rimestad Rage seg til dagens nyåpning. De to kollegene og venninnene satser på å kombinere frisørdriften med klesbutikk.

pende bohemske til lekke festkjoler. Altså fra hverdags til fest.

- Vi har plukket ut hvert enkelt plagg utfra vår personlige smak, men fikk også god veiledning fra leverandøren, sier Bergstad.

Selv om de ser fram til åpnin-

gen, er de ydmyke i forhold til framtidig drift.

- Vi vet at ting kommer til å ta tid, og at det nok dukker opp problemer underveis. Likevel har vi tro på konseptet, som vi mener gir et helhetlig tilbud, med klær, frisyre og make up, sier de.

STOLPEHOL: Jorda har ei mørkare, rund form som er spor etter stolpehol på eit langhus, viser prosjektansvarleg Barbro Dahl.

BÅTSPOR: Solveig Roti Dahl har avdekket båtnaglar i eit av dei særlege gravene. Menneske vart gravlagde i båtar som skulle føra dei vidare i det neste livet.

FUNN: Ein pilspiss av flint, eit potteskår og ein båtnagle av jern er nokre av funna som er gjort på Håland.

Snart blir spora sletta

4-5000 år gamle spor etter menneske som levde, døydde og vart gravlagde på Håland sør for Bryne er greve fram i løpet av eit par månader. Snart skal alt slettast.

ANNE BERIT HATLEM | tekst og foto
abh@jbl.no

I åttetida kvar morgon låser dei opp brakka, tek fram gravreiskap og bøtter, 11 arkeologar med god hjelp av ei gravemaskina jobbar under press for på bli ferdige til den magiske datoen 5. november.

Dei kan sjå ned på Bohus sitt nye møbelhus som er i ferd med å reisa seg. Når arkeologane har gjort sin jobb, skal 4000-5000 år gamal menneskeskapt historie jamnast med jorda for å gje plass til ny næringsverksemd.

– Det er slik me er vane med på jobba, men til tider kan du kjenna på stresset, vedgår prosjektleiaren Barbro Dahl.

– Det er eit paradoks ho må leva med. Hålandmarka skal byggast ut, difor har arkeologane fått åtte millionar til å grava ut fornminnefeltet. Viss ikkje, hadde området fått halda på løyndomane sine i mange år til.

Men det er og ein unik mulighet. Slik gravhaugar som på Håland finst mange plassar på

Jæren, no kan dei få nokre svar på kva som finst inni ein av dei.

Eit gravmonument?

Gravrøysa er uvanleg stor - 20 meter i diameter og 2,2 meter høg. Og ikkje bare der. Under gras og torv har den eine overraskinga etter den andre dukka fram.

– Me har funne mykje meir enn forventet, seier ei entusiastisk Barbro Dahl. Det store gravminnet var dekt av eit tjukt jordlag. Då det vart fjerna, kom fleire lag med stein i ei rund form til syne. Haugen var meir omstendeleg oppbygd enn me visste om. I toppen er det avdekt eit gravkammer, men det har vore utsett for plyndring. Fleire gravkammer kan finnast nedi røysa. «Godbitane» som kan vera her, skal ein konservator undersøka nærare, seier Barbro Dahl.

– Det må ha vore mange involvert for å ha bygt opp ei slik stor røys, og det må ha teke tid, legg ho til.

Så kan ein lura på om gravminnet er bygt i ein omgang, om arbeidet er påbegynt medan personen levde og at liket vart lagt

inn etter hans død. Ein veit heller ikkje om det ligg fleire personar i haugen.

– Ting tyder på at den er bygt som eit monument, og at det er godt planlagt i måten den er konstruert på. Ei gravrøys av ein slik størrelse er laga for å bli lagt merke til, som eit monument - kanskje ligg kone, barn eller andre slektningar her - i grava eller i sekundærgraver ved sida av, filosoferer Barbro Dahl. Svaret på det håper ho dei finn dei næraste vekene.

Spennande funn

Også i sør er det gjort spennande funn. Her ligg eit gravfelt som består av fem rundrøysar og ei langrøys. Inntil den største rundrøysa er det funne ei tuft med veggvollar av stein. Då dei avdekket og renska opp i sørvestleg kant av røysa vart det funne ei sekundærgrav med enkeltstående skår av spannforna keramikkk i toppen. Det er også funne pilspissar av flint og båtnaglar av jern. Å gravleggja folk i båtar som skulle ta dei med til det neste livet, var ikkje uvanleg. Funna på Håland

STORRØYSA: Silje Øvrebø Foy og Erlend Nordlie grev vekk molda mellom steinane i storrøysa. Den viser seg å ha fleire lag med store og små steinar lagt i eit omstendeleg mønster.

er truleg frå bronsealder eller yngre jernalder.

Parallelt med den gamle kyrkjevegen som går tvers over høgdedraget ligg eit godt synleg gardfar. Det var på førehand registrert

20 rydningsrøysar, men langt fleire har kome til etterkvart som maskinar har grave av jordlaget. Det er også påvist stolpehol etter hus og flatmarksgraver.

Open dag i morgon

I morgon, torsdag, frå klokka 16 til 18 inviterer arkeologane til open dag på utgravingsfeltet på Håland. Arkeologane vil vera i arbeid, og det blir omvising på feltet. Folk kan gå frå post til post,

og arkeologane vil fortelja kva dei held på med. Det blir òg aktivitetar for ungar.

– Me håper på mykje besøk og at vergudane er på vår side, seier Barbro Dahl.

Avdekker gravrøysas hemmelighet

JÆREN side 10 og 11

STOR: På tomte til Jæren Handlepark i Hålandsmarka sør for Bryne er Arkeologisk Museum i Stavanger er i ferd å åpne en stor gravrøys som kan romme spennende gjenstander, trolig fra bronsealderen. Røysa ligger i et område som er spekket med fornminner. Til høyre står prosjektleder Barbro Dahl og arkeologkollega Sean Denham, mens arkeolog Erlend Norlie graver for harde livet i bakgrunnen. (Foto: Odd Pihlstrøm)

BYEN

OLJEMUSEET: Monica G. Mitchell og Jørn Bjerga har flere hundre tusen legoklosser på vent.

Drømmeby skal bygges i høstferien

Side 6 og 7

SANDNES

SANDNES STADION: Paul Oyuga, til venstre, og Jarle Mong står i fare for å havne i 2. divisjon neste år.

Nedrykk kan spare Sandnes for 13 millioner

Side 9

DALANE

” Eg forstår såpass at det handlar om store prestasjonar.

Lokalredaktør
Egil Ø. Nærland
før VM
i saueklipping

Side 12

KULTUR

Stemmen i sentrum

PLATE:
Kjell Inge Torgersens
«Gnist»

Side 30

Jæren

Leder: Geir Sveen. Tlf 05150. Epost: jaeren@aftenbladet.no

LONGHOLSVEGEN: – Fast dekke og trinnfri atkomst gjør det lettere å komme seg fram med rullestol, sier Leif Undheim i Klepphus.

Her ruller du rett inn

I Kjøpmannsbrotet i Klepp kan du rulle rett inn med rullestol eller rullator.

Ola Fintland tekst og foto

KLEPP: For to år siden vedtok politikere i Klepp at 70 prosent av boligene i Kjøpmannsbrotet i øvre del av Verdalen skulle ha såkalt besøksstandard. Nå har de første beboerne flyttet inn, og i går var politikere i utvalg for lokal utvikling på befaring.

– Besøksstandard er et nokså nytt begrep, og på mange måter er dette et pionerprosjekt for å løse det i praksis og se at det fungerer, sier prosjektleder Leif Undheim i Klepphus.

– Besøksstandard vil si at også gjester som sitter i rullestol eller bruker rullator skal kunne parkere og komme seg inn i boligen for egen hjelp, sier Leif Undheim. Atkomsten må være tilnærmet trinnfri og uten for mye stigning. Innvendig skal

det være et gjestetoalett som har tilstrekkelig dørbredde og gulvareal slik at en rullestolbruker kan bruke toalettet uten hjelp av andre.

Totalt er det planlagt 75 boliger i Kjøpmannsbrotet på Klepp, der Jærbygg og Klepphus står bak utbyggingen. Minst 70 prosent av boligene skal ha besøksstandard, og minst 30 prosent skal tilrettelegges for livsloppsstandard. Sammen med Time kommune er Klepp kommune utpekt som pilotkommune for universell utforming. Det vil si at veier, uteområder og boliger skal kunne brukes av alle i alle livssituasjoner.

– Det som er bra med prosjektet i Kjøpmannsbrotet, er at man har tenkt på atkomsten allerede fra man parkerer. Inngangen er tydelig merket, og det er lett å finne fram. Gangen er også brei nok for rullestol, og det samme er toalettet, sier Anne Reidun Garpestad, prosjektleder for universell utforming i Time og Klepp.

– Geiteforsøkene var forsvarlig utført

Geir Sveen tekst

LIR IKKE: De 35 geitene som har fått operert inn kunstige hofter har fått samme behandling som mennesker.

– Ingen behøver å bekymre seg for geitene ve og vel, understreker Martha Ulvund, professor og leder for Norges veterinærhøgskole i Sandnes, der operasjonene har foregått.

Ulvund skulle ønske det var store vinduer i operasjonssalen slik at alle kunne se hvor profesjonelt dyra blir behandlet.

– De sover tornerosesøvn og våkner opp etter operasjonen i seler som gir full støtte og som sørger for at beina såvidt tar i bakken. De får smertestillende medikamenter i flere dager før

SAKEN

35 geiter har fått operert inn hofter av titan i et forskningsprosjekt.

de blir sluppet ut i det fri igjen. Etterpå blir de fulgt tett opp, forklarer Ulvund.

Nærbø-basseng stengt, får ikke badevakt

NÆRBØ: 1. september skulle bassenget på Nærbø ungdomsskule åpnes for offentlig bading tre kvelder i uken, men tilbudet er fortsatt ikke startet. Årsak: Skolen får ikke badevakter. – Så langt har vi ikke klart å få kvalifi-

serte søkere, forklarer rektor Leif Obrestad. Badevaktene må være 18 år og må ha bestått livbergingsprøven. Skolen fikk én søknad, men vedkommende kunne ikke svømme. – Vi prøver nå en ny utlysning, sier Obrestad.

2. oktober skal Klepp kommune ha internseminar om handlingsplanen for 2009-2012. Møtet blir avholdt i kommunestyresalen. Tema blir økonomisk status, utsikter og utfordringer og investeringsbehov.

Arkeologer spent e

Arkeologene er spent på hva de finner inne i en monumental gravrøys som nå åpnes på tomte til Jæren Handlepark i Hålandmarka sør for Bryne. Området er spekket med fornminner.

Odd Pihlstrøm tekst og foto

BRYNE: Arkeologene tror gravrøysa med en diameter på 20 meter og en høyde på 2,2 meter er anlagt i bronsealderen (1800-500 f. Kr.) og brukt gjennom flere århundrer. Den rommer en eller flere hovedgraver og mange sekundærgraver.

PROSJEKTANSVARLIG: Arkeolog Barbro Dahl ved AmS.

– Den ligger på en utpreget høyde og har nok hatt stor betydning, sier prosjektansvarlig og arkeolog Barbro Dahl ved Arkeologisk Mu-

GODT BEVART: Denne pilespissen av flint har trolig vært myntet på småviltjakt i yngre steinalder.

seum i Stavanger (AmS). Hun leder utgravningene AmS gjennomfører i et åtte mål stort område på Håland. Feltarbeidet star-

tet 21. juli og skal pågå fram til 5. november. Prosjektet har et budsjett på åtte millioner kroner og er en av de største utgravningene i AmS-regi denne sesongen. 11 arkeologer og assistenter deltar i felten.

DELVIS PLYNDRET: I den store gravrøysa er det foreløpig avdekket to plyndrede gravkamre øverst i haugen, som er bygget opp av rad på rad med steiner som er kranset i ring. Selv om den er plyndret er konstruksjonen intakt, sier Barbro Dahl.

Gjenværende gravrøysen av dette kaliberet i jærlandskapet er fredet. Røysa på Håland er friggitt, fordi området skal bygges ut.

– Derfor graver vi den ut. Det er viktig for oss å få dokumentert hvordan den er bygget opp, forklarer Dahl.

Hun opplyser at det foreløpig er funnet en beinrest øverst og noen keramikkrester i kanten.

Disse gjenstanden er foreløpig ikke nærmere

Unikt jærsk gravfunn

SAKEN

Arkeologisk Museum i Stavanger sikrer unike fortidsminner på Håland i Time før området bygges ut.

En båtgrav med brente beinrester, trolig av en viking, og et godt bevart våpensett med sverd, lanse, kniv og sigd er sjelden arkeologisk fangst. Selv på Jæren.

Odd Pihlstrøm tekst

ENESTÅENDE FUNN: Båtgrava som nettopp er åpnet i utgravingsområdet på Håland sør for Bryne inneholder dessuten glass- og ravperler, pluss 200 jernnagler, forteller arkeolog og prosjektleder Barbro Dahl ved Arkeologisk Museum i Stavanger (AmS).

Graven er foreløpig tidsfestet til yngre jernalder (570-1030 e. Kr). – Sannsynligheten for at det er en vikinggrav er stor, sier Dahl. Funnet er gjort i et område med bosettingsspor helt tilbake til steinalderen. Her er også påvist hustufter fra jernalderen.

BARNEGRAV: I en gravrøys ved siden av båtgrava har arkeologene plukket opp beinrester av et barn sammen med keramikkskår. – Det er spesielt at det er bygd en egen gravrøys til et barn. Vi tror den er fra yngre jernalder, framholder Dahl. I en tredje røys ved siden av er det så langt dukket opp en kniv med håndtak av gevir av storvilt, et vevsverd, en linhekle (redskap som ble bruk til å lage tekstiler), en beltespenne, samt fem glassperler.

– Det er veldig lenge siden det er gjort funn av vinhekle i Rogaland, sier Barbro Dahl.

Det stonner ikke her. I enda en

VÅPENFUNN: Teknisk konservator Nathalia Hanna, foran, og kollega Hege Hollund fra AmS tar forsiktig ut sverdet som preparat fra båtgraven på Håland.

■ Svært godt bevarte våpen fra jernalderen

MONUMENTAL: Samtidig holder arkeologene fortsatt på med å åpne en monumental, trillrund gravrøys med en diameter på 20 meter og høyde på 2,2 meter. Den rommer flere hovedgraver og en rekke sekundærgraver. Funn av våpenrester peker mot folkevandringstiden (ca 550 e. Kr). De to øverste gravkamrene

gravkamrene i røysa. Samtidig er denne gravrøysa i seg selv helt enestående. Den er bygget stein for stein med en vanvittig nøyaktighet. Det er ekstremt sjeldent at vi får muligheten til en grundig undersøkelse av et så flott gravmonument, sier Barbro Dahl.

NY INNSIKT: Det enestående vel-

Håland skal nå gjennom en nensom rense- og konserveringsprosess ved AmS. Leder av museets fornminneavdeling Arne Johan Nærøy mener funnene er blant de viktigste som er gjort her i landet i år.

– Videre bearbeiding og forskning på gjenstandene vil gi ny kunnskap. Den store gravrøysa

samfunnet i Norge, sier Nærøy.

Også det andre store feltprosjektet til AmS denne sesongen, på Tjora i Sola, har gitt god uttelling. Også her er det blant annet avdekket en båtgrav fra vikingtida. Men smykker og andre gjenstander herfra er ikke så godt bevart som på Håland. På Tjora er det heller ikke så domi-

Folk

NAVN: Innsendere må oppgi fullt navn, adresse og telefonnummer.
BILDER: Vi ønsker helst digitale bilder, men tar også imot papirbilder.
MINNEORD og nekrologer: Maksimalt 400 ord.
REDIGERING: Vi forbeholder oss rett til å redigere tilsendt materiale.
FRIST: To dager før innrykk. Til mandag- og tirsdagsavis: Fredag kl. 11.
ADRESSE: Stavanger Aftenblad, postboks 229, 4001 Stavanger

Epost: folk@aftenbladet.no. Tlf 05150.

Signe Hansen Anders L. Andersen Torhild F. Jacobsen
Folk-redaksjonen 924 97 612

Graver seg ned i fortiden

Et spyd, en spenne, en kniv, keramikk og glassperler er blant de nye funnene fra utgravningene i Hålandsmarka i Time. Prosjektleder Barbro Dahl har gode tider.

Signe Hansen tekst
Anders Minge foto

HÅLANDSMARKA: Fem gravrøyser på Håland i Time, blant annet en monumental gravhaug, en båtgrav, en kvinnegrav og en barnegrav, har siden juli hatt full oppmerksomhet fra 11 feltarbeidere fra Arkeologisk museum i Stavanger (AmS). Arkeolog Barbro Dahl er en av dem.

– En gravhaug består av flere lag. Når ett er avdekket, kommer vi til et nytt. Akkurat som en russisk dokke, forklarer arkeologen. Hun kom rett fra utgravninger på Forsand til prosjektet i Hålandsmarka i juli, og 14. november skal gravingen være ferdig. Da gjenstår laboratoriearbeid, en rekke analyser og rapportskrivning.

Funnene, som blant annet daterer seg til yngre jernalder, består både av våpen, redskaper og smykker.

STUDIEVALG: – Vi må hele tiden tolke og omtolke, samtidig som vi har et åpent sinn, sier den engasjerte sokndølen. Interessen for arkeologi fikk hun i slutten av videregående, og hun sender en takk til Mayaindianerne i Mexico, som hun skrev oppgave om.

Barbro tok hovedfag i arkeologi i Trondheim og virket der en tid etter at hun var ferdig med studiene før hun startet å arbeide for AmS i 2004.

– Det var kjekt å få jobbe i hjemfylket, og plutselig kort vei til Sokndal. Her er stor aktivitet, sier hun og forteller engasjert om et pågående prosjekt på Tjora og om helleristningsprosjektet på Austre Åmøy. Akkurat nå er det utgravningene på Håland som opptar henne mest.

ANBEFALER: Barbro stortrives i jobben og anbefaler yrkesvalget på det varmeste. Det var ikke penger som var drivkraften bak den seksårige utdannelsen, men en genuin interesse for faget. Samtidig vet hun at når engasjementet hennes er ferdig i slutten av 2009, er hun uten jobb, en usikkerhet hun har lært seg å takle. – Dette fordrer en fokusering på nået og nåværende prosjekt, sier hun.

Hålands-feltet, som har et budsjett på 8 millioner, er friggitt til utgravninger for så å gjøre plass til et kjøpesenter. Nå tilbringer hun arbeidsdagene på feltet og gleder seg over stadig nye funn.

FUNNENE: På laboratoriet hos AmS viser hun jordklumper som er nennsomt plassert bak glass og i pappesker. For en amatør er det nesten utenkelig at det inni disse jord-

DAGENS NAVN

Barbro Dahl

FØDT: 3. mars 1977

SIVILSTAND: Samboer.

BOSTED: Stavanger.

YRKE: Arkeolog/prosjektleder for utgravninger på Håland i Time.

ANLEDNING: Store funn på Håland.

BESKRIV DEG SELV MED TRE ORD: Engasjert, selvstendig, sosial.

HAR DU NOEN LASTER DU VIL BLI KVITT? Mange!

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

HVA SYNES DU OM STAVANGER 2008 SÅ LANGT? Veldig spennende. Det skjer så mye at jeg ikke har sjans til å følge med – en fascinerende og fin følelse. Håper at det vil gi et varig løft for kulturlivet i byen.

UNDER LUPEN: Barbro Dahl liker godt å studere funnene under mikroskopet, men dette arbeidet er en del av konservatorens sitt arbeidsområde.

klumpene skjuler seg sjeldne fornminner. Men blant funnene som er gjort er både sverd, lanse, kniv, spyd og glassperler, som dateres til midten av 500-tallet til vikingtid.

Barbro Dahl er opptatt av at kunnskapen om nye funn skal ut til publikum.

– Funnene skal selvfølgelig tilgjengeliggjøres for forskere, men de må også ut til folk. Vi hadde «åpen dag» i Hålandsmarka tidligere i høst. Da la vi arbeidet til side og konsentrerte oss om å vise folk rundt på feltet. Kjempepopulært, sier den engasjerte arkeologen og lover ny utstilling når de nye funnene er klargjort.

Arbeidet i feltet pågår i all slags vær, og arbeidstiden tilpasses dagslyset.

– Det er herlig å jobbe ute, og vi kler oss etter været. Oppholdsvær blir rome bonusen, sier arkeologen. Det skjer en utvikling i faget hele tiden. Metodene er forbedret de siste årene, med blant annet DNA-tester som åpner for helt nye muligheter. Verktøyet er alt fra gravemaskin til tannlegeutstyr.

Det er stort sett voksne personer som ligger i gravene, men på Hålandsmarka er det også funnet en barnegrav.

– Vi har funnet beinrester av et

barn som kan ha vært mellom sju og ni år. Det er litt trist å tenke på, syns Barbro og understreker samtidig hvor viktig det er å behandle de objektene de finner med respekt.

BALANSEGANG: Barbro gleder seg over alle funnene og utgravningene samtidig framholder hun hvor viktig det er å verne.

– Vi har et ansvar med å verne i fremtiden, samtidig som det er viktig å få ut kunnskapen som ligger der, sier hun engasjert. For hun vet all utgraving ødelegger fornminner.

signe.hansen@aftenbladet

Gullfunn i gam

Av HILDE URDAL og
MARIE VON KROGH (foto)

Dette året har vært et gullår for utgravninger i Rogaland. Arkeologene har gravd i usedvanlig mange graver, og bokstavelig talt funnet gull.

- Dette korset er av bronse og belagt med gull. Se så flott det er, sier Barbro Dahl engasjert. Hun er prosjektansvarlig for utgravningene i Hålandsmarka på Bryne.

Både hun og arkeolog Olle Hemdorff ved Arkeologisk museum i Stavanger er enige om at korset er årets beste funn.

- Det er funnet i en gravrøys som ikke var synlig på overflaten. Det er opprinnelig et irsk bokbeslag, som vikingene har gjort om til et smykke. Jeg kan se for meg kvinnen som bare dette korset. Hun hadde det som en draktsmykke og må ha vært en viktig person, sier Dahl.

Ti utgravninger

Det har vært to store utgravninger i år, Hålandsmarka (Bryne) og Tjora (Sola), og åtte mindre utgravninger. Utgravningen på Tjora avsluttes i dag.

- Det er meget sjelden vi graver så sent på året. Dette har vært et spesielt år med mye aktivitet, sier Hemdorff.

Det er funnet sverd, spyd, perler, kors, spenner, nøkler, kniver, krukke og en del andre ting i gravene.

- Tradisjonelt er det dårlig bevaringsgrunnlag her i Rogaland, men i år har vi funnet mye som er godt bevart. Det er utrolig kjekt, sier Dahl.

Tidkrevende

Inne i det aller helligste på Arkeologisk museum, på kon-

KORS:

Dette irske korset er fra vikingtiden. Det er av bronse og belagt med gull. Foto: ARKEOLOGISK MUSEUM

serveringslaboratoriet, sitter konservatorstudent Magnus Mortenssån bøynd over mikroskopet.

En kniv fra vikingtiden blir penslet inn med en blank væske.

- Nå limer jeg for at det ikke skal falle fra hverandre her. Det kan være porøst, og det er derfor best å være på den sikre siden, sier Mortenssån.

Utgravninger er et møysommelig arbeid, men det er etter selve utgravningen det virkelig tidkrevende arbeidet begynner.

- Når vi er ute i felten og graver, må vi grave et godt stykke rundt selve gjenstanden. Vi tar med oss jordklumpen tilbake her og graver gjenstanden fram, sier Hemdorff.

Barbro Dahl står og beundrer en stor jordklump.

Før de graver ut gjenstanden, tas det røntgen, slik at fagpersonalet ser hvor de skal grave.

- Inni her er det et sverd. Det vil ta rundt tre måneder å grave ut, sier hun.

hur@rogalandsavis.no

SMYKKE: Disse glassperlene er funnet i en kvinnegrav fra vikingtiden. Foto: ARKEOLOGISK MUSEUM

FUNN: Her ser du en lansespiss og en kniv. Foto: ARKEOLOGISK MUSEUM

TIDKREVENDE: Konservatorstudent Magnus Mortenssån limer en kniv fra vikingtiden, slik at den ikke skal falle fra hverandre.

Årets lokale utgravninger

■ **Karmøy (Fiskåvatnet):** Funn fra eldre og yngre steinalder 8000-4000 år f.Kr.

■ **Hundvåg:** Det ble funnet mange spor etter flere store gårder fra eldre jernalder 500 f. Kr - 550 e.Kr. og to graver fra folkevandringstid 350 - 550 e.Kr.

■ **Tjora (Sola):** Det er undersøkt minst syv synlige gravanlegg (røyser) med til sammen minst 14 gravfunn fra bronsealder til vikingtid (1500 f. Kr - 900 e. Kr), blant annet kvinnegrav i båt fra vikingtid med smykker og perler. I tillegg er det utenfor disse funnet minst fem andre graver. Den ene av gravene er antagelig fra vikingtid, og har ligget inne i et dødehus.

■ **Vatne (Sandnes):** En mindre undersøkelse av felt med rydningsrøyser.

■ **Årsvoll (Sandnes):** Mindre undersøkelse og innmåling av stakketufter og rydningsrøyser.

■ **Øksnevad videregående skole (Klepp):** Her er det avdekket og undersøkt et stort gårdsanlegg fra folkevandringstid. I tillegg er det funnet tre-fire sannsynlige gravanlegg fra vikingtid som først undersøkes neste år.

■ **Hålandsmarka (Time):** Her er det undersøkt en stor og usedvanlig omhyggelig bygd gravrøys fra eldre jernalder. I tillegg er det funnet innholdsrike graver fra både eldre og yngre jernalder, blant

annet mannsgrav i båt med fullt våpenutstyr og kvinnegrav med forgyllt bronsesmykke opprinnelig fra Irland. Begge gravene kan dateres til vikingtid rundt 850-900 e.Kr.

■ **Årstad (Egersund):** Mindre undersøkelse av funnsted av jernalderkeramik.

■ **Hellvik (Egersund):** Her ble det undersøkt en boplass med hustomt fra bronsealderens begynnelse om lag 3500 f.Kr.

■ **Hauge (Sokndal):** Det ble funnet spor etter bruk av området i eldre jernalder.

Hundreårsfunnet i Hålandsmarka

Fornminnefunna i Hålandsmarka sør for Bryne i haust er av ein type som tek pusten frå arkeologane. Det kan gå hundre år mellom kvar gong dei gjer så interessante funn.

ANNE BERIT HATLEM | tekst og foto
abh@bl.no

60 glasperler i blått, gult, raudt, nokre med mønster, kom dei frå vikingbyen Kaupang ved Larvik, Norges aller første by kring 800 e.Kr?

Eit bronsespenne med irsk kors og mønster, dekorert i gull og med eit stykke tekstil som følger med. Har vikingane tatt det med seg heim frå hørtokt, eller tilhøyrer det ei kvinne som har blitt tatt med over havet, eller kanskje er det kjøpt med av fredelige handelsfolk? Men kvifor har ei hedensk kvinne fått med seg med eit kristent kors - truleg brukt som eit smykke - i grava?

Arkeologane har mange spørsmål dei vil ha svar på etter fire månader med utgravingar i Hålandsmarka. Midt i november pakka dei saman spadar og anna verktyg ute i felten. No foregår det møyssommeleg etterarbeidet inne på konserveringslaboratoriet på Arkeologisk Museum i Stavanger.

På Håland har gravmaskinene overteke, langsamt fjernar dei alle spor av haugen som har lagt der frå uminnelege tider, her skal bli flatt og gjera plass for nye næringsbygg.

Fornminna er for alltid borte, dei som då ikkje er plassert på Arkeologisk Museum i Stavanger.

Irsk, gulldekorert spenne

- Vi fann mest der vi hadde venta minst, seier prosjektleiar

PUSLESPEL: – Kan det vera litt av kinnbeinet? Av mange tusen små beinrestar, prøver Sean Denham å finna ut om det har tilhørt mann eller kvinne, høgde og alder på personen.

Barbro Dahl. Heilt sør på feltet låg det tre gravrøyser som viste seg å innehalda overraskande funn.

I ei gravrøys som ikkje var kjent før årets undersøking, fann dei 60 perler, ei bronsespenne med eit gulldekorert kors saman med eit stykke tekstil som spennar har vore festa på, eit spinnehjul, halsring truleg av bronse - alt peikar i retning av ei kvinnegrav.

- Først kom det eit hyl for den første perla, så kom det mange fleire, fortel Barbro Dahl om den dagen då arkeologane oppdaga perlene i jorda.

Den irske krossen vart og funne i det som må ha vore ei kvinnegrav. Saman med spennar med den irske krossen på, vart det funne eit stykke tekstil, ein type material som svært sjeldan blir bevart. Grunnen til at dette har klart seg i meir enn 1200 år, er at metallet har oksydert, og det har bevart tøyestykket.

Den kring to centimeter store tekstilbiten gir arkeologane mykje informasjon. Tekstilet er av ull, og ein kan dermed seia at det ikkje var ei skjorte, men truleg ein kjole eller kappe. Stoffet er truleg vevd på ein Oppstadvev, og mønsteret vert kalla diamantmønster.

- Med å gjera ein analyse på stoffet, kan me finna ut om

det er vevd lokalt eller om det er importert, seier feltleiar Synnøve Thingnæs.

Under røysa

Då båtgrava var fjerna, dukka det opp spor av ei branngravferd under den første røysa. I sekundærgrava fannst det mykje brende menneskebein saman med keramikk og kolrestar. Det viser at gravene vart brukte til ikkje bare ein, men til å gravleggja fleire menneske. Ne-
de i kvin-

**ELDRE
BRONSEALDER**

**YNGRE
BRONSEALDER**

**VIKINGE-
TID**

1000 f. Kr

0

800 e. Kr

1000 e. Kr

2000 e. Kr

STORT ETTERARBEID: Arbeidet ute i felten er avslutta, no driv Barbro Dahl og kollegaane hennar med det møysommelege etterarbeidet

negrava vart det funne deler av kammar og bein.

På sida av kvinnegrava vart det funne ei gravroys som inneheldt eit linhekle, eit vevsverd, fem glasperler, spinneshjul, ein kniv med handtak av revir (hjort eller elg).

I båtgrava ved sida av har truleg ein mann vorte gravlagd. Der vart det funne eit sverd, ei stor fin raverle som truleg har vore feste til sverdet som pynt, ein kniv, sigd, lanse og ei ringspenne i bronse.

Den siste av dei tre er ei barnegrav, undersøkinga viser at barnet var mellom sju og ni år. Bein er funne saman med keramikkk.

Beiteland og gravplass

Har Hålandsmarka vore blant dei første områda der jærben slo seg ned og begynte å dyrka jorda- på same måte som Frøylandsfeltet som vart avdekt i fjor?

Arkeologane trur ikkje det. Det er funne spor av busetnad tilbake til steinalder (4000 f.Kr.), men lenger fram i tid har området vore brukt til beiteland - og til gravplass. Heile forhistoria er representert frå steinalder og fram til vikingtid i Hålandsmarka.

Gravferdsskikkar fortel

Gravfunna, saman med dei andre funna på Håland, får Sean Denham til å brukast store ord. Han har tatt doktorgraden på dyrebein,

men har aldri vore med på så fascinerande funn, det hender kanskje bare ein gong i karrieren.

- Beifunna er interessante i seg sjølv, saman med funn av flint, sverd, båtnaglar og keramikkk skaper det ei interessant historie, seier Sean Denham.

Ikkje bare funna i sørvest, men også i den store gravroysa på 20 meter i diameter og 2,2 meter høg, er rike kjelder for kunnskap for ein som er ekspert på bein. I storroysa vart det funne beinrestar etter ikkje bare etter ein, men mange vaksne personar.

Roysa er i seg sjølv eit komplisert byggverk, ein jærsk pyramide, truleg eit gravminne laga for å visa makt. Oppbygginga og mønsteret den er bygt i er ikkje minst interessant - lag på lag med store og små steinar. På toppen av roysa vart det funne eit spyd truleg frå 550 e.Kr. Roysa under er eldre, truleg frå Folkevandringstid 0:550 eKr.

Magisk

Jernspydet har eit bevart treskaft inni, det vart og gjort funn av ein kniv med beinhandtak, ei bronsespenne og store mengder keramikkk.

Keramikk kan ha vore plassert der som ei heil krukke, ei urne med beinrestar i, den kan og vore sett ned med mat, øl saman med beinrestar. Andre kan ha vore knuste med vilje, der er mange forskjellige gravskikkar. Likeins er det funne slaggl frå jernproduksjon, det kan ha hatt ei spesiell betydning.

Under sterk varme foregår det ein endringsprosess frå malm til ferdig jern, frå leire til keramikkk, menneskelig blir bein - ein «magisk» forvandlingsprosess som fører mennesket over i det andre livet.

- Her har det nok vore gjenbruk av grava, fleire gravferder over lang tid, og

gravminnet fortel om ei høgtstående ætt som har gravlagt sine her, seier Barbro Dahl.

Bein fortel

Gravferdsskikkane er svært interessante for arkeologane.

Utifrå dei beinrestane som er funne kan ein seia noko om tilstanden til dei som er lagt ned i grava. Nokre kan ha vore kremerte utanfor grava, og beinrestane er lagt ned i gravminnet. For andre kan sjolve kremasjonen ha skjedd i gravminnet - kroppen er lagt ned og ein har fyrt opp under. Forbrenninga har ikkje skjedd med like stor varme, og beina er ikkje like øydelagde.

Gravhaugen hadde ei stor plyndringsgrop, men denne hadde ikkje berørt det store gravkammeret. Det er og snakk om at grava har vore opna for å gje plass til nye døde, eventuelt restane av dei.

Sean Denham har posar fulle av bein. Små fragment som likevel kan fortelja oss mykje om menneska som har vore gravlagt her: Utifrå beina kan ein bestemma kjønn, mann eller kvinne, barn eller vaksen, alder, døyddede vedkommande av ein sjukdom eller vart han drepent? Ein bit av skallen eller av bekenet kan bestemma om det er mann eller kvinne.

På utstilling

Livet til menneska som levde, døyddede og vart gravlagde i Hålandsmarka får ein sentral plass når «årets funn» skal presenterast i hovudutstillinga på Arkeologisk Museum sommaren 2009. Der skal også andre funn frå fylket presenterast.

- Det er første gong at lokale funn har vore sjolve hovudutstillinga til museet. Det fortel litt om kvaliteten av dei funna som er gjort, seier Barbro Dahl.

Spinneshjul i kleberstein funne i kvinnegrav.

Bronse halsband - funne i kvinnegrav.

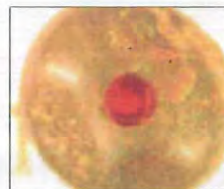
Bronse- og gullspenne, truleg irsk, funne i kvinnegrav saman med den ein tekstilbit. Eit av dei mest spennande funna.

Linhekle - funne i kvinnegrav.

Ringnål i bronse

Rav - truleg brukt som pynt på eit jernsverd, funne i båtgrava.

Perler - 60 glasperler funne i kvinnegrava i sør. Opphavet kan vera vikingbyen Kaupang, Norges første by.

Arkeologiske funn i biblioteket

Ein rekonstruksjon av funna frå Hålandsmarka får plass i det nye biblioteket i Time.

- Vi har lagra ein del av steinen frå den store grava på Håland mellom 500 og 600 e.Kr. Det vil vi bruka i ein rekonstruksjon, å laga eit snitt av grava slik at folk kan få innsikt i korleis den såg ut, seier Vidar Ausen i Time kommune.

Første ynskte dei å verna gravminnet på Håland, men det let seg ikkje gjera. Å rekonstruera det, blir ikkje like bra, men er det alternativet ein får til. Også andre fornminnefunn skal omtalast i fornminneavdelinga i biblioteket.

Ventet i 40 år

Filmen starter med en rettsak hvor journalisten Mikael Blomkvist blir dømt til bot og fengsel for å ha bedrevet ærekrenkelse av en kjent næringsstopp eller lignende. Blomkvist har et halvt år før han må sone straffen, og blir innleid til et midlertidig oppdrag av Henrik Vanger.

Vanger er en av landets fremste

svant. Henrik mottar hvert år en innrammet blomst fra en ukjent avsender. Dette var en greie som Harriet og Henrik hadde sammen. Kanskje det er morderen som sender blomsten?

Lisbeths verden

Vi møter også Lisbeth Salander. En plaget sjel med mørkt hår, nagler og en gi faen-holdning av dimensjoner. Hun er en glimrende rese-

ut av Vanger-mysteriet, som viser seg å være både farligere, ondere og mer innfløkt enn først antatt.

Det norske folk er jo stort sett suckers for svenske fjernsynsserier, og jeg regner med at denne vil fungere godt hos dette publikumet. Den er nok litt mer voldsom, men ellers er det mange fellestrekk. Menn som hater kvinner er en mørk kriminalfortelling med mørke hemmeligheter, løgn,

En fordel å ha lest boka?

Som vanlig i svenske filmer ser skuespillerne svært komfortable ut, og hele Vanger-slekta kler godt sine smågrå omgivelser i kjølig vær og den lite fargesprakende tilværelsen.

Jeg er ellers litt spent på hvordan de som har lest boka vil reagere på filmen. Er det et pluss å vite hva som er i enden av de røde trådene som nøstes opp i filmen?

Hålandsfunn på utstilling

Dei arkeologiske utgravingane på Håland sør for Bryne får stor plass på utstillinga «Spor i jord» som opnar på Arkeologisk museum søndag.

ANNE BERIT HATLEM | tekst og foto
abh@jbl.no

– 2008 var eit fabelaktig år for utgravingar i Rogaland, det går år mellom kvar gong arkeologane gjer så interessante funn, konkluderer Arkeologisk museum.

Museet har hatt ansvar for ti utgravingar med godt bevarte gjenstandar. Dei to største og mest interessante funna vart gjort på Håland i Time og Tjora i Sola. Med på utstillinga er også funn frå Øksnevad, Hellvik, Hundvåg, Utsola og Karmøy.

– Dei lokale funna er så interessante at dei for første gang er

årets hovudutstilling på museet, den er større enn nokon gong, seier Siri Pedersen på Arkeologisk Museum.

På Håland vekte ei usedvanleg vakker og monumental gravrøys frå eldre jernalder mest oppsikt. Der vart også avdekkja innholdsrike graver, mellom anna ei mannsgrav i båt med fullt våpenutstyr og ei kvinnegrav med eit vikingsmykke: eit vakkert kors av bronse belagt med gull, truleg kom det frå Irland. 58 glasperler, spinnehjul, reiskap, brende bein og keramikk er bare noko av det som blir vist fram.

Spor i jord fokuserer på sjølve arbeidet som arkeologane gjer ved ei utgraving, illustrert med teikningar av Hege Vatnaland som har observert og skildra situasjonen ute i feltet. Gjenstandane skal visast slik dei er funne i jorda, før dei er ferdig konservert og innlemma i museet si samling.

Arkeolog Olle Hemdorff held ei innleiing ved opninga, og feltleiarane fortel om sine felt. Barbro Dahl fortel om funna dei gjorde på Håland.

Funn gjort av privatpersonar, som ofte set fagfolka på sporet etter meir kunnskap om vår forhistorie, er også med på utstillinga. Rygene detektorklubb har mellom anna levert inn funn av ein romersk mynt, prega av keisar Hadrian.

Museet har eit aktivitetsrommet for barn med eigen utgravingskasse som er open.

Utstillinga vert ståande til 9. august.

AAAINTERESSANTE: Utgravingane på Håland var eit av dei viktigaste arkeologiske funna som vart gjort i Rogaland i fjor. Feltleiar Barbro Dahl fortel søndag frå utgravingane under opninga av Spor i jord. (Arkivfoto)

Jarbladet 13.03.2009

Byr til Halogenfest i Klepp

KLEPP: Fritidssjef Ulf Ludvigsen i Klepp har gitt inntil 1500 kroner i underskuddsgaranti for Halogenfest i Klepp. Festen skal være en erstatning for Halloween og henvender seg først og fremst til barn og unge. Arrangøren har sendt spørsmål til Kleppe bedehus om å slippe husleie for arrangementet.

Ragde på topp

TIME: Utlånet ved Time bibliotek er sterkt preget av bestselgere. På utlånstopp første halvår ligger Anne B. Ragde, bildet med boken «Ligge i grønne enger». På andre plass følger Khaled Hosseini med boken «Tusen strålende solen».

«Bjerkreim vil handsama VM i saueklipping med glans»
DALANE side 12

te på gravfunn

Vi håper å finne beinrester, keramikk, smykker og våpen.

Arkeolog Barbro Dahl

analysert eller datert. Beinene er litt mindre interessant, fordi det ikke lå der det opprinnelig ble lagt.

HÅPER PÅ VARP: – Vi har så langt ikke funnet gjenstander inne i selve røysa, fordi vi ikke har åpnet flere hulrom, sier Dahl.

– Hva håper dere dukker opp?
– Flere beinrester, keramikk og kanskje smykker og våpen. Det vil avhenge av bevaringsforholdene i jorden, sier Dahl.
I dag skal AmS-kon-

servator Hanna Nathalie begynne å åpne mer av haugen. Arbeidet er møysommelig, så det vil ta litt tid å fullføre avdekkningen.

Samtidig er det ikke nødvendigvis i den største gravrøysa de viktigste funnene i utgravingsområdet blir gjort, understreker Barbro Dahl.

RIKT OMRÅDE: Like i nærheten er det fire mindre, uåpnede gravrøysa og en båtgrav. I tillegg rommer området 20 mindre rydningsrøysa og et gardfår. Til sammen dreier det seg om et gravfelt med bosettings- og jordbruksspor som dekker et tidsrom på flere tusen år.

Blant gjenstandsfunnene i utgravingsområdet så langt er en godt bevart pilespiss av flint og rester av en steinøkse og en stein-

dolk, trolig fra yngre steinalder (3800-1800 f. Kr.). Samt ymse keramikkrester, antakelig fra jernalder (500 f. Kr.-750 e. Kr.). Det er også funnet stolpehull fra flere langhus som ikke er nærmere datert og 150 jern-nagler fra båtgraven, som det altså gjenstår å åpne.

odd.pihlstrom@aftenbladet.no

PUBLIKUMSDAG: Torsdag ettermiddag fra klokken 16.00 til 18.00 er det «åpen dag» i utgravingsområdet i Hålandsmarka. – Da er vi her bare for å svare på spørsmål fra publikum. Barna skal få prøve seg som arkeologer, lover prosjektansvarlig Barbro Dahl.

ARKEOLOGISK SKATTEJAKT: I aller heldigste fall kan det dukke opp bevarte beinrester, smykker og våpen i gravrøysa på Håland. Øverst prosjektansvarlig Barbro Dahl og arkeolog-kollega Sean Denham. Til venstre arkeologene Theo Gil, nederst, og Erlend Norlie.

- Åpner sjelden gravrøys på Håland
- Området er frigitt til handlepark

Vil ha nytt togstopp på Jæren for pendlere

Ordfører Terje Mjåtveit (Nærbølista) vil samarbeide slik at NSB satser mer på jernbanen i Hå.

Geir Sveen tekst

BRYNE: Ordføreren har to mål. For det første vil kommunen etablere et togstopp i det nye industriområdet Kviamarka sør for Nærbø. Her skal Tine bygge sitt nye gigantmeieri. Her kommer landets største drivhus. Og flere bedrifter er allerede på plass i det som blir et nytt senter for matindustrien i Rogaland. Kommunen

håper mange av de ansatte vil pendle til Kviamarka.

– Vi vil at dette togstoppet skal komme neste høst, og at det i første omgang kan ta morgen- og ettermiddagspendlingen, sier Mjåtveit. Videre ønsker kommunen flere togavganger fra Nærbø og sørover mot Egersund.

– Det bør være mulig å øke frekvensen til en stasjon om gangen, sier han.

Administrasjonen hadde sist uke møte med representanter for NSB og jernbaneverket.

– Stemningen var meget positiv. Jeg føler vi raskt kan få til togstoppet i Kviamarka. Men først må saken opp i formannskapet.

Betinget fengsel for vold

SANDNES: En 17-åring er i Jæren tingrett dømt til betinget fengselsstraff i 35 dager etter at han i februar angrep en lærer ved en ungdomsskole i Klepp. Den da 16 år gamle gutten skal ha dyttet læreren i brystet før han la læreren i kateteret og truet med at han ville slå, slapp 16-åringen taket.

Retten mener episoden er for alvorlig til samfunnsstraff. 17-

åringen har diagnosen ADHD, noe også læreren visste. Læreren ble sykmeldt etter episoden, og har senere byttet jobb.

– Det må i noen grad legges formildende vekt på at fornærmede, som var kjent med tiltaltes problemer, nok kunne ha unngått det hele ved en noe annen opptreden, skriver tingrettsdommer Mass Nærland.

Hei Er du glad i å synge en trall?
Da har vi bruk for deg i alle fall.
Din alder betyr ingenting.
Så sett i gang og ring,
damekoret "Lyria"

Marit: 900 50 444
Else Marie 51 54 17 03
Vi øver hver tirsdag
kl. 19-21 i Bjergsted.

Oljefyr?

TOSHIBA
VARMEPUMPE / AIRCONDITION

Spar inntil
50 % av energiutgiftene

10 000 kr i støtte fra Enova

Skift ut din elektriske eller oljebaserte fyrkjele med kWsmart luft- vann varmpumpe fra Toshiba.

Besøk oss i våre nye lokaler i Luramyveien 53.
Vi har både luft- vann og luft- luft varmpumper utstilt.

AC Enko Klima & Energi AS
Luramyveien 53, 4313 Sandnes
Tlf: 51 67 70 50, www.acenko.no

ENKO
KLIMA & ENERGI AS

Jæren

Gratisdag på golfbanen

BRYNE: Jæren Golfklubb og Time kommune inviterer til ein annleis og gratis dag på golfbanen ved Grødem, i morgon, søndag, kl. 13-16. Arrangørane oppfordrar familier å ta ein tur rundt banen og prøv ut dei ulike aktivitetspostane. Det blir grilling og sal av kioskvarer.

Leder: Geir Sveen. Tlf 05150. Epost: jaeren@aftenbladet.no

Hålandsmarka: Fant lansespiss i båtgrav

BRYNE: En lansspiss av jern er gravd fram i en båtgrav i Hålandsmarka sør for Bryne. Båtgrava skriver seg mest sannsynlig fra vikingetida, eller yngre jernalder, sier arkeolog Barbro Dahl ved Arkeologisk Muesum i Stavanger (AmS). – Funner gir oss forhåpninger om at det ligger mer der, sier Dahl, som er prosjektansvarlig for de pågående utgravingene i området.

ARKEOLOG:
Barbro Dahl.

Aftenbladet omtalte utgravingene på Håland i en reportasje i onsdagsavisen. Siden da er det også funnet flere rester etter menneskebein og keramikk i mindre gravrøyser i det åtte mål store feltområdet. Nå er arkeologene også i ferd med å gå dypere ned i den største gravrøysa, som trolig har vært brukt over flere århundrer i bronsealderen.

Om lag 150 voksne og barn var innom på den åpne dagen AmS arrangerte på Håland torsdag. – Det er vi veldig godt fornøyd med, sier Barbro Dahl.

Det skjer på Bryne

BRYNEBYEN: Her er siste nytt fra butikklivet på Bryne, melder lederen i Brynebyen, Kari Kverneland Kåstmann:

Galleri Øgaard har lagt ned driften. Eieme ønsker å prioritere mer fritid. Brynesenteret har overtatt lokalene.

De tar Norges

■ Satser 150 millioner

Byggingen av Norges desidert største tomatgartneri er i gang i Kviamarka i Hå. Første spadestikk ble tatt i går.

Geir Sveen tekst og foto

NÆRBØ: Gartneriet blir like stort som 12 fotballbaner, vil skape 70-80 nye arbeidsplasser – og ikke minst gjøre Norge mer selvforsynt med tomater. I dag dekker norske gartnere under 30 prosent av det norske forbruket. Resten kommer fra utlandet.

– Det er importen vi vil til livs, sier gartner Kåre Wiig, som sammen med kollegene Hallstein Aase og Tom Arild Bekkeheien står bak sorsatsingen.

FØRSTE SPADESTIKK: Det er bare minutter til første spadestikk skal tas. Inn på Hås nye klimapark for næringsmiddelsatsing, strømmer gjestene på; grossister, folk fra dagligvarehandelen, fra lokale bedrifter og fra kommunen. Ordfører Terje Mjåtveit spankulerer rundt, stolt som en hane. Dagens invitasjon til VM i saueklipping får bare ligge.

– Ta bilder. La filmkameraet gå. Få med alt, er beskjeden fra Kåre Wiig til en av døtrene.

Han ser Aftenbladet og legger til:

– Ja, dette er stort. Det er en merkedag ikke bare for oss, men for hele Norge.

Ordføreren Terje Mjåtveit følger opp.

– Folk må være litt galne for å satse slik som dette. Men om noen år vil mange si: De var framsynte. Det er jeg overbevist om. Og vi trenger framsynte folk i dette landet, sier Mjåtveit.

kan med jord ei bok til mellom 150 og 180 graver.

– Eitt dekar med gravplass vil i første omgang vera tilstrekkeleg i opp mot ti år. Men etter nokre tiår vil ein dekar med gravplass berre vara i eit par år, heiter det i brevet, der Klepp kommune får

kommuneplan for Klepp ligg rundt 10 ubrukte dekar til offentlege føremål ved kyrkja. Tanken har vore at arealet langs skogen nord for kyrkja skal brukast til parkering og/eller gravplass. Kyrkja føreslår at kommunen også sikrar seg areal austover, der eit

sjette.

– I utgangspunktet er gravplassen ei Klepp-sak sidan kyrkja ligg på vår side av kommunegrensa, slår Klepp-rådmann Undheim fast. Han har ikkje drøfta saka med kollegaen sin i Time, men han har fått innspel frå Time kyr-

UGSD IKKJE-VIGSLA JUI U

Klepp kyrkjelege fellesråd tek til orde for at ein del av den nye gravplassen ikkje blir vigsla.

– All gravplass i kommunen er så langt vigsla jord. Det synest å vera ei utvikling i samfunnet der

ein aukande del av befolkninga ikkje ønskjer gravlegging i vigsla jord. Det vil derfor vera naturleg at ein ny gravplass også har delar som ikkje er vigsla, heiter det i brevet til Klepp kommune.

Dahl om Håland-utgravingar

Tirsdag 17. mars held arkeolog Barbro Dahl foredrag om den store utgravinga på Håland sør for Bryne på Arkeologisk Museum i Stavanger. Høgdedraget var dominert av ein monumental gravhaug som var sirleg oppbygd lag på lag med stein sortert etter ulik størrelse.

Ei samling med beskjedne gravrøyer inneheldt rike funn frå vikingtida som mellom anna som viser kontakt med Irland: Eit valkert kors frå ei kvinnegrav. Det vert og vist i utstillinga «Spor i jord. Nye funn 2008» som vart opna på Arkeologisk museum sundag og står heile sommaren til august.

Karibien

12 dager Tobago og Barbados

- Fly tur/retur med Lufthansa/Condor fra Oslo
- Transfer fra flyplassen til hotellet t/r på Tobago
- 7 netter på *** hotell i Tobago
- Fly med Liat mellom Tobago og Barbados
- 5 netter på *** hotell i Barbados

Avreise i påsken: fra 19.900,- per person
Avreise etter 20/4: fra 16.000,- per person

14 dager Cuba – Havanna og Varadero

- Fly tur/retur med Lufthansa/Condor fra Oslo
- 3 netter på *** hotell med frokost
- 11 netter på *** hotell med all inclusive
- Transfer fra flyplassen til/fra hotellet
- Transfer mellom Havanna og Varadero t/r

Avreise i påsken: fra 17.900,- per person
Avreise etter 20/4: fra 14.000,- per person

Prisene er fra-priser eks. skatter/avgifter, per pers. i delt dobbeltrom. Begrenset ant. plasser.

Afro-Caribbean Travel
Ring oss: 22 41 50 40
Besøk oss: Karl Johansgate 4, 0154 Oslo
Ansvarlig arrangør er Afro Caribbean Travel AB

Les mer på nettet:
www.afro-caribbean.no

REISEGARANTI
ER STILT TIL
KAMMARBOLLEGIET
I SVERIGE.
www.kammarkollegiet.se